UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00576762 9

SYLLOGE TACTICORUM GRAECORUM

CONSILIO RUDOLFI VÁRI ET AUXILIO

COLLEGII HISTORICORUM HUNGARICORUM ROMANI AB ACADEMIA LITTERARUM HUNGARICA PUBLICI IURIS FACTA.

VOLUMEN TERTIUM.

* * *

LEONIS IMPERATORIS

TACTICA.

AD LIBRORUM MSS. FIDEM EDIDIT, RECENSIONE CONSTANTINIANA AUXIT, FONTES ADIECIT, PRAEFATUS EST

R. VÁRI.

TOMI II. FASC. PRIOR.

(CONSTITUTIONES XII., XIII. ET CONSTITUTIONIS XIV. PARAGRAPHOS 1—38. CONTINENS.

PRETIUM 900 CORONAE.

BUDAPESTINI.

MCMXXII.

CORRIGENDA.

1. *Quod ad fontes adtinet:* (P. 76, 5) *ἐπεί* legendum pro *ἐπεὶ*   (77, 1) *πάντως*   (117, 1) *τὰ*   (126, 1) *ἐκείνη*

2. *In textu Leonis:* **3425** Formam *συγχέσεις*, quam indiciis palaeographicis nitens excogitavi, ut inusitatam delendam et pro ea cum codicibus *συγχέης* legendum censeo   **3453** *τὸν*   **3511** *Ἑν* corrigendum in *Ἓν*   **3513** pro puncto ponenda virgula   **3595** legendum *σού εἰσιν*   **3751** *τὸ*   **3827** *τοὺς*   **4021** *γὰρ*   **4370** *ἤγουν*   **4489** *κατὰ*   **4558** *Παραγγείλης*

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 59, 2) § 106 legendum pro § 107   (62, 1) inserendum ante *καθ᾿ἕκαστον* **4025**   (87, 3) pro § 105 leg. § 104   (117, 6) inserendum post **MW**: , *προπαραγγείλης* **A P$_1$ E**   (144, 4) inserendum post **MW**: ; cf. non solum vs. **111**, sed etiam vs. **4897**.

4. *In recensione Constantiniana:* **1410** legendum *ἔμπροσθεν*   **1482** item, deinde *ἔχων*

5. *In adparatu critico recensionis Constantinianae:* (P. 81, 1) delendum siglum || post *Praecc.*   (134, 2) legendum *πλῆθος*

LEONIS IMPERATORIS

TACTICA.

AD LIBRORUM MSS. FIDEM EDIDIT, RECENSIONE CONSTANTINIANA AUXIT, FONTES ADIECIT, PRAEFATUS EST

R. VÁRI.

TOMI II. FASC. PRIOR.

(CONSTITUTIONES XII., XIII. ET CONSTITUTIONIS XIV. PARAGRAPHOS 1—38. CONTINENS.)

BUDAPESTINI
MCMXXII.

FASCICULO POSTERIORE CUM FASCICULO PRIORE IN UNUM TOMUM IUNCTO HUNC TITULUM ABICIES!

LIBRARY
FEB 12 1970
UNIVERSITY OF TORONTO

U
101
L4
1917
t.2

Typis Regiae Universitatis Scientiarum Budapestinensis.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις ιβʹ.

Περὶ προπαρασκευῆς πολέμου.

1. *Ὅτ᾽ ἂν μὲν οὖν καιρὸς πολέμου ἐλπίζηταί σοι, ὦ στρατηγέ, καὶ τὸν ἤδη προγυμνασθέντα στρατὸν ἐπισυνάξῃς, καλόν ἐστιν, ἵνα μὴ ἅπαντα ὁμοῦ εἰς μίαν τάττῃς παράταξιν καὶ μάλιστα πολὺν ὄντα καὶ ἱκανόν, καὶ διὰ τοῦ ἀκαίρου πλήθους συγχέσεις τὴν εὐταξίαν τῆς παρατάξεως, ὡς μὴ δύνασθαι διὰ τὸ μέγεθος καὶ πλῆθος καλῶς πείθεσθαι αὐτὴν πρὸς τὰ κελευόμενα, ἀλλὰ τὸν περισσὸν στρατὸν διαμέ|ρισον καὶ ποίησον* [p. 135. M.] *καὶ δευτέραν παράταξιν.*

3418—3419. In **W** in mge superiori; desunt in **P_1E** || **3422.** Inter *προγυμνασθέντα* et *στρατὸν* quattuor litterarum rasura in **W**; cf. rec. Const. || **3423.** *καλόν εστιν* **W**, *καλὸν ἐστὶν* **E** || **3424.** *τάττῃς* om. **P_1**, *εκτάττης* **W**, *παρατάξῃς* **A**, *παρατάξεις* **E** || **3425.** *εὐκαίρου* **P_1E** || *συγχέσεις*] cf. **3076**; *συγχέεις* **W**, *συγχέῃς* ceteri || **3426.** *μέγεθος καὶ* omm. **AP_1E.**

REC. CONST. ⟨*Περὶ τοῦ ὅπως ἁρμόζει προπαρασκευάζειν εἰς πόλεμον.*⟩

1. ||| *Ὅταν καιρὸν πολέμου ἐλπίζῃς καὶ ἐπισυνάξῃς τὸν προγυμνασθέντα ἀπάρτι* c. 1269 **Lami.** *στρατόν, ὦ στρατηγέ, καλόν ἐστιν, ἵνα μὴ ὅλον τὸ στράτευμα ἐν τῷ ἅμα ποιήσῃς μίαν παραταγήν, καὶ μάλιστα ἂν ἔστι πολύς. τὸ γὰρ ἄκαιρον πλῆθος ποιεῖ σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν εἰς τὴν παραταγήν,* | *καὶ οὐ δύναται ἡ τοιαύτη παραταγὴ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς καὶ τὸ* fol. 22v *πλῆθος τοῦ λαοῦ ὑπακούειν καλῶς πρὸς τὰ κελευόμενα, ἀλλὰ χώρισον τὸν περισσὸν στρατὸν καὶ ποίησον ἔτι δευτέραν παραταγήν.*

1207. Inscriptionem addidi || 1209. *ἐντωάμα* C.

FONTES. *Urbicii* Tact.-Strat. II. 1. *Περὶ τοῦ χρειώδη καὶ ἀναγκαίαν εἶναι τὴν εἰς πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν τοῦ στρατοῦ διαίρεσιν.* 1. *Ἐν ταῖς δημοσίαις καβαλλαρικαῖς μάχαις ἀπεριέργως ἐν μιᾷ παρατάξει τὸν πάντα στρατὸν εἰς ὄψιν ἐκτάσσειν καὶ μηδὲν εἰς δευτέραν τύχην πρὸς διαφόρους ἐγχειρήσεις φυλάττειν ἀνδρὸς ἀπείρου καὶ προφανῶς κινδυνεύειν θέλοντος ἴδιόν ἐστιν. οὐδὲ γὰρ διὰ πλήθους σωμάτων καὶ ἀλόγου θρασύτητος, οὐδὲ ἐξ ἁπλουστέρας ἐγχειρήσεως, ὥς τινες τῶν ἰδιωτῶν δοξάζουσιν, οἱ πόλε-*

CONSTITUTIO XII.

2. *Ὅτ᾽ ἂν γὰρ δημοσία μέλλῃ καβαλλαρίων μάχη γίνεσθαι καὶ εἰς μίαν μόνην παραταγήν τις τὸν ὅλον στρατὸν κατ᾽ ὄψιν τῶν πολεμίων παρατάσσῃ καὶ μὴ ἀποβλέπῃ πρὸς ἐναντίαν τύχην, μηδὲ μελετᾷ καὶ ἄλλως ἐπιτηδεύειν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἤγουν καὶ δι᾽ ἑτέρας παρατάξεως, οὗτος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀνὴρ ἄπειρός ἐστιν καὶ προφανῶς εἰς κίνδυνον ἑαυτὸν ἐπιρρίπτει.*

3. *Καὶ γὰρ οὐχὶ τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων, οὐδὲ ἡ ἄτακτος θρασύτης, οὐδὲ ἡ ἁπλῆ προσβολὴ τὸν πόλεμον κρίνουσιν ἢ κατορθοῦσιν, ὥς τινες τῶν ἀπείρων νομί-*

3430. *μάχη καβαλλαρίων μέλλῃ* **AP₁E** || **3431.** *γίνεσθαι* omm. **MW** || *τις* **MW**, omm. **AP₁E** || **3432.** *κατόψιν* **MW** || Pro *κ. ὄψ. τ. πολ. παρατ.* **AP₁E** *παρατάσσῃ κατὰ πρόσωπον* (*καταπρόσωπον* **A**) *τῶν πολεμίων* habent || **3433.** *μὴ δὲ* **MP₁**, *μηδε* **W** || *μελετᾶν* **AP₁E** || **3435.** *ἄπειρος ἐστὶν* **MW** || *ἐστι* **P₁E** || **3438.** *ἁπλὴ* **MWP₁E**; in **A** a. c. || **3439.** *ὥστινὲς* **W** || Cf. **122.** || **3439—3440.** *ὡς*

2. *ὅταν γὰρ μέλλῃ γενέσθαι δημόσιος πόλεμος καβαλλαρίων καὶ παρατάξῃ τις ὅλον τὸν στρατόν, ὅσον ἔχει, εἰς μίαν παραταγὴν κατὰ πρόσωπον τῶν πολεμίων καὶ οὐκ ἀποβλέπῃ καὶ πρὸς τὰ ἐναντία, οἷον, ἂν τραπῇ, ἂν δυστυχήσῃ, οὐδ᾽ ἐνμελετᾷ, ἵνα καὶ δι᾽ ἄλλης παραταγῆς ἐπιτηδεύηται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐγὼ δοκῶ, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἄπειρός ἐστι καὶ φανερῶς ῥίπτει ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον.*

3. *καὶ γὰρ οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, οὐδὲ ἡ* ⟨*ἄτακτος*⟩ *θρασύτης, οὐδὲ ἡ ἁπλῆ συμβολὴ τοῦ πολέμου χωρίζουσι τὸ ποῖοι τρέπονται καὶ ποῖοι νικῶσιν, ὡς νομίζουσί τινες*

1216. *οὐδ᾽ ἐμμελετᾷ* ego, *οὐδὲν μελετᾷ* C || 1219. *ἡ ἄτακτος θρασύτης* ego, *καταθρασύτης* C, ubi *κατα* m. r. exaravit; videtur extitisse *καὶ ἡ* || 1220. *νομίζουσι τινὲς* C.

μοι κρίνονται, ἀλλὰ μετὰ θεὸν διὰ στρατηγίας καὶ τέχνης. στρατηγίας μὲν — τὸ καιροῖς καὶ τόποις καὶ αἰφνιδιάσμασι καὶ τρόποις διαφόροις πρὸς ἀπάτην τῶν ἐχθρῶν κεχρῆσθαι εἰς τὸ καὶ δημοσίων πολέμων χωρὶς δυνατὸν *εἶναι τῶν σπουδαζομένων ἐπιτυγχάνειν, ὅπερ ὡς ἀναγκαῖον καὶ σωτήριον τῆς τοῦ στρατηγοῦ συνέσεως καὶ ἀνδρίας γνώρισμα γίνεται, τέχνης δὲ — τὸ μετὰ τάξεως

CONSTITUTIO XII.

ζουσιν, ἀλλὰ μετὰ θεὸν διὰ τέχνης καὶ φρονημάτων στρατηγικῶν μετὰ τῆς προθυμίας τοῦ στρατοῦ κατορθοῦται ὁ πόλεμος.

4. Διὰ μὲν φρονημάτων καὶ τροπαίων, οἷον εἰς καιροὺς ἤγουν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ χειμῶνος ἢ εὐδίας, ἢ πάλιν εἰς τόπους ἤγουν δι' ἐγκρυμμάτων ἢ στενωμάτων καὶ δι' αἰφνιδιασμοῦ, ἢ διὰ πολλῶν ἄλλων καὶ διαφόρων τρόπων ἵνα ἀπατᾷς τοὺς ἐχθρούς, ὥστε || χωρὶς δημο- c. 808. σίου πολέμου κατορθῶσαι τὴν νίκην κατ' αὐτῶν. τοῦτο γάρ ἐστι καὶ σωτήριον, καὶ πάνυ ἀναγκαῖον, ἵνα διὰ τῆς σῆς συνέσεως καὶ φρονήσεως καὶ ἀνδρίας καὶ τέχνης νικᾷς τοὺς ἐχθρούς.

νομίζουσι τινὲς τῶν ἀπείρων **A P₁ E** || **3441.** μετὰ] καὶ **P₁ E** || **3444—3445.** Verba ἤγουν . . . τόπους om. **P₁** || **3446.** δι' om. **A** || **3447.** τόπων **MW** || **3450.** σῆς omm. **P₁ E**.

τῶν ἀπείρων, ἀλλὰ μετὰ θεὸν διὰ τέχνης καὶ φρονημάτων στρατηγικῶν, εἴπερ ἔστι, καὶ προθυμίᾳ τοῦ στρατοῦ κατορθοῦται ὁ πόλεμος.

4. διὰ μὲν φρονημάτων καὶ ἐπιτηδευμάτων τοῦ στρατηγοῦ, οἷον, ἂν ἐπιτηρήσῃ καιρὸν ἐπιτήδειον, ἡμέραν ἢ νύκτα ἢ χειμῶνα ἢ εὐδίαν, ἢ πάλιν τόπους εἰς ἐγκρύμματα ἢ στενώματα ἢ ἂν αἰφνιδιάσῃ τοὺς ἐχθροὺς ἢ ἂν ἄλλους ἐπινοήσῃ † τόπους καὶ ἀπατήσῃ τοὺς ἐχθροὺς πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν νίκην κατ' αὐτῶν χωρὶς δημοσίου πολέμου. τοῦτο γάρ ἐστι πολὺ ἀναγκαῖον καὶ μεγάλη σωτηρία, ἵνα διὰ τῆς σῆς συνέσεως, στρατηγέ, καὶ ἀνδρίας καὶ φρονήσεως καὶ τέχνης νικᾷς τοὺς ἐχθρούς.

1225. τόπους C; rectum auctor recensionis non cognovit || ἀπατήσῃ τοὺς ego, ἀπατήσηται C.

καὶ στρατηγίας ποικίλως τὸν στρατὸν ⟨διαμερίζειν⟩ καὶ ἀσφαλῶς τὰς τῶν πολέμων μάχας καὶ ἐγχειρήσεις ποιεῖσθαι καὶ μὴ μόνον φυλάττεσθαι τοὺς ἐκ τῶν ἐναντίων δόλους, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδεύειν κατ' αὐτῶν. διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι τοῦτο παρατηρήσαντες εἰς δρούγγους

CONSTITUTIO XII.

5. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τῶν φρονημάτων καὶ τῶν στρατηγημάτων· διὰ δὲ τῆς ἐπιστήμης κατορθώσεις τὸν [p. 136. M.] πόλεμον, ἐὰν μετὰ τάξεως τῆς πρεπούσης διαμερίσῃς ἢ συνάψῃς τὸν στρατόν, ποικίλως καὶ ἀσφαλῶς, καὶ παρατάξῃς μετὰ εὐταξίας πολεμικῆς καὶ οὕτως τὰς τῶν πολέμων ἐγχειρήσεις ποιήσῃς.

6. Καὶ μὴ μόνον φυλάξῃς σεαυτὸν ἀπὸ τῶν δόλων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἤγουν φρονημάτων τῶν ἐναντίων σου, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον καὶ σὺ κατ' αὐτῶν ἐπιτηδεύῃς καὶ ἀντιστρατεύῃ.

7. Ὅθεν καὶ οἱ παλαιοὶ στρατηγοὶ τοῦτο παρετήρησαν ὡς χρήσιμον ἤγουν τὴν εὐταξίαν. καὶ διὰ τοῦτο εἰς τούρμας καὶ δρούγγους καὶ κόμητας καὶ κεντάρχους

3452. *τῶν* alterum om. A || 3456. *παρατάξεις* **MW** || 3457. *πολέμων* ego ex Urbicio: *πολεμίων* libri || *ποιήσεις* **MW**, *ποιεῖσθαι* **A** P_1 **E** || 3460. *καὶ* omm. **A** P_1 **E** || 3464. *κεντάρχας* P_1 **E**.

5. *ἀλλὰ ταῦτα μὲν διὰ τῶν φρονημάτων καὶ στρατηγημάτων· νικήσεις δ' ἂν πάλιν αὐτοὺς καὶ διὰ τῆς στρατηγικῆς ἐπιστήμης καὶ πείρας, εἰ μετὰ τάξεως, ὡς πρέπει, διαμερίσεις τὸν στρατὸν ἢ ἑνώσεις αὐτοὺς μετὰ ποικιλίας καὶ ἀσφαλείας καὶ παρατάξεις μετὰ εὐταξίας πολεμικῆς καὶ οὕτως ἐπιχειρήσεις ποιεῖν τὸν πόλεμον.*

6. *καὶ μὴ μόνον φύγῃς τοὺς δόλους καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτηδεύῃς καὶ σὺ κατ' αὐτῶν.*

7. *καὶ γὰρ καὶ οἱ παλαιοὶ στρατηγοὶ τοῦτο εἶπον χρήσιμον, τὴν εὐταξίαν. καὶ διὰ τοῦτο εἰς τούρμας καὶ εἰς δρούγγους καὶ εἰς κόμητας καὶ εἰς κεντάρχους καὶ εἰς*

ἤτοι μέρη καὶ μοίρας διαφόρους πρὸς τὴν χρείαν ἔτασσον, καθὼς νῦν Ἄβαρες καὶ Τοῦρκοι τάσσονται ἐκεῖνο τὸ σχῆμα αὐτοὶ φυλάττοντες καὶ συντόμως ἐντεῦθεν ἀνακαλούμενοι τὰς συμβαινούσας αὐτοῖς μερικὰς τροπὰς ἐν ταῖς μάχαις. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ μιᾶς μόνης παρατάξεως ἐκτάσσονται, ὡς Ῥωμαῖοι καὶ Πέρσαι, ἐν μιᾷ ῥοπῇ τὴν κρίσιν τοσούτων μυριάδων καβαλλαρίων φέροντες, ἀλλὰ δευτέραν, ἔστιν ὅτε καὶ τρίτην — κατ᾽ οὐρὰν διῃρημένως τὰς τάξεις — ποιοῦσιν, ὅτ᾽ ἂν μάλιστα ἐν πλήθει τυγχάνουσιν καὶ πρὸς διαφόρους ἐπελεύσεις *ποικίλως ἐγχειροῦσιν. *τῷ γὰρ ἐπὶ μιᾶς τάξεως τὸν

CONSTITUTIO XII.

καὶ εἰς ἄλλα μέρη πρὸς τὴν χρείαν τὴν παροῦσαν τὸν ὅλον στρατὸν διαμερίσαντες οὕτως παρετάσσοντο.

8. Οὐ γὰρ πρέπον ἐστὶν εἰς μίαν μόνην παράταξιν ἐκτάσσειν τὸν στρατὸν καὶ ἐν μιᾷ μόνῃ ῥοπῇ κρίσιν καὶ διοίκησιν τοσούτων χιλιάδων καβαλλαρίων πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ δευτέραν, πολλάκις καὶ τρίτην παράταξιν κατόπισθεν διαιρεῖν καὶ οὕτως τὰς τάξεις ποιεῖν, μάλιστα, ὅτ᾽ ἂν σοί ἐστιν, καθὼς εἴρηται, πλῆθος στρατιᾶς. καὶ γὰρ οὕτως ποιῶν, ὡς ἄν σοι δόξῃ καὶ ἀπαιτήσῃ ἡ χρεία, ποικίλως καὶ διαφόρως τὰς ἐγχειρήσεις ποιήσεις.

3466. *διαμερίσαντας* **M** || *παρατάσσονται* $\mathbf{P_1 E}$ || **3468.** *τὸν στρατὸν παρατάσσειν* $\mathbf{A P_1 E}$ || **3469.** *χιλιάδων* omm. $\mathbf{A P_1 E}$ || **3471.** *κατόπισθεν* $\mathbf{P_1 E}$ || **3472.** *ὅταν* **W** || *ἐστίν* **MW**, *ἐστὶ* **A**, *ἔστι* $\mathbf{P_1 E}$ || **3473.** *ἀπαιτήσει* $\mathbf{P_1}$.

ἄλλα μέρη πρὸς τὴν οὖσαν χρείαν ἐχώρισαν τὸν ὅλον στρατὸν καὶ οὕτω παρετάσσοντο.

8. οὐ γὰρ πρέπον ἐστὶν εἰς μίαν μόνην παραταγὴν ἵνα ποιήσῃς τὸν στρατὸν καὶ ἀπὸ ἑνὸς μόνου | πολέμου ἴσως ἵνα τραπῶσιν ἢ νικήσωσι τοσαῦται χιλιάδες καβαλλαρίων, ἀλλὰ fol. 23r καὶ δευτέραν πολλάκις καὶ τρίτην κατόπισθεν παραταγὴν ἵνα ποιῇς, κατεξαίρετον, ὅταν ἔχῃς πλῆθος στρατοῦ. καὶ γάρ, ἂν παρατάσσῃς οὕτως, ποιήσεις καὶ τὰς συμβολὰς τοῦ πολέμου κατὰ ἄλλον καὶ ἄλλον τρόπον καὶ ὡς βλέπεις, ὅτι ἀπαιτεῖ ἡ χρεία.

πάντα στρατὸν γίνεσθαι — καὶ κατεξαίρετον κοντάτους — λογιζόμεθα πολλὰ ἐναντία ἐπακολουθεῖν· συμβαίνει γὰρ — πλήθους στρατοῦ ὄντος καὶ τούτου ἐπὶ πολὺ διάστημα ἐξ ἀνάγκης ἐκτεινομένου καὶ ἀνωμάλων τόπων ὑποπιπτόντων — ἄνισον καὶ ἀπειθῆ εὑρίσκεσθαι ὡς μακρὰν ⟨οὖσαν⟩ τὴν τάξιν καὶ ἀσύμφωνα τὰ μέρη αὐτῆς γίνεσθαι, καὶ ἐντεῦθεν εὐδιάλυτον πρὸ τῆς συμβολῆς καθίσ-

CONSTITUTIO XII.

9. *Πολλὰ γὰρ ἐναντία λογιζόμεθα γίνεσθαι, ὅτ' ἂν εἰς μίαν παράταξιν τὸν ὅλον στρατόν τις συναγάγῃ καὶ κατεξαίρετον τοὺς κοντάρια ἔχοντας· συμβαίνει γὰρ — πλήθους ὄντος στρατοῦ καὶ ⟨τούτου⟩ εἰς πολὺ διάστημα ἐξ ἀνάγκης ἐκτεινομένου, εἶτα καὶ ἀνωμάλων τόπων ὑποπιπτόντων — ἄνισον εὑρίσκεσθαι καὶ ἀπειθῆ τὴν παράταξιν ὡς μακρὰν οὖσαν καὶ μὴ συμφωνεῖν ἀλλήλοις τὰ μέρη αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τῆς συμβολῆς διὰ τὴν ἀταξίαν εὐδιάλυτον αὐτὴν καὶ πεφυρμένην γίνεσθαι.*

3475. *πολλάκις* **P$_1$** || **3477.** *τὰ κοντάρια* **AP$_1$E** || **3478.** *πλήθους* **W**, *πλῆθος* **AP$_1$E** || *τούτου* inserendum censui ex Urbicio propter rec.-is Const.-ae *τοιαύτη* || **3479.** *ἐκτεινομένους* **MW** || Verbo *εἶτα* § distinguitur in **codd.** || *ἀνώμαλον* **E** || **3483.** *διὰ τὴν ἀταξίαν*] **P$_1$** *καὶ διαταξίαν*, **E** *καὶ διὰ ἀταξίαν* habet.

9. *πολλὰ γὰρ ὑπολαμβάνομεν ἐναντία γίνεσθαι, ὅτε εἰς μίαν παραταγὴν τὸν ὅλον στρατόν τις ποιήσει, κατεξαίρετον τοὺς ἔχοντας κοντάρια. συμβαίνει γάρ, ὅτέ ἐστι πλῆθος στρατοῦ εἰς μίαν παραταγήν, ἵνα ὑπάγῃ εἰς πολὺ μῆκος ἐξ ἀνάγκης ἡ τοιαύτη παραταγή, εἶτα εὑρίσκονται τόποι δύσκολοι καὶ οὐ δύνανται ὑπακούειν πρὸς τὰ κελευόμενα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ διὰ τὸ εἶναι μακρά, μὴ δὲ ἰσάζειν πρὸς ἄλληλα τὰ μέρη αὐτῶν. διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου ἐστὶν εὐκολοπαράλυτος διὰ τὸ εἶναι ἄτακτος καὶ πεφυρμένη.*

1245. *ὅτι ἐστὶ* C || 1248. *μηδὲ* C.

*τασθαι. εἶτα ὑπερκεράσεως ἢ *ἐπεξελεύσεως αἰφνιδίως ὑπὸ ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἐπιγινομένης αὕτη διὰ τοῦ νώτου ἢ τῶν πλαγίων ἀποροῦσα βοηθείας καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ δηφενδεύοντος αὐτὴν ἢ ἐπιβοηθεῖν δυναμένου ἀνάγκη αὐτὴν πρὸς φυγὴν τελείαν χωρεῖν.*

2. *Πρὸς τούτοις καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς συμβολαῖς οὐδενὸς κατὰ λόγον ἐποπτεύοντος τὴν πᾶσαν μάχην ὡς ἐπὶ πολὺ ἐκτεινομένης τῆς παρατάξεως ἐκγίνεταί τισι τῶν βάνδων ἀφανῶς λιποτακτεῖν καὶ*

CONSTITUTIO XII.

10. *Εἶτα, ἐάν ποτε συμβῇ τοῖς πολεμίοις ἢ ὑπερεκτασθῆναι κατὰ τὸ πλάγιον ἤγουν ἐπὶ κέρας ἐπεξελθεῖν πρὸς κύκλωσιν αἰφνιδίως, λοι|πὸν ἡ παράταξις διά τε* [p. 137. M.] *τῶν ὀπίσω καὶ τῶν πλαγίων ἀποροῦσα βοηθείας καὶ μηδενὸς ὑπάρχοντος τοῦ συνηγοροῦντος αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης πρὸς τελείαν φυγὴν ὁρμήσει.*

11. *Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ πολέμου συμβολῇ διὰ τὸ μὴ τὸ μῆκος τῆς παρατάξεως ἐπιβλέπειν τινὰ ἐκ τῶν ὄπισθεν πολλάκις τινὲς τῶν ταγμάτων μετὰ καὶ τῶν βάνδων ἀφανῶς λιποτακτοῦσι· καὶ γίνεται καὶ πᾶσι*

3485. *τοὺς πολεμίους* **AP$_1$E** || **3489.** *συνεργοῦντος* **AP$_1$E** || *αὐτῇ* **A** || Verba in **P$_1$E** inde ab *αὐτὴν* usque ad **3491.** *ἐν* desiderantur || **3492—3493.** Verbo *ἐπιβλέπειν* **AP$_1$E** addunt *τινὰ ἐκ τῶν ὄπισθεν,* quae retinui || **3493.** *καὶ* omm. **AP$_1$E** || **3494.** *λιποτακτοῦσιν* **WAE.**

10. *εἰ δὲ καὶ οἱ πολέμιοί ἁπλώσουσιν εἰς τὸ πλάγιον* ||| *τῆς παραταγῆς αὐτῶν πρὸς* c. 1272 **Lami.** *τὸ κυκλῶσαι τὴν ἡμετέραν παραταγὴν καὶ οὐκ ἔχει αὕτη βοήθειαν ἐκ τῶν ὀπίσω καὶ ἐκ τῶν πλαγίων, ἐξ ἀνάγκης φεύγει ἐξαίφνης.*

11. *ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου, ὅταν ὑπάρχῃ μεγάλη ἡ παραταγὴ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐπιβλέπειν αὐτήν τινα ἐκ τῶν ὀπίσω, πολλάκις τινὲς τῶν ταγμάτων μετὰ καὶ τῶν βάνδων κρύφα στρέφονται· καὶ θεωροῦσιν αὐτοὺς καὶ οἱ λοιποί,*

γίνεται πρόφασιν ἀναχωρήσεως τοῖς λοιποῖς πᾶσι, τρεπομένων δὲ αὐτῶν οὐδεμία ὑποστροφὴ ἢ ἀνακοπὴ τῆς φυγῆς γίνεται οὐδενὸς φαινομένου τοῦ ἀνακαλέσασθαι αὐτοὺς ὀφείλοντος πάντων, ὡς εἴρηται, ἐν τροπῇ γινομένων. ὅτε δὲ δόξουσι καὶ ἐπιτυχῶς πράττειν οἱ ἐν μιᾷ παρατάξει τασσόμενοι καὶ ὠθεῖν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς ἐναντίους, διαλυομένης πάντως τῆς τάξεως ἐν τῇ συμβολῇ καὶ ἀτάκτως τὴν δίωξιν τῶν ἐν αὐτῇ ποιουμένων, εἰ συμβῇ — ὡς ἔστιν ἔθος τοῖς Σκύθαις — φεύγοντας ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων

CONSTITUTIO XII.

τοῖς λοιποῖς ἀναχωρήσεως πρόφασις καὶ πρᾶγμα ἐλεεινόν, τρεπομένων ⟨δὲ⟩ αὐτῶν οὐδὲ ἀνακοπὴ τῆς φυγῆς, οὐδὲ ὑποστροφὴ οὐδεμία γίνεται. οὐδεὶς γὰρ ἀναφαίνεται ὁ μέλλων ἀνακαλεῖσθαι ἢ ἐπισυνάγειν αὐτοὺς εἰς τροπήν, ὡς εἴρηται, καὶ φυγὴν ὁρμήσαντας.

c. 809. 12. Ἐὰν δὲ τάχα καὶ νομίσωσι μετὰ ἐπιτυχίας ‖ τὸν πόλεμον ποιεῖν οἱ εἰς μίαν παράταξιν τασσόμενοι καὶ παρωθεῖν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς πολεμίους, ὅτ᾽ ἂν διαλυθῇ πάντως ἡ παράταξις ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου καὶ ποιοῦσι τὴν δίωξιν ἀτάκτως οἱ διώκοντες, ἐὰν συμβῇ πολλάκις τοὺς φεύγοντας ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν διω-

3495. πράγμα **W E**; in **A** a. c. || 3496. δὲ inserui || ἀνακοπῇ **E** || 3497. ὑποστροφῇ **P₁ E** || οὐδὲ μία **M P₁ E** || 3499. ὁρμίσαντας **P₁ E** || 3500. καὶ om. **P₁** || νομίσουσιν **M W** || 3502. παρωθεῖν ego, προωθεῖν codd. || 3504. ποιῶσι **A P₁ E**.

καὶ ἀναχωροῦσι. καὶ γίνεται δὲ πρᾶγμα ἐλεεινόν. στρέφουσι γὰρ ἐκεῖνοι καὶ φεύγουσι καὶ οὐδεμία γίνεται ἀνακοπὴ τῆς φυγῆς αὐτῶν, οὐδὲ εὑρίσκεταί τις εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ μέλλων ἐπισυνάγειν καὶ ἀνακαλεῖσθαι αὐτούς.

12. κἂν τάχα δὲ καὶ νομίσωσιν, ὅτι νικῶσιν οἱ ὄντες εἰς μίαν παραταγὴν καὶ ὡς ἔτι συνεστήκοι ὁ πόλεμος, ἐπίκεινται τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἀπάρτι τρέπουσιν αὐτοὺς πάντως, καὶ ὅταν γένηται ἡ τροπὴ καὶ παρακολουθεῖ καὶ διώκει ἡ παραταγὴ ἀτάκτως, ἂν συμβῇ ἀντιστραφῆναι τοὺς φεύγοντας κατὰ τῶν διωκόντων αὐτοὺς ἢ ἄλλην δύναμιν ἀπὸ ἐγκρύμ-

1257. -ται τι; C.

αὐτοῖς ἢ ἄλλην ἄφνω δύναμιν ἐξ ἐνέδρας ἐπιφανῆναι, ἀνάγκη πᾶσα εἰς φυγὴν τοὺς διώκοντας χωρεῖν μηδενὸς ὄντος, ὡς εἴρηται, τοῦ ἀποσοβοῦντος τοὺς ἐπερχομένους ἀπροσδοκήτως. δοκεῖ δὲ ἕν τι ἔχειν προτέρημα τὸ πάντας ἐν μιᾷ παρατάξει τάσσεσθαι, ὅπερ καὶ αὐτὸ μέχρι θεωρίας (καὶ μόνης) ἔχει τὸ κέρδος, τοῦτ᾽ ἔστι τὸ τοῖς ἐχθροῖς τελείαν καὶ κομπὴν τὴν τοιαύτην τάξιν φαίνεσθαι μήκοθεν

CONSTITUTIO XII.

κόντων αὐτοὺς ἢ δύναμιν ἄλλην αἰφνιδίως ἀπὸ ἐγκρύμματος ἀναφανῆναι, ἀνάγκη πᾶσα, οἱ διώκοντες εἰς φυγὴν ὁρμήσωσι μηδένα ἔχοντες, ὡς εἴρηται, τὸν δυνάμενον ἀπαντῆσαι ἢ ἀποσοβῆσαι τοὺς διὰ τῆς ὑποστροφῆς ἀπροσδοκήτως ἐπερχομένους.

13. *Ἓν δὲ μόνον νομίζω προτέρημα ἔχειν τὸ πάντας εἰς μίαν τάσσεσθαι παράταξιν, τοῦτ᾽ ἔστι τὸ φαίνεσθαι τοῖς ἐχθροῖς μήκοθεν τελείαν καὶ ἐξωγκωμένην τὴν τάξιν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μέχρι θεωρίας (καὶ μόνης) ἔχει τὸ κέρδος.*

3507. *πᾶσα*] *πάντας* **A**, *πάντως* **P_1E** || *οἱ διώκοντες*] *ἀνδιώκοντες* **M**, *τοὺς διώκοντας* **AP_1E** || **3508.** *ὁρμήσωσι* ego, *ὁρμήσουσι* **M**, *ὁρμήσουσιν* **W**, *ὁρμῆσαι* **AP_1E** || *ἔχοντας* **AP_1E** || **3509.** *ἀποσοβῆσαι*] *ἀποδιῶξαι* (*-ώξαι* **P_1E**) **AP_1E** || **3510.** *ἐπερχομένους*] **P_1E** addunt *πολεμίους* || **3512.** *τοῦτ᾽ἔστι* **M**, *τοῦτέστι* **E**, *τουτέστιν* **WA**, *τουτέστι* **P_1** || **3513.** *καὶ* omm. **MW** et **Meursii cod. tert.** || *ἐξογκωμένην* **W** || **3514.** *αὐτὸ τὸ μέχρι* **P_1E** || *καὶ* secundum omm. **AP_1E** || *μόνης* iteratur in **E** || *ἔχειν* **P_1E**.

ματος αἰφνιδίως φανῆναι, ἀνάγκη πᾶσά ἐστιν, ἵνα οἱ διώκοντες φύγωσι διὰ τὸ μὴ ἔχειν τινά, ὡς εἴρηται, ὀπίσω εἰς βοήθειαν.

13. *ἓν μόνον ἀγαθὸν νομίζω ἔχειν τὸ παρατάσσεσθαι πάντας εἰς μίαν παραταγήν, ὅτι φαίνεται ἀπὸ μακρόθεν τοῖς ἐχθροῖς μεγάλη καὶ ἔξογκος ἡ παραταγή, ἀλλὰ | καὶ* fol. 23v
αὐτὸ μέχρι [τῆς] θεωρίας ἔχει τὸ κέρδος.

1263. *πᾶσα ἐστὶν* **C** || **1266.** *ἔξογκος* v, *ἔξογγος* **C** || **1267.** *τῆς* seclusi.

καὶ ἐπιτηδείαν μὲν τοῖς ἁρμοδίως κεχρημένοις πρὸς ὑπερκέρασιν, ἅτινα δυνατὸν μεθοδεύεσθαι εὐκόλως διὰ τῶν λεχθησομένων τρόπων. εἰς δὲ τὸ διπλᾶς τὰς τάξεις γίνεσθαι κατὰ τὴν δηλωθησομένην καταγραφὴν καὶ ὑποβοήθειαν εἶναι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν πολλὰ τὰ ἐξαίρετα καὶ ἀναγκαῖα νομίζομεν συντρέχειν, πρῶτον μέν, ὅτι οἱ τῆς πρώτης τάξεως προθυμοτέρως μάχονται ὡς τοῦ

CONSTITUTIO XII.

[p. 188. M.] | 14. Ἔχει δὲ τάχα καὶ ἕτερον προτέρημα, τὸ δύνασθαι διὰ τῆς μιᾶς παρατάξεως καὶ μεγάλης ποιεῖν κύκλωσιν ἀπὸ ἑνὸς μέρους καὶ ἀποκλείειν τοὺς πολεμίους, ἐὰν ἄρα καὶ τούτῳ μετὰ τοῦ πρέποντος λόγου καὶ τέχνης τις χρήσηται.

15. Τὸ δὲ διπλᾶς ποιεῖν τὰς παρατάξεις, ὥστε εἶναι εἰς ὑποβοήθειαν τῆς πρώτης παρατάξεως τὴν δευτέραν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν πολλὰ τὰ ἐξαίρετα καὶ ἀναγκαῖα νομίζομεν συντρέχειν. καὶ πρῶτον μέν, ὅτι οἱ τῆς πρώτης παρατάξεως ἔχοντες ὄπισθεν κατὰ τοῦ

3518. *ἄρα* **MW** || **3518—3519.** *καὶ τῆς τέχνης·* **AP$_1$E** || **3519.** *τίς* **M** || *διαπράξηται* **AP$_1$E** || **3520.** *διπλὰς* **WP$_1$E** || **3522—3523.** Pro *πολλὰ . . . . . συντρέχειν* **AP$_1$E** *κατὰ πολλά ἐστιν* (*εστιν* **P$_1$**) *ὠφελιμώτερον* (*ὠφελιμότερον* **E**) habent || **3524—3525.** *καὶ κατὰ νώτου* **AP$_1$E**.

14. ἔχει δὲ καὶ ἄλλο καλὸν ἡ μία καὶ μεγάλη παραταγή, τὸ ποιεῖν κύκλωσιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους καὶ ἀποκλείειν τοὺς πολεμίους, ἂν ἄρα ποιήσῃ τις αὐτὸ ὡς πρέπει καὶ μετὰ τέχνης.

15. τὸ δὲ ποιεῖν διπλᾶς τὰς παραταγὰς πρὸς τὸ εἶναι εἰς ὑποβοήθειαν αὐτῆς πρώτης παραταγῆς τὴν δευτέραν πολλὰ ποιεῖ ἔχειν τὰ ἐξαίρετα καὶ ἀναγκαῖα τέως, ὅσον ⟨αὐτὸ⟩ κατὰ ἀνθρώπινον λογισμόν· πρῶτον μέν, ὅτι οἱ ὄντες εἰς τὴν πρώτην παραταγήν,

1268. καλὸν v, κακὸν C || 1269. τί; C || 1271. διπλᾶς C || 1273. αὐτὸ inserui || κατὰ ego, αὐτὰ C.

γώτου αὐτῶν ὑπὸ τῆς δευτέρας τάξεως φυλαττομένου, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄκρων αὐτῆς διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων, — εἶτα δὲ καὶ ὡς πολλῶν, τοῦτ᾽ ἔστι τῶν τῆς δευτέρας τάξεως, ὄπισθεν ἐκτεταγμένων καὶ ἐποπτευόντων τούς, ὡς εἰκός, λιποτακτοῦντας μὴ τρέπεσθαί τινα τῶν τῆς πρώτης τάξεως, ὡς ἔτυχεν, ὅπερ μεγάλην ῥοπὴν ὠφελείας συνεισάγει τῷ πράγματι· καὶ ἐν καιρῷ δέ, ὡς εἰκός, τροπῆς ἤτοι

CONSTITUTIO XII.

γώτου αὐτῶν τὴν δευτέραν τάξιν φυλάττουσαν αὐτοὺς προθυμοτέρως μάχονται πρὸς τοὺς πολεμίους, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄκρα ἤγουν τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ τῆς παρατάξεως διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων φυλαττόμενα ἀφόβως πρὸς τοὺς ἔμπροσθεν πολεμοῦσι. τὸ δὲ πλέον προτέρημα, ὅτι τῆς δευτέρας παρατάξεως ὄπισθεν οὔσης οἱ πολλάκις λιποτακτοῦντες ἐν τῇ πρώτῃ παρατάξει οὐ τρέπονται, ὡς ἔτυχεν, ὑπὸ τῶν ὄπισθεν αὐτῶν ἐποπτευόμενοι· τοῦτο γὰρ καὶ μεγάλην ὠφέλειαν ποιεῖ τῇ μάχῃ.

16. Καὶ ἐν καιρῷ δὲ τροπῆς, ὡς πολλάκις συμβαίνει

3526. *προθυμότέρως* in **W** factum ex *προθυμωτέρως* || **3527.** *τὰ* tertium omm. **P₁E** || **3529.** *πολεμῶσι* **P₁E** || *πλέον προτέρημα*] *μεῖζον* **AP₁E** || **3532—3533.** *ἐποπτευόμενοι* ego, *ὑποπτευόμενοι* **MW**, *ἐπιβλεπόμενοι* **AP₁E** || **3533.** *τοῦτο*] *ὅπερ* **AP₁E** || *γὰρ* omm. **AE** || *ἐν τῇ μάχῃ ποιεῖ* **AP₁E** || **3534.** *Καὶ* omm. **AP₁E.**

ἔχοντες ὄπισθεν αὐτῶν τὴν δευτέραν φυλάττουσαν αὐτούς, μετὰ περισσοτέρας προθυμίας πολεμοῦσι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄκρα οἷον τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς παρατάξεως φυλαττόμενα διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων πολεμοῦσιν ἀφόβως πρὸς τοὺς ἔμπροσθεν. τὸ δὲ πλέον, ὅτι τῆς δευτέρας παραταγῆς ὀπίσω οὔσης οἱ θέλοντες φυγεῖν πολλάκις ἀπὸ τῆς πρώτης παραταγῆς οὐ τρέπονται, ὡς ἔτυχε, φοβούμενοι τοὺς ὀπίσω. τοῦτο γὰρ καὶ ὠφέλειαν μεγάλην ποιεῖ εἰς τὸν πόλεμον.

16. *ἀλλὰ καὶ ὅταν τραπῇ κατὰ σύμβαμα ἡ πρώτη παραταγή, καταφεύγει*

ὠθήσεως συμβαινούσης τῇ πρώτῃ τάξει ἔχειν τὴν δευτέραν τάξιν εἰς ἀντίληψιν καὶ καταφυγήν, δι᾽ ἧς πάλιν δυνατὸν ἀνακαλεῖσθαι αὐτοὺς καὶ κατὰ τῶν ἐπικειμένων ἀντιστρέφεσθαι, καὶ ἐν ταῖς διώξεσί τε, ταῖς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀσφαλῶς τὴν ἐπέλευσιν ποιεῖσθαι. εἰ γὰρ καὶ ἀντιστροφὴ ἐκ τῶν φευγόντων ἢ ἑτέρα ἐπέλευσις ἄφνω γένηται, ἔστιν ἡ δευτέρα ἀντέχουσα καὶ συνάγουσα καὶ φυλάττουσα

CONSTITUTIO XII.

τῇ πρώτῃ τάξει, γίνεται ἡ δευτέρα εἰς ἀντίληψιν καὶ καταφυγήν, ὅθεν πάλιν δυνατὸν αὐτοὺς ἀνακαλεῖσθαι βοηθουμένους ὑπὸ τῆς δευτέρας τάξεως καὶ κατὰ τῶν ἐπιπεσόντων ἐχθρῶν πάλιν ἀντιστρέφεσθαι.

17. Ἀλλὰ καί, ὅτ᾽ ἂν διώκωσι τοὺς ἐχθρούς, οἱ τῆς πρώτης παρατάξεως ἀσφαλῶς καὶ μετὰ προθυμίας ποιοῦνται τὴν δίωξιν. [p. 139. M.] ἐὰν γὰρ ἀντιστραφῶσιν, ὡς πολλάκις γίνεται, φεύγοντες οἱ ἐχθροὶ ἢ ἄλλοθέν ποθεν αἰφνιδίως ἐπέλθωσιν ἐχθροί, γίνεται ἡ δευτέρα τάξις ἀπαντῶσα καὶ συνάγουσα καὶ φυλάττουσα τοὺς τῆς πρώτης παρατάξεως.

3535. τ. πρ. τ.] τῇ παρατάξει **P_1**, τῇ τάξει **E** || δευτέρα] β̄ **P_1E**; additur τάξις in **AP_1E** || 3537. β̄ **P_1E** || 3539. διώκουσιν (ω supra ου) **W** || 3541. ἀντιστραφῶσι **A** || 3542. ἄλλοθεν ποθὲν **MWP_1E** || 3543. ἐχθροί omm. **AP_1E** || γίνεται] εὑρίσκεται **AP_1E** || παράταξις **AE**, παράταξης **P_1**.

εἰς τὴν δευτέραν καὶ ἐνδυναμοῦται παρ᾽ αὐτῆς καὶ ἀντιστρέφει πάλιν πρὸς τοὺς ἐχθρούς.

17. καὶ ὅταν διώκῃ τοὺς ἐχθροὺς ἡ πρώτη παραταγή, ἀσφαλῶς καὶ μετὰ προθυμίας ποιεῖ τὴν δίωξιν. καὶ γάρ, ὡς ἔτι φεύγουσιν οἱ ἐχθροί, ἂν ἀντιστραφῶσι, καθὼς πολλάκις γίνεται, ἢ ἂν ἔλθωσιν ἐξαίφνης ἄλλοθεν ἐχθροί, ἀπαντᾷ ἡ δευτέρα παραταγὴ καὶ συνάγει καὶ φυλάττει τοὺς τῆς πρώτης παραταγῆς.

1285. γίνηται C.

αὐτούς. πρὸς τούτοις, εἰ συμβῇ τελείαν τροπὴν ὑπομεῖναι τὴν πρώτην τάξιν, ὡς μηδὲ δύνασθαι ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ, ἡ δευτέρα συντεταγμένως εὑρισκομένη εὐκόλως καταγωνίζεται τὴν ἐναντίαν, κἂν * ἐντρέψῃ, ὡς εἴρηται, τὴν πρώτην. πᾶσα γὰρ ἀνάγκη ἐκ τῆς συγκρούσεως τὴν τάξιν τῶν ἐναντίων ἀκατάστατον καὶ διαλελυμένην γίνεσθαι ὡς πρὸς συντεταγμένην δύναμιν, τοῦτ'

CONSTITUTIO XII.

18. Ἀλλὰ καί, (ὃ μὴ γένηται,) εἰ συμβῇ τελείαν τροπὴν γενέσθαι τῆς πρώτης τάξεως καὶ οὐ δύνασαι ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν ἐπελθόντων αὐτῇ πολεμίων, εὑρίσκεται ἡ δευτέρα τάξις ἑτοίμη καὶ εὐκόλως πολεμεῖ καὶ καταγωνίζεται τὴν ἐναντίαν δύναμιν, κἂν τάχα παντελῶς τραπῇ ἡ πρώτη παράταξις.

19. Καὶ γὰρ ἀνάγκη πᾶσα τὴν τάξιν τῶν ἐναντίων [ἐχθρῶν] ἀπὸ τῆς συγκροτήσεως τοῦ πολέμου ἀκατάστατον γενέσθαι καὶ διαλελυμένην, καὶ τῆς ἡμετέρας

3546. Verba inde ab Ἀλλὰ usque ad **(3547.)** τάξεως omm. **P$_1$E** || εἰ συμβῇ om. **M**; in **W** a m. secunda post τροπὴν est insertum εἰ συμβῇ; **Meursii codex tert.** et **AP$_1$E** ἐὰν συμβῇ exhibent || **3547.** δύναται **W**, sed factum ex δύνασαι; δύνηται **P$_1$E** || **3549.** ἑτοίμη καὶ μετὰ (μετα **A**) τάξεως ἱσταμένη **AP$_1$E** || καὶ omm. **P$_1$E** || καταπολεμεῖ **A** || καταπολεμεῖ εὐκόλως **P$_1$E** || **3550.** τὴν τῶν ἐναντίων δύναμιν **AP$_1$E** || κἂν **MP$_1$E**, καν **W** || **3553.** ἐχθρῶν a Scheffero p. 413 pro glossa habetur; πᾶσαν pro πᾶσα commendatur ab eo eodem loco || συγκρο ύσεως **W**, sed ού in ras. trium litterarum a manu secunda.

18. *καί, ἂν οὐ δύνηται ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν διωκόντων αὐτὴν πολεμίων, εὑρίσκεται ἡ δευτέρα παραταγὴ ἕτοιμος καὶ πολεμεῖ εὐκόλως καὶ τρέπει τοὺς πολεμίους, κἂν τάχα παντελῶς ἡ πρώτη παραταγὴ τραπῇ.*

19. *ἐπειδὴ ἡ παραταγὴ τῶν ἐχθρῶν, ὡς ἔχει συγκροῦσαι μετὰ τῆς πρώτης ἡμῶν παραταγῆς, — κἂν τάχα καὶ στρέψῃ αὐτήν, ἀλλὰ — φύρεται καὶ παραλύεται, ἡ δὲ δευτέρα*

1288. ἕτοιμος] cf. *Blass-Debrunner*[4] p. 35.

ἔστι τὴν δευτέραν. καὶ τὸ πάντων ἀναγκαιότερον, ὅτι οὐ μόνον πρὸς τὰς ἰσαρίθμους δυνάμεις ἐστὶν ἁρμοδία ἡ διπλῆ, ὡς εἴρηται, παράταξις, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ὑπερεχούσας αὐτήν, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ λογισμὸς καὶ τὸ σχῆμα τῆς ὑποκειμένης καταγραφῆς. ἴσως δέ τινας συμβαίνει λέγειν, ὅτι τῆς πρώτης τάξεως ἐκταρασσο-

CONSTITUTIO XII.

c. 812. δευτέρας τάξεως εὐτάκτως ἱσταμένης καὶ μετὰ καταστάσεως, τῆς δὲ τῶν ἐχθρῶν πεφυρμένης προτερεῖν μᾶλλον τὴν ἡμετέραν καὶ ἐπιδιώκειν τοὺς διαλύσαντας τὴν τάξιν.

20. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναγκαιότερον παρὰ πάντα, ὅτι οὐ μόνον πρὸς τὰς ἰσομέτρους δυνάμεις ἤγουν τῶν τε ἡμετέρων καὶ τῶν ἐναντίων ἁρμοδία ἐστὶ καὶ ἀναγκαία, ὡς εἴρηται, ἡ εἰς δύο παρατάξεις διαίρεσις τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ὑπερεχούσας καὶ πλέον τῶν ἡμετέρων οὔσας δυνάμεις.

21. Ἐὰν δέ τις λέγῃ, ὅτι τί ὄφελος; τῆς γὰρ

3555. παρατάξεως A P_1 E || ἀτάκτως A || 3556. προτερεῖν] ὑπερέχειν A P_1 E || 3557. τῇ ἡμετέρᾳ P_1 E || ἐπιδιώκει P_1 || 3559—3560. Verba ἤγουν . . . . . ἐναντίων omm. A P_1 E || 3560. ἁρμόδια P_1 E || ἐστὶν W || ἀναγκαία Migne, ἀναγκαῖα codd. || 3561. ὡς εἴρηται omm. A P_1 E || ἡ omm. P_1 E || 3564. τί ὄφελος] οὐδὲν ὄφελος τῆς δευτέρας παρατάξεως A P_1 E || 3564—3565. Pro τῆς γ. πρ. τ. ταρ. A P_1 E habent:

ἡμετέρα παραταγὴ ἵσταται μετὰ τάξεως καὶ νικᾷ τὴν παραταγὴν τῶν πολεμίων, εὑρίσκουσα αὐτὴν ἀκατάστατον, καὶ διώκει αὐτήν.

20. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναγκαιότερον παρὰ πάντα, ὅτι οὐ μόνον, ὅτε ἐστιν ἐξ ἴσου ἡ δύναμις τῶν πολεμίων καὶ ἡ ἡμετέρα, ἁρμόδιόν ἐστι τὸ εἶναι εἰς δύο παραταγὰς κεχωρισμένον | fol. 21r
c. 1273. Lami. τὸν στρατόν, ||| ἀλλὰ καὶ περισσοτέρα ἂν ὑπάρχῃ ἡ δύναμις τῶν πολεμίων. καὶ τότε γὰρ μεγάλην ὠφέλειαν ἔχομεν ἐκ τοῦ ἔχειν δευτέρας παραταγάς.

21. ἂν δὲ λέγῃ τις· τί ὄφελός ἐστι τῆς δευτέρας παραταγῆς; πάντως

1294. ὅτι ἐστὶν C.

μένης ἤτοι τρεπομένης εὐχερῶς καὶ ἡ δευτέρα *συναπάγεται, — πρὸς οὓς λέγομεν, ὅτι, ἐὰν δύο τάξεων γινομένων, ὡς εἴρηται, ἐπισφαλὲς τὸ πρᾶγμα φαίνεται, μιᾶς γινομένης καὶ ταύτης τρεπομένης τί ἂν ἔστιν ἐντεῦθεν ἐλπίσαι; εἰ δὲ πάλιν τις λέγει, ὅτι τῆς δυνάμεως ἤτοι τοῦ στρατοῦ μεριζομένου εἰς πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν ἀσθενεστέρα ἡ τάξις

CONSTITUTIO XII.

πρώτης τάξεως ταρασσομένης καὶ τρεπομένης εὐχερῶς καὶ ἡ δευτέρα συναπάγεται αὐτῇ καὶ συντρέπεται, — ἀλλὰ ἀκουσάτω ὁ τοιοῦτος, ὅτι, ἐὰν δύο παρατάξεων, καθὼς εἰρήκαμεν, γινομένων ἐπισφαλὲς τὸ πρᾶγμα γίνεται, τί | ἂν τις ἐλπίσει, ὅτ' ἂν καὶ μία [p. 140. M.]
μόνη ἐστὶ παράταξις καὶ ταύτη τραπεῖσα οὐκ ἔχει ἑτέραν, δι' ἧς βοηθηθῆναι δύναται καὶ ἀνακληθῆναι;

22. Ἐὰν δὲ πάλιν λέγῃ, ὅτι τῆς δυνάμεως πάσης ἤγουν τοῦ στρατοῦ μεριζομένου εἰς πρώτην καὶ εἰς δευτέραν παράταξιν ἀσθενεστέρα καὶ

τῆς πρώτης γὰρ ταρασσομένης (παρατασσομένης P_1E) παρατάξεως || **3565.** καὶ τρεπομένης omm. **AP_1E** || **3566—3567.** Pro *συναπάγεται . . . . συντρέπεται* **AP_1E** habent *σὺν αὐτῇ τρέπεται* || **3567.** *ἀλλὰ* omm. **AP_1E** || **3568.** *καθὼς εἰρήκαμεν* omm. **AP_1E** || *γενομένων* Migne || **3569.** *πραγμα* **W** || *γίνηται* **E** || *ἐλπίσῃ* **P_1E** || **3570.** *μόνον* **P_1E** || *ἐστι* **MW**, *ὑπάρχῃ* **P_1E** || *ταύτη*] cf. *Psaltes* p. 196; *αὕτη* **WP_1E**, sed in **W** factum a manu sec. ex *ταύτη*; *αὕτη* **A** || **3571.** *δευτέραν* **P_1E** || *δύνανται* **P_1** || **3572.** *λέγει* **E** || **3573.** *εἰς* omm. **P_1E.**

γὰρ τρεπομένης τῆς πρώτης τραπήσεται εὐκόλως καὶ ἡ δευτέρα, — εἴπωμεν πρὸς αὐτόν, ὅτι, ἂν γένωνται δύο παραταγαὶ καὶ ὑπάρχῃ οὕτως ἐπικίνδυνον καὶ ἐπισφαλὲς τὸ πρᾶγμα, τίνα ἐλπίδα τις λάβῃ, ὅταν ὑπάρχῃ μόνη παραταγὴ καὶ τραπῇ καὶ ἐκείνη, καὶ οὐκ ἔχῃ ἄλλην παραταγήν, ἵνα βοηθήσῃ καὶ ἀνακαλέσηται αὐτήν;

22. ἂν δὲ λέγῃ τις πάλιν, ὡς ὅταν χωρίσῃς τὸν στρατὸν εἰς πρώτην καὶ εἰς δευτέραν παραταγήν, ἀσθενεστέρα καὶ ἀδυνατωτέρα ⟨ἡ παρα–

1304. ἀνθενέστερα[ος] et ἀνδυνατώτερα[ος] C || ἡ παραταγὴ] inserui.

εὑρίσκεται, κατανοήσει, ὅτι, εἰ μὲν ἐμερίζετο ἡ δύναμις καὶ ἐχωρίζετο τῆς μάχης, καλῶς ἂν τοῦτο ἠπορεῖτο. ἀλλ' οὐ τὴν δύναμιν ἐμερίσαμεν, τὸ σχῆμα δὲ μόνον ἠλλάξαμεν. ὃ γὰρ ἐπ' εὐθείας συνέβαινε πρὸ τούτου πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐκτασσομένην μακρὰν καὶ λεπτὴν εὑρίσκεσθαι, ταύτην ἐν διπλῇ τάξει ἐποιήσαμεν, οὐ τῆς μάχης χωρίσαντες, ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἐναλλάξαντες καὶ πλέον αὐτὴν διὰ τῶν προλεχθέντων τρόπων ὀχυρώσαντες.

CONSTITUTIO XII.

ἀδυνατωτέρα ἡ τάξις εὑρίσκεται, κατανοήσει καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐὰν μὲν ἡ δύναμις ἐμερίζετο καὶ ἐχωρίζετο τοῦ πολέμου, καλῶς ἂν τοῦτο ἠπόρει. ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τὴν δύναμιν κελεύομεν μερισθῆναι, ἀλλὰ μόνον τὸ σχῆμα ἀλλαγῆναι. καὶ γάρ, ὃ πρὸ τοῦ ἀλλαγῆναι τὸ σχῆμα συνέβαινε γενέσθαι, τὸ πᾶσαν τὴν δύναμιν εἰς μίαν παράταξιν τασσομένην μακρὰν καὶ λεπτὴν εὑρίσκεσθαι, τοῦτο ἐν τῇ διπλῇ τάξει εὐπορήσαμεν συμμέτρους τὰς δύο τάξεις ποιήσαντες διὰ τὸ πλησίον ἀλλήλων εἶναι, οὐ τῆς μάχης χωρίσαντες, ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἐναλλάξαντες καὶ τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν τάξαντες καὶ πλέον τὰς παρατάξεις διὰ τὸν προειρημένον τρόπον κατοχυρώσαντες.

3578. Verba *ἀλλὰ μ. τὸ σχ. ἀλλ.* om. **P**$_1$; **E** habet *ἀλλ' ἀγῆναι* || **3579.** Verbo *καὶ ξ.* incipit in **W** || *ὁ* **A P**$_1$ **E** || **3580.** *συνέβαινεν* **A** || **3582.** *εὐπορήσαμεν* **P**$_1$ **E** || **3583.** *β'* **P**$_1$ **E** || **3586—3587.** *τῶν προειρημένων] τὸν προειρημένον* **E**, *τρόπων* **A P**$_1$ **E**.

ταγῇ) εὑρίσκεται, δεῖ ἐννοεῖν ὁ τοιοῦτος, ὅτι οὐ χωρίζομεν τὸν στρατὸν καὶ ἐκβάλλομεν τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἐναλλάσσομεν· πάντως γάρ, ἂν οὐκ ἠλλάξαμεν τὸ σχῆμα, οὐκ ἐποιήσαμεν τὸν στρατὸν εἰς δύο παραταγάς, ἀλλὰ ἕν· μία παραταγὴ μακρὰ ἔμελλεν εἶναι καὶ λεπτή, χωριζομένη δὲ εἰς δύο παραταγὰς γίνεται σύμμετρος καὶ ὀχυρωτέρα διὰ τὸ εἶναι τὴν μίαν ἔμπροσθεν καὶ τὴν ἄλλην ὄπισθεν ἐγγὺς ἀλλήλων.

1307. ἓν ego, ἐν C.

2. *Περὶ διανομῆς τῶν ἐν τῇ παρατάξει ταγμάτων.* Διά τοι τοῦτο εἰς μοίρας καὶ μέρη ἤτοι τοὺς λεγομένους δρούγγους διαφόρους χρὴ τὸν πάντα καβαλλαρικὸν στρατὸν διανέμεσθαι, εἴτε πολύς ἐστι, εἴτε καὶ σύμμετρος. δῆλον γάρ, ὅτι λόγος ὀφείλει τῷ στρατηγῷ γίνεσθαι, ὡς ἐνδέχεται, ὅτ᾽ ἂν μάλιστα πρὸς τακτικὰ ἔθνη ἡ μάχη γίνεται, ἵνα κατὰ τὸ δυνατὸν *μήποτε πρὸς πλείους

CONSTITUTIO XII.

23. Διὰ τοῦτο γὰρ εἰς μέρη διάφορα καλῶς ἂν καὶ πρέπον ἐστὶ τὸ τὸν πάντα καβαλλαρικὸν στρατὸν διαμερίζεσθαι, κἄντε πολύς ἐστι, κἄντε σύμμετρος. εὔδηλον γὰρ καὶ πρέπον, ἵνα χρεωστῇς, ὦ στρατηγέ, λόγον ποιεῖσθαι καὶ κατάστασιν, ὡς ἐνδέχεται, ὅτ᾽ ἂν μάλιστα καὶ πρὸς ἔθνη πολεμῇς τάξιν ἔχοντα καὶ τέχνην πολέμου.

24. Ἐὰν δὲ δύνασαι, μὴ ποιῇς φανερῶς τὸν πόλεμον, ὅτ᾽ ἂν γινώσκῃς, ὅτι πλείους σου εἰσὶν οἱ πολέμιοι. καὶ γὰρ πρέπον σοι πρότερον τὴν δύναμιν τῶν πολεμίων σου ἀναμαθεῖν καὶ οὕτως ποιήσασθαι τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου.

3588—3589. *καλῶς ἂν καὶ πρ. ἐστὶ*] *πρέπον ἐστὶ καὶ καλὸν* **AP₁E** || **3589.** *τὸ* omm. **P₁E** || *πάντα τὸν* **AP₁E** || **3590.** *κἄντε* **MW** || **3590—3591.** Pro *εὐδ. γὰρ . . . . λόγον ποιεῖσθαι* **AP₁E** habent: *πρέπον γάρ ἐστι* (*ἐστιν* **A**) *φροντίδα ποιεῖσθαι σε ὦ στρατηγέ* || **3594.** *δύνῃ* **P₁E** || *ποιῆσαι* in **W** factum a m. sec. ex *ποιῇς* || **3595.** *πλείονες* **A**, *πλειονές* **P₁E** || **3596.** *πρέπον σοι ἐστὶ* (*ἐστὶν* **A**) **AP₁E**.

23. *καλὸν γάρ ἐστιν, ὁ καβαλλαρικὸς στρατὸς ἵνα εἰς διάφορα μέρη χωρίζηται, εἴτε πολύς ἐστιν, εἴτε σύμμετρος. ὀφείλεις γάρ, ὦ στρατηγέ, κατὰ λόγον παρατάσσειν καὶ κατάστασιν, ὅσην ἐνδέχεται, ποιεῖν εἰς τὰς παραταγάς, κατεξαίρετον, ὅτε πολεμεῖς πρὸς ἔθνη ἔχοντα τάξιν καὶ τέχνην πολέμου.*

24. *ὅτε δὲ γινώσκεις, ὅτι περισσότεροί εἰσιν οἱ πολέμιοι, τότε, ἂν δύνασαι, μὴ ποιῇς φανερῶς τὸν πόλεμον. πρέπει γάρ, ἵνα πρῶτον ἀναμανθάνῃς τὴν δύναμιν τῶν πολεμίων καὶ οὕτως ἔπειτα ποιῇς τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου.*

1314. *μὴ*] *ἢ* C.

αὐτοῦ τὸν πόλεμον φανερῶς ποιεῖται. καὶ εἰ μὲν πεζικὸς σύνεστι στρατός, ὡς δηλοῦται ἐν τῷ περὶ τούτου λόγῳ, οὕτως τὴν τάξιν ποιεῖσθαι, εἰ δὲ μόνοι καβαλλάριοί εἰσιν καὶ πρὸς καβαλλαρίους ἡ μάχη πρόκειται, εἰς τρεῖς καβαλλαρικὰς τάξεις ποιεῖν ⟨τὸν στρατόν⟩. καὶ τὴν μὲν πρώτην τάξιν, τὴν λεγομένην πρόμαχον, ἐν τρισὶν ἴσοις μέρεσιν τάσσειν, ἀπὸ τριῶν μοιρῶν ἔχοντος ἑκάστου μέρους, καὶ ἐν μὲν τῷ μέσῳ μέρει τάσσεσθαι τὸν ὑποστράτηγον, ἐν δὲ τοῖς ἑκα-

CONSTITUTIO XII.

[p. 141. M.] 25. Ἐὰν δὲ ἔχῃς πεζικὸν στρατόν, ποιήσασθαι τούτου τὴν παράταξιν, ὡς μετὰ ταῦτα δηλώσομεν ἐν τῇ περὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν συμμίκτων τοῖς καβαλλαρίοις διατάξει.

26. Ἐὰν δὲ μόνοι καβαλλάριοί εἰσιν καὶ πρὸς καβαλλαρίους ὑπόκειται ὁ πόλεμος, καὶ εἰς τρεῖς καβαλλαρικὰς τάξεις διαμερίσεις τὸν στρατὸν καὶ τὴν μὲν πρώτην παράταξιν, ἥτις λέγεται πρόμαχος, εἰς τρία ἴσα μέρη ἐκτάξεις, ἀπὸ τριῶν μοιρῶν ἔχοντος ἑκάστου μέρους ἤγουν ἀπὸ τριῶν δρούγγων ἑκάστης τούρμας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ μέρει τάξεις τὸν ὑποστράτηγόν σου, ἐν δὲ τοῖς

3600. In **W** litt. *ο* verbi *δηλώσομεν* in ras. ex *ω*, ut videtur, facta || **3601.** Cf. XIV, 63. || **3603.** *εἰ* **E** || *εἰσὶν* **WA**, *εἰσὶ* **ceteri** || **3604.** **P₁E** *τάχα* inserunt post *τρεῖς*, **Meursii codex tert.** et **A** post *καβαλλαρικὰς* || **3605.** *τάξεις* omm. **AP₁E** || *τὸ στράτευμα* **AP₁** || **3609.** *ὑποστρατηγόν* **MWP₁**.

25. εἰ δὲ ἔχεις πεζικὸν στρατόν, ἵνα ποιῇς τὴν παραταγὴν τοῦ πολέμου ὡς ἔχομεν μετὰ ταῦτα δηλῶσαι, ὅταν περὶ τῶν πεζῶν λέγωμεν καὶ τῶν ὄντων σὺν αὐτοῖς καβαλλαρίων.

26. εἰ δὲ ἔχεις καβαλλαρικὸν μόνον στρατὸν καὶ ἔστι καὶ πρὸς καβαλλαρίους ὁ πόλεμος, χώρισον τὸν στρατὸν εἰς τρεῖς μόνον καβαλλαρικὰς παραταγὰς καὶ τὴν μὲν πρώτην ποίησον ἐξ ἴσου εἰς τρία μέρη, ἐχέτω δὲ ἕκαστον μέρος | ἀπὸ τριῶν δρούγγων καὶ εἰς τὸ

1317. πεζικὸν] καβαλλαρικὸν C || 1332. Verba ἀπὸ τριῶν iterantur in C.

τέρωθεν αὐτοῦ τοὺς μεράρχας, μέσους τῶν ὑπ' αὐτοὺς μοιράρχων. ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἀπὸ κουρσώρων καὶ δηφενσώρων συνίστασθαι, ὥστε τὸ μὲν τρίτον ποσὸν ἑκάστου μέρους, τὸ ἑκατέρωθεν, κούρσωρας εἶναι (τοξότας μάλιστα), τὸ δὲ δίμοιρον, τὸ ἐν μέσῳ αὐτοῦ, δηφένσωρας.

CONSTITUTIO XII.

ἑτέροις δυσὶν ἤγουν τῷ δεξιῷ καὶ τῷ ἀριστερῷ τοὺς τῶν μερῶν ἄρχοντας, μέσους τῶν ὑποτεταγμένων αὐτοὺς ἀρχόντων ἤγουν τῶν μοιράρχων.

|| 27. Ταῦτα δὲ τὰ τρία μέρη συστήσεις ἀπὸ κουρ- c. 813.
σώρων ἤγουν τῶν εἰς κοῦρσον τεταγμένων στρατευμάτων, οὓς νῦν λέγουσι προκλάστας, καὶ διφενσώρων ἤγουν τῶν ὑποδεχομένων τοὺς εἰς τὸ κοῦρσον ἐλαύνοντας καὶ ἐκδικούντων αὐτούς, ὥστε ἑκάστου μέρους τὸ τρίτον ποσὸν κουρσάτωρας εἶναι (τούτους δὲ εἶναι καὶ τοξότας), τὸ δὲ δίμοιρον, τὸ ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ, διφένσωρας ἤγουν ἐκδίκους, τοὺς ὑποδεχομένους τοὺς κουρσάτωρας.

3610. *τῷ τε δεξιῷ* **AP₁E** || **3611.** *αὐτοῖς* **AP₁E**; cf. **1373.** || **3612.** *μοιράρχων* **MW**, *τουρμαρχων* **A**, *μοιραρχῶν* **P₁E**; *μεραρχῶν* voluit **Meursius** || **3613—3614.** *κουρσόρων* **MW** || **3614.** et **3616.** *κουρσον* **W** || **3614—3615.** *στρατιωτῶν?* || **3615.** *διφενσόρων* **MW**, *διφενσώρων* **AP₁E** || **3617.** *διεκδικούντων* **E**, *διεκδικούντων* **P₁** || **3618.** *κουρσάτορας* **M**, *κουρσατορας* **W**, *κούρσωρας* **AP₁E** || **3620.** *διφένσορας* **MW** || **3621.** *κουρσάτορας* **MW**.

μέσον μέρος στηκέσθω ἡ μετὰ σὲ δευτέρα κεφαλή, εἰς δὲ τὰ ἄλλα δύο μέρη ἤγουν εἰς τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν στηκέσθωσαν οἱ ἄρχοντες τῶν μερῶν μέσον τοῦ λαοῦ αὐτῶν.

27. ταῦτα δὲ τὰ τρία μέρη στῆσον ἀπὸ κουρσατόρων, οὓς ἔλεγον τὸ παλαιὸν δεφένσορας διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀποτεταγμένους εἰς τὰ κούρση, μετὰ τῶν δεφενσόρων. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ὑποδεχόμενοι τοὺς ἐλαύνοντας εἰς τὸ κοῦρσον καὶ ἐκδικοῦντας αὐτούς. ὀφείλει δὲ μία ἑκάστη παραταγὴ ἐκ τῶν τριῶν τούτων τὸ τρίτον μέρος ἔχειν προκουρσάτορας, οἱ δὲ αὐτοὶ ἔστωσαν καὶ τοξόται, τὰ δὲ δύο μέρη δεφένσορες.

1324. *στηκέθωσαν* C || 1326. *κούρση*] = *κοῦρσα*. Cff. ceterum *Du Cange* s. v. et *Iac. Reiskii* Comm. in Const. Porph. De cerim. (ed. Bonnensis) p. 726 et s. Repudianda ideo forma ὁ *κοῦρσος Cecaum.* p. 111.

3. *Περὶ πλαγιοφυλάκων καὶ ὑπερκεραστῶν.* Παρατάξαι δὲ τῇ πρώτῃ ταύτῃ τάξει κατὰ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ μέρους, καθ' οὗ καὶ ὑπερκεράσεις καὶ κυκλώσεις ὑπὸ τῶν ἐναντίων εὐκόλως γίνονται, δύο ἢ τρία βάνδα εἰς πλαγιοφύλακας, ἰσομετώπους τοῦ αὐτοῦ μέρους, κατὰ δὲ τοῦ δεξιοῦ μέρους βάνδον ἓν ἢ δύο, τοὺς λεγομένους ὑπερκεραστάς, τοξότας, τὴν δὲ δευτέραν τάξιν, τὴν λεγομένην βοηθόν, ἔχουσαν μέχρι τὸ τρίτον ποσὸν τοῦ παντὸς στρατοῦ,

CONSTITUTIO XII.

28. Παρατάξεις δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει οὕτως· εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος, εἰς ὃ μάλιστα καὶ αἱ κυκλώσεις τῶν ἐναντίων εὐκόλως γίνονται, δύο ἢ τρία βάνδα, ἵνα [p. 142. M.] εἰσὶ πλαγιοφύλακες ἱστάμενοι ἴσοι τοῦ αὐτοῦ μέρους, καὶ βάνδον ἓν ἢ δύο [βάνδα] τοξότας, τοὺς λεγομένους ὑπερκεραστὰς ἤγουν ἑτοίμους ὄντας εἰς κύκλωσιν τῶν πολεμίων, τούτους στήσεις εἰς τὸ μέρος τὸ δεξιόν. καὶ τὴν μὲν πρώτην τάξιν οὕτως παρατάξεις.

29. Τὴν δὲ δευτέραν παράταξιν, τὴν λεγομένην βοηθόν, τάξεις, ἵνα ἔχῃ τὸ τρίτον ποσὸν τοῦ παντὸς στρατοῦ, καὶ ταύτην ποιήσεις εἰς τέσσαρα μέρη, ἵνα ὡς

3623. *καὶ* omm. **MW** || 3625. *ὧσι* **P_1E** || *ἴσοι* **A** || 3626. *β* **P_1E** || *βάνδα* omm. **AP_1E**, habent **MW** || 3628. *στήσει* **P_1E** || 3632. *ποιήσῃς* **M** || *δ* **P_1E** || *ὡς* omm. **P_1E**.

28. παράταξον δὲ εἰς τὴν πρώτην παραταγὴν οὕτως· εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος, ὅπου γίνονται ἴσαι αἱ κυκλώσεις τῶν πολεμίων, στῆσον δύο ἢ τρία βάνδα πρὸς τὸ εἶναι πλαγιοφύλακας, πλὴν ἵνα στήκωσιν ἴσα τοῦ μετώπου τῆς παραταγῆς. εἰς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος στῆσον ἓν ἢ δύο βάνδα τοξότας, τοὺς λεγομένους ὑπερκεραστάς, ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι πρὸς τὸ κυκλῶσαι τοὺς πολεμίους. καὶ τὴν μὲν πρώτην παραταγὴν ἵνα παρατάξῃς οὕτως.

29. τὴν δὲ δευτέραν, τὴν λεγομένην βοηθόν, ποίησον οὕτω· χώρισον τὸ τρίτον μέρος ὅλον τοῦ στρατοῦ καὶ ἀφόρισον αὐτὸ εἰς τὴν δευτέραν παραταγὴν καὶ ποίησον αὐτὸ εἰς

1332. *ἴσα* C.

εἰς τέσσαρα μέρη κατὰ τὸ ὑποτεταγμένον σχῆμα ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου κατὰ πλευρὰν ἀλλήλων περιπατοῦντα. ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἀμφίστομα ποιεῖν διὰ τὰς κατὰ τοῦ νώτου ἐπεξελεύσεις. καὶ ἐν τοῖς ἄκροις δὲ αὐτῆς μέρεσιν ὄπιθεν ὡς ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου ἑκατέρωθεν ἀπὸ ἑνὸς βάνδου ποιεῖν ἐν τάξει νωτοφυλάκων εἰς τρίτην

CONSTITUTIO XII.

ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου διαστήματος κατὰ τὰς πλευρὰς ἀλλήλων περιπατοῦσι τὰ τοιαῦτα μέρη. ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἀμφίστομα ποιήσεις ἤγουν δίστομα, ἵνα καὶ οἱ ἔμπροσθεν πρὸς τὸ λεγόμενον μέτωπον εἰσὶν δυνατοὶ καὶ καθωπλισμένοι, ὁμοίως καὶ οἱ ὄπισθεν πρὸς τὴν λεγομένην οὐρὰν δυνατοὶ καὶ καθωπλισμένοι, ἵνα καί, ἐὰν κατὰ τοῦ νώτου ἤγουν ὀπίσω αὐτῶν ποιήσωσι προσβολὴν οἱ ἐχθροί, ἀντιστρέφονται καὶ εὑρίσκονται ἀπὸ τῶν δύο μερῶν ἕτοιμοι ἀντιτάσσεσθαι.

30. *Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ὄπισθεν τῆς παρατάξεως ἑκατέρωθεν ἤγουν ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν ὡς ἀπὸ*

3633. *ἀπὸ διαστήματος σαγιττοβόλου* (*σαγιτοβόλου* **P₁E**) *ἑνὸς* **AP₁E** || *κατὰ πλευρὰν* **AE**, *κατὰ πλευρῶν* **P₁** || **3634.** *περιπατοῦσιν* **M**, *περιπατῶσι* **AP₁E** || **3634—3635.** *ταῦτα δὲ τὰ μέρη* ex Urbicio ego; cff. **921.**, **937.**, **3024.** XIV, 60. *τὰ δὲ ταῦτα μέρη* **MW**, *τὰ δὲ μέρη ταῦτα* **AP₁E**; cf. **927** || **3635.** *ἀφίστομα* **P₁E** || **3636.** *εἰσὶν* **MW**, *εἰσὶ* **A**, *ὦσι* **P₁E** || **3637—3638.** Verba *ὁμοίως . . . . καθωπλισμένοι* om. **P₁** || **3638.** *καὶ* alt. omm. **AP₁E** || **3639.** *κατὰ τοῦ νώτου ἤγουν* omm. **AP₁E** || *ποιήσωσιν* **M** || Pro *π. πρ.* **AP₁E** habent *προσβάλλωσιν* || **3640.** *ἀντιστρέφονται καὶ εὑρίσκονται* **P₁E** || **3641.** *β̄* **P₁E** || **3642.** Paragraphus non distinguitur in **W** || *ἄκροις* **Meursii codex tert.**, **AP₁E** || **3643—3644.** *ἀπὸ*

τέσσαρα μέρη· ἵνα δὲ περιπατῶσι τὰ τοιαῦτα τέσσαρα μέρη ἀπέχοντα ἓν ἕκαστον μέρος ἀπὸ τοῦ ||| ἄλλου εἰς πλάγιον ὡς ἀπὸ ἑνὸς σαγιτοβόλου. ποίησον δὲ τὰ τοιαῦτα μέρη c. 1276. Lami. *δίστομα, ἵνα καὶ οἱ ἔμροσθεν εἰς τὸ μέτωπον ὦσι δυνατοὶ καὶ ἐξωπλισμένοι, ἵνα καὶ ἐκ τῶν ὀπίσω, ἂν ἐπιστρέφωνται οἱ ἐχθροί, ἀντιστρέφωνται πρὸς αὐτοὺς οἱ περιπατοῦντες ὀπίσω καὶ εὑρίσκωνται ἕτοιμοι καὶ ἔμπροσθεν.*

30. *ἀλλὰ καὶ ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν ὄπισθεν τῆς δευτέρας παραταγῆς ὡς ἀπὸ ἑνὸς*

τάξιν. ἵνα δὲ τὰ ἐν τῷ μέσῳ εὔκαιρα τρία χωρία ⟨ἤγουν⟩ τὰ μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς δευτέρας τάξεως ἡνωμένα ὦσιν διὰ παντὸς καὶ ἡ πᾶσα τάξις τῆς δευτέρας ὡς ἓν σῶμα φαίνηται καὶ μὴ διαστρέφηται περιπατοῦσα, ἀναγκαῖον εἰς ταῦτα τὰ διαλείμματα ἀπὸ ἑνὸς βάνδου καταστῆσαι δι' ὅλου τοῦ εὐκαίρου διαστήματος αὐτῶν, ἢ ἀπὸ δύο καβαλλαρίων τὸ βάθος ἔχοντα, ἢ τὸ καλῶς ἔχον ἀπὸ τεσσάρων, ἐν

CONSTITUTIO XII.

ἑνὸς σαγιττοβόλου διαστήματος ἐκτάξεις ἀπὸ ἑνὸς βάνδου ἐν τάξει νωτοφυλάκων, οἷον εἰς τρίτην τάξιν.

31. Ἵνα δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ μέσῳ χωρία ἤγουν τὰ διαστήματα τῆς δευτέρας τάξεως ἡνωμένα εὑρεθῶσι διὰ παντὸς καὶ ἡ πᾶσα τάξις ὡς ἓν σῶμα φαίνηται καὶ μὴ διαστρέφηται περιπατοῦσα, ἀναγκαῖόν σοί ἐστιν εἰς ταῦτα τὰ ἐν μέσῳ διαλείμματα ἀπὸ ἑνὸς βάνδου [p. 143. M.] καταστῆσαι εἰς ὅλον τὸ εὔκαιρον διάστημα, | ἔχοντα τὸ βάθος ἤγουν τὸ πάχος ἢ ἀπὸ δύο καβαλλαρίων, ἢ

διαστήματος σαγιτοβόλου ἑνὸς (ἑνὸς σαγιτοβόλου A) A P_1 E || 3644. ἐκτάξῃς M, ἐκτάξῃς W, παρατάξεις A P_1 E || 3645. παράταξιν A P_1 E || 3646. χωρεῖα M W || Pro χ. ἤγ. τ. δ. A P_1 E, διαχωρίσματα habent || 3647. β' P_1 E || παρατάξεως A P_1 E || 3648. παράταξις A P_1 E || σώματι [= σῶμά τι] P_1 E || 3649. ἀναγκαῖον (αναγκαῖον W) σοι ἐστὶν (ἐστιν W) codd. || 3650. διαχωρίσματα A P_1 E || 3651. περιβαλεῖν A P_1 E || ἔχοντα factum ex ἔχωντα in M; εἶναι δὲ A P_1 E || 3652. ἢ] τῶν παρεμβαλλομένων (παρεκβαλλομένων A) εἰς τὰ διαχωρίσματα A P_1 E || β' P_1 E.

σαγιτοβόλου παράταξον ἀπὸ ἑνὸς βάνδου, ἵνα ὦσιν ὀπισθοφύλακες, οἷον εἰς τρίτην παραταγήν.

31. εἰς δὲ τὰ χωρίσματα τῆς δευτέρας παραταγῆς ἤγουν εἰς τὰ τρία διάχωρα τῶν τεσσάρων μερῶν ἵνα στήσῃς κατὰ ἓν ἕκαστον διάχωρον ⟨ἀπὸ⟩ ἑνὸς βάνδου καὶ ἵνα κρατῇ ὅλον τὸ τοιοῦτον βάνδον. ἐχέτω τὸ πάχος τοῦ βάνδου ἢ ἀπὸ δύο καβαλλαρίων ἢ τὸ καιτόλου

1346. Inserui.

πλήθει μάλιστα τοῦ στρατοῦ, ἵνα, ὅτ' ἂν καιρὸς γένηται τοῦ ὑποδέχεσθαι τὰ τρεπόμενα μέρη τῆς πρώτης τάξεως, ὑποστελλόμενα τὰ τρία ταῦτα βάνδα, τὰ ἐν τοῖς εὐκαίροις χωρίοις τασσόμενα, μέχρι τοῦ γενέσθαι ἄντικρυς τῶν νωτοφυλάκων τὰ ἀργοῦντα χωρια τῆς ὑποδοχῆς εὔκαιρα ποιοῦσι· καὶ ἅμα μὲν τοὺς τρεπομένους ὑποδέχονται εὔκαιρα τὰ χωρία, ὡς εἴπομεν, ποιοῦντα, ἅμα δὲ ἀναστέλλουσι τοὺς θελοντας περαιτέρω σκορπίζεσθαι, ἅμα δὲ καὶ

CONSTITUTIO XII.

τὸ καλῶς ἔχον ἀπὸ τεσσάρων, μάλιστα πολλοῦ ὄντος τοῦ στρατοῦ, ἵνα, ὅτ' ἂν καιρὸς γένηται ⟨τοῦ ὑποδέχεσθαι⟩ τὰ τρεπόμενα μέρη τῆς πρώτης παρατάξεως, ταῦτα τὰ τρία βάνδα, τὰ ὄντα ἐν τοῖς εὐκαίροις τόποις, ὑποστελλόμενα καὶ συσφιγγόμενα εὔκαιρα ποιοῦσι τὰ χωρία πρὸς τὴν ἐκείνων ὑποδοχήν· καὶ ἅμα μὲν ὑποδέχονται τοὺς τρεπομένους εὔκαιρα χωρία ποιοῦντες, ἅμα δὲ καὶ ἀναστέλλουσι τοὺς θέλοντας σκορπίζεσθαι

3653. *δ* **P_1E** || **3654.** Post *γένηται* **Meursii codex tert.** et **AP_1E** *τοῦ ὑποδέξασθαι* inserunt; *τοῦ ὑποδέχεσθαι* ego ex Urbicio || **3655.** *πρεπόμενα* **E** || *πρώτης* om. **P_1** || **3656.** *τὰ* alterum omm. **Meursii codex tert.**, **P_1E** || **3657.** *συσφιγγόμενα*] *ὑποχωροῦντα ὀπίσω* **AP_1E** || **3658.** Verba *πρὸς τὴν . . . . . χωρία* om. **E** || **3659.** *χ.*] *τὰ διαχωρίσματα* **AP_1** || **3660.** *ἀναστέλλουσιν* **W**, *ἀναστέλλωσι* **P_1E.**

ἀπὸ τεσσάρων, ἂν ἔχομεν μάλιστα πολὺν στρατόν. διὰ τοῦτο δὲ ἔχε τὰς πρώτας παραταγὰς πρὸς τὸ βάνδον εἰς διάχωρα τῆς δευτέρας παραταγῆς, ἵνα καὶ ὁ λαὸς ἡνωμένοι εὑρίσκωνται πάντοτε καὶ ἡ παραταγὴ ὡς συγκρατῇ, τῇ περιπατῇ ἴσα. καὶ μὴ ἔχῃ ἀραιώματα καὶ περιπατῶσιν ἄλλοι ἔμπροσθεν καὶ ἄλλοι ὄπισθεν, ἀλλὰ καί, ἂν τραπῇ ἡ πρώτη παραταγή, ταῦτα τὰ τρία βάνδα, τὰ περιπατοῦντα εἰς τὰ διάχωρα τῆς δευτέρας παραταγῆς, ἵνα συσφίγγωνται καὶ ὑποχωρῶσιν ὀπίσω καὶ ποιῶσι τόπους, ἀποδέχωνται μὲν τοὺς τρεπομένους, ἀναστέλλωσι δὲ τοὺς θέλοντας σκορπίζεσθαι, ἅμα δὲ καὶ ἵνα συστήκωσι τὰ τοιαῦτα βάνδα μετὰ τῶν

1349. *δίχωρα* C || *ἡνωμένοι*] cf. *Kühner-Gerth*[3] I. 53 et s.

ἐν τρίτῃ τάξει καθιστάμενα μετὰ τῶν νωτοφυλάκων τοὺς εἰκὸς κατὰ * νώτου ἐπιφαινομένους ἐχθροὺς εἰς τὸ τὴν δευτέραν τάξιν διαταράξαι ἀπωθοῦσι καὶ ἀδιάλυτον αὐτὴν φυλάττουσιν. εἰ μέντοι σύμμετρός ἐστιν ὁ στρατός, τοῦτ᾽ ἔστιν ἀπὸ πέντε χιλιάδων ἕως δέκα ἢ δώδεκα, τὴν δευτέραν τάξιν μηκέτι ἀπὸ τεσσάρων μερῶν γίνεσθαι, ἀλλ᾽ ἀπὸ δύο, ὥστε ἓν χωρίον ἔχειν εὔκαιρον εἰς ὑποδοχὴν

CONSTITUTIO XII.

ἢ φυγεῖν, ἅμα δὲ καὶ εἰς τρίτην τάξιν συνιστάμενα μετὰ τῶν νωτοφυλάκων ἀποσοβοῦσι πολλάκις τοὺς κατὰ νώτου ἤγουν ὄπισθεν ἐπιφαινομένους καὶ ἐπερχομένους ἐχθροὺς πρὸς τὸ ταράξαι τὴν δευτέραν παράταξιν καὶ ἀδιάλυτον αὐτὴν διαφυλάττουσιν. καὶ ταῦτα μέν, ἐὰν πολύς ἐστιν ὁ στρατός, οὕτως ποιήσῃς.

c. 816. 32. Ἐὰν δὲ σύμμετρον ἔχῃς στρατόν, τοῦτ᾽ ἔστιν ἀπὸ πέντε χιλιάδων ἕως δέκα ἢ δώδεκα, μηκέτι τὴν δευτέραν παράταξιν ἀπὸ τεσσάρων μερῶν ποιήσῃς, ἀλλὰ ἀπὸ δύο καὶ μόνων, ὥστε ἓν [καὶ μόνον] χωρίον ἤγουν τόπον ἔχειν εὔκαιρον εἰς ὑποδοχὴν τῶν καταφευγόντων.

3661. *φεύγειν* **A P_1 E** || 3662. *ἀποσοβοῦσι*] *ἀπαντῶσι καὶ ἀποκωλύουσι* (*ἀποκωλύωσι* **P_1 E**) **A P_1 E** || 3662—3663. *κατὰ νώτου ἤγουν* omm. **A P_1 E** || 3663. *νῶτον* **M** || *πεφασμένους* Meursii codex tert. || *ἐπιφ. καὶ* omm. **A P_1 E** || 3664. *ἐχθροὺς*] *πολεμίους* **P_1** || 3665. *διαφυλάττουσι* **P_1 E** || 3666. *ἐστιν*] *ἢ* **P_1 E** || *ποιήσεις* **A P_1 E** || 3667. *ἔχεις* **E** || *τουτέστιν* **M W**, *τουτέστιν*. **A P_1 E** || 3668. *ε̄* **M W E** || *ῑ* **P_1 E** || *ιβ̄* **P_1 E** || 3669. *δ̄* **M W P_1** || *ἀλλ᾽* **P_1** || 3670. *β̄* **P_1 E** || *καὶ* omm. **A P_1 E** || *μόνων* **A P_1 E**; in **A** ex *μόνον* factum; *μόνον* **M W**, cf. 3733. || *καὶ μόνον* eieci || *χωρίον*] *διαχώρισμα* **A P_1 E** || 3670—3671. *ἤγουν τόπον* omm. **A P_1 E**.

ὀπισθοφυλάκων εἰς τρίτην παραταγὴν καὶ ἀποδιώκωσι πολλάκις τοὺς ἐπερχομένους ἐκ τῶν ὀπίσω ἐχθροὺς πρὸς τὸ ταράξαι τὴν δευτέραν παραταγὴν καὶ φυλάσσωσιν αὐτὴν ἀδιάλυτον. καὶ ταῦτα μὲν ποίησον, ἂν ἔχῃς πολὺν στρατόν.

32. εἰ δὲ σύμμετρον, οἷον ἀπὸ τῶν πέντε χιλιάδων ἕως τῶν δέκα ἢ τῶν δώδεκα, μὴ ποιήσῃς τὴν δευτέραν παραταγὴν εἰς τέσσαρα μέρη, ὡς εἴπομεν, ἀλλ᾽ εἰς δύο, μόνον πρὸς τὸ ἔχειν ἓν μέσον διαχώρισμα ⟨εἰς⟩ τὸ ὑποδέχεσθαι αὐτοὺς καταφεύγοντας.

1360. *διαχώρισμα* ego, *χώρισμα διὰ* C || *εἰς* inserui.

τῶν καταφευγόντων. εἰ δὲ ἐπ' ἔλαττον τῶν πέντε χιλιάδων ἐστὶν ὁ στρατός, δεῖ τὴν δευτέραν τάξιν εἰς ἓν καὶ μόνον μέρος γίνεσθαι.

4. *Περὶ ἐνεδρῶν κατὰ νώτου ἤτοι τῶν πλαγίων τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως.* 1. Πρὸς ἐπὶ τούτοις τρία ἢ τέσσαρα βάνδα, τοὺς λεγομένους ἐκέδρους, δέον ἑκατέρωθεν ἀφορίζειν κατὰ τὸν λεχθέντα περὶ τούτου τρόπον, τοὺς μὲν ὡς κωλύσοντας τὰς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐγχειρουμένας ἐνέδρας κατὰ τῶν ἀριστερῶν ἡμῶν, τοὺς δὲ ποιήσοντας ἐνέδρας κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἐχθρῶν, εἴγε καὶ οἱ

CONSTITUTIO XII.

33. *Εἰ δὲ ὀλιγώτερον τῶν πέντε χιλιάδων ἔχεις στρατόν, τότε τὴν δευτέραν τάξιν ἓν καὶ μόνον μέρος ποιήσεις.*

34. *Ἐπὶ τούτοις δὲ πᾶσι κελεύομέν σοι, ὥστε καὶ τρία ἢ τέσσαρα βάνδα, τοὺς λεγομένους ἐνέδρους ἤγουν ἐγκρύμματα ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς παρατάξεως ἀφορίσεις καὶ τάξεις, ἵνα εἰσὶν οἱ μὲν κωλύοντες τὰ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐγχειρούμενα ἐγκρύμματα κατὰ τῶν ἀριστερῶν τῆς παρατάξεώς σου, οἱ δὲ ἵνα ποιῶσιν ἐγκρύμματα καὶ ἐπιδρομὴν κατὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους τῶν ἐχθρῶν, ἐὰν ἄρα καὶ οἱ τόποι εἰσὶν ἁρμόδιοι.* [p. 144. M.]

3672. ε **MWP$_1$E** || ἔχῃς **MW** || **3673.** παράταξιν **AP$_1$E** || **3676.** γ **P$_1$E** || δ **P$_1$** || **3677—3678.** ἀφορίσαι **A**, ἀφωρίσαι **P$_1$E** || **3678.** τάξαι **AP$_1$E** || εἰσὶν omm. **AP$_1$E** || κωλύωσι **AP$_1$E** || **3680.** ἵνα omm. **P$_1$E** || ποιοῦσιν **Meursii codex tert.** || ἔγκρυμμα **AP$_1$E** || **3681.** ἐπιδρομὰς **Meursii codex tert.** || **3682.** ἄρα **W** || ὦσιν **P$_1$E.**

33. *εἰ δὲ ὀλιγώτερον τῶν πέντε χιλιάδων ἔχεις στρατόν, τότε τὴν δευτέραν παραταγὴν ἓν μέρος μόνον ποίησον.*

34. *ὀφείλεις δὲ καὶ τρία ἢ τέσσαρα βάνδα ἔνθεν κἀκεῖθεν τῆς παραταγῆς ἀφορίσαι εἰς ἐγκρύμματα, ἵνα οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν κυκλώσωσι τὰ ἐγκρύμματα τῶν ἐχθρῶν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς παραταγῆς σου, οἱ δὲ ἵνα ποιῶσιν ἐγκρύμματα καὶ ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους τῶν ἐχθρῶν, ἂν ἄρα καὶ ὦσιν οἱ τόποι ἁρμόδιοι.*

1363. ὀφείλει C, ὀφείλεις v || 1364. 1365. ἐγχρύματα C.

τόποι εἰσὶν ἁρμόδιοι. σημειωτέον δέ, ὅτι αἱ κατὰ τῶν πλαγίων τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως ἔφοδοι εὐκαίρως γινόμεναι μᾶλλον δραστικώτεραί εἰσι καὶ ἀναγκαῖαι ἤπερ αἱ δι᾽ ὄψεως μόνης συμβολαὶ καὶ ὠθήσεις. εἴτε γὰρ ὀλιγώτεροί εἰσιν οἱ ἐναντίοι, ὡς ἄφνω ἐμπεριλαμβανόμενοι διὰ τῶν τοιούτων ἐφόδων, μείζονα βλάβην ὑφίστανται σώζεσθαι τῶν τρεπομένων εὐκόλως οὐ δυναμένων, εἴτε ἰσόμετροι

CONSTITUTIO XII.

35. *Σημείωσαι γάρ, ὅτι αἱ κατὰ τῶν πλαγίων τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως καὶ αἱ κατὰ τοῦ νώτου ἤγουν ἀπὸ ὄπισθεν αὐτῶν γινόμεναι ἐπιδρομαί, ἐὰν καλῶς γίνωνται καὶ εὐκαίρως, μᾶλλον δραστικώτεραί εἰσι καὶ ἀναγκαῖαι παρὰ τὰς γινομένας δι᾽ ὄψεως μόνης συμβολὰς καὶ ὠθήσεις. κἄντε γὰρ ὀλιγώτεροί εἰσιν οἱ ἐχθροί, ὡς ἐξαίφνης ἐπιλαμβανόμενοι καὶ κυκλούμενοι διὰ τῶν τοιούτων ἐπιδρομῶν, μεγάλην τὴν βλάβην ὑπομενοῦσι μὴ δυναμένων εὐκόλως σώζεσθαι τῶν ἐξ αὐτῶν τρεπο-*

3683. Verba *Σ. γάρ, ὅτι* omm. **AP_1E** || *αἱ*] *οἱ* **MW**, *αἱ γὰρ* **P_1E** || **3684.** *αἱ* om. **P_1** || Verba *κατὰ τοῦ νώτου ἤγουν ἀπὸ* omm. **AP_1E** || **3685.** *γενόμεναι* **P_1E** || **3686.** *γίνωνται* **M** || Pro *γ. καὶ εὐκ.* **AP_1E** *καὶ ἐν ἐπιτηδείῳ καιρῷ γίνωνται* habent || *-αι εἰσὶ* (*εἰσὶν* **W**) codd. || *κ. ἀν.*] *καὶ ἐνεργέστεραι καὶ ἀναγκαῖαι* **AP_1E** || **3688.** *κἄντε* **W**; item infra || *-οι εἰσὶν* **MWA**, *-οι ὦσιν* **P_1E** || **3689.** *ἐπιλαμβανόμενοι καὶ κυκλούμενοι* idem, quod *ἐμπεριλαμβανόμενοι* Urbicii || **3690.** *ὑπόμενοῦσι* (sic) **M** (cf. **2591.**), *ὑπομενουσιν* **W**, *ὑπομένουσιν* **A**, *ὑπομένουσι* **P_1E**.

35. *γίνωσκε γάρ, ὅτι αἱ γινόμεναι ἐπιδρομαὶ κατὰ τῶν πλαγίων τῆς παραταγῆς τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐξοπίσω αὐτῶν καί, ἂν γίνωνται καλῶς εἰς ἐπιτήδειον καιρόν, πλέον ἐνεργοῦσι παρὰ τὰς γινομένας τῶν ἔμπροσθεν συμβολάς, ἐπειδή, κἄντε ὀλιγώτεροι ὦσιν οἱ ἐχθροί, κυκλούμενοι ἐξαίφνης ἢ ἀπὸ τῶν πλαγίων ἢ ἀπὸ τῶν ὄπισθεν, μεγάλως βλάπτονται (οὐ γὰρ δύνανται εὐκόλως σώζεσθαι, ὅσοι τραπῶσιν ἐξ αὐτῶν), κἄντε ἴσοι ὦσι, κἄντε περισσότεροι*

1369. *γινομενας* C, accentu proparoxytono deleto (cf. v) || 1371. *σώζεσθαι* C, sed cf. 222.

εἶεν ἢ καὶ πλείους, ἐν ἀγῶνι μεγάλῳ καθίστανται, πλῆθος νομίζοντες εἶναι τοὺς τὴν ἔφοδον ποιοῦντας. διὸ οὐ χρὴ μὲν ἐπιτηδεύειν ἀνάγκης χωρὶς ὀλίγους πρὸς πλῆθος τακτικὸν φανερῶς μάχεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη γένηται, μὴ πάντα δι᾽ ὄψεως ἐγχειρεῖν, κἂν πλείους εἰσὶν οἱ ⟨ἡμέτεροι τοῦ⟩ ἀντίς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ νώτου τῶν ἐχθρῶν ἢ διὰ τῶν πλαγίων ἐγχειρεῖν. ἐπικίνδυνος γὰρ καὶ ἐπισφαλής ἐστιν ἀεὶ

μένων, κἄντε ἰσόμετροί εἰσιν ἢ καὶ πλείονες τοῦ στρατοῦ τοῦ σοῦ, εἰς ἀγῶνα μέγαν εἰσέρχονται καὶ φόβον, νομίζοντες πλῆθος εἶναι πολὺ τοὺς τὴν ἐπιδρομὴν ποιοῦντας.

36. *Πρόσεχε δέ, ὅτι οὐ πρέπον ἐστὶ χωρὶς ἀνάγκης ὀλίγον στρατὸν πρὸς πλῆθος πολεμίων εὐτάκτων φανερῶς πρὸς μάχην συμπλέκειν. εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τούτου γένηται, μὴ πάντα [φανερῶς καὶ] διὰ ὄψεως ἐγχειρεῖν, κἂν τάχα πλειονές εἰσιν ὁ ἡμέτερος στρατός, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ νώτου ἤγουν ἀπὸ ὄπισθεν τῶν ἐχθρῶν ἢ διὰ τῶν πλαγίων ἐμβάλλεσθαι εἰς αὐτούς.*

3692. *-οι εἰσὶν* **MWA**, *-οι ὦσιν* **P₁E** || **3692—3693.** *στρ. τοῦ σοῦ*] *σοῦ στρατοῦ* **AP₁E** || **3693.** *εἰσέρχονται* **M** || **3696.** *εστὶν* **W**, *ἐστι* **P₁** || **3699.** *φανερῶς καὶ* eieci || *διὰ ὄψεως*] *εἰς πρόσωπον* **AP₁E** || **3700.** *κἂν* **MP₁**, *κὰν* **W**, *καν* **E** || *πλείων ἐστὶν* **A**, *πλείων ἢ* **P₁E** || *-ες εισὶν* **MW** || **3701.** Pro *διὰ τοῦ νώτου ἤγουν ἀπὸ* **AP₁E** *τῶν ὄπισθεν μερῶν* exhibent || **3702.** *ἐμβάλλεσθαι*] *ἐπιτίθεσθαι* **AP₁E** || *εἰς αὐτοὺς*] *αὐτοῖς* **AP₁E**.

τοῦ στρατοῦ σου, εἰς ἀγῶνα μέγαν καὶ φόβον ἐμβαίνουσιν, ἐλπίζοντες, ὅτι πλῆθός εἰσι πολὺ οἱ ποιήσαντες τὴν ἐπιδρομὴν κατ᾽ αὐτῶν.

36. *πρόσεχε δὲ τοῦτο, ὅτι οὐ πρέπει χωρὶς | ἀνάγκης, ἵνα ὀλίγον στρατὸν βάλῃς* fol. 25v
φανερῶς εἰς πόλεμον πρὸς πλῆθος πολεμίων μετὰ συντάξεως ὄντων. ἂν δὲ γένηται ἀνάγκη πρὸς τοῦτο, μὴ ταράττῃς ὅλον τὸν στρατὸν φανερῶς ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν, κἂν τάχα περισσότερος ὑπάρχῃ ὁ στρατός σου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπὸ τῶν πλαγίων, ἵνα ἐπιπίπτωσιν αὐτοῖς.

1372. *πλῆθος εἰσὶ* C.

ἢ δι' ὄψεως μόνον μάχη πρὸς οἱονδήποτε ἔθνος, εἰ καὶ ἔλασσον πλῆθος * ἀντισυνίσταται.[1]

2. Διαιροῦνται τοίνυν πάντα τὰ καβαλλαρικὰ τάγματα εἰς πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν ἐν πλήθει μάλιστα στρατοῦ κατὰ τὸν

[1] αὐτῇ συνίσταται M.

CONSTITUTIO XII.

p. 135 M. 37. Καὶ γὰρ ἐπισφαλές ἐστι καὶ ἐπικίνδυνον ἡ δι' ὄψεως μόνον μάχη καὶ πρὸς οἱονδήποτε ἔθνος γινομένη, κἂν τάχα καὶ ὀλιγώτερον πλῆθός ἐστι τὸ ἀντικαθιστάμενον.

38. Οὕτως οὖν ὡς ἐν κεφαλαίῳ κελεύομέν σοι, ἵνα πάντα τὰ καβαλλαρικὰ τάγματα εἰς πρώτην καὶ δευτέραν παράταξιν ἐν καιρῷ πολέμου καταστήσῃς, ὅτ' ἂν μάλιστα καὶ πολὺν στρατὸν ἔχῃς, καὶ διατάξῃς κατὰ τὸν λεχθέντα σοι τρόπον εἰς κούρσωρας ἤγουν προκλάστας, τοὺς ἔμπροσθεν τῆς παρατάξεως πρὸ τῶν

3703. ἐπισφαλής AP_1E || ἐπικίνδυνος AP_1E; cf. *Kühner-Gerth*[3] I. p. 59. || 3703—3704. διόψεως W || 3704. οιονδήποτε MW, οἱονδήποτε AP_1E || 3705. κἂν MAP_1E, κὰν W || πλῆθος ἐστὶ MA, πλῆθος ἐστὶν W, πλῆθος ἡ P_1E || 3707. ἐν τῷ P_1 || -μεν W || 3709—3710. ὅτὰν W || 3711. κούρσορας MW.

37. καὶ γὰρ ἐκκίνδυνόν ἐστιν ἡ γινομένη μάχη φανερῶς, ⟨κἄντε⟩ ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς οἷον ⟨δήποτε⟩ ἔθνος γένηται, εἰ μὴ ἔχεις λαὸν ἐκ τῶν πλαγίων, κἄντε ἀπὸ ὄπισθεν
c. 1277 Lami. τῶν πολε|||μίων, κἂν τάχα ὀλιγώτερόν σου στρατὸν ἔχωσιν.

38. οὕτως ἐν συντόμῳ κελεύομέν σοι, ἵνα πάντα τὰ καβαλλαρικὰ τάγματα εἰς πρώτην καὶ εἰς δευτέραν παραταγὴν καταστήσῃς εἰς καιρὸν πολέμου, κατεξαίρετον, ὅταν ἔχῃς καὶ πολὺν στρατόν, καὶ ἵνα χωρίσῃς, ὡς εἴπομεν, εἰς προκουρσάτορας ἤγουν τοὺς ἔμπροσθεν

1370. ἐκκίνδυνον retinui; cf. ex. gr. ἔκθαμβος || -ον ἐστὶν C || 1370. 1380. κἄντε et δήποτε ego inserui || 1380. κἄντε ego, καὶ C || 1382. -μεν σοι C || 1384. προκουρσάτωρας C, -ορας v.

λεχθέντα τρόπον εἰς διφένσωρας, εἰς κούρσωρας, εἰς πλαγιοφύλακας, εἰς ὑπερκεραστάς, εἰς ἐνέδρους, εἰς βοηθούς, εἰς νωτοφύλακας.

CONSTITUTIO XII.

ἄλλων κατὰ τῶν ἐχθρῶν προτρέχοντας καὶ εἰς διφένσωρας ἤγουν τοὺς εὐτάκτως ἱσταμένους καὶ ὑποδέχεσθαι μέλλοντας τοὺς προδραμόντας κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐὰν μὴ τελείως διώξωσιν αὐτούς, ἀλλ' ἀνθυποστρέψουσιν, ἔτι δὲ καὶ εἰς πλαγιοφύλακας καὶ εἰς ὑπερκεραστὰς ἤγουν τοὺς ἑτοίμως ἱσταμένους εἰς κύκλωσιν τῶν ἐχθρῶν, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἐνέδρους ἤγουν ἐγκρύμματα, ἀλλὰ καὶ εἰς βοηθοὺς ἤγουν τοὺς ὄπισθεν τεταγμένους καὶ ἀναστέλλοντας τούς, ὅσοι μέλλουσι φεύγειν τὴν ἰδίαν καταλιμπάνοντες τάξιν, ἔτι δὲ καὶ εἰς νωτοφύλακας ἤγουν τοὺς ὄπισθεν εἰς φυλακὴν τοῦ παντὸς στρατοῦ τεταγμένους.

39. Ἐὰν δὲ πολὺν ἔχωσι στρατὸν καὶ δύνασαι τοι- c. 817.

3713—3714. διφένσορας **MW** || 3714. ἤγουν ἐκδικητὰς (ἐκδικῆτὰς **E**) **AP**$_1$**E** || 3715. προδραμόντας **AE**, προσδραμόντας **MWP**$_1$ || 3716. ἀλλὰ **A** || ἀνθυποστρέψωσιν **AE**, ἀνθ' ὑποστρέψωσιν **P**$_1$ || 3717. εἰς omm. **MWE** || 3718. ἑτοίμους **W** || 3721. ὅσοι μέλλουσι] βουλομένους **AP**$_1$**E** || καὶ τὴν **AP**$_1$**E** || 3721—3722. κατ. τάξιν] τάξιν καταλιμπάνειν **AP**$_1$**E** || 3724. ἔχουσι **A** || δύνη **P**$_1$**E**.

τῆς παραταγῆς πρῶτον παρὰ τοὺς ἄλλους ἐλαύνοντας κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ εἰς δεφένσορας ἤγουν τοὺς ἱσταμένους ἀπὸ συντάξεως καὶ μέλλοντας ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐλαύνοντας πρώτους κατὰ τῶν ἐχθρῶν, κἂν ἄρα μὴ διώξωσιν αὐτοὺς τελείως, ἀλλ' ὑποστρέψωσιν. ἔτι δὲ ἵνα ἀφορίσῃς εἰς πλαγιοφύλακας καὶ εἰς ὑπερκεραστάς· οἱ δὲ ὑπερκερασταί εἰσιν οἱ ἱστάμενοι ἕτοιμοι πρὸς τὸ κυκλῶσαι τοὺς ἐχθρούς. ἔτι δὲ ἵνα ἀφορίσῃς καὶ εἰς ἐγκρύμματα, ἀλλὰ καὶ εἰς βοηθοὺς ἤγουν τοὺς ὀπίσω παρατεταγμένους καὶ κωλύοντας τοὺς θέλοντας φεύγειν καὶ καταλιμπάνειν τὴν τάξιν αὐτῶν. ἵνα δὲ ἀφορίσῃς καὶ εἰς ὀπισθοφύλακας, οἵτινές εἰσιν εἰς φυλακὴν τοῦ ὅλου στρατοῦ ὀπίσω ἀκολουθοῦντες.

39. ἂν δὲ πολὺν ἔχωσι στρατὸν οἱ πολέμιοι καὶ δύνασαι τοιαύτας διπλᾶς παραταγὰς

1385. δεφένσωρας C || 1388. πλέον φύλακας C || -αὶ εἰσὶν C || 1389. ἐγκρύματα C || 1391. οἵτινες εἰσὶν C.

5. *Περὶ βάθους.* Περὶ δὲ τοῦ βάθους τῶν τάξεων ἤρκει μὲν ἑκάστῳ τάγματι κατὰ τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, ὡς ἔγραψαν οἱ παλαιοί, εἰς τέσσαρας τὸ βάθος γίνεσθαι, ὡς τοῦ πλείονος τοῦ μέτρου τούτου ἀνωφελοῦς καὶ ἀργοῦ τυγχάνοντος. οὐδὲ γάρ, ὡς ἐπὶ

CONSTITUTIO XII.

αὐτας διπλᾶς παρατάξεις ποιεῖν εἴτε δύο, εἴτε τρεῖς ἢ καὶ πλείονας, ὥστε μεριζομένην τὴν τῶν ἐχθρῶν δύναμιν πρὸς αὐτὰς ὀλιγοτέρων ὄντων ἀσθενεῖς γίνεσθαι [p. 146 M.] τὰς ἐκείνων ἢ προσβαλόντων ὁμοῦ πρὸς μίαν | τῶν σῶν παρατάξεων ὑπὸ τῶν ἄλλων ἢ διώκεσθαι ἢ κυκλοῦσθαι. τοῦτο ἔστι τῶν ἀναγκαίων.

40. Τὸ δὲ βάθος ἤγουν τὸ πάχος τῶν παρατάξεων, καθὼς οἱ ἀρχαῖοι διετάξαντο, ἤρκει μὲν ἑκάστῳ τάγματι εἰς τέσσαρας καὶ μόνους καβαλλαρίους γίνεσθαι, ἐπειδὴ τὸ πλέον τούτων ἀργὸν καὶ ἀνωφελὲς δείκνυται ἐπὶ τῶν καβαλλαρίων, οὔτε γὰρ δύνανται, ὡς ἐπὶ τῆς πεζικῆς

3725. *διπλὰς* **M W A**, *διπλᾶς* **P_1 E** || *β'* **P_1 E** || *γ'* **P_1 E** || 3726. *ὥστε ἡ* **A P_1 E** 3727. *ὀλιγωτέρων ὄντων* omm. **A P_1 E** || *ἀσθενῆ γίνεσθαι* **A**, *ἀσθενὴς γενέσθαι* **P_1 E** || 3728. *τὰς ἐκείνων* omm. **A P_1 E** || *ἢ προσβάλλουσαν* **A**, *ἢ προσβαλοῦσαν* **P_1**, *ἢ πρὸς βαλοῦσαν* **E** || 3730. *τοῦτό ἐστι* **M A P_1**, *τοῦτο ἐστιν* **W**, *τοῦτο ἐστὶ* **E** || *τὸ ἀναγκαῖον* **P_1 E** || 3733. *καὶ μόνους* omm. **A P_1 E** || 3735. *δύναται* **M**.

ποιεῖν δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ περισσοτέρας, ἵνα ἡ χωρισθῇ πρὸς αὐτοὺς ἡ δύναμις τῶν ἐχθρῶν καὶ γένωνται ἀδύνατοι αἱ παραταγαὶ αὐτῶν καὶ συμβάλλωσι πόλεμον ἐν τῷ ἅμα πρὸς μίαν τῶν σῶν παραταγῶν καὶ αἱ λοιπαὶ ἢ ἵνα διώκωσιν ἢ ἵνα κυκλώσωσιν αὐτούς. τοῦτο ἔστιν ἀναγκαῖον.

40. *τὸ δὲ πάχος τῶν παραταγῶν ἤρκει μέν, καθὼς διετάξαντο οἱ ἀρχαῖοι, ἵνα ἔχῃ ἓν ἕκαστον τάγμα τέσσαρας μόνους καβαλλαρίους, ἐπειδὴ τὸ πλέον τούτων ἀργὸν καὶ ἀνωφελές ἐστιν ἐπὶ τῶν καβαλλαρίων· οὐ γὰρ δύνανται οἱ καβαλλάριοι, ὡς ἐπὶ τῆς πεζικῆς*

1395. *ἐντωσιμα* C || 1400. *-ὲς ἐστὶν* C.

τῆς πεζικῆς τάξεως, ἐκ τῶν ὄπιθεν διὰ τοῦ βάθους ὠθισμός τις γενέσθαι δύναται, ἵνα καὶ ἄκοντες οἱ πρωτοστάται τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ πρόσωπα ποιοῦνται, ὅτι μὴ πεφύκασιν οἱ ἵπποι μετὰ τῆς ὄψεως αὐτῶν συμφώνως, ὡς οἱ πεζοί, ὠθεῖν τοὺς ἔμπροσθεν. οὔτε δὲ βοήθειά τις περιγίνεται τοῖς πρωτοστάταις, τοῦτ᾿ ἔστι τοῖς εἰς μέτωπον τασσομένοις ἐκ τοῦ πλείονος βάθους, εἴτε κοντάτοι εἰσίν, εἴτε τοξόται, ὡς τῶν μὲν κοντάτων μετὰ τὸν τέταρτον μὴ φθαζόντων ἐφικνεῖσθαι

CONSTITUTIO XII.

τάξεως, ἀπὸ ὄπισθεν διὰ τοῦ πάχους προωθισμὸν ποιεῖν. τότε γὰρ καὶ μὴ βουλόμενοι οἱ ἔμπροσθεν ἐκ τῶν ὄπισθεν προωθούμενοι τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν ποιοῦσι. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν πεζῶν γίνεται. οἱ δὲ ἵπποι οὐ δύνανται προωθεῖν τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν, ὡς οἱ πεζοί, οὐδὲ βοήθειά τις γίνεται ἐκ τῶν περισσοτέρων εἰς τοὺς πρωτοστάτας, τοῦτ᾿ ἔστιν τοὺς εἰς τὸ μέτωπον τασσομένους, κἄντε κονταράτοι εἰσί, κἄντε τοξόται.

41. *Οἱ μὲν γὰρ κονταράτοι, οἱ ὀπίσω τοῦ τετάρτου,*

3736. *ὑπὸ* **E** || *διὰ τοῦ πάχους* omm. **A P$_1$ E** || **3737.** *ὄπισθε* **M** || **3738.** *ἔμπροσθε* **A** || *ποιοῦσιν* **W P$_1$ E** || **3741.** *βοήθεια τίς* **W P$_1$ E** || **3742.** *τοῦτέστιν* **W**, *τουτέστιν* **A P$_1$ E** || **3743.** *κἄντε* (*κάντε* **A**) *κονταράτοι εἰσὶ* (*ὦσι* **P$_1$**), *κἄντε* (*κάντε* **A**) *τοξόται* **A P$_1$ E**, *κἄντε* (*κάντε* **M W**) *τοξόται εἰσί* (*εἰσὶν* **W**), *κἄντε* (*κάντε* **M W**) *κονταράτοι* **M W**.

παραταγῆς, προωθεῖν [οἱ ἔμπροσθεν τοὺς] ὄπισθεν, ὅπερ ποιεῖ τὸ πάχος τῆς παρα|ταγῆς· καὶ εἰς τοὺς πεζοὺς καὶ τοὺς ⟨μὴ⟩ θέλοντας ⟨οἱ⟩ ἔμπροσθεν ⟨ἐκ τῶν ὀπίσω⟩ προωθούμενοι εἰς τὰ ἔμπροσθεν ποιοῦσι τὴν ὁρμὴν πρὸς τοὺς πολεμίους. τὰ δὲ ἱππάρια οὐ δύνανται προωθεῖν τὰ ἔμπροσθεν αὐτῶν, ὡς οἱ πεζοί, οὐδὲ βοήθεια γίνεται ἐκ τοῦ περισσοτέρου πάχους τῆς παραταγῆς ἀπὸ τῶν ὀπίσω εἰς τοὺς ἔμπροσθεν, οἷον τοὺς ἱσταμένους εἰς τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς, εἴτε κονταράτοι, εἴτε τοξόται εἰσί. fol. 26r

41. *καὶ γάρ, ἂν ἔχῃ τὸ πάχος τῆς παραταγῆς ἐπέκεινα τῶν τεσσάρων καβαλλαρίων,*

1401. *οἱ ἔμπροσθεν τοὺς* eieci || **1402.** *μή, οἱ* et *ἐκ τῶν ὀπίσω* inserui || **1402. 1403.** Pro *εἰς τὰ ἔμπροσθεν*, quod ego dedi *εἰς τὰ ὀπίσω* C || **1406.** *κονταράτους* C, recte v.

τῶν ἔμπροσθεν, τῶν δὲ τοξοτῶν εἰς ὕψος ἀναγκαζομένων τοξεύειν διὰ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἐντεῦθεν ἀπράκτους κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν ταῖς συμβολαῖς γίνεσθαι τὰς τούτων σαγίττας. καὶ ὁ ἀμφιβάλλων τούτοις πεισθῇ δι' αὐτῆς τῆς πείρας. ἤρκει γοῦν, ὡς εἴρηται, τὸ βάθος τῶν τεσσάρων καβαλλαρίων· ἀλλ', ἐπειδὴ συμβαίνει τοὺς γενναίους ὀλιγωτέρους κατὰ τάγμα εὑρίσκεσθαι, τοῦτ' ἔστι τοὺς πρωτοστάτας, τοὺς καὶ χεῖρας μιγνύειν ὀφείλοντας, διὰ

CONSTITUTIO XII.

οὐ δύνανται φθάζειν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, οἱ δὲ τοξόται εἰς τὸ ἄνω ἀναγκάζονται τοξεύειν διὰ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἄπρακτοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν ταῖς συμβολαῖς τῆς μάχης γίνονται αἱ σαγίτται αὐτῶν, ὡς ἡ πεῖρα διδάσκει καὶ τοὺς ἀμφιβάλλοντας, ἐὰν βούλωνται.

42. Ἤρκει οὖν, καθὼς εἴπομεν, το πάχος τῶν τεσσάρων καβαλλαρίων· ἀλλ', ἐπειδὴ συμβαίνει τοὺς ἀνδρείους στρατιώτας ὀλιγωτέρους κατὰ τάγμα εὑρίσκεσθαι, τοῦτ' ἔστι τοὺς ἔμπροσθεν ἱσταμένους, τοὺς καὶ [τὰς] χεῖρας μιγνύειν πρὸς πόλεμον ὀφείλοντας, διὰ τοῦτο πρέπον

3745. τὸ] τοὺς **P₁ E** || **3748. M W** post *γίνονται* insérunt *ὡς* || *σαγίται* **A**, *σαγίτες* **P₁ E** || *πειρα* **W** || **3749—3750.** Verba *καὶ* . . . . *βούλωνται* omm. **A P₁ E** || **3753—3754.** *τοῦτέστι* **M**, *τοῦτέστιν* **W**, *τουτέστι* **A P₁ E** || **3754.** *καὶ* omm. **P₁ E** || *τὰς* eieci.

οὐ δύναται ὁ ἱστάμενος ὀπίσω τῶν τεσσάρων καβαλλαρίων κονταράτος φθάνειν ἔμπροσθεν μετὰ τοῦ κονταρίου, ὁ δὲ τοξότης πάλιν, ὁ ἱστάμενος ὀπίσω τῶν καβαλλαρίων, ἀναγκάζεται διὰ τοὺς ἱσταμένους ἔμπροσθεν αὐτῶν ἵνα τοξεύῃ εἰς ὕψος καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐνεργοῦσιν αἱ σαγίται αὐτῶν.

42. ἤρκει γοῦν, ὡς εἴπομεν, τὸ πάχος τῶν τεσσάρων καβαλλαρίων· ἀλλ', ἐπειδὴ οἱ ἀνδρειότεροι στρατιῶται ὀλιγώτεροι κατὰ τὰ τάγματα εὑρίσκονται (ἐκεῖνοι γὰρ εὑρίσκονται

τοῦτο χρὴ πρὸς τὴν τῶν ταγμάτων ποιότητα τὰ βάθη ὁρίζειν, οἷον· εἰς τὰ φοιδερατικά, τὰ καὶ μέσον ἐν τῇ προμάχῳ τάξει τασσόμενα, ἀπὸ ἑπτὰ ποιεῖν καὶ ἑνὸς παιδός, ἐὰν εὑρίσκωνται ἐν δυνάμει ἐν αὐτοῖς, οὕτως καὶ τῶν δεκαρχιῶν εἶναι ὀφειλουσῶν· ἀριστερᾷ * αὐτῶν τὰ τῶν βιξελλατιόνων ἀριθμῶν, ἀπὸ ἑπτὰ ἀνδρῶν ἑκάστην δεκαρχίαν, ἐν δεξιᾷ τὰ τῶν Ἰλλυρικιανῶν, ἀπὸ ἀνδρῶν

CONSTITUTIO XII.

ἐστὶ πρὸς τὴν δύναμιν τῶν ταγμάτων οὕτως ὁρίζειν [p. 147. M.]
καὶ τὸ πάχος τῆς παρατάξεως αὐτῶν, οἷον·

43. εἰς τὰ ἀνδρειότερα, τὰ καὶ μέσον τασσόμενα 43.
τάγματα εἰς τὴν τάξιν τὴν πρόμαχον, ἀπὸ ἑπτὰ καβαλλαρίων ποιεῖν καὶ ἑνὸς παιδὸς ὑπηρέτου αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τάξει, ἐν ᾗ καὶ ἐκεῖ δεύτεροι κατὰ τὴν ἀνδρίαν τῆς προμάχου τάξεως ὀφείλουσι τάσσεσθαι, ἀπὸ ἑπτὰ ἀνδρῶν ἑκάστην δεκαρχίαν, πάλιν ἐν δεξιᾷ, 44.
ἐν ᾗ καὶ ἐκεῖ ἰσοδύναμοι ἄνδρες τῆς ἀριστερᾶς ὀφεί-

3756. ἐστιν **W** || 3756—3757. Verba οὕτως . . . . . αὐτῶν om. $\mathbf{P_1}$ || 3757. In **W** § 43 verbo οἷον incipit || 3759. ζ **M W** || 3762. κατατάσσεσθαι $\mathbf{AP_1E}$ || 3763. ζ **M W** || 3764. καὶ ἐκεῖ omm. $\mathbf{AP_1E}$.

ἀνδρεῖοι μόνοι οἱ ⟨ἔμπροσθεν⟩ ἱστάμενοι καὶ πολεμοῦντες), ἁρμόζει, ἵνα πρὸς τὴν δύναμιν τῶν ταγμάτων ποιῇς τὸ πάχος τῆς παραταγῆς αὐτῶν ἤγουν·

43. εἰς τὰ ἀνδρειότερα τάγματα, τὰ καὶ ἱστάμενα μέσον τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὴν πρώτην παραταγήν, ἵνα ποιῇς τὸ πάχος τῆς παραταγῆς ἀπὸ ἑπτὰ καβαλλαρίων καὶ ἑνὸς παιδὸς ὑπουργοῦ αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν παραταγήν, ἔνθα ὀφείλουσιν ἵστασθαι οἱ ὄντες δεύτεροι εἰς ἀνδρείαν ἀπ᾽ ἐκείνων τῶν ἱσταμένων εἰς τὴν μέσην, ἵνα ποιήσῃς ὁμοίως τὸ πάχος ἀπὸ καβαλλαρίων ἑπτά· εἰς δὲ τὴν δεξιὰν παραταγήν, ἔνθα ὀφείλουσιν ἄνδρες ἵστασθαι ἰσοδύναμοι τῆς ἀριστερᾶς, ἵνα ποιήσῃς τὸ πάχος ἀπὸ καβαλλαρίων

1414. ἔμπροσθεν inserui.

ὀκτώ, οὕτως καὶ τῶν δεκαρχιῶν ὀφειλουσῶν ἔχειν· τὰ δὲ λοιπὰ τάγματα ὑποδεέστερα ἀπὸ ὀκτὼ ἢ δέκα ἀνδρῶν γίνεσθαι, πρὸς τὰς δεκαρχίας τασσόμενα. εἰ μέντοι συμβῇ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων τούτων ταγμάτων ἐν πρώτῃ τάξει τάσσεσθαι, ἢ ἀπὸ ὀκτὼ ἢ ἀπὸ δέκα ποιεῖν ὡς ἀσθενέστερα. τὰ μέντοι τῶν ὀπτιμάτων τάγματα, ὡς ἐν δευτέρᾳ τάξει τασσόμενα καὶ ἐν ἐπιλογῇ ὄντα, ἀπὸ πέντε μὲν στρατιωτῶν, δύο δὲ ἁρμάτων ποιεῖν, † δέκα ἄνδρας τῆς δεκαρχίας ὀφεί-

CONSTITUTIO XII.

λουσιν εἶναι, ἀπὸ ἀνδρῶν ὀκτώ, τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὑποδεέστερα τάγματα ἀπὸ ὀκτὼ ἢ δέκα ἀνδρῶν γίνεσθαι, πρὸς τὰς δεκαρχίας τασσόμενα.

44. *Ἐὰν μέντοι συμβῇ, ἵνα ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων τούτων ταγμάτων εἰς τὴν πρώτην παράταξιν ἐκτάξῃς, ἢ ἀπὸ ὀκτὼ ἢ ἀπὸ δέκα ποιήσῃς ἀνδρῶν ὡς ἀσθενεστέρων. τὰ δὲ τάγματα, τὰ ἐν δευτέρᾳ τάξει τασσόμενα καὶ ἐπίλεκτα ὄντα, ἀπὸ πέντε μὲν στρατιωτῶν καὶ ἑτέρων ὑπηρετῶν εἰς τὰ † ἅρματα ποιήσεις, ὥστε † δέκα*

3765. *εἶναι* omm. **MW** || *ὀκτώ*] *Η* **M**; in **W** suprascriptum a m. sec. *ζ*; *ἑπτὰ τάσσειν* habent **AP₁E** || 3766. *πράγματα* **M** et **Meursii codex tert.**; in cod.-is **W** *τάγματα* prima littera in duarum litterarum ras. || *Η* **ME**, *ἡ* **W** || 3768. *πάλιν ἐὰν μ.* **AP₁E** || 3770. *ἡ* **W** *Η* **E** || *ι* **MWP₁E** || *ποιήσεις* **AP₁E** || 3771. *τὰ* secundum omm. **P₁E** || *ἐν τῇ* **AP₁E** || 3772. *ε* **P₁E** || *μὲν* om. **P₁** || 3773. *ἅρματα* **MWAE** || *ι* **P₁**.

ἑπτά. τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὑποδεέστερα τάγματα ἵνα ποιῇς τὸ πάχος ἀπὸ ὀκτὼ ἢ δέκα καβαλλαρίων.

44. *ἂν δὲ συμβῇ, ἵνα στήσῃς εἰς τὴν πρώτην παραταγὴν ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων τούτων ταγμάτων, ἵνα ποιήσῃς τὸ πάχος ἀπὸ ὀκτὼ ἢ δέκα καβαλλαρίων, διότι ὑποδεέστερά εἰσιν, ὡς εἴρηται, καὶ ἀδύνατα τὰ τοιαῦτα τάγματα. τὰ δὲ τάγματα, τὰ ἱστάμενα εἰς τὴν δευτέραν παραταγήν, τὰ ὄντα ἐπίλεκτα, ἵνα ἔχωσι τὸ πάχος ἀπὸ πέντε καβαλλαρίων στρατιωτῶν καὶ ἀπὸ πέντε ὑπουργῶν εἰς τὰ ἅρματα αὐτῶν, πρὸς τὸ ἔχειν μίαν ἑκάστην*

1425. -ρα εἰσιν C.

λούσης ἔχειν. ταῦτα δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει, εἰ συμβῇ τάσσεσθαι, ὡς εἴπομεν, ἀεὶ τὸ βάθος οὕτως ἔχειν. τοὺς δὲ ἐθνικούς, ἐὰν καθ᾽ ἑαυτούς εἰσιν, ὡς ἔθος ἔχουσιν, οὕτως τάσσειν. οὗτοι δε ἐπιτηδείως εἴς τε κούρσωρας καὶ ἐνέδρους καθίστανται. οὐδὲ οὖν τῶν ὀκτὼ ἢ τὸ πολὺ δέκα ἀνδρῶν πλεῖον χρὴ εἰς βάθος ποιεῖν, ὡς δήποτε, ἂν ἀσθενῆ ὦσι τὰ τάγματα, οὐδὲ τῶν πέντε ἧττον, ὡς ἂν εἰσιν ἐπίλεκτα, ὥστε διὰ τοῦ ῥηθέντος τρόπου καὶ τῆς τοιαύτης ἀναλογίας

CONSTITUTIO XII.

ἄνδρας ἑκάστην δεκαρχίαν ἔχειν. οὗτοι δὲ οἱ, ὡς εἴρηται, τεταγμένοι ἵνα κατασταθῶσιν ἐπιτηδείως εἴς τε κούρσωρας καὶ ἐγκρύμματα.

45. Οὐκ ἔστιν οὖν πρέπον τῶν ὀκτὼ ἢ τὸ πολὺ τῶν 46.
δέκα ἀνδρῶν πλεῖον τὸ πάχος ποιεῖν τῆς παρατάξεως, κἂν τὸ πάνυ εἰσὶν ἀσθενῆ τὰ τάγματα, οὐδὲ τῶν || πέντε c. 820.
ὀλιγώτερον, ὅσον ἂν εἰσὶν ἐπίλεκτα, ὥστε πρέπον ἐστὶ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον καὶ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν

3774. *οἱ* omm. **P$_1$E** || **3775—3776.** *κούρσορας* **MW** || **3777.** *Οὐκέστιν* **W** (*ν* a m. sec. add.) || *Η* **MP$_1$E,** *η̄* **W** || *τῶν* omm. **AP$_1$E** || **3778.** *πλείω* **M** (cf. **2736.**), *πλέον* **AP$_1$E,** qui post *πρέπον* exhibent verbum; *πλεῖον* fecit m. sec. cod.-is **W** ex *πλείω.* || **3779.** *κᾶν* **M,** *κὰν* **W** || *τὸ* omm. **WAP$_1$E** || *ὦσιν* **P$_1$E** || *τὰ* om. **A** || *ε* **MWP$_1$E** || **3780.** *ὀλιγώτερον* ego, *ὀλιγωτέρους* codd. || *εἰσὶν* **MWA,** *εἴσιν* Migne, *εἶεν* **P$_1$,** *εἶ ἐν* **E** || *ἔστιν* **W,** *ἐστὶν* **AP$_1$E.**

δεκαρχίαν ἄνδρας δέκα. οὗτοι δὲ ἵνα παρατάξωσιν οὕτως, ὡς εἴρηται, καὶ ἵνα κατασταθῶσι ἁρμοδίως ⟨εἰς⟩ προκουρσάτορας καὶ εἰς ἐγκρύμματα, [οἱ δὲ προκουρσάτορές εἰσιν οἱ ἐλαύνοντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν πρῶτον | παρὰ τοὺς ἄλλους]. fol. 26v

45. *οὐ πρέπει δέ, ἵνα πλέον τῶν ὀκτὼ ἢ τὸ πολὺ δέκα ἀνδρῶν ποιῇ τὸ πάχος τῆς παραταγῆς, καὶ εἰ ἀδύνατά εἰσι πολὺ καὶ ἄνανδρα τὰ τάγματα, οὐδὲ πάλιν † ὀλιγωτέρων τῶν πέντε καβαλλαρίων ὀφείλει ἔχειν τὸ πάχος τῆς παραταγῆς, οἷα ἂν καὶ ὦσιν ἐπίλεκτα τὰ τάγματα, ὥστε οὕτως ἁρμόζει χωρίζεσθαι τὰ τάγματα καὶ γίνεσθαι καὶ τὸ πάχος*

1430. *εἰς* inserui || *προκουρσάτωρας, — ἐγχρύματα, — -τωρες εἰσὶν* **C** || **1430. 1431.** Verba interpolata esse videntur || **1433.** *ὀλιγωτέρον* v?

ἀρκούντως καὶ τὰ βάθη γίνεσθαι καὶ μηδὲ τὸ μῆκος τῆς πρώτης παρατάξεως ἤτοι τὸν ἀριθμὸν τῶν πρωτοστατούντων ἐλαττοῦσθαι πολύ, † ὃ γάρ[1] *μέχρι τοῦ παρόντος ἀδιακρίτως ἐγένετο ἀπὸ δέκα πάντων τῶν ταγμάτων ἴσως τασσομένων, ὥστε καὶ ἐν ταῖς * ἀρμαστατιῶσιν εὐχερῶς καὶ συντόμως ὑπὸ κατασκόπων ἀριθμεῖσθαι διὰ τῶν πρωτοστατῶν ὅλον τὸν στρατόν, ὡς νομίμου ὄντος τοῦ βάθους.*

[1] Legendum censeo ὅπερ.

CONSTITUTIO XII.

[p. 148. M.] | *ἀρκούντως καὶ τὰ βάθη ἤγουν τὰ πάχη τῶν παρατάξεων γίνεσθαι καὶ μηδὲ τὸ μῆκος ἤγουν τὸν ἀριθμὸν τῶν πρωτοστατούντων ὀλιγοῦσθαι πολύ.*

47\. 46. *Ἐὰν γὰρ ἀπὸ δέκα ἀνδρῶν τὸ πάχος τῶν ταγμάτων ὅλων ἐν ἴσῳ μέτρῳ τάξῃς, εὐχερῶς καὶ συντόμως ὑπὸ τῶν κατασκόπων τῶν ἐχθρῶν ἀριθμεῖσθαι ποιήσεις διὰ τῶν πρωτοστατῶν ὅλον σου τὸν στρατόν, ὅπερ οὐ δέον μανθάνειν τοὺς ἐχθρούς.*

3783. *μηδὲ* **W**, *μὴ δὲ* **M** || **3784—3786.** Verba inde ab *ὀλιγοῦσθαι* usque ad *ταγμάτων* om. **P₁** || **3784.** *ἐπιπολὺ* **A**, *ἐπὶ πολὺ* **E** || **3785.** *ἴ* **E** || **3786.** *ἰσομέτρω* **P₁E** || *εὐκόλως* **AP₁E** || **3787.** *και τῶν ἐχθρῶν* **MW** || **3788.** *πρωτοστάτων* **W.**

τῶν παραταγῶν, καθὼς εἴπομεν, καὶ μηδὲ τὸ μῆκος τῶν παραταγῶν, οἷον τὸ ἅπλωμα καὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, γίνεσθαι ὀλίγον πολύ.

46\. *διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐκ ὀφείλουσιν ἔχειν αἱ παραταγαὶ ὅλαι ἀπὸ δέκα καβαλλαρίων τὸ πάχος, ἀλλὰ ἄλλαι πλέον, ἄλλαι ὀλιγώτερον, διὰ τὸ μὴ συντόμως καὶ εὐκόλως ὑπὸ τῶν κατασκόπων τῶν ἐχθρῶν μετρεῖσθαι ὅλον τὸν στρατόν. καὶ γάρ, ἂν ἔχωσιν ἀπὸ δέκα καβαλλαρίων οἱ ὄρδινοι, εὐκόλως μετρεῖ, ὅστις θέλει, τὸν στρατὸν ὅλον ἐκ μόνων τῶν ἱσταμένων ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς, ὅπερ οὐκ ἔνι δέον μανθάνειν τοὺς ἐχθρούς, τοῦτ' ἔστι, τὸ πόσον στρατὸν ἔχεις.*

1442. *ἔνι*] cf. *Dieterich* 225. || **1443.** *ἔχει* C, *ἔχεις* v.

ταύτης ἄρτι τῆς ἀναλογίας φυλαττομένης· ἐκ τοῦ περιποιουμένου ποσοῦ ἡ δευτέρα καθίσταται τάξις.

Urbicii II. 6 [cf. tomi I. p. 67.]. *Περὶ κουντουβερνίων.* Τὰ κουντουβέρνια ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων γίνεσθαι ἀναλόγως, ἵνα μὴ οἱ παλαιοὶ καθ' ἑαυτοὺς τασσόμενοι ἀσθενεῖς ὦσι, μηδὲ οἱ νεώτεροι ἄτακτοι εὑρεθῶσιν, ὡς ἄπειροι.

7. *Περὶ ὁπλίσεως.* Περὶ δὲ τῆς τῶν ὅπλων διαφορᾶς δεῖ τὸν μὲν πρωτοστάτην τῆς πρώτης τάξεως καὶ τὸν μετ' αὐτόν, τοῦτ'

CONSTITUTIO XII.

47. Τῆς δὲ εἰρημένης ἡμῖν ἀναλογίας ἤγουν τοῦ 48.
μέτρου φυλαττομένου ἐκ τοῦ περισσεύοντος στρατοῦ τὴν δευτέραν καταστήσεις τάξιν.

48. Κελεύομεν δέ σοι καὶ τὰ κουντουβέρνια τῶν 49.
στρατιωτῶν ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων γίνεσθαι ἀναλόγως, ἵνα μὴ οἱ παλαιοὶ μόνοι τασσόμενοι καθ' ἑαυτοὺς ἀσθενεῖς ὦσι, μηδὲ οἱ νεώτεροι ἄτακτοι εὑρεθῶσιν, ὡς ἄπειροι.

49. Ὁπλίσεις δὲ τὴν παράταξιν οὕτως· τὸν μὲν πρω- 50.
τοστάτην τῆς πρώτης τάξεως καὶ τὸν μετ' ἐκεῖνον ἱστά-

3790. δὲ om. **P**₁ || ὑμῖν **MW** || **3791.** μέτρου, φυλαττομένης **Migne**; cf. *Kühner-Gerth*³ I. p. 80. || **3793.** κουτουβέρνια **M**, κοντουβέρνια ceteri || **3796.** ὦσι **P**₁**E**, εἰσὶν **MA**, εἰσιν **W** || μὴ δε **W**, μηδὲ **AP**₁**E**.

47. ἀφ' ἧς δὲ καταστήσεις τὴν πρώτην παραταγὴν καὶ ποιήσεις αὐτὴν εἰς τρία μέρη καὶ τάξεις εἰς αὐτὴν λαόν, ὅσον εἴπομεν, τότε ἐκ τοῦ περιττεύοντος στρατοῦ ἵνα καταστήσῃς καὶ τὴν δευτέραν.

48. ὀφείλεις δὲ καὶ τὰ κουντουβέρνια τῶν στρατιωτῶν ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων ποιεῖν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν παλαιῶν στρατιωτῶν καὶ νέων, ἵνα μήτε οἱ παλαιοὶ μόνοι ὄντες ἀδύνατοι ὦσι, μήτε οἱ νέοι πάλιν [μόνοι] ἄτακτοι εὑρίσκωνται, ὡς ἄπειροι.

49. τὴν δὲ παραταγὴν ἐξόπλισε οὕτω· τὸν μὲν ἱστάμενον ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέτωπον τῆς πρώτης παραταγῆς καὶ τὸν ἱστάμενον ἀπ' ἐκείνου τὸν δεύτερον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱστά-

1444. ἀφ' ἧς] cf. *Preuschen* 825. || **1449.** μόνοι eieci || **1450.** ἐξόπλισε] cf. *Psaltes* 212. || **1451.** ἀπ' ἐκείνου] cf. *Leo* vs. 2544.

ἔστιν τὸν δεύτερον καὶ τὸν οὐραγὸν κοντάτους εἶναι, τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας, τοὺς ἐν μέσῳ τασσομένους, ὅσοι τοξεύειν οἴδασιν, ἀρκάτους σκουταρίων χωρίς. οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἐστι δεόντως πρακτεύειν τινὰ τόξον ἐπάνω ἵππου ἐν τῇ ἀριστερᾷ σκουταρίου κατεχομένου καὶ τόξου.

CONSTITUTIO XII.

μενον, τοῦτ᾽ ἔστι τὸν δεύτερον, ἔτι δὲ καὶ τὸν ἑστῶτα ὀπίσω πάντων ἤγουν τὸν οὐραγὸν κονταράτους ποιήσεις μετὰ τῆς λοιπῆς αὐτῶν ἐξοπλίσεως, τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας, τοὺς ἐν μέσῳ ἐκείνων τασσομένους, ὅσοι τοξεύειν οἴδασι, χωρὶς † κονταρίων εἶναι ποιήσεις. οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἐστι δεόντως περιάγειν τινὰ τόξον ἐπάνω ἵππου, ἐὰν ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτοῦ καὶ τὸ σκουτάριν κατέχῃ καὶ τὸ τόξον· εἰ δὲ γυμνασθῇ ὁ στρατιώτης, ὥστε, ἡνίκα
[p. 149. M.] τοξεύει, ὀπίσω κατὰ τοῦ νώτου εὐφυῶς πέμπειν | τὸ σκουτάριν, οὐδὲ τοῦτο ἄχρηστον ἡμῖν καταφαίνεται.

3800. *τοῦτ ἔστι* **M**, *τουτέστιν* **WA**, *τουτέστι* P_1, *τοῦτέστι* **E** || 3802. *αὐτῶν* om. **A**, *αὐτῆς* P_1**E** || 3804. *οἴδασιν* **W** || 3805. *ἐστιν* **W**, *ἔστιν* **A** || 3806. *σκουτάριον* **A**P_1**E** || *κατέχει* P_1**E** || 3807. *γεγύμνασθη* **E**, *γεγύμνασθαι* P_1 || 3808. *τοξεύῃ* **MW** || *ὀπίσω κατὰ τοῦ* omm. **MW**; habet **Meursii codex tert.** || *πέμπῃ* **MW**, *πέμπει* **Meursii codex tert.**, *παραπέμπειν* **A**P_1**E** || 3809. *σκουτάριν* ego, *σκουτάριον* (*σκουταριον* **W**), codd.

μενον πάλιν ὀπίσω πάντων εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ὀρδίνου ἵνα ποιήσῃς κονταράτους μετὰ τῆς λοιπῆς αὐτῶν ἐξοπλίσεως, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, οἱ ἱστάμενοι μέσον αὐτῶν, ὅσοι ἔμαθον τοξεύειν, στηκέτωσαν χωρὶς κονταρίων. οὐ γὰρ δύναται ὁ καβαλλάριος περιάγειν, ὡς πρέπει, τὸ τοξάριον αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ ἱππαρίου, ἂν κρατῇ εἰς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ τὸ κοντάριον καὶ τὸ τόξον. ἂν δὲ γυμνασθῇ ὁ στρατιώτης οὕτως, ἵνα, ὅτ᾽ ἂν τοξεύῃ, ἀπολύῃ εὐφυῶς τὸ σκουτάριον ὀπίσω εἰς τὴν ῥάχιν αὐτοῦ, χρήσιμον καὶ τοῦτό μοι καταφαίνεται.

1456. *κοντάριον*] emendavit recensionis auctor propter *κονταρίων* (1454.) || 1457. *ῥάχιν* C || *τοῦτο μοι* C.

8. *Περὶ δηποτάτων.* Πρὸς τούτοις δεῖ ἀφορίσαι τῇ προμάχων μάλιστα τάξει τοὺς λεγομένους δηποτάτους ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων στρατιωτῶν, ὀκτὼ ἢ δέκα ἄνδρας καθ᾽ ἕκαστον βάνδον ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάγματος, εὐπλήκτους, κούφους τε καὶ εὐσταλεῖς, ἄνευ ὅπλων, ὀφείλοντας ὄπισθεν ὡς ἀπὸ ἑκατὸν ποδῶν τοῖς ἰδίοις τάγμασιν ἀκολουθεῖν καὶ τούς, ὡς εἰκός, ἐν ταῖς συμπλοκαῖς τραυ-

CONSTITUTIO XII.

50. Πρὸς τούτοις κελεύομέν σοι, ὦ στρατηγέ, ἵνα 51.
ἀφορίσῃς καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρόμαχον παράταξιν τοὺς λεγομένους δεποτάτους, τοῦτ᾽ ἔστι τοὺς ἐπιμελητὰς τῶν τραυματιζομένων στρατιωτῶν· καὶ καταστήσεις ὀκτὼ ἢ δέκα ἄνδρας καθ᾽ ἕκαστον βάνδον ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάγματος ἐλαφροὺς καὶ γοργοὺς ἄνευ ὅπλων, τοὺς ὀφείλοντας ὄπισθεν ὡς ἀπὸ ἑκατὸν ποδῶν τοῖς ἰδίοις τάγμασιν ἀκολουθεῖν, ἵνα τοὺς ἐν ταῖς συμπλοκαῖς τοῦ πολέμου, ὡς πολλάκις γίνεται, τραυματιζομένους ἐπι-

3812. *διποτάτους* **AP$_1$E**; v. adpar. ad. vs. **794.** || *τοῦτ᾽ ἔστι* **M**, *τοῦτ᾽ ἔστι* **E**, *τουτέστιν* **WA**, *τουτέστι* **P$_1$** || **3813.** *καταστήσῃς* **A** || **3814.** *Η* **P$_1$E** || *ἢ καὶ* **P$_1$** || *καθέκαστον* **MW** || **3815.** *ὅπλον* **MW** || **3816.** *ἕκαστον* **E** || **3817.** *ἐπακολουθεῖν* **AP$_1$E.**

50. *χώρισον δὲ καὶ τοξότας εἰς τὴν πρώτην παραταγὴν καὶ τοὺς λεγομένους δεποτάτους. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ὀφείλοντες ἐπιμελεῖσθαι | τοὺς ⟨τραύματα⟩ λαμβάνοντας εἰς τὸν πόλεμον* fol. 26r
στρατιώτας. καὶ ἀφορίσῃς κατὰ τὸ ἕκαστον βάνδον ὀκτὼ ἢ δέκα ἄνδρας ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάγματος ἐλαφροὺς καὶ γοργούς, οἵτινες οὐκ ὀφείλουσι βαστάζειν ἄρματα, ἀλλ᾽ ἵνα περιπατῶσιν ὡς ἀπὸ ἑκατὸν ποδῶν ὀπίσω τοῦ τάγματος, κἂν πληγῶσί τινες εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου ἐπικινδύνως καὶ ἂν πέσωσιν ἀπὸ τῶν ἱππαρίων αὐτῶν καὶ οὐ δύνωνται πολε-

1458. *δεποτάτους* ita, ut pro *δεσποτάτους* possit legi || 1459. *τραύματα* inserui || 1461. *ἅρματα* C || 1462. *-σι τινὲς* C.

*ματιζομένους ἐπικινδύνως ἢ ἐκπίπτοντας τῶν ἵππων καὶ ἀπομάχους γινομένους ἀναλέγεσθαι καὶ περιποιεῖσθαι, ἵνα μὴ καταπατοῦνται ὑπὸ τῆς δευτέρας τάξεως ἢ καὶ ἐξ ὀλιγωρίας τῶν τραυμάτων διαφθείρωνται· καὶ λαμβάνειν ὑπὲρ μισθοῦ ἀπὸ τοῦ σακελλίου καθ' ἕκαστον πρόσωπον διασωζόμενον παρ' * αὐτῶν νόμισμα ἕν. εἶτα δὲ μετὰ τὸ τὴν δευτέραν τάξιν παρελθεῖν καὶ τραπῆναι τοὺς ἐχθροὺς*

CONSTITUTIO XII.

κινδύνως ἢ ἐκπίπτοντας ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ μὴ δυναμένους μάχεσθαι ἀναλέγωνται καὶ περιποιοῦνται, ἵνα μὴ καταπατοῦνται ὑπὸ τῆς δευτέρας παρατάξεως οἱ ἀληθῶς γενναῖοι στρατιῶται καὶ ἐκ τῆς ὀλιγωρίας τῶν τραυμάτων διαφθείρωνται· καὶ ἵνα οἱ διασῴζοντες αὐτοὺς λαμβάνωσιν ὑπὲρ μισθοῦ ἀπὸ τοῦ ταμιείου τῆς βασιλείας ἡμῶν κατὰ ἕνα ἕκαστον στρατιώτην διασωζόμενον παρ' αὐτῶν νόμισμα ἕν.

52. **51.** *Εἶτα δὲ οἱ τοιοῦτοι μετὰ τὸ τραπῆναι τοὺς ἐχθροὺς καὶ παρελθεῖν τὴν δευτέραν παράταξιν τότε*

3820. *ἀναλέγονται* **Meursii codex tert.**, *ἀναλαμβάνωνται* **A**, *ἀναλαμβάνονται* **P₁ E** || *περιποιοῦνται* Meursii codex tert., *περιποιῶνται* **MWAP₁**, *περὶ ποιῶνται* **E** || **3821.** *καταπατοῦνται* Meursii codex tert., *καταπατῶνται* **MWAP₁E** || **3823.** *διασῴζοντες* **P₁** || **3824.** *ταμείου* **AP₁E**; cf. *Stein* Studien zur Gesch. des byzant. Reiches (Stuttgart 1919) p. 164. || **3825--3826.** *διασωζόμενοι* **P₁E** || $\overset{o}{\nu}$ **M**, $\overset{o}{\nu}$ **P₁** || **3827.** *Εἶτα δὲ οἱ τοιοῦτοι*] *οἱ δὲ αὐτοὶ* **AP₁E** || **3828.** *καὶ* om. **P₁**.

μεῖν, ἵνα ἀναλέγωνται καὶ περιποιῶνται αὐτοὺς πρὸς τὸ μὴ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῆς δευτέρας παραταγῆς καὶ ὀλιγωρεῖν ὑπὸ τῶν πληγῶν καὶ ἀποθνήσκειν. ἵνα δὲ λαμβάνωσιν ἀπὸ τοῦ c. 1281 Laml. *βασιλικοῦ φύλακος οἱ δια|||σῴζοντες αὐτοὺς κατὰ ἕνα ἕκαστον στρατιώτην διασῳζόμενον παρ' αὐτῶν νόμισμα ἕν.*

51. *ὀφείλουσι δὲ οἱ αὐτοί, ἀφ' οὗ τρέπωσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ διαβῇ καὶ ἡ δευτέρα*

1466. *διασώζοντες* et *διασωζόμενον* C; sed cf. vs. 561.

τὰ σκύλα τῶν εὑρισκομένων ἐν τῷ τόπῳ τῆς πρώτης συμβολῆς αὐτοὺς συνάγειν καὶ τοῖς δεκάρχαις ἤτοι πρωτοστάταις τοῦ ἰδίου τάγματος διδόναι, εἰς παραψυχὴν μοῖράν τινα καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ τούτου παρὰ τῶν δεκάρχων λαμβάνοντας. τοῦτο γὰρ τοῖς πρωτοστάταις ἐν ταῖς μάχαις πριβιλέγιον δίκαιον καὶ ἁρμόδιον ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἔχειν νομίζομεν, καϑὸ πλέον τῶν λοιπῶν τῆς ἀνάγκης μετέχουσιν ἐν τῇ πρώτῃ συμβολῇ, εἶτα δὲ ἐντεῦϑεν μήτε γίνεσϑαι

CONSTITUTIO XII.

τὰ σκύλα τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ τόπῳ τῆς πρώτης συμβολῆς αὐτοὶ συνάγουσι καὶ τοῖς δεκάρχαις ἤγουν τοῖς πρωτοστάταις τοῦ ἰδίου τάγματος μετὰ τὸ λυϑῆναι τὴν μάχην παρέχουσιν αὐτά. λαμβάνουσι δὲ καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ τούτου παρὰ τῶν δεκάρχων εἰς παραμυϑίαν αὐτῶν μοῖράν τινα. τοῦτο γὰρ τοῖς πρωτοστάταις ἐν ταῖς μάχαις προνόμιον δίκαιον καὶ | ἁρμόδιον ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις [p. 150. M.]
ἔχειν κελεύομεν, καϑ‖ότι πλέον τῶν λοιπῶν τῆς ἀνάγ- c. 821.
κης μετέχουσιν ἐν τῇ πρώτῃ συμβολῇ τοῦ πολέμου.

3829. *τὰ σκύλα* (*σκῦλα* **Meursii codex tert.**) omm. **A P_1 E**; in **W** in mge legitur: *τὰ τῶν ἐχϑρῶν ὅπλα τὲ και λοιπὰ πραγματα;* *ὅπλα* inserunt **A P_1 E** post *εὑρισκόμενα* ‖ **3830.** *αὐτοὶ* omm. **A P_1 E** ‖ *συνάγωσι* **A P_1 E** ‖ *δεκάρχαις* **P_1 E** et **Meursii codex tert.**, *δεκάρχοις* **M W A** ‖ **3832.** *παρέχωσιν* **A P_1 E** ‖ *λαμβάνωσι* **A P_1 E** ‖ **3833—3834.** *μοίραν τινὰ* **M A P_1 E**, *μοιρὰν τινὰ* **W** ‖ **3836.** *καϑ' ὅτι* **A.**

παραταγή, τότε συνάγειν τὰ εὑρισκόμενα ἅρματα εἰς τὸν τόπον, ἔνϑα ἐγένετο ἡ πρώτη συμβολὴ τοῦ πολέμου, καὶ μετὰ τὸ λυϑῆναι τελείως τὸν πόλεμον ἵνα φέρωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς δεκάρχους τοῦ τάγματος αὐτῶν ἤγουν εἰς τοὺς ἱσταμένους ἔμπροσϑεν εἰς τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς καὶ ἵνα λαμβάνωσι καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ τούτου παρὰ τῶν δεκάρχων μοῖράν τινα εἰς παραμυϑίαν αὐτῶν. τοῦτο γὰρ κελεύομεν, ἵνα ἔχωσιν οἱ δέκαρχοι, οἳ καὶ πρωτοστάται, εἰς τοὺς πολέμους, ὅταν τραπῶσιν οἱ ἐχϑροί, προνόμιον δίκαιον, καϑότι πλέον τῶν λοιπῶν ἀναγκάζονται εἰς τὴν πρώτην συμβολὴν τοῦ πολέμου. γίνεται δὲ καὶ ἄλλο ἀγαϑὸν ἐκ τούτου·

1469. ἅρματα C ‖ 1472. μοῖραν ita, ut pro μοιρὰν possis legere ‖ 1473. οἳ ego, οἱ C.

καιρόν τινας διὰ τὸ σκυλεῦσαι ἐκ τῶν ἵππων κατέρχεσθαι καὶ τὴν τάξιν διαλύειν. ἵνα δὲ εὔκολοι αἱ ἀναβάσεις ἐπὶ τῶν ἵππων τῶν τε δηποτάτων γίνωνται καὶ τῶν τραυματιζομένων ἤτοι ἐκπιπτόντων, δεῖ τὰς δύο σκάλας τῶν δηποτάτων κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς σέλλας ποιεῖν, τοῦτ' ἔστι τὴν μίαν πρὸς τῇ κούρβᾳ, ὡς ἔθος ἐστί, καὶ τὴν ἄλλην πρὸς τῇ ὀπισθοκούρβᾳ, ἵνα τῶν δύο ἐπὶ τὸν ἵππον

CONSTITUTIO XII.

ἀγαθὸν δὲ καὶ ἕτερον γίνεται, ἵνα μὴ διὰ τὸ σκυλεῦσαι τοὺς πίπτοντας ἐχθρούς τινες ἐκ τῶν ἵππων κατέρχωνται καὶ τὴν παράταξιν διαλύωσιν.

53. 52. Ἵνα δὲ εὐκόλως ἐπὶ τῶν ἵππων ἀναβαίνωσιν οἵ τε λεγόμενοι δεποτάτοι καὶ οἱ τραυματιζόμενοι στρατιῶται οἱ ἀπὸ τῶν ἵππων πίπτοντες, πρέπον ἐστίν, ἵνα ὁ δεποτάτος τὰς δύο σκάλας εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς σέλλας ἔχῃ, τοῦτ' ἔστι τὴν μίαν πρὸς τῷ ἐμπροσθοκουρβίῳ καὶ τὴν ἑτέραν πρὸς τῷ ὀπισθοκουρβίῳ, ἵνα,

3838. ἐκδύσαι A P_1 E || 3839. τινὲς codd. || 3839—3840. κατέρχονται W P_1 E || 3840. διαλύουσιν MW, διαλύωσι P_1 E || 3841—3843. Verba Ἵνα ..... πίπτοντες omm. A P_1 E || 3842. δεποτάται MW, δεποτάτοι Meursii codex tert. || 3843. πρέπον δὲ A P_1 E || 3844. δεποτάτος A E, δεποτατος P_1, δεποτάτος Meursii codex tert. || $\overline{β}$ P_1 || 3845. σέλας MWA || τοῦτ' ἔστι M, τοῦτέστιν W, τουτέστιν AE, τουτέστι P_1 || τὸ AE || 3846. Verba καὶ τὴν .... ὀπισθοκουρβίῳ om. P_1 || τὸ A || ἵνα om. A.

οὐκ ἀποκαταβαίνουσί τινες στρατιῶται διὰ τὸ ἐπαρεῖν ἄρματα τῶν πιπτόντων ἐχθρῶν εἰς τὸν πόλεμον καὶ παραλύουσι τὴν παραταγήν.

52. πρὸς δὲ τὸ ἀναβαίνειν εὐκόλως εἰς τὰ παρίππια καὶ τοὺς δεποτάτους καὶ τοὺς λαμβάνοντας εἰς τὸν πόλεμον τραύματα καὶ πίπτοντας ἀπὸ τῶν ἱππαρίων στρατιώτας, ὀφείλουσιν οἱ δεποτάτοι τὰς δύο σκάλας τῆς σέλας εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἔχειν, τὴν μὲν μίαν εἰς τὸ ἐμπροσθοκούρβιον, τὴν δὲ ἄλλην εἰς τὸ ὀπισθοκούρβιον, ἵνα, ὅταν μέλλωσιν

1470. -οι τινὲς C || ἄρματα C || 1470. π. τρ.] πόλεμον[1] C || πίπτον C.

βουλομένων ἀνέρχεσθαι, τοῦτ᾽ ἔστιν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἀπομάχου, ὁ μὲν διὰ τῆς πρὸς τῇ κούρβᾳ σκάλας ἀνέρχηται, ὁ δὲ διὰ τῆς πρὸς τῇ ὀπισθοκούρβᾳ· οἷς καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν φλασκίοις ὕδωρ ἐπιφέρεσθαι διὰ † τῶν, ὡς εἰκός, † λειποθυμούντων[1] τοὺς τραυματίας.

[1] Legendum cum PV: *διὰ τό, ὡς εἰκός, λειποθυμεῖν.*

CONSTITUTIO XII.

ὅτ᾽ ἂν μέλλωσιν οἱ δύο ἐπὶ τοῦ ἵππου ἀνέρχεσθαι, ὅ τε δεποτάτος καὶ ὁ τραυματιζόμενος στρατιώτης, ὁ μὲν διὰ τῆς σκάλας τῆς ἔμπροσθεν, ὁ δὲ διὰ τῆς ἑτέρας σκάλας ἀνέρχεται. ἀναγκαῖον δέ ἐστι τοὺς λεγομένους δεποτάτους εἰς φλασκία ὕδωρ βαστάζειν διὰ τοὺς πολλάκις λιποθυμοῦντας τραυματίας.

3847. *β̄* **E** || **3847—3848. AP₁E** habent *ὅ τε τραυματιζόμενος στρατιώτης καὶ ὁ διποτάτος*, quod ego rec.-e Const.-a nitens mutavi: **MW** omm. || **3849—3850.** Pro *ἑτέρας σκάλας* **AP₁E** *ὄπισθεν* habent || **3850.** *ἀνέρχηται* **AP₁E** || *εστιν* **W**, *ἐστὶν* **P₁E** || *καὶ τοὺς* **P₁E** || **3851.** *διποτάτους* **AP₁E**, *δεσποτάτους* **Meursii codex tert.** || *καὶ εἰς φλασκία* **MW** || *φλασκεία* **Meursii codex tert.**, *ἀγγεῖα* **AE**, *ἀγγεία* **P₁** || **3852.** *λειποθυμοῦντας* **Meursii codex tert.**, **AE**; cf. vs. **1789. 1790.** || *τραυματίας*] *τῶν τραυματιζομένων στρατιωτῶν* **AP₁E** || §. 54., 55.] Cff. *„Inedita Tactica Leonis“* c. XX. 3.: *Παρ᾽ αὐτόν γε μὴν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν ὡς ἀπὸ μιλίων μάλιστα δύο ἢ καὶ ἑνὸς περιαιρεῖσθαι χρὴ τά τε πλεῖστα ἐν τοῖς τάγμασι βάνδα καὶ πρὸς τούτοις τὰ ἐν τοῖς τῶν στρατιωτῶν δορατίοις βανδία, ἃ δὴ καὶ φλαμουλίσκια λέγεται. ἐμποδὼν γὰρ ταῦτα τοῖς ὄπισθεν ἱσταμένοις πρὸς τὰς τῶν βελῶν ἀφέσεις καθίσταται παρὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρόν.*

οἱ δύο καβαλλικεύειν (καὶ ὁ δεποτάτος καὶ ὁ ἔχων τὴν πληγήν), ὁ μὲν εἷς διὰ τῆς ἔμπροσθεν σκάλας, ὁ δὲ ἄλλος διὰ τῆς ὀπίσω καβαλλικεύωσιν. ἀναγκαῖον δ᾽ ἐστίν, ἵνα καὶ οἱ δεποτάτοι βαστάζωσι καὶ εἰς τὰς ἀσκοδαύλας ὕδωρ διὰ τοὺς πολλάκις λειποθυμοῦντας | ἐκ τῶν ἐχόντων πληγάς. fol. 27ᵛ

1482. *καβαλικεύειν*, **83.** *καβαλικεύωσιν* **C**; cf. vs. **222. 234.** || *εἰς* **C** || **1483—1484.** *δεπόιατοι* **C.**

9. *Περὶ φλαμούλων.* Φλάμουλα δὲ ἐν καιρῷ μάχης τὰ κοντάρια ⟨ἔχειν⟩ οὐ συμβουλεύομεν. ὅσον γὰρ εἰς *ἁρμαστατιῶνα καὶ πολιορκίαν ἤτοι ἐπίδειξιν καὶ κόμπον ἀναγκαῖά εἰσι, τοσοῦτον ἐν ταῖς μάχαις ἀχρεῖα. εἴτε γὰρ ῥῖψαι εἴτε λαγκεῦσαι γένηται καιρός, οὐ συγχωρεῖ τὸ φλάμουλον εὐστόχως ⟨εἰς ὀρθὸν⟩ ἢ εἰς μῆκος † ῥίπτεσθαι·[1] εἴτε τοξείας γένηται καιρός, παρεμποδίζει τοῖς ὄπισθεν τοξεύουσιν. εἶτα δὲ καὶ εἰς τὰς ἐξελασίας καὶ ὑποχωρήσεις τε καὶ

[1] Legendum ῥίπτεσθαι ⟨τὸ κοντάριον⟩.

CONSTITUTIO XII.

54. 53. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς μάχης φλάμουλα τὰ κοντάρια μὴ ἐχέτωσαν. ὅσον γάρ εἰσιν εἰς ἐπίδειξιν καὶ κόμπον ἀναγκαῖα τὰ φλάμουλα, τοσοῦτόν εἰσιν ἐν ταῖς μάχαις ἄχρηστα. ἐὰν γάρ τις βούληται εὐκαίρως ῥῖψαι ἢ ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι, οὐ συγχωρεῖ τὸ φλάμουλον εὐστόχως εἰς ὀρθὸν ἢ εἰς μῆκος βάλλεσθαι τὸ ῥιπτόμενον. ἐὰν δὲ καὶ τοξείας καιρὸς γένηται, παρεμποδίζει τοῖς ὄπισθεν τοξεύουσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐξελασίας καὶ

3853. *φλαμουλάτα* **M W** || *τὰ* om. **Meursii codex tert.** || **3854.** *εἰσὶν* **P₁ E** || **3855.** Ad *κόμπον* legitur in mge cod.-is **W** *οἷον εἰς κομποφάντειαν* || *φαντασίαν* **A P₁ E** || *τοσοῦτον εἰσὶν* codd. || **3856.** *ἐὰν*] *ἐάν τις* **W**, *ἐάν τε* **Meursii codex tert.** et **A** || *ῥίψαι* codd. || **3857.** *οὐ συγχωρεῖ* = „non permittit“ || **3858.** *βάλλεσθαι*] *ῥίπτεσθαι* **A P₁ E** || **3859.** *γένηται καιρὸς* **P₁ E** || **3860—3861.** Verba *καὶ εἰς τὰς*

53. εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου φλάμουλα τὰ κοντάρια μὴ ἐχέτωσαν. καὶ ὅσον εἰσὶ κομπόφαντα τὰ φλάμουλα, τοσοῦτόν εἰσιν ἄχρηστα εἰς τὸν πόλεμον· ἂν γὰρ ἐπιχειρήσῃ τις ἢ μετὰ ῥιπταρίου ῥῖψαι ἢ τοξεῦσαι, οὐ συγχωρεῖ τὸ φλάμουλον, ἵνα ὑπάγῃ ἐξ ὀρθοῦ ἢ εἰς μάκρος καὶ ἐπιτύχῃ τὸ ῥιπτόμενον. ἂν δὲ γένηται καιρὸς τοξείας, παρεμποδίζει τὸ φλάμουλον τοὺς ὄπισθεν τοξεύοντας· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐξελασίας καὶ εἰς τὸ ἐπιστρέψαι

1487. *κομπόφαντα*] lexicis addendum || *-τον εἰσὶ* C || 1488. *ῥίψαι* C || 1489. *μάκρον* C.

ἀντιστροφὰς ἐμποδισμὸν οὐκ ὀλίγον ποιοῦσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς μάχαις χρηματίζειν ταῦτα οὐ δέον. δυνατὸν δέ ἐστι, ἵνα καὶ ὁ κόμπος μήκοθεν φυλάττεται τῆς παρατάξεως καὶ τὸ χρήσιμον, ὥστε ταῦτα μὲν βάλλειν,[1] μέχρις οὗ οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ μιλίου ἑνὸς φθάσωσι, τότε δὲ συστέλλειν αὐτὰ καὶ ἐν τοῖς θηκαρίοις αὐτῶν ἀποτίθεσθαι.

10. *Περὶ κατασκόπων ἤτοι σκουλκατώρων.* Πρὸς τούτοις δεῖ εἶναι ἐπὶ μὲν τοῖς ὀπτιμάτοις καὶ φοιδεράτοις καθ᾽ ἕκαστον

[1] Cf. Latinorum „mappam *mittere*".

CONSTITUTIO XII.

εἰς τὰς ἐπιστροφὰς καὶ εἰς τὰς ἀντιστροφὰς οὐκ ὀλίγον ἐμποδισμὸν ποιοῦσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς μάχαις [p. 151. M.] ταῦτα χρηματίζειν οὐ πρέπει.

54. Ἀλλὰ διὰ μὲν τὸν κόμπον τῆς παρατάξεως, ὥστε 55. φαίνεσθαι μήκοθεν, ἔχειν μὲν τὰ φλάμουλα εἰς τὰ κοντάρια, ἕως ἂν οἱ ἐχθροὶ φθάσωσιν ἀπὸ μιλίου ἑνός, ἀπὸ τότε δὲ ἵνα συστέλλωσιν αὐτὰ καὶ ἐν τοῖς θηκαρίοις αὐτῶν ἀποτιθοῦσιν.

55. Πρὸς τούτοις κελεύομέν σοι, ἵνα ἀπὸ τῶν ἰσχυ- 56. ρῶν καὶ δυνατῶν ταγμάτων καθ᾽ ἕκαστον τάγμα, ἀπὸ

ἐπιστροφὰς omm. P_1 **E** || **3861.** *οὐκολίγον* **M W** || **3862.** *ποιοῦσιν* **A** || **3864.** *τὸν κόμπον*] *τὴν φαντασίαν* **A** P_1 **E** || **3864—3865.** Verba *ὥστε φαίνεσθαι μήκοθεν* omm. **A** P_1 **E** || **3867.** *ἀπὸ τότε*] cf. *Psaltes* 335; *Rec. Const. „Praec. Niceph."* fol. 120ᵛ; sed fol. 127ʳ *ἀποτότε* || **3868.** *ἀποτιθοῦσιν*] cf. *Psaltes* 236; *ἀποτιθῶσιν* **Meursii codex tert.** et P_1**E**, *ἀποτίθενται* **A** || **3870.** *καθἕκαστον* **M**, *καθεκαστον* **W**.

εἰς πλάγιον δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ καὶ ὡς ἔτι φεύγουσιν εἰς τὸ ἀντιστραφῆναι ἐξοπίσω ἐμποδίζουσι τὰ φλάμουλα. διὰ τοῦτο οὐ πρέπει ἔχειν αὐτὰ εἰς τοὺς πολέμους.

54. *ἀλλὰ διὰ τὸ φαίνεσθαι ἀπὸ μακρόθεν κομπόφανον τὴν παραταγὴν ἵνα ὦσι τὰ φλάμουλα εἰς τὰ κοντάρια, ἕως οὗ φανῶσιν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ μιλίου ἑνός. ἀπὸ τότε γοῦν ἵνα συστέλλωσιν αὐτὰ καὶ εἰσάγωσιν εἰς τὰς θήκας.*

55. *ἵνα δὲ ἀφορίσῃς ἀπὸ μὲν τῶν ἰσχυρῶν καὶ δυνατῶν ταγμάτων κατὰ τάγμα ἄνδρας*

1491. *δεξιὰ . . . . ἀριστερὰ* C.

τάγμα, ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις, τοῖς ὑποδεεστέροις, καθ' ἕκαστον μέρος κατασκόπους ἤγουν σκουλκάτωρας, δύο μὲν κατὰ τάγμα, ὀκτὼ δὲ ἢ δώδεκα κατὰ μέρος, νηφαλίους, ἀγρύπνους, γοργούς τε καὶ εὐειδεῖς, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἐν τοῖς ἀπαντῶσι[1] καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἰδίοις μέρεσι,[2] καθ' οὓς ἂν τάσσωνται τόπους, ἐκ διαστημάτων σκουλκεύειν ὤφειλον μέχρι τῆς τελείας τοῦ πολέμου ἐκβάσεως, ἵνα μὴ ἔφοδος ἐξ ἐνέδρας ἢ δόλος αὐτοῖς ὑπὸ ἐχθρῶν γίνεται.

11. *Περὶ μηνσώρων καὶ ἀντικενσώρων.* Πρὸς τούτοις δεῖ καὶ τοὺς *μήνσωρας τοσούτους εἶναι, τοὺς ὀφείλοντας μετὰ

[1] „in diversis hostilibusque" reddit *Scheffer.* — [2] *Redde:* „inter hostilia et inter propria mera".

CONSTITUTIO XII.

δὲ τῶν ἄλλων ὑποδεεστέρων καθ' ἑκάστην τοῦρμαν, σκουλκάτωρας ἤγουν βιγλεύοντας ἀφορίσῃς, δύο μὲν κατὰ τάγμα, ὀκτὼ δὲ ἢ δώδεκα κατὰ τοῦρμαν, ἀγρύπνους καὶ διεγηγερμένους καὶ γοργούς, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ, ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν μέρεσιν εἰς οὓς καὶ τάσσονται τόπους ἀπὸ διαστημάτων σκουλκεύειν ὀφείλουσιν ἕως τῆς τελείας τοῦ πολέμου ἐκβάσεως, ἵνα μὴ ἀπὸ ἐγκρύμματος ἐπιδρομὴ ἢ δόλος αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν γενήσεται.

57. 56. Καὶ τοὺς μινσουράτωρας δὲ τοσούτους εἶναι, τοὺς

3871. καθ' ἑκάστην M, καθεκάστην P₁, καθεκαστην W || τούρμαν codd., item infra || 3872. σκουλκάτορας M W || βιγλάτορας A P₁ E || 3873. ὀκτὼ] ὀκτω W, η P₁ E || ιβ P₁ E || 3876. εἰς οὓς omm. P₁ E || 3878. τοῦ πολέμου ἐκβάσεως] συμπληρώσεως τοῦ πολέμου A P₁ E || 3878–3879. ἢ δόλος ἢ ἐπιδρομὴ A P₁ E || 3879. αὐτοῖς] τοῖς P₁, τῶν E || γένηται A P₁ E || 3880. μινσουράτορας M W, μινσουράτωρας A P₁ E.

δέκα, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων, τῶν ὑποδεεστέρων, κατὰ τοῦρμαν ἄνδρας ὀκτὼ ἢ δώδεκα, πλὴν ἀγρύπνους καὶ διεγηγερμένους καὶ γοργούς, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἵνα ἐκβαίνωσιν ἀπὸ τοῦ κατατοπίου αὐτῶν τόπον τινὰ καὶ βιγλίζωσιν ἕως τῆς τελειώσεως τοῦ πολέμου πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι ἀπὸ ἐγκρύμματος ἐπιδρομὴν ἢ δόλον ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὰς παραταγὰς ἡμῶν.

56. ὅσοι δέ εἰσιν οἱ βιγλάτορες, τοσοῦτοι ὀφείλουσιν εἶναι καὶ οἱ μινσουράτορες. καὶ

τῶν ἀντικενσώρων προλαμβάνειν καὶ τὰ ἄπληκτα μετρεῖν. πρὸς τούτοις δεῖ ἀφορίζειν καὶ ἀντικένσωρας ἤτοι πραιπάτωρας[1] τοσούτους, τοὺς ὀφείλοντας προλαμβάνειν καὶ τὰς ὁδοὺς προγινώσκειν καὶ ἐπὶ τὰ ἄπληκτα ὁδηγεῖν τὸν στρατόν.

12. *Περὶ διαστημάτων μερῶν τε καὶ παρατάξεων.* Τῆς δὲ τοιαύτης τάξεως γενομένης ...... δεῖ μὲν τῆς πρώτης τάξεως μέρη πλησίον ἀλλήλων περιπατεῖν, ὥστε μὴ εἶναι πολὺ διάστημα ἤτοι διάλειμμα τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀπὸ μέρους εἰς μέρος, ἀλλ' ὅσον μὴ συντρίβεσθαι ἐν τῷ περιπατεῖν καὶ διακεκριμένα φαίνεσθαι. τοὺς

[1] Cf. Byz. Z. XIX. (1910) p. 553.

CONSTITUTIO XII.

ὀφείλοντας προλαμβάνειν καὶ τὰ ἄπλικτα μετρεῖν καὶ τὰς ὁδοὺς προγινώσκειν καὶ πρὸς τὰ ἄπλικτα τὸν στρατὸν ὁδηγεῖν. καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

57. Χρὴ δὲ τὴν σὴν ἐνδοξότητα τὰ μὲν τῆς πρώτης 58.
παρατάξεως μέρη παρασκευάζειν, ὥστε πλησίον ἀλλήλων περιπατεῖν καὶ μὴ ἀπὸ πολλοῦ διαστήματος ἤτοι διαλείμματος τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀπὸ μέρους εἰς μέρος, ἀλλὰ ὅσον μὴ συντρίβεσθαι ἐν τῷ περιπατεῖν, μηδὲ διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων φαίνεσθαι.

3881. *ἄπλικτα* **MW**, *ἀπλῆκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* **P₁E**; item infra || **3882—3883.** *στρατηγὸν* **AP₁E** || **3886.** *καὶ* omm. **MWP₁** || **3886—3887.** *διαλείμματος*| **AP₁E** *διαχώρισμα* inserunt post *αὐτῶν* et *μὴ ἔστω πολύ* addunt post *μέρος* || **3888.** *ἀλλ'* **AP₁E** || *μὴ δε* **W**, *μὴ δὲ* **P₁** || **3889.** *διακεχωρισμένα* **AP₁E**.

ἵνα προλάμβάνωσι καὶ μετρῶσι τὰ ἄπληκτα καὶ προμανθάνωσι τὰς ὁδοὺς καὶ ὁδηγῶσι πρὸς τὰ ἄπληκτα τὸν στρατόν. καὶ περὶ μὲν τούτων ἀρκοῦσι ταῦτα.

57. *καθὼς δὲ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἵνα ποιῇς τὴν πρώτην παραταγὴν εἰς τρία μέρη, ὀφείλεις, στρατηγέ, ποιεῖν τὰ τοιαῦτα τρία μέρη τῆς πρώτης παραταγῆς, ἵνα περιπατῶσι πλησίον ἀλλήλων καὶ μὴ ὑπάρχῃ ||| χώρισμα μέσον αὐτῶν, μηδὲ πλάγιον τοῦ ἑνὸς μέρους* c. 1284 **Lami.**
ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ἀλλ' οὕτως ἵνα περιπατῶσιν, ὅσον ἵνα μὴ κατακρούῃ ἄλλο τὸ ἄλλο καὶ συντρίβωνται εἰς τὸ περιπατεῖν, μηδὲ πάλιν ἵνα φαίνωνται κεχωρισμένα τὰ μέρη ἀπ' ἀλλήλων.

δὲ πλαγιοφύλακας μέχρι μὲν τοῦ ἐγγίζειν τοὺς ἐχθροὺς ἐγγύς, τότε δὲ ὡς ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου τοῦ ἀριστεροῦ μέρους, ἐὰν μάλιστα ὑπερέχῃ ἡ τῶν ἐναντίων τάξις, παρεκβαίνειν καὶ μὴ πλέον. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερκεραστὰς κατὰ τοῦ δεξιοῦ, ὡς ἡ χρεία ἀπαιτήσει. τὰ δὲ μέρη τῆς δευτέρας τάξεως κατὰ μὲν πλευρὰν ἀλλήλων ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου, κατ' οὐρὰν δὲ τῆς πρώτης, μέχρι μὲν οἱ πολε-

CONSTITUTIO XII.

59. [p. 152. M.] 58. Τοὺς δὲ πλαγιοφύλακας μέχρι μὲν τοῦ ἐγγίζειν
c. 824. τοὺς ἐχθροὺς ἐγγὺς εἶναι, ὅτ' ἂν δὲ ἐγγίσωσιν, || ὡς ἀπὸ σαγιττοβόλου τοῦ ἀριστεροῦ μέρους παρεκβαίνειν καὶ μὴ πλέον, ἐὰν μάλιστα ὑπερέχῃ εἰς μῆκος ἡ τῶν ἐναντίων παράταξις. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερκεραστὰς ἤγουν τοὺς κυκλοῦν τοὺς πολεμίους ὀφείλοντας τάξεις εἰς τὸ δεξιὸν μέρος.

60. 59. Τὰ δὲ μέρη τῆς δευτέρας παρατάξεως κατὰ μὲν πλευρὰν ἀλλήλων ἤτοι εἰς τὰ πλάγια ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου τάξεις, κατὰ οὐρὰν δὲ ἤγουν κατόπισθεν τῆς

3890—3891. Pro *μέχρι . . . . εἶναι* **AP₁E** habent *ἕως οὗ πλησιάσωσιν οἱ ἐχθροὶ ἐγγὺς περιπατεῖν* || **3892.** *σαγιτοβόλου* **AP₁E** || *παρεκβάλλειν* **AP₁E**; *αὐτοὺς εἰς πλάγιον* addunt **P₁E** || **3894—3895.** Pro *ἤγουν . . . . ὀφείλοντας* **AP₁E** post **(3896)** *μέρος* exhibent: *ἤγουν τοὺς ὀφείλοντας κυκλῶσαι τοὺς πολεμίους* || **3898.** *εἰς τὰ πλάγια*] *ἐκ πλαγίου* **AP₁E** || Post *ἀπὸ* inserit *μὲν* **Meursii codex tert.** || *σαγιτοβόλου* **AP₁E** || **3899.** *κατ' οὐρὰν* **AE**, *και' ουρὰν* **P₁** || *ὄπισθεν* **AP₁E**.

58. *οἱ δὲ πλαγιοφύλακες ἔστωσαν ἐγγὺς τῆς παραταγῆς, ἕως οὗ πλησιάσωσιν οἱ ἐχθροί. ὅταν δὲ πλησιάσωσι, τότε οἱ πλαγιοφύλακες τοῦ ἀριστεροῦ μέρους* | *ἵνα παρεκβαίνωσιν εἰς τὸ πλάγιον ὡς ἀπὸ σαγιτοβόλου καὶ μὴ πλέον, κατεξαίρετον, ἂν ἔχῃ πλέον εἰς μῆκος ἡ παραταγὴ τῶν πολεμίων. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερκεραστὰς ἤγουν τοὺς ὀφείλοντας κυκλῶσαι τοὺς πολεμίους ἵνα ποιήσῃς εἰς τὸ δεξιὸν μέρος.*

59. *τὰ δὲ μέρη τῆς δευτέρας παραταγῆς ἵνα ἀπέχωσιν ἀπ' ἀλλήλων εἰς τὰ πλάγια, ὡς ἀπο ἑνὸς σαγιτοβόλου. ὀφείλει δὲ περιπατεῖν ἡ δευτέρα παραταγὴ κατόπισθεν τῆς πρώτης,*

μιοι ἀφεστήκασιν, ἀπὸ ἑνὸς ἢ καὶ πλεῖον μιλίου πρὸς τὴν τοῦ τόπου θέσιν ἵνα, ὅσον δυνατόν ἐστιν, ἀφανῶς ἐπακολουθῇ εἰς τὸ μὴ περιορᾶσθαι μήκοθεν ταύτην τοῖς πολεμίοις καὶ μεθοδεύεσθαι ὑπ' αὐτῶν. ὅτ' ἂν δὲ οἱ ἐχθροὶ * ἐγγίζωσι καὶ λοιπὸν φαινομένης τῆς δευτέρας οὐ φθάζωσιν ἁρμόσασθαι, τότε ἐπιφαίνεσθαι καὶ ἕως τεσσάρων σαγιττοβόλων ἐγγίζειν τῇ πρώτῃ καὶ κανονίζειν αὐτήν.

CONSTITUTIO XII.

πρώτης παρατάξεως περιπατεῖν, ὥστε, μέχρι μὲν οἱ πολέμιοι μακρὰν ἀφεστήκασιν, ἀπὸ ἑνὸς ἢ καὶ πλέον μιλίου πρὸς τὴν τοῦ τόπου θέσιν, ὅσον δυνατόν ἐστιν, ἀφανῶς ἐπακολουθεῖν εἰς τὸ μὴ καθορᾶσθαι μήκοθεν ταύτην τοῖς πολεμίοις καὶ μεθοδεύεσθαι ἢ ἐπιβουλεύεσθαι ὑπ' αὐτῶν. ὅτ' ἂν δὲ οἱ ἐχθροὶ ἐγγίζωσιν καὶ λοιπὸν φαινομένης τῆς δευτέρας οὐ φθάζωσιν ἁρμόσασθαι, τότε ἐπιφαίνεσθαι αὐτὴν καὶ ἕως τεσσάρων σαγιττοβόλων ἐγγίζειν τῇ πρώτῃ καὶ κανονίζειν ἤγουν ἐπισκοπεῖν

3901. εἰσὶν **AP$_1$E** || **3901—3902.** ἀπὸ ἑνὸς μιλίου ἢ καὶ πλέον **A**, ἀπὸ ἑνὸς μιλίου καὶ πλέον **P$_1$E** || **3903—3904.** ταύτην μήκοθεν **AP$_1$E** || **3904.** τοῖς πολεμίοις] ὑπὸ τῶν πολεμίων **AP$_1$E** || **3905.** ἐγγίζωσι **A**, ἐγγίσωσι **P$_1$E** || **3906.** συμφθάζουσιν **A**, συμφθάσωσιν **P$_1$E** || **3906—3907.** ἁρμόσασθαι ἢ ἀντιστρατηγῆσαι πρὸς αὐτὴν **AP$_1$E** || **3907—3908.** σαγιτοβόλων **AP$_1$E** || **3908.** ἐπιβλέπειν **AP$_1$E.**

ἕως οὗ εἰσι μακρὰν οἱ πολέμιοι, ὡς ἀπὸ ἑνὸς μιλίου ἢ καὶ πλέον πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τόπου, ὅσον μὴ φαίνεσθαι ἀκολουθοῦσαν τὴν δευτέραν παραταγὴν παρὰ τῶν πολεμίων, ὅπως μὴ ἐπιτηδεύματά τινα πρὸς αὐτὴν καὶ ἐπιβουλὰς ποιήσωσιν. ὅταν δὲ οἱ ἐχθροὶ πλησιάζωσι καὶ οὐ συμφθάνωσιν ἀπάρτι καί, ἂν ἴδωσι τὴν δευτέραν παραταγὴν καταστῆσαι τὴν ἰδίαν παραταγὴν ἐπιτηδεύσασθαι πρὸς αὐτήν, τότε ὀφείλει φαίνεσθαι καὶ αὕτη καὶ πλησιάζειν εἰς τὴν πρώτην παραταγὴν ἕως τεσσάρων σαγιτοβόλων καὶ ἀπὸ τότε ἵνα βλέπῃ τὴν πρώτην

1519. εἰσὶ C || 1521. -τα τινὰ C || 1524. ἀποτότε C.

οὐδὲ γὰρ μήκοθεν πολὺ θέλει εἶναι τῆς πρώτης ἐν καιρῷ τῆς συμβολῆς, ἵνα μὴ ἀβοήθητον αὐτὴν ποιήσῃ, οὐδὲ πολὺ ἐγγύς,[1] ἵνα μὴ συμφύρηται τῇ πρώτῃ ἐν ταῖς συμβολαῖς κονιορτοῦ μάλιστα κινουμένου καὶ πρὸ τοῦ διαλυθῆναι τοὺς πολεμίους κατὰ τῆς διώξεως τῆς πρώτης εὑρεθῇ καὶ ἡ δευτέρα συμβάλλουσα [ἔτι ἐν τῇ ταραχῇ εὑρισκομένης τῆς πρώτης τάξεως καὶ μὴ συνελθεῖν αὐτῇ δυναμένης.] τὰ δὲ τάγματα ὄπισθεν τῶν ἄκρων τῆς δευτέρας ἑκατέρωθεν τασσό-

[1] Inde ab ἐγγὺς usque ad finem capitis XIX omnia desunt in M.

CONSTITUTIO XII.

αὐτήν. οὐδὲ γὰρ μήκοθεν πολὺ ὀφείλει εἶναι ἡ δευτέρα τῆς πρώτης ἐν καιρῷ τῆς συμβολῆς, ἵνα μὴ ἀβοήθητον αὐτὴν καταλίπῃ, οὐδὲ πάλιν πολὺ ἐγγύς, ἵνα μὴ συμφύρηται τῇ πρώτῃ ἐν ταῖς συμβολαῖς κονιορτοῦ μάλιστα κινουμένου καὶ πρὸ τοῦ διαλυθῆναι τοὺς πολεμίους καταδιώκουσα τὴν πρώτην εὑρεθῇ ⟨καὶ ἡ δευτέρα συμβάλλουσα⟩.

61. [p. 153. M.] 60. Τὰ δὲ τάγματα τὰ ὄπισθεν τῶν ἄκρων τῆς δευτέρας ἑκατέρωθεν τασσόμενα ἤγουν ἐντεῦθεν καὶ

3909. αὐτὴν] **AP₁E** addunt: καὶ πρὸς ἐκείνην περιπατεῖν || ἡ δευτέρα παράταξις **AP₁E** || **3910.** ἐν τω καιρῷ **AP₁E** || **3913.** ἐγειρομένου **AE**, ἐγχειρουμένου **P₁** || **3914.** ἐπακολουθοῦσα **AP₁E** || τῇ πρώτῃ **P₁E** || Inserui e Rec. Const.; cf. Urbicium || **3916.** τὰ alterum omm. **P₁E** || **3916—3917.** τῆς δευτέρας παρατάξεως **AP₁E** || **3917.** ἑκατέροθεν **MW** || ἔνθεν **AP₁E**.

καὶ πρὸς ἐκείνην ἵνα περιπατῇ. οὐδὲ γὰρ ὀφείλει ἡ δευτέρα μακρὰν εἶναι πολὺ τῆς πρώτης ἐν τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, ἵνα μὴ ἀβοήθητον αὐτὴν καταλίπῃ, οὐδὲ πάλιν ἁρμόζει πολὺ ἐγγὺς αὐτὴν εἶναι, ἵνα μὴ συναναμιχθῇ μετὰ τῆς πρώτης εἰς τὰς συμβολὰς τοῦ πολέμου, κατεξαίρετον, ὅταν ἐγερθῇ κονιορτὸς καὶ πρὸ τοῦ διαλυθῆναι τοὺς πολεμίους ἀπὸ τῆς πρώτης εὑρεθῇ καὶ ἡ δευτέρα συμβάλλουσα.

60. τὰ δὲ τάγματα κατόπισθεν παραταγῆς ἔνθεν καὶ ἐκεῖσε παρατασσόμενα ἁρμόζει

μετα δεῖ ὡς ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου αὐτῶν εἰς νωτοφυλακὴν ταῦτα ποιεῖν καὶ οὕτως ἀκολουθεῖν.

13. *Περὶ μέτρου καὶ διαφορᾶς βάνδων.* Περὶ δὲ τῶν βάνδων ἤτοι τῶν σημείων αὐτῶν χρὴ ἐν ἑκάστῳ μέρει τὰ μὲν τῶν ταγμάτων μικρότερα εἶναι καὶ εὐμετακόμιστα (οὐκ οἴδαμεν γὰρ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐφεύρηται τέλεια καὶ δυσμετακόμιστα, ἐν μόνοις δὲ τοῖς φλαμούλοις αὐτῶν ἔχειν τὸ διαλλάττον), τὰ δὲ τῶν μοιραρχῶν τελειότερα καὶ † ἐξηλλαγμενα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν μεραρχῶν πρὸς τὰ τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς μοιραρχῶν ἐνηλλαγμένα. δεῖ δὲ καὶ τὸ

CONSTITUTIO XII.

ἐκεῖθεν δεῖ ὡς ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου αὐτῶν εἰς νώτου φυλακὴν ταγῆναι καὶ οὕτως ἀκολουθεῖν.

61. Τὰ δὲ βάνδα ἤγουν τὰ σημεῖα αὐτῶν χρὴ καθ᾽ 62.
ἑκάστην τοῦρμαν τὰ μὲν τῶν ταγμάτων μικρότερα εἶναι καὶ ἐλαφρά, τὰ δὲ τῶν μοιραρχῶν ἤτοι τῶν δρουγγαρίων μεγαλώτερα καὶ † ἐξηλλαγμένα· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν τουρμαρχῶν ἐνηλλαγμένα πρὸς τὰ τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς ταττομένων δρουγγαρίων. τὸ δὲ ὑποστρατήγου βάνδον

3918. σαγιτοβόλου **AP₁E** || **3918—3919.** Pro αὐτῶν . . . . . ταγῆναι **AP₁E** ταγῆναι αὐτὰ εἰς φυλακὴν τῶν ὀπισθίων μερῶν habent || **3920—3921.** καθἑκάστην **M**, καθεκάστην **WP₁** || **3921.** τούρμαν codd. || **3923.** μεγαλότερα **E** || παρηλλαγμένα **AP₁E** || τὰ omm. **P₁E** || **3924.** ἐξηλλαγμένα **MW** || πρὸς] παρὰ **AP₁E** || **3925.** τεταγμένων **AP₁E** || τὸ δὲ τοῦ **AP₁E** || ὑποστρατηγοῦ **M**, ὑποστρατήγου in **W** m. sec. ex ὑποστρατηγοῦ fecit, ὑπὸ στρατηγοῦ **Meursii codex tert.** et **A**, ὑποστρατήγου **P₁E**.

ὡς ἀπὸ ἑνὸς σαγιτοβόλου ἀπέχειν ἐξοπίσω τῶν εἰρημένων ἄκρων τῆς δευτέρας παραταγῆς πρὸς τὸ φυλάσσειν τὰ ὀπίσω μέρη αὐτῆς καὶ οὕτως ἀκολουθεῖν.

61. τὰ δὲ βάνδα τῶν μὲν ταγμάτων εἶναι μικρότερα καὶ ἐλαφρότερα, τὰ δὲ τῶν δρουγγαρίων μεγαλώτερα καὶ παρηλλαγμένα πρὸς τὰ τῶν δρουγγαρίων τῶν ὄντων ὑπ᾽ αὐτούς, τὸ δὲ βάνδον τῆς δευτέρας κεφαλῆς τῆς οὔσης ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ διαφορὰν ἐχέτω

1533. μὲν] μετὰ **C** || μακρότερα **C**.

τοῦ ὑποστρατήγου βάνδον διαφορὰν παρὰ ⟨τὰ⟩ τῶν μοιράρχων ἔχειν, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐνηλλαγμένον καὶ διαφανὲς παρὰ τὰ ἄλλα πάντα καὶ πᾶσιν εὔγνωστον, ἐφ᾽ ᾧ ἐν δευτέρᾳ τύχῃ πρὸς αὐτὸ βλέποντας εὐκόλως, ὡς ἐλέχθη, συνάγεσθαι καὶ ἑαυτοὺς ἀνακαλεῖσθαι.

14. *Περὶ φυλακῆς βάνδων.* Πάντων δὲ τῶν βάνδων ἰσομετώπων ἐν τάξει ἱσταμένων . . . . δέον ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ τασσομένων τοὺς γενναιοτέρους, κἂν δεκαπέντε ἢ καὶ

CONSTITUTIO XII.

διαφορὰν ἔχειν παρὰ τὰ τῶν τουρμαρχῶν βάνδα, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἐνηλλαγμένον ὀφείλει εἶναι καὶ διαφανὲς παρὰ τὰ ἄλλα πάντα καὶ πᾶσιν εὔγνωστον, ἐφ᾽ ᾧ ἐν δευτέρᾳ τύχῃ πρὸς αὐτὸ βλέποντας εὐκόλως, ὡς εἴρηται, συνάγεσθαι καὶ ἑαυτοὺς ἀνακαλεῖσθαι τούς τε ἄρχοντας καὶ τοὺς στρατιώτας.

63. 62. Πάντων δὲ τῶν βάνδων ἰσομετώπων ἐν τάξει ἱσταμένων δέον ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ τασσομένων στρατιωτῶν τοὺς γενναιοτέρους, κἂν πεντεκαίδεκα ἢ καὶ εἴκοσι

3926. *παρὰ τὰ βάνδα τῶν τουρμαρχῶν* **AP_1E** || **3927.** *ἐνηλεγμένου* **E** || **3928.** *διαφανὲς*] *ἐμφανέστερον* **AP_1E** || **3928—3929.** *πᾶσιν εὐδιάγνωστον* **A**, *εὐδιάγνωστον* (*εὐδιάγνωστα* **E**) *πᾶσιν* **P_1E** || **3929.** *ἐφ᾽ ᾧ*] *ὥστε* **AP_1E** || **3930.** *ὡς* omm. **P_1E** || **3934.** *κἂν* **A**, *κὰν* **P_1E**, *καὶ* **MW** || *δεκαπέντε* **A**, *ιε* **P_1E** || *κ̅* **P_1E**.

παρὰ τὰ βάνδα τῶν τουρμαρχῶν, ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ βάνδον ὀφείλει εἶναι παρηλλαγμένον καὶ ἐπισημότερον παρὰ τὰ ἄλλα πάντα καὶ εἰς ὅλον τὸν στρατὸν γνώριμον, ἵνα καί, δυστυχία ἂν συμβῇ, βλέπωσι πρὸς αὐτὸ καὶ εὐκόλως συνάγωνται οἵ τε ἄρχοντες καὶ οἱ στρατιῶται.

fol. 28v 62. | πάντων δὲ τῶν βάνδων ἱσταμένων ἴσα ἐν τάξει εἰς τὰ μέρη τῶν παραταγῶν 154v
ἁρμόζει, ἵνα εἰς ἓν ἕκαστον τῶν βάνδων ἀφορίζῃς εἰς δεκαπέντε ἢ καὶ εἴκοσιν ἄνδρας ἐκ

εἴκοσι ἄνδρας, ἀφορίσαι ἐπὶ τῇ ἑκάστου αὐτῶν φυλακῇ καὶ δηφενσίωνι.

15. *Περὶ στάσεως ἀρχόντων. Ἀσφαλῶς δὲ χρὴ καὶ τοὺς ἄρχοντας ⟨τοὺς μείζονας⟩ τάσσεσθαι εἰς τὸ μὴ προπετευομένους ἐν ταῖς μάχαις διαπίπτειν καὶ ἐντεῦθεν ὀλιγωρίαν τοῖς στρατιώταις ἐγγίνεσθαι. ἐκ μὲν γὰρ τῶν μικροτέρων ἀρχόντων, εἰ συμβῇ παραπεσεῖν τινα, οὐδενὶ εὐκόλως γινώσκεται, εἰ μὴ τοῖς τοῦ ἰδίου τάγματος, εἰ δέ τις τῶν ἐμφανῶν διαπέσῃ, ἢ τοῖς πᾶσιν ἢ τοῖς πολλοῖς δηλούμενος ὁ θάνατος αὐτοῦ ὀλιγωρίαν τῷ ὅλῳ στρατῷ*

CONSTITUTIO XII.

ἄνδρας, ἀφορίσαι ἐπὶ τῇ ἑκάστου αὐτῶν φυλακῇ καὶ διεκδικήσει.

63. *Τοὺς δὲ ἄρχοντας τοὺς μείζονας ἀσφαλῶς δεῖ* 64. *τάσσεσθαι εἰς τὸ μὴ προπετευομένους ἐν ταῖς μάχαις διαπίπτειν καὶ ἐντεῦθεν ὀλιγωρίαν τοῖς στρατιώταις ἐγγίνεσθαι. ἐκ μὲν γὰρ τῶν μικροτέρων ἀρχόντων, εἰ συμβῇ παραπεσεῖν τινα, οὐδενὶ εὐκόλως γινώσκεται, ἀλλ' ἢ τοῖς τοῦ ἰδίου τάγματος μόνοις, εἰ δέ τις τῶν ἐμφανῶν διαπέσῃ, ἢ τοῖς πᾶσιν | ἢ τοῖς πολλοῖς δηλούμενος* [p. 154. M.] *ὁ θάνατος αὐτοῦ ὀλιγωρίαν τῷ ὅλῳ στρατῷ εἰσάγει.*

3937. *τοὺς δὲ μείζονας ἄρχοντας* **AP_1E** || **3939.** *κινδυνεύειν* **AP_1E**; in **W** in mge a m^2 *φονεύεσθαι* || *ἐντεῦθεν λοιπὸν* **P_1E** || *τοῖς στρατιώταις ὀλιγωρίαν* (*ὀλιγωρίας* **P_1E** **MW** || **3940.** *ἐγγίγνεσθαι* **MW** || *ἐὰν* **AP_1E** || **3941.** *τιν' κινδυνεῦσαι* **AP_1E** || *οὐδὲν* **M** || *ἐπιγινώσκεται* **AP_1E** || **3943.** *κινδυνεύσει* **AP_1E** || **3944.** *ὀλιγωρίαν καὶ ἀθυμίαν* **AP_1E** || *ἐμποιεῖ* **AP_1E**.

τῶν ἱσταμένων γύρωθεν εἰς αὐτὰ στρατιωτῶν πρὸς τὸ φυλάττειν καλῶς ἕκαστον αὐτῶν ⟨καὶ⟩ εὐτάκτως.

63. *⟨οἱ δὲ⟩ μεγαλώτεροι ἄρχοντες ὀφείλουσιν ἔχειν ἀσφάλειαν [αἱ παραταγαὶ], ἵνα μὴ κατὰ προπέτειαν ἢ θρασύτητα πίπτωσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς πολέμους καὶ ἐκ τούτου γίνηται δειλία εἰς τοὺς στρατιώτας. ὥστε, ἂν συμβῇ πεσεῖν τινα ἀπὸ τῶν μικροτέρων ἀρχόντων, οὐκ ἀκούεται εἰς ἄλλους εὐκόλως ὁ θάνατος αὐτοῦ πλὴν εἰς μόνους τοὺς ἄνδρας τοῦ τάγματος αὐτοῦ, ἂν δὲ πέσῃ τις ἐκ τῶν ἐμφανῶν, ἀ|κούεται ὁ θάνατος αὐτοῦ εἰς ὅλους* c. 1285 **Lami.** *καὶ εἰς πολλούς, ἐμβάλλει δειλίαν εἰς ὅλον τὸν στρατόν.*

1542. *ἕκαστον αὐτῶν* ego, *κατόπιν* C || 1543. 1544. *καὶ* et *οἱ δὲ* inserui || 1544. Seclusi || 1546. *τινὰ* C.

εἰσάγει. διὸ χρὴ τόν τε ὑποστράτηγον καὶ τοὺς μεράρχας μέχρι μὲν ἀπὸ ἑνὸς ἢ δύο σαγιττοβόλων τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως ἰσομετώπους τασσομένους μετὰ τῶν βάνδων ἐπιβλέπειν καὶ ἁρμόζειν τὴν τάξιν. ὅτ᾽ ἂν δὲ μέλλῃ συμβολὴ γίνεσθαι, ἐκ τῶν ἰδικῶν αὐτῶν ἀνθρώπων τοὺς γενναιοτέρους εἰς ⟨τὸ⟩ πλάγιον αὐτῶν τασσομένους προέρχεσθαι εἰς ὄψιν αὐτῶν καὶ σκέπειν αὐτοὺς κἀκείνους μᾶλλον χεῖρας * μιγνύειν. τὸν μέντοι στρατηγόν, μέχρι μέν[τοι] ὁ καιρὸς

CONSTITUTIO XII.

65. 64. Διὸ πρέπον ἐστίν, ὦ στρατηγέ, τὸν ὑποστράτηγον καὶ τοὺς τουρμάρχας μέχρι μὲν ἀπὸ ἑνὸς ἢ δευτέρου
c. 825. σαγιττοβόλου τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως | ἰσομετώπους τάσσεσθαι μετὰ τῶν βάνδων καὶ ἐπιβλέπειν καὶ ἁρμόζειν τὴν τάξιν. ὅτ᾽ ἂν δὲ μέλλῃ συμβολὴ γίνεσθαι, ἐκ τῶν ἰδικῶν αὐτῶν ἀνθρώπων τοὺς γενναιοτέρους εἰς τὸ πλάγιον αὐτῶν παρατάσσεσθαι καὶ προέρχεσθαι εἰς ὄψιν αὐτῶν καὶ σκέπειν αὐτοὺς καὶ ἐκείνους μᾶλλον χεῖρας μιγνύειν.

66. 65. Τὴν δὲ σὴν ἐνδοξότητα κελεύομεν, μέχρι μὲν ὁ

3945. δι᾽ ὃ **A** || ὑποστρατηγὸν **M**, ὑποστρατηγον **W** || 3947. σαγιτοβόλου **A** P_1 **E** || τῶν iteratur in P_1 || παρατάξεως οὔσης **A** P_1 **E** || 3949. παράταξιν **A** P_1 **E** || ὅταν **W A E** || συμβολὴ P_1 || γενέσθαι P_1 **E** || 3950. ἰδίων **A** P_1 **E** || ἰσχυροτέρους **A** P_1 **E** || 3951. αὐτῶν om. P_1 || 3952. αὐτοὺς omm. **M W** || 3954—3956. Pro μέχρι . . . . . . κινήσει **A** P_1 **E** habent: πρὸ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου τάσσειν

64. διὸ πρέπον ἐστίν, ὦ στρατηγέ, ἵνα ἡ δευτέρα κεφαλὴ ἡ οὖσα ἀπὸ σοῦ καὶ οἱ τουρμάρχαι, ἕως οὗ μέν ἐστιν ἡ παραταγὴ τῶν ἐχθρῶν, ἀπὸ ἑνὸς σαγιτοβόλου ἢ δύο στήκωσι μετὰ τῶν βάνδων εἰς τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς καὶ ἐπιβλέπωσι καὶ συναρμόζωσι τὴν παραταγήν. ὅτε δὲ μέλλει γίνεσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, τότε ἵνα οἱ ἀνδρειότεροι ἄνθρωποι αὐτῶν παρατάσσωνται εἰς τὸ πλάγιον αὐτῶν καὶ ἐμβαίνωσι καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ σκέπωσι αὐτοὺς καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι αὐτῶν μᾶλλον ἵνα πολεμῶσι μετὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.

65. σὺ δὲ ὀφείλεις, ἕως οὗ γένηται ὁ καιρὸς τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, συντάσσειν

*τῆς συμβολῆς * γένηται, τάσσειν καὶ ἐπιβλέπειν ⟨. . . . . . .⟩ καὶ ἁρμόζεσθαι τῇ τῶν ἐχθρῶν κινήσει, τότε δὲ ἐν τῷ ἰδικῷ αὐτοῦ ἔρχεσθαι τάγματι, ὅπερ οὐ πρὸς μάχην, ἀλλὰ πρὸς σκοπόν τινα καὶ κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως τέτακται, τοῦτ᾽ ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ χωρίῳ τῆς δευτέρας τάξεως.*

16. *Περὶ βουκίνων.* *Βούκινα δὲ πολλὰ λαλεῖν ἤτοι κινεῖν*

CONSTITUTIO XII.

καιρὸς τῆς συμβολῆς γένηται, τάσσειν καὶ ἐπιβλέπειν καὶ ἁρμόζεσθαι τῇ τῶν ἐχθρῶν κινήσει, τότε δὲ ἐν τῷ ἰδικῷ σου ἔρχεσθαι τάγματι, ὅπερ οὐ πρὸς μάχην, ἀλλὰ πρὸς σκοπόν τινα καὶ κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως τέτακται, τοῦτ᾽ ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ χωρίῳ τῆς δευτέρας τάξεως.

66. *Πολλὰ δὲ βούκινα λαλεῖν ἢ κινεῖν ἐν καιρῷ* 67.

(*στάσιν* **P**$_1$) *καὶ ἐπιβλέπειν τὸν στρατὸν καὶ πρὸς τὴν κίνησιν τῶν ἐχθρῶν ἁρμόζεσθαι* (*ἀρμόζεσθαι* **E**)· *ἡνίκα δὲ ἡ σημβολὴ τοῦ πολέμου γένηται* || **3955.** Iam in textu Urbicii excidit *τὴν τάξιν* || **3957.** *τάγματι* (*τάγματα* **E**) *ἔρχεσθαι* **AP**$_1$**E** || **3958.** *σκοπὴν* **P**$_1$ || *τινὰ* **MWP**$_1$ || **3959.** *τοῦτ᾽ἔστιν* **M**, *τοῦτεστιν* **W**, *τουτ᾽ἔστιν* **E**, *τουτέστιν* **AP**$_1$ || **3961.** §. 67.] Cff. „*Ined. Tact. L.*“ XX, 1.: *Οὐ δεῖ δὲ κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν πλείστας ἐξηχεῖσθαι καθ᾽ ἑκάστην παράταξιν σάλπιγγας, μήτε μὴν βύκινα ἢ χαλκοτύμπανα διὰ τὸ σύγχυσιν ἐμποιεῖν τῷ στρατεύματι. ἀρκετὸν δὲ δοκεῖ νηνεμίας οὔσης μιᾶς σάλπιγγος καθ᾽ ἑκάστην παράταξιν ἐξηχεῖσθαι φωνήν, εἴη δ᾽ ἂν αὕτη κατὰ τὸ τῆς παρατάξεως μέσον, ὅπου καὶ ὁ κατ᾽ αὐτὴν στρατηγός. ἀνέμου δ᾽ ἴσως σφοδροῦ πνέοντος ἢ ποταμοῦ κελαρύζοντος, ἔνθα τὴν τοῦ μανδάτορος οὐκ ἔστι φωνὴν ἐξακούεσθαι, τότε δὴ καθ᾽ ἑκάτερον τῆς παρατάξεως τάγματος, δεξιὸν δηλαδὴ καὶ ἀριστερόν, σάλπιγγος ἢ βυκίνου φωνὴν ἐξηχεῖσθαι κελεύομεν* || *λέγειν* **P**$_1$**E** || *ἢ κινεῖν* omm. **AP**$_1$**E**.

καὶ ἐπιβλέπειν τὰς παραταγὰς καὶ καταστήκειν πρὸς τὴν ἀποκίνησιν καὶ κατάστασιν τῶν ἐχθρῶν. ὅταν δὲ γένηται συμβολή, ὀφείλεις ἔρχεσθαι εἰς τὸ ἴδιον τὸ σὸν τάγμα, ὅπέρ ἐστιν εἰς τὸ μέσον τῆς δευτέρας παραταγῆς. τοῦτο γὰρ τὸ τάγμα τὸ σὸν οὐ πρὸς τὸ πολεμῆσαι παρατάσσεται, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐπιβλέπειν καὶ κανονίζειν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν παραταγήν.

66. *οὐ συμβουλεύομεν δέ, ἵνα λαλῶσι πολλὰ βούκινα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου,*

1559—1560. *ὅπερ ἐστὶν* C || 1563. *συμβουλεύομαι* C.

ἐν καιρῷ μάχης οὐ συμβουλεύομεν, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν θόρυβός τις καὶ σύγχυσις γένηται καὶ μηδὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐξακούεσθαι δεόντως δύναται. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ὁ τόπος ὁμαλὸς εὑρεθῇ, ἀρκεῖ τὸ βούκινον τὸ τοῦ μέσου μέρους ἐν ἑκάστῃ παρατάξει, εἰ δὲ ἀνώμαλός ἐστιν ἢ ἄνεμος, ὡς εἰκός, ταραχώδης κινούμενος ἢ ἦχος ὕδατος παρεμποδίζει τῇ φωνῇ τοῦ καθαρῶς διακούεσθαι, οὐκ ἄτοπον τότε καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσιν ἓν βούκινον ἐν ἑκάστῳ ⟨μέρει⟩ λαλεῖν, ὥστε τρία

CONSTITUTIO XII.

μάχης, ὡς ἐπιβλαβὲς ὄν, οὐ συμβουλεύομεν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου θόρυβός τις καὶ σύγχυσις γένηται· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο οὐδὲ τα παραγγελλόμενα καλῶς ἐξακούεσθαι δύναται. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ὁ τόπος ὁμαλὸς εὑρεθῇ, ἀρκεῖ τὸ βούκινον τοῦ μέσου μέρους ἑκατέρᾳ παρατάξει, εἰ δὲ ἀνώμαλός ἐστιν ἢ ἄνεμος, ὡς πολλάκις, ταραχώδης κινεῖται ἢ ἦχος ὕδατος παρεμποδίζει τῇ φωνῇ τοῦ καθαρῶς διακούεσθαι, οὐκ ἄτοπον τότε καὶ ἐν τοῖς [p. 155. M.] *λοιποῖς μέρεσιν ἓν βούκινον ἐν ἑκάστῳ μέ|ρει λαλεῖν,*

3962. *ὂν* **W** || Pro *ὡς . . . . . συμβουλεύομεν* **AP₁E** *οὐ συμβουλεύομεν, ἐπιβλαβὲς γὰρ* habent || 3963. *τίς* **MW** || *γένηται καὶ σύγχυσις* **AP₁E** || Ante *γὰρ* unius litterae rasura in **W** || 3964. *καλῶς* om. **A** || *καὶ ἐξακούεσθαι καλῶς* **E** || 3965. *δύνανται* **AP₁E** || *ἀρκῇ* **E** || 3966. *ἑκατέρᾳ παρατάξει*] *ἀμφοτέραις ταῖς παρατάξεσιν* **AP₁E** || 3967. *-ος ἐστιν* **W**; **AP₁E** addunt *ὁ τόπος* || *ὡς πολλάκις* omm. **AP₁E** || 3968. *κίνηται* **E** || *παρεμποδίζῃ* **MW** || 3969. *ἐξακούεσθαι* **AP₁E** || *τότε*] *τε* **E**.

ἐπειδὴ βλάπτει καὶ γίνεται ἐκ τούτου θόρυβος καὶ σύγχυσις καὶ οὐδὲ τὰ παραγγελλόμενα δύνανται ἐξακούεσθαι καλῶς εἰς τὸν στρατόν. ἀλλ᾽, ἂν εὑρεθῇ τόπος ὁμαλός, ἀρκεῖ τὸ βούκινον τοῦ μέσου μέρους εἰς τὴν πρώτην παραταγὴν καὶ ἄλλο βούκινον πάλιν ὁμοίως τοῦ μέσου μέρους εἰς τὴν δευτέραν παραταγήν. εἰ δ᾽ ἔστιν ὁ τόπος τραχὺς ἢ ἐγερθῇ ἄνεμος μέγας ἢ ἂν διαβαίνῃ ποταμὸς ἐκεῖ μέγας καὶ ποιῇ κτύπον τὸ ὕδωρ καί, ὅταν παραγγέλλῃ ὁ μανδάτωρ, | ἐμποδίζει τὴν φωνὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἀκούεσθαι καθαρῶς εἰς τον

1564. *καὶ* primum ego, *διὸ* C || 1569. *ἐμποδίζει* C.

λαλεῖν ἐν ὅλῃ τῇ παρατάξει. ὅσον γὰρ ἡσυχία φυλάττεται, τοσοῦτον καὶ οἱ νεώτεροι ἀτάραχοι καὶ τὰ ἄλογα ⟨ἄπτυρτα⟩ γίνονται καὶ ἡ τάξις φοβερωτέρα τοῖς ἐχθροῖς φαίνεται καὶ τὰ μανδάτα εὐκόλως γινώσκονται. διὸ οὐδὲ τὴν οἱανοῦν φωνὴν ἀκαίρως δεῖ ἀφίεσθαι μετὰ τὸ κινῆσαι τὴν παράταξιν ἐπὶ πόλεμον.

Urbicii II. 17. . . . . ἅμα δὲ * τοῦ[1] ἐξελθεῖν ⟨ἀπὸ⟩[2]

[1] Sic habuisse censeo Mediceum. — [2] Cf. *Const. Porph.* p. 258, 13: καὶ ἐξέρχεται ἡ σύγκλητος ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, — p. 264, 4: καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ αὐγουστέως, — p. 260, 14: ἐκβαίνει ὁ πατριάρχης ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου. Cf. contra e. c. *Cecaum.* 56, 5. 6.

CONSTITUTIO XII.

ὥστε τρία λαλεῖν βούκινα ἐν ὅλῃ τῇ παρατάξει. ὅσον γὰρ ἡσυχία φυλάττεται, τοσοῦτον καὶ οἱ νεώτεροι ἀτάραχοι καὶ τὰ ἄλογα ἄπτυρτα γίνονται καὶ ἡ τάξις φοβερωτέρα τοῖς ἐχθροῖς φαίνεται καὶ τὰ μανδάτα εὐκόλως γινώσκονται.

67. Διὸ οὐδὲ τὴν οἱανοῦν φωνὴν ἀκαίρως δεῖ ἀφίεσθαι 68. μετὰ τὸ κινεῖσθαι τὴν παράταξιν ἐπὶ πόλεμον, ἀλλὰ ἅμα τοῦ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ φοσσάτου ἤγουν τοῦ ἀπλί-

3972. *ἡ ἡσυχία* **Meursii codex tert.** || **3973.** *ἄσκυλτα* **AP$_1$E**; ad voc. cf. *Cecaum.* 10, 9; 12, 16; 16, 24; 25, 30. || *γίνεται* **MW** || **3974.** *παραγγέλματα* **AP$_1$E** || **3976.** *οἷαν οὖν* **M**, *οιαν οὖν* **WA**, *οἷαν οὖν* **E**, *οἱανοῦν* **P$_1$** || *δεῖ ἀφίεσθαι*] *διακούεσθαι* **P$_1$E** || *ἀφίεσθαι* ego, *ἀκούεσθαι* **MWA** || **3977.** *κινῆσαι* **AP$_1$E** || *ἀλλ'* **AP$_1$E** || **3978.** *τοῦ* prius] cf. *Psaltes* 335 et s.; *τῷ* **AE**, *τὸ* **P$_1$** || Verba *τοῦ φοσσάτου ἤγουν* omm. **AP$_1$E** || **3978—3979.** *ἀπλήκτου*

πόλεμον, τότε οὐκ ἔστιν αὐτόν τι λαλεῖν εἰς τὰ λοιπὰ μέρη [πρὸς] ἕνα βούκινον, ἀλλὰ λαλεῖν εἰς ὅλην τὴν παραταγὴν βούκινα τρία. ὅσον γὰρ γίνεται ἡσυχία, τοσοῦτον καὶ οἱ νέοι στρατιῶται ἀτάραχοι γίνονται καὶ τὰ ἄλογα ἄπτυρτά ἐστι καὶ ἡ παραταγὴ φόβον οὐ μικρὸν ποιεῖ εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὰ παραγγέλματα εὐκόλως ἀγνοοῦνται.

67. διὸ οὐ πρέπει φωνὴν ἀκαίρως οἱανδήποτε τὸ σύνολον φέρεσθαι εἰς τὴν παραταγήν, ἀφ' ἧς κινήσει πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἅμα τῷ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου τὸν

1570. εἰς] πρὸς C || πρὸς eieci || 1571. βούκινα τινὰ C || 1575. ἀφῆς C.

τοῦ φοσσάτου τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν μάχην παντοίαν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ μὴ ἀκαίρως φθέγγεσθαι. τοῦτο γὰρ καὶ τὸν στρατὸν ἀτάραχον φυλάττει καὶ τὰ τῶν ἀρχόντων μανδάτα εὐπαράδεκτα ποιεῖ. τὸ γὰρ μέτρον τῆς συμβολῆς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δοκιμάζει καὶ ἡ σφίγξις ἡ δέουσα καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν παρουσία. καὶ ἄλλου σημείου χρεία, ὅτ' ἂν μέντοι εἰς χεῖρας ἔλθῃ ὁ στρατός, τότε ἀλαλάζειν ἢ ὠρυᾶσθαι,

CONSTITUTIO XII.

κτου τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν μάχην παντοίαν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ μηδὲν ἀκαίρως φθέγγεσθαι. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον τὸν στρατὸν ἀτάραχον φυλάττει, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἀρχόντων βάνδα μετὰ προσοχῆς ἀποσκοπεῖσθαι ποιεῖ.

69\. 68. *Τὸ δὲ μέτρον καὶ τὴν ποιότητα τῆς συμβολῆς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δοκιμάζει καὶ ἡ σφίγξις ἡ πρέπουσα καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν παρουσία· καὶ κινοῦντα μὲν πρὸς τὴν συμπλοκὴν τὴν συνήθη Χριστιανοῖς νικητήριον τοῦ σταυροῦ φωνὴν ἀνακράζειν δεῖ.*

70\. 69. *Ὅτ' ἂν δὲ εἰς χεῖρας ἔλθῃ ὁ στρατός, τότε ἀλα-*

A, *ἀπλήκτου* E, *ἀπλῆκτου* P_1 || **3980.** *μηδένα* P_1E || **3982.** *ἀποβλέπεσθαι* AP_1E || **3984.** *τ. ποιότητα*] *τὸν τρόπον* AP_1E || **3985.** *πράγμα* E || **3987.** *Χριστιανοῖς* omm. MW || **3988.** *ἀναγκάζειν* P_1E || **3989.** *ὅταν* W || *χεῖρα* A.

στρατὸν ἐχέτω πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ μηδεὶς λαλείτω ἀκαίρως τι. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἀτάραχον φυλάσσει τὸν στρατόν, ἀλλὰ ποιεῖ καὶ τὸν λαόν, ὡς βλέπωσι μετὰ προσοχῆς τὰ βάνδα τῶν ἀρχόντων.

68\. *τὸ δὲ πῶς ἵνα γένηται ἡ παρεμβολὴ τοῦ πολέμου, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ἑρμηνεύῃ, ὅτε ἔλθῃς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἴδῃς τὴν πρέπουσαν σφίγξιν τῶν παραταγῶν σου καὶ ἴδῃς καὶ τοὺς ἐχθροὺς τὸ πῶς εἰσι παρατεταγμένοι, πλὴν ὀφείλει ὁ στρατηγός, ὅταν μὲν ἀποκινῇ πρὸς τὸν πόλεμον, λέγειν μεγάλῃ τῇ φωνῇ· ὁ στρατὸς νικᾷ.*

69\. *ὅταν δὲ ἔλθῃ εἰς χεῖρας καὶ ἄρξωνται πολεμεῖν, τότε οὐκ ἔστιν ἄτοπόν τι, ἂν*

1577. Post *λαὸν* inseritur in C *καὶ ποιεῖ* || *ὡς βλέπωσι* (cf. 1340.) v e coniectura; *καὶ βλέπουσι* C || 1580. *σοῦ* C || 1581. *εἰσὶ* C.

καὶ μάλιστα τοὺς ὄπισθεν τασσομένους πρὸς κατάπληξιν τῶν ἐχθρῶν καὶ διανάστασιν τῶν ἰδίων οὐκ ἄτοπόν ἐστιν.

18. *Περὶ καντατώρων.* Ἐπιτήδειον δὲ ἡμῖν φαίνεται καὶ τὸ τῶν καντατώρων ἔργον, ὥστε πρὸ τῆς συμβολῆς τινα λέγειν αὐτοὺς

CONSTITUTIO XII.

λάζειν ἢ ὠρυᾶσθαι, καὶ μάλιστα τοὺς ὄπισθεν τασσο-
μένους, πρὸς κατάπληξιν τῶν ἐχθρῶν καὶ διανάστασιν
τῶν ἰδίων οὐκ ἄτοπόν ἐστιν.
70. Ἁρμόδιον δὲ ἡμῖν καταφαίνεται ἐν τῷ τῆς συμ- 71.
πλοκῆς καιρῷ καὶ τὸ τῶν λεγομένων καντατόρων ἔργον.
οὗτοι δέ εἰσιν οἱ τὸν στρατὸν διὰ λόγων παροτρύνοντες
καὶ συμβουλεύοντες καὶ κατεπᾴδοντες καὶ παρακα-
λοῦντες πρὸς | τοὺς ἀγῶνας· καὶ ἵνα, εἰ δυνατόν, ἐξ [p. 156. M.]
αὐτῶν ἐκείνων τῶν στρατιωτῶν ἢ τῶν ἀρχόντων τὸ τοι-
οῦτον ἔργον ποιεῖται. ἐπιλέγονται δὲ τοιούτους λογίους
ἄνδρας οἱ ἄρχοντες καὶ δυνατοὺς διὰ λόγων ὁμιλεῖν

3990. *ὀρυᾶσθαι* **M**, *ορυᾶσθαι* **W**, *ὠρύεσθαι* **AP₁E**; *ὠρυᾶσθαι*, quod habent Urbicius et Rec. Const. in § 107, ego dedi || **3991.** *διανάστασιν* **ego**; cf. §. 91.; *ἀνάστασιν* **MW**; *διέγερσιν* **AP₁E** || **3992.** *οἰκείων* **E** || *οὐκάτοπον εστιν* **W**, *οὐκ ἄτοπον ἐστιν* **P₁** || **3994.** *λεγομένων* omm. **AP₁E** || *καντατόρων* **MW**, *στρατοκηρύκων* **AP₁E** || **3995.** *δὲ* (*δε* **W**) *εἰσὶν* **WP₁** || **3996.** *καὶ κατεπᾴδοντες* omm. **AP₁E** || **3997.** *εἰ*] *εἰς* **P₁** || **3999.** *ποιεῖται* **Migne**, *ποιοῦνται* **MW**, *ποιῶνται* **AP₁E** || *ἐπιλέγωνται* **A** || *λογίους*] *περίλογον* **A**, *περὶ λόγον* **P₁E**.

ὠρύωνται καὶ βάλλωσι φωνάς, κατεξαίρετον οἱ ὀπίσω ἱστάμενοι πρὸς τὸ βαλεῖν δειλίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ διεγεῖραι τοὺς ἡμετέρους στρατιώτας.

70. ὅταν δὲ μέλλῃ γενέσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, φαίνεταί μοι ἁρμόδιον, ἵνα ἐπιλέξηται ἡ κεφαλὴ τοῦ στρατοῦ, εἰ δυνατόν, ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τῶν στρατιωτῶν ἢ τῶν ἀρχόντων ἄνδρας δυναμένους λαλεῖν πρὸς τὸν στρατὸν καὶ ἀπὸ λόγου διεγείρειν αὐτοὺς
καὶ προθυμοποιεῖν εἰς τὸν πόλεμον. διὰ τοῦτο γάρ ἐστι κάλλιον, ἵνα ἐξ αὐ||τῶν ἐκείνων c. 1288 Lami.
τῶν στρατιωτῶν ἢ τῶν ἀρχόντων ὦσιν οὕτως οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, διότι εὐκολωτέρως πείθεται αὐτοῖς ὁ στρατός, γινώσκοντες, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐνεργοῦσι μετ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν πόλεμον· διότι,

προτρεπτικὰ καὶ ἀναμιμνήσκοντα τοὺς στρατιώτας προλαβουσῶν ἐπιτυχιῶν. τούτων οὕτως εἰρημένων δεῖ τάξαι καὶ γυμνάσαι ἕκαστον τάγμα.

CONSTITUTIO XII.

τῷ στρατῷ. ἡ γὰρ κοινωνία τοῦ καμάτου καὶ τῶν πόνων εὐπειθεστέρους ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας τοῖς παρακολουθοῦσι συστρατιώταις.

72. 71. *Λέγειν* δὲ τοὺς καντάτωρας πρὸς τὸν στρατὸν
c. 828. προτρεπτικά τινα πρὸς τὸν πόλεμον τοιαῦτα· πρῶτον μὲν ἀναμιμνήσκοντας τὸν μισθὸν τῆς εἰς θεὸν πίστεως καὶ τὰς ἐκ βασιλέως εὐεργεσίας καί τινων ἐπιτυχιῶν προγεγενημένων. καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν ὑπὲρ θεοῦ ἐστι καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἔθνους. πλέον δὲ ὑπὲρ [τῶν] ἀδελφῶν τῶν ὁμοπίστων, εἰ τύχοι, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ πατρίδος καὶ ὅτι αἰωνία

4002—4003. *παρακαλοῦσι* factum in **A** ex *παρακολουθοῦσι* || *παρακολουθοῦσιν* **P₁** || **4004.** *δὲ καὶ* **A** || *καντάτορας* **MW**, *στρατοκήρυκας* **AP₁E** || **4005.** *τινὰ* **MWP₁**; **AP₁E** addunt *καὶ διεγείροντα* || **4006.** *ἀναμιμνήσκοντας*] cf. **108.** || *τῶν μισθῶν* **MW**; in **AP₁E** *τὸν μισθὸν* legitur post *πίστεως* || **4007.** *βασιλέων* **M** || *τινῶν* **MWAE** || *εὐτυχιῶν* **AP₁E** || **4008.** *προσγεγενημένων* **P₁** *ἐστὶ* **A**, *ἐστὶν* **E** || *καὶ* prius om. **E** || **4010.** *τῶν* prius habent **W** et **Meursii codex tert.**, omm. ceteri || *τύχῃ* **AP₁E**.

ὅπερ μέλλουσι παθεῖν αὐτοί, πάσχουσι καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὐ λέγουσι πρὸς αὐτοὺς λόγον μόνον, εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου ἵστανται παρέξω καὶ θεωροῦσι.

71. *ὀφείλουσι δὲ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἐρεθίζειν τὸν στρατὸν διηγούμενοι αὐτοῖς τὸν μισθὸν τὸν παρὰ θεοῦ καὶ τὰς ἐκ τοῦ βασιλέως εὐεργεσίας· ἀλλὰ καὶ νίκας τινάς, ἃς ἐνίκησε κατὰ πολέμους ὁ στρατηγός, κἀκείνας ὀφείλουσι τότε ἀναμιμνήσκειν αὐτούς. τοῦτο γὰρ ἐπὶ πλέον αὐτοὺς διεγείρει. καὶ ὅτι ὑπὲρ τοῦ θεοῦ ἐστιν τὸ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγάπης καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἔθνους ἡμῶν, πλέον δὲ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν τῶν ὁμοπίστων καὶ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ ὑπὲρ πάσης ἡμῶν τῆς πατρίδος καὶ*

1597. *ἐπιπλέον* C.

19. *Περὶ διπλῶν βάνδων.* 1. Ἐπειδὴ δὲ καταvοοῦμεν τοὺς στοχασμοὺς τῆς ποσότητος τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν ἐναντίων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ὡς ἐπίπαν τῶν βάνδων γίνεσθαι, ἀναγκαῖον λογιζόμεθα

CONSTITUTIO XII.

μένει ἡ μνήμη τῶν ἀριστευόντων κατὰ πολέμους ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐλευθερίας καὶ ὅτι κατὰ τῶν τοῦ θεοῦ ἐχθρῶν ὁ τοσοῦτος ἀγὼν καὶ ὅτι ἡμεῖς μὲν τὸν θεὸν ἔχομεν φίλον τὸν ἔχοντα ἐξουσίαν τῆς ῥοπῆς τοῦ πολέμου, ἐκεῖνοι δὲ ἐναντίον αὐτὸν ἔχουσι διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἀπιστίας καὶ εἴτι ἕτερον τούτοις ὅμοιον ἐπινοοῦντας ποιεῖσθαι τὴν προτρεπτικὴν νουθεσίαν. πολλὰ γὰρ ἰσχύει τοιοῦτος λόγος εὐκαίρως γινόμενος διεγεῖραι ψυχάς, μᾶλλον, ἢ χρημάτων πλῆθος.

72. Ἔτι δέ σοι καὶ τοῦτο οὐ παραλείψω, ἐπειδὴ γὰρ 73.
δυνατόν ἐστι καταστοχάσασθαι τοὺς ἐναντίους τῆς
ποσότητος τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ ὡς ἐπιπολὺ διὰ τοῦ | [p. 157. M.]
ἀριθμοῦ τῶν βάνδων, ἀναγκαῖον εἶναι λογιζόμεθα δύο

4014. ἔχομεν τὸν θεὸν **AP_1E** || **4015—4016.** τῆς τοῦ πολέμου ῥοπῆς **AP_1E** || **4016.** ἔχουσιν **A** || **4016—4017.** τὴν . . . ἀπωστίαν **AP_1E** || ὅμοιον τούτοις **AP_1E** || **4019.** § inc. in **W** || λεγόμενος **P_1E** || **4020.** πλῆθος omm. **P_1E** || **4021—4022.** Pro Ἔτι . . . . . καταστοχάσασθαι **AP_1E** habent: ἐπειδὴ (ἐπεὶ δὴ **E**) δὲ δυνατόν ἐστι διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάνδων στοχάσασθαι (στοχώσασθαι **E**) omissis verbis **(4023—4024.)** ὡς . . . . . βάνδων || **4024.** β̄ **P_1E.**

ὅτι αἰωνία ἐστὶν ἡ μνήμη τῶν ἀνδραγαθούντων εἰς τοὺς πολεμίους, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ ὅτι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ ἐστιν ἡμῖν ὁ πόλεμος καὶ ὅτι ἡμεῖς μὲν ἔχοντες τὸν θεὸν φίλον τὸν ἔχοντα δύναμιν τοῦ δώσειν, ὅπου βούλεται, τὴν νίκην τοῦ πολέμου, ἐκεῖνοι δὲ ἄπιστοι ὄντες ἐχθρὸν ἔχουσιν αὐτόν. ταῦτα ὀφείλουσι λέγειν πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοις, ὅσα δύνανται ἐπινοῆσαι πρὸς νουθεσίαν προτρεπτικὴν εἰς πόλεμον. περισσότερον γὰρ ἰσχύει διεγεῖραι ψυχὰς λόγος τοιοῦτος παρὰ πλῆθος χρημάτων.

72. ἐπειδὴ δὲ δύνανται οἱ ἐχθροὶ καταστοχάσασθαι τὸν ἡμέτερον στρατόν, πόσος

δύο ὅμοια εἶναι βάνδα καθ᾽ ἕκαστον τάγμα, ἓν μὲν τὸ αὐθεντικόν, τὸ ὀφεῖλον ἐπ᾽ ὀνόματι εἶναι τοῦ κόμητος ἤτοι τριβούνου ἑκάστου τάγματος, ἕτερον δὲ τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦ λεγομένου ἰλάρχου, ἐφ᾽ ᾧ ἐξ ἴσης μοίρας ἑκάτερα τὰ βάνδα ἔχειν καὶ ἑκάτερα βαστάζεσθαι μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου. κατ᾽ αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τῆς συμβολῆς τὰ αὐθεντικὰ καὶ μονόβανδα ἐφοῦσθαι, ὥστε μὴ πολλῶν βάνδων ὀρθουμένων φύρσιν ἀπαντᾶν καὶ ἀνεπίγνωστα γίνεσθαι τοῖς ἰδίοις αὐτῶν. ἐντεῦθεν γάρ δυνατόν ἐστι καὶ πολὺν στρατὸν φαίνεσθαι ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάνδων

CONSTITUTIO XII.

ὅμοια βάνδα καθ᾽ ἕκαστον τάγμα, ἓν μὲν τὸ αὐθεντικόν, τὸ ὀφεῖλον ἐπ᾽ ὀνόματι εἶναι τοῦ κόμητος, ἕτερον δὲ τὸ τοῦ κεντάρχου καὶ ἀμφότερα τὰ βάνδα βαστάζεσθαι μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου. κατ᾽ αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τῆς συμβολῆς τὰ αὐθεντικὰ καὶ μόνα βάνδα ὑφοῦσθαι, ὥστε μὴ πολλῶν βάνδων ὑψουμένων φύρσιν ἀπαντᾶν ἢ καὶ ἀνεπίγνωστα γίνεσθαι τοῖς ἰδίοις αὐτῶν στρατιώταις. ἐντεῦθεν γάρ δυνατόν ἐστι καὶ πολὺν τὸν στρατὸν φαίνεσθαι ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν

καθ᾽ἕκαστον **MP₁**, *καθέκαστον* **W** || *τάγμα*] **AP₁E** addunt *εἶναι* || **4025—4026.** *αὐθ.*] *κύριον* **AP₁E** || **4029.** *αὐθ.*] *κύρια* **AP₁E** || *καὶ* omm. **P₁E** || **4030.** *βάνδα*] **P₁** addit *τοῦ πολέμου* || **4031.** *φύρσιν ἀπαντᾶν* ex Urbicio ego, *φύρειν ἅπαντα* codd.; similis error apud Urbicium p. 264 Sch. || *ἢ* omm. **AP₁E** || *γενέσθαι* **MW** || **4032.** *αὐτὸν* **P₁**.

ἐστίν, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάνδων, ἀναγκαῖον εἶναι λογιζόμεθα, ἵνα κατὰ ἓν ἕκαστον τάγμα δύο ὅμοια βάνδα ⟨ὦσιν⟩, ἓν μέν, τὸ αὐθεντικὸν τοῦ κόμητος, ἄλλο δὲ τοῦ κεντάρχου, καὶ ἵνα βαστάζωνται τὰ δύο μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου. φαίνεται γὰρ ἐκ τῶν πολλῶν βάνδων, ὅτι ἐστι καὶ πολὺς ὁ στρατὸς ἡμῶν. εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου ὀφεί-

1609. *ὦσιν* inserui || 1611. *ὅτι ἐστὶ* C.

καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου τὰ αὐθεντικά, ὡς εὐεπίγνωστα, φαίνεσθαι.

Urbicii III, 11. *Περὶ μανδάτων καθολικῶν. Τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἰδιαζόντως τασσομένων καὶ γυμναζομένων εἶτα καὶ τῶν μερῶν δεῖ τοὺς ἑκάστου μέρους ἄρχοντας μεταστείλασθαι*

CONSTITUTIO XII.

καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου τὰ αὐθεντικά, ὡς εὐεπίγνωστα, φαίνεσθαι.

73. *Πρὸ δέ τινων ἡμερῶν τοῦ καιροῦ τῆς συμβολῆς,* 74.
ὅτε μάλιστα καὶ προγυμνασίαν δεῖ γενέσθαι τῶν τε παραγγελμάτων καὶ τῶν μερικῶν κινήσεων, δεῖ τοὺς ἑκάστης τούρμας ἄρχοντας μετακαλέσασθαι καὶ διαλαλῆσαι πρὸς τοὺς τοῦ ἰδίου μέρους τὰ ἁρμόδια, οἷον ὅτι· οὐ μάτην αἱ γυμνασίαι τῶν στρατιωτῶν παρά τε τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων στρατηγῶν ἐξετέθησαν καὶ αἱ κατὰ τέχνην παρατάξεις

4034. *αὐθ.*] *κύρια* **AP_1E** || **4034—4035.** *ἐπίγνωστα* **E** || **4036.** *πρὸς* **P_1** || *τινῶν* **MW** || *ἡμερῶν τινων* (*τινῶν* **P_1E**) **AP_1E** || **4037.** *γίνεσθαι* **P_1E** || **4039.** *προσκαλέσασθαι* **AP_1E** || **4039—4040.** **AP_1E** habent *τοὺς τοῦ ἰδίου μέρους καὶ διαλαλῆσαι πρὸς αὐτοὺς τὰ ἁρμόζοντα* || **4040—4041.** *οἷον ὅτι*] cf. *Cecaum.* 48, 17. || **4042.** *παρά τε τῶν νέων καὶ τῶν πάλαιῶν* **AP_1E.**

λουσι βαστάζεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι μόνα τὰ αὐθεντικὰ βάνδα, ἐπειδή, ἂν ὦσι πολλὰ βάνδα, ἐμφύρουσι τὸν λαὸν καὶ οὐ δύνανται γνωρίζειν αὐτὰ οἱ ἴδιοι στρατιῶται.

73. *πρὸ δὲ ἡμερῶν τινων τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, ὅτε πρέπει τὸν λαὸν καὶ προγυμνασθῆναι εἰς τὰ παραγγέλματα, ὅτε ἁρμόζει μίαν ἑκάστην τοῦρμαν τὸ πῶς θέλει κινεῖσθαι εἰς τὸν πόλεμον, ὀφείλουσιν οἱ ἄρχοντες μιᾶς ἑκάστης τούρμας συνάξαι τὸν ἴδιον λαὸν καὶ προγυμνασθῆναι εἰς τὸ φυλάττειν τὰ παραγγέλματα καὶ διαλαλῆσαι πρὸς αὐτοὺς τὰ ἁρμόδια, οἷον ὅτι· οὐ παραλόγως γίνονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ νέων στρατηγῶν αἱ γυμνασίαι τῶν στρατιωτῶν καὶ αἱ κατὰ τέχνην παρα–*

1614. *τινῶν* C || 1615. *τούρμαν* C.

καὶ ἐγγράφως παροιμιάσασθαι ταῦτα· εἰ λαγωοὶ διωκόμενοι ἢ ἄλλο τι τῶν εὐτελῶν ζῴων ἐν τοῖς κυνηγίοις οὐ πάντως ἔξωθεν ἔξω τὴν φυγὴν ποιοῦνται, ἀλλ' ἀποβλεπόμενα πρὸς τὸν τόνον καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐπιτιθεμένων αὐτοῖς οὕτως καὶ τὰς ὑποχωρήσεις ποιοῦνται, — πόσῳ μᾶλλον δεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐν συνέσει ὄντας καὶ ὑπὲρ τοιούτου ἀγωνιζομένους προσεχόντως καὶ τὰς διώξεις καὶ τὰς ὑποχω-

CONSTITUTIO XII.

καὶ αἱ ἐπ' εὐθείας καὶ κατὰ κύκλους καὶ τὰ ἄλλα σχήματα κινήσεις. εἰ γὰρ ἄγρια ζῷα διωκόμενα, οἷον ἔλαφοι καὶ λαγωοὶ ἢ ἄλλο τι τῶν εὐτελῶν ζῴων ἐν τοῖς κυνηγίοις οὐ πάντως ἔξωθεν ἔξω καὶ ἐπ' εὐθείας τὴν φυγὴν ποιοῦνται, ἀλλ' ἀποβλέποντα πρὸς τὸν τόνον καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐπιτιθεμένων αὐτοῖς οὕτως καὶ τὰς ὑποχωρήσεις ποιοῦνται, — πόσῳ δεῖ μάλ-
[p. 158. M.] λον τοὺς ἀνθρώ|πους ἐν συνέσει ὄντας καὶ ὑπὲρ μεγάλων πραγμάτων ἀγωνιζομένους

4044. *αἱ* om. **Meursii codex tert.** || **4045.** *κινήσεις* in **A P₁ E** post *κύκλους* || *ζῶα* et inferius *ζώων* **codd.** || **4046.** *ἄλλό τι* **M E**, *ἀλλότι* **W** || **4049.** Verba *ἀλλ'* . . . . . **4051.** *ποιοῦνται* omm. **P₁ E** || **4050.** *ἐπιτ. αὐτ.*] *ἐπιδιωκόντων αὐτὰ* **A** || *οὕτω* **A** || **4051—4052.** *μᾶλλον δεῖ* **A P₁ E**.

ταγαὶ καὶ τὸ κινεῖσθαι ὀρθὰ καὶ εἰς κύκλους καὶ εἰς ἄλλα σχήματα. καὶ γὰρ τὰ ἄγρια ζῷα, οἷον ἔλαφοι καὶ λαγωοὶ ἢ ἄλλο τί ποτε τῶν μικροτέρων ζῴων, διωκόμενα οὐ βλέπουσιν ὀρθὰ μόνον, ὡς φθάσουσιν, ἀλλὰ καὶ βλέπουσιν πρὸς τὸν τόνον καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν διωκόντων αὐτὰ καὶ οὕτω φεύγουσι· καὶ ὅπου ἐκεῖνα οὕτω ποιοῦσι,
fol. 30 πῶς οὐ πρέπει τοὺς ἀνθρώπους, φρόνησιν | ἔχοντας καὶ ὑπὲρ μεγάλων πραγμάτων ἀγωνιζομένους, μετὰ προσοχῆς καὶ διώκειν καὶ φεύ-

1022. διωκόμεθα C.

ρήσεις ποιεῖσθαι ἐν ταῖς μάχαις καὶ μὴ ὡς ἐπὶ ὕδατος ἐπὶ τὰ ἔμπρὸς ἢ ἐπὶ τὰ ὀπίσω, μικρᾶς, ὡς εἰκός, τινὸς ὠθήσεως ἢ τοῖς ἐχθροῖς γινομένης ἢ παρ' αὐτῶν ἐπαγομένης, ἀμέτρως ἐκχεῖσθαι καὶ ⟨οὕτως ἐλαυνομένους⟩ κινδυνεύειν, ἀλλὰ πάντα ὑπομένειν καὶ ἐξ οἱουδήποτε τρόπου σπουδάζειν τὸν ἐχθρὸν νικᾶν. οὐδὲ γὰρ τὸ πρὸς ὀλίγον ὠθῆσαι τὸν ἐναντίον καὶ ἀφεῖναι τελεία νίκη ἐστίν,

CONSTITUTIO XII.

προσεχόντως καὶ τὰς διώξεις καὶ τὰς ὑποχωρήσεις ποιεῖσθαι ἐν ταῖς μάχαις, καὶ μὴ ὥσπερ ἐπὶ ὕδατος ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν ἢ ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἐκχέεσθαι, μικρᾶς, ὡς εἰκός, τινὸς ὠθήσεως ἢ τοῖς ἐχθροῖς γινομένης ἢ παρ' αὐτῶν ἐπαγομένης, καὶ ἀμέτρως οὕτως ἐλαυνομένους κινδυνεύειν, ἀλλὰ πάντα ὑπομένειν, ὥστε ἐξ οἱουδήποτε τρόπου σπουδάζειν νικᾶν τὸν ἐχθρόν.

74. Οὐδὲ γὰρ τὸ πρὸς ὀλίγον διῶξαι τὸν 75.
ἐναντίον καὶ ἀφεῖναι τελεία νίκη ἐστίν, οὐδὲ

4056. ἔμπροσθεν μόνον ἢ **AP₁E** || ἐπὶ τὰ ὀπίσω] ὄπισθεν **AP₁E** || 4057. ὡς εἰκός in **AP₁E** post τινος (τινὸς **P₁E**) legitur || 4060—4061. ἐξοιουδήποτε **MP₁**, ἐξ οἱουδήποτε **AE**, ἐξοιδήποτε **W** 4063. ἀφιέναι **Meursii codex tert.**, ἀφῆναι **P₁E**.

γειν εἰς τὸν πόλεμον; οὐδὲ γὰρ ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες εἶναι ὥσπερ ὕδωρ, ἵνα ἔνθα ὁρμήσει, ἐκεῖ καὶ ὑπάγῃ καὶ ὀλίγον τίποτε. ἂν προώσωμεν τοὺς ἐχθροὺς ἢ ἐκεῖνοι ἂν προώσωσιν ἡμᾶς, οὐκ ὀφείλομεν ἐλαύνεσθαι καὶ ὑπάγειν ἀμέτρως καὶ ἐκ τούτου κινδυνεύειν, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ὑπομένειν, ||| πρὸς τοῦτο παντὸς τρόπου καὶ πάσης c. 1289 **Lami.**
μηχανῆς νικᾶν τοὺς ἐχθρούς.

74. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔστι νίκη τελεία τὸ διῶξαι πρὸς ὀλίγον τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀφεῖναι αὐτόν, οὐδὲ τοῦτο ἔστι πάλιν τροπὴ τὸ πρὸς

1628. τίποτε] cf *Psaltes* 198. || 1630. ἀμέτρους **C** || 1631—1632. παντὸς τρόπου καὶ πάσης μηχανῆς] cf. ὀρδίνου vs. 759. || 1633. τουτό ἐστι **C**; item infra.

οὐδὲ ⟨τὸ⟩ πρὸς μικρὸν ὑποχωρῆσαι καὶ πάλιν ἀντιστραφῆναι ἧττα, ἀλλὰ τὸ τοῦ πολέμου πέρας ἑκάτερα δεικνύειν καὶ πρὸς αὐτὸ δεῖ ἀγωνίζεσθαι, ἵνα τοίνυν ἐντελεστέρως γνωσθῇ, εἰ ἄρα ἐνόησαν οἱ ἄρχοντες τὰς αἰτίας τῆς λεχθείσης τάξεως καὶ γυμνασίας, δι᾽ ἃς αἱ τοιαῦται εὑρέθηνται κινήσεις. δεῖ μετὰ τὴν ἰδιάζουσαν τῶν μερῶν γυμνασίαν τάξαι ἅπαξ ἢ τὸ πολὺ δεύτερον τὴν ὅλην παράταξιν καὶ ἑρμηνεῦσαι αὐτοῖς δι᾽ αὐτῶν τῶν κινήσεων.

CONSTITUTIO XII.

τὸ πρὸς μικρὸν ὑποχωρῆσαι καὶ πάλιν ἀντι-
c. 829. *στραφῆναι ἧττα, ἀλλὰ ‖ ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου ἑκάτερα δείκνυται καὶ πρὸς αὐτὸ δεῖ ἀγωνίζεσθαι. ταῦτα καὶ τούτοις ὅμοια τῷ στρατῷ διαλαλεῖν χρεωστοῦσιν οἱ ἑκάστου μέρους τουρμάρχαι καὶ ἰδίως τοῖς ἰδίοις στρατιώταις.*

76. 75. *Σὺ δὲ μετὰ τὴν ἰδιάζουσαν τῶν τουρμαρχῶν καὶ γυμνασίαν καὶ διαλαλιάν, ὦ στρατηγέ, τάξεις εἰς τὸ ἅπαξ ἢ [καὶ] τὸ πολὺ δεύτερον τὴν ὅλην παράταξιν καὶ ὁμοίως καταστήσεις αὐτοὺς καὶ διὰ λόγων καὶ δι᾽*

4065. *ἀλλ᾽* **P_1** ‖ *τέλους* **AP_1E** ‖ **4067.** *ταῦτα καὶ τὰ* **P_1E** ‖ **4067—4068.** *διαλαλεῖν ὀφείλουσι τῷ στρατῷ* **AP_1E** ‖ **4069.** *κ. ἰδ. τ. ἰδ. στρ.] καὶ ἰδίως γυμνάσαι καὶ διαλαλῆσαι στρατιώταις* **P_1** ‖ **4070—4072.** *παράταξιν] σὺ δὲ ὦ στρατηγὲ μετὰ τὸ τοὺς τουρμάρχας ἰδίως γυμνάσαι καὶ διαλαλῆσαι τοῖς στρατιώταις τάξεις τὴν ὅλην παράταξιν ἅπαξ ἢ τὸ πολὺ δεύτερον* **AE**, *τάξιν τὴν ὅλην παράταξιν ἅπαξ ἢ τὸ πολὺ δεύτερον* **P_1** ‖ **4072.** Codicum **MW** *καὶ* eieci.

ὀλίγον φυγεῖν καὶ πάλιν στραφῆναι, ἀλλὰ καὶ τὴν νίκην καὶ τὴν τροπὴν τὸ τέλος τοῦ πολέμου δεικνύει καὶ πρὸς ἐκεῖνο βλέπειν καὶ ἡμᾶς τρέπει καὶ ἀγωνίζεσθαι. ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια τούτοις ὀφείλουσι διαλαλεῖν οἱ τουρμάρχαι καὶ κοινῶς πρὸς πάντα τὸν στρατὸν καὶ ἰδίως ἕκαστος πρὸς τοὺς ὑποχειρίους αὐτοῦ.

75. *σὺ δέ, στρατηγέ, ἀφ᾽ οὗ ποιήσει εἷς ἕκαστος τουρμάρχης ἰδίως γυμνασίαν εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ διαλαλιάν, ὡς εἴπομεν, ὀφείλεις μίαν ἢ τὸ πολὺ δεύτερον παρατάξαι*

1641. *διὰ λαλιὰν* C.

12. *Περὶ μανδάτων τοῖς τῆς πρώτης τάξεως διδομένων.* Παραγγεῖλαι χρὴ τοῖς τῆς πρώτης ἤτοι προμάχου τάξεως ἄρχουσιν, ὥστε τῷ μέσῳ πείθεσθαι μέρει, ἔνθα τὸν ὑποστράτηγον συμβαίνει τάσσεσθαι καὶ ἰσοῦσθαι αὐτῷ καὶ ἅμα τὴν συμβολὴν ποιεῖσθαι. ταύτης δὲ γενομένης, ἐὰν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, τοὺς μὲν κούρσωρας σὺν ἐλασίᾳ ὁρμᾶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς ἐπιδίωξιν ἕως αὐτοῦ τοῦ φοσσάτου αὐτῶν, τοὺς δὲ δηφένσωρας ἐπακολουθεῖν ἐν

ἔργων ἑτοίμους εἶναι καὶ ἐμπείρους πάντοτε πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας.

76. *Παραγγείλῃς δὲ τοῖς τῆς πρώτης ἤτοι τῆς προ-* 77.
μάχου τάξεως ἄρχουσιν, ὥστε τῷ μέσῳ πείθεσθαι μέρει, ἔνθα τὸν ὑποστράτηγόν σου συμβαίνει τάσσεσθαι ἤτοι τὸν λεγόμενον νῦν τοῦ θέματος μεράρχην καὶ ἰσοῦσθαι αὐτῷ καὶ ἅμα τὴν συμβολὴν ποιεῖσθαι. [p. 159. M.]

77. *Καὶ ταύτης γενομένης, ἐὰν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί,* 78.
τοὺς μὲν κούρσωρας σὺν ἐλασίᾳ ὁρμᾶν κατ᾽ αὐτῶν εἰς ἐπιδίωξιν ἕως αὐτοῦ τοῦ φοσσάτου αὐτῶν, τοὺς δὲ

4076. *παραγγείλεις* **WE**, *παραγγείλας* **P$_1$** || **4076—4077.** *ἤτοι τῆς προμάχου* omm. **AP$_1$E** || **4077.** *παρατάξεως* **P$_1$E** || *μέρει πείθεσθαι* **AP$_1$E** || **4078.** *ἔνθα*] *ὥστε* **P$_1$E** || *ὑποστρατηγόν* **MW** || **4079.** *τοῦ* om. **P$_1$** || **4081.** *γινομένης* **AP$_1$E** || *ἂν* **P$_1$E** || **4082.** *κούρσορας* **MW.**

ὅλον τὸν στρατὸν καὶ καταστῆσαι αὐτοὺς καὶ ἀπὸ λόγου καὶ ἀπὸ ἔργου πρὸς τὸ εἶναι ἑτοίμους καὶ ἐμπείρους πάντοτε εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πολέμου.

76. *παράγγειλον δὲ τοὺς τῆς πρώτης παραταγῆς ἄρχοντας ἤγουν τοὺς τοῦ ἀριστεροῦ μέρους καὶ τοὺς τοῦ δεξιοῦ, ἵνα βλέπωσι πρὸς τὸ μέσον μέρος καὶ πείθωνται αὐτῷ καὶ ἰσάζωσι πρὸς αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ἅμα ποιῶσι τὴν συμβολὴν πρὸς τοὺς ἐχθρούς· εἰς γὰρ τὸ μέσον μέρος ὀφείλει στήκειν ἡ δευτέρα κεφαλή.*

77. *γινομένης δὲ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, ἂν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, ὀφείλουσιν οἱ προκουρσάτορες οἱ προτρέχοντες ἐκ τῆς παραταγῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅταν φύγωσιν,*

τάξει καὶ μὴ ἀπομένειν, ἵνα τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἀντιστρεφομένων * κἂν μὴ δυνηθῶσιν βαστάσαι οἱ κούρσωρες, ἐκ τοῦ πλησίον εἰς τοὺς δηφένσωρας καταφεύγοντες πάλιν ἑαυτοὺς ἀνακαλέσωνται. εἰ μέντοι ἐν αὐτῇ τῇ συμβολῇ συμβῇ ἢ ἓν μέρος ἢ τὰ ὅλα ἀνατραπῆναι, ὑποχωρεῖν ⟨τοὺς κούρσωρας⟩ ὡς ἐπὶ τὴν δευτέραν τάξιν ἐπὶ ἓν ἢ δεύτερον σαγιττόβολον καὶ πάλιν ἀντιστρέφεσθαι κατὰ

CONSTITUTIO XII.

διφένσωρας ἐπακολουθεῖν ἐν τάξει καὶ μὴ ἀπομένειν, ἵνα τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἀντιστρεφομένων, ἐὰν μὴ δυνηθῶσιν βαστάσαι οἱ κούρσωρες, ἐκ τοῦ πλησίον εἰς τοὺς διφένσωρας καταφεύγοντες πάλιν ἑαυτοὺς ἀνακαλέσωνται.

79. 78. Ἐὰν μέντοι ἐν αὐτῇ τῇ συμβολῇ συμβῇ ἢ ἓν μέρος ἢ τὰ ὅλα τραπῆναι, ὑποχωρεῖν τοὺς κούρσωρας ὡς ἐπὶ τὴν δευτέραν τάξιν ἐπὶ ἓν ἢ δεύτερον σαγιττόβολον καὶ πάλιν ἀντιστρέφεσθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τῶν

4084. διφένσορας **MW** || 4086. δυνηθῶσι **P1** || κούρσορες **MW** || 4087. διφένσορας **MW** || 4087—4088. ἀνακαλέσονται **P1 E** || 4089. συμβῇ omm. **P1 E** || 4090. κούρσορας **MW** || 4091. δεύτερον] δύο **A**, β' **P1 E** || 4091—4092. σαγιττόβολα **AP1 E**.

ἐλασίᾳ διώκειν ἕως τοῦ φοσσάτου αὐτῶν. οἱ δὲ δεφένσορες αὐτῶν, οἱ ἀκολουθοῦντες ὀπίσω μετὰ συντάξεως πρὸς ἐκδίκησιν αὐτῶν, ἂν ἄρα καὶ τραπῶσιν, ὀφείλουσιν ἀκολουθεῖν μετὰ συντάξεως καὶ μὴ ἀπομένειν, ἵνα ἀντιστραφῶσιν οἱ ἐχθροί, ὡς ἔτι φεύγουσι. καί, ⟨ἂν⟩ οὐ δυνηθῶσι βαστάσαι αὐτοὺς οἱ προκουρσάτορες, καταφεύγουσιν εἰς τοὺς δεφένσορας, ἔχοντες ἐγγὺς αὐτούς, καὶ πάλιν ἵνα συσταθῶσι.

78. ἂν δὲ συμβῇ εἰς αὐτὴν τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου ἢ τραπῆναι ἢ ἓν μέρος ἢ τὰ τρία, παράγγειλον τοὺς προκουρσάτορας, ἵνα ὑποχωρῶσιν ὡς πρὸς τὴν δευτέραν παραταγὴν ὡς ἄχρι ἑνὸς ἢ δύο σαγιτοβόλων καὶ πάλιν ἵνα ἀντιστρέφωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πάλιν

1050. ὡς C || δεφένσωρες C || 1051. τραπῶσι C || 1052. ἂν inserui || 1053. προκουρσάτωρες C || δεφένσωρας C || 1056. προκουρσάτωρες C.

*τῶν ἐχθρῶν, τῶν ἁρμοδίων καὶ συνήθων φωνῶν ἤτοι παραγγελμάτων λεγομένων. καὶ εἰ μὲν δυνηθῶσιν εἰς φυγὴν τρέψαι τοὺς ἐχθρούς, ⟨διώκειν κατ᾽ αὐτῶν,⟩ * ἐπεί τοί γε ὑποχωρεῖν καὶ πάλιν ἀντιστρέφεσθαι· εἰ δὲ ἅπαξ ἢ δεύτερον ἐγχειροῦντες μὴ ἰσχύσωσιν ἀντωθῆσαι τοὺς ἐχθρούς, τότε τῆς δευτέρας τάξεως ἐπιφθαζούσης*[1] *καταφεύγειν πρὸς αὐτὴν καὶ διὰ τῶν εὐκαίρων αὐτῆς χωρίων παρέρχεσθαι καὶ ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι κατ᾽ οὐρὰν τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης*

[1] Cf. *Hatzidakis* p. 397.

CONSTITUTIO XII.

συνήθων καὶ ἁρμοδίων φωνῶν ἤτοι παραγγελμάτων λεγομένων.

79. *Καί, εἰ μὲν δυνηθῶσιν εἰς φυγὴν τρέψαι τοὺς* 80.
ἐχθρούς, διώκειν κατ᾽ αὐτῶν, ἐπεί τοί γε ὑποχωρεῖν καὶ πάλιν ἀντιστρέφεσθαι· εἰ δὲ ἅπαξ ἢ δεύτερον ἐγχειροῦντες μὴ ἰσχύσωσιν ἀντωθῆσαι τοὺς ἐχθρούς, τότε τῆς δευτέρας τάξεως ἐπιφθανούσης καταφεύγειν πρὸς αὐτήν, καὶ διὰ τῶν εὐκαίρων αὐτῆς χωρίων παρέρχεσθαι καὶ ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι κατὰ οὐρὰν τῆς δευτέρας

4096. *κατ᾽ αὐτῶν*] *αὐτοὺς* **AP_1E** || *ἐπεί τοι γε* **MW** (cf. *Preuschen* p. 414.), *ἔπειτα* **Meursii codex tert.**, *εἰ δὲ μὴ* **AP_1E** || **4098.** *ἰσχύσουσιν* **A** || **4100.** *εὐκαίρων* omm. **AP_1E** || *ταύτης* **AP_1E** || *διαχωρισμάτων* **AP_1E** || **4101.** *κατὰ οὐρὰν*] **AP_1E** addunt *ἤγουν ὄπισθεν.*

εἰς τὰς ὑποχωρήσεις ταύτας καὶ | εἴς τ᾽ ἀντιστρέμματα ἵνα λέγωνται αἱ ἁρμόδιοι φωναὶ fol. 30v
καὶ τὰ παραγγέλματα, ἅπερ ἀνωτέρω εἴπομεν.

79. *καί, ἂν μὴ δυνηθῶσιν οἱ προκουρσάτορες τρέψαι τοὺς ἐχθρούς, ἵνα διώκωσιν αὐτούς, εἰ δὲ μή, ἵνα ὑποχωρῶσι καὶ πάλιν ἀντιστρέφωνται. ⟨εἰ δὲ⟩ μίαν ἢ δευτέραν δοκιμάζοντες καὶ ⟨οὕτως⟩ οὐκ ἰσχύσουσι τρέψαι αὐτούς, τότε ἐπιφθανούσης τῆς δευτέρας παραταγῆς ἵνα καταφεύγωσιν εἰς αὐτὴν καὶ διαβαίνωσιν εἰς τὰ χωρίσματα αὐτῆς καὶ ἵνα γυρίζωνται ὀπίσω αὐτῆς εἰς τὸν εὔκαιρον τόπον κατὰ μέσον τῆς δευτέρας παραταγῆς καὶ*

1661. *μίαν ἢ δευτέραν*] cf. *Soph.*[3] p. 427.

ἐξελισσομένης ἅμα τῇ δευτέρᾳ τάξει δρουγγιστὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπέρχεσθαι καί, ἐὰν τραπῶσιν, ἐπακολουθεῖν αὐτοῖς ὀξέως.

13. *Περὶ μανδάτων τοῖς πλαγιοφύλαξι διδομένων.* Παραγγεῖλαι δὲ καὶ τοῖς πλαγιοφύλαξιν, ὥστε, ἐὰν μὲν μακρότερον εὑρεθῇ τὸ ἀντὶς κέρας, σπεύδειν ἐπὶ κέρας, τοῦτ᾽ ἔστιν ἐπὶ σκουτάριν, κλίνοντας συνεκτείνεσθαι ⟨αὐτῷ⟩, ἵνα μὴ ὑπ᾽ αὐτοῦ κατακύκλωσις τῷ μέρει γένηται, εἰ δὲ * κοντότερον εὑρεθῇ, σπεύδειν

CONSTITUTIO XII.

καὶ τρίτης ἐξελισσομένης ἅμα τῇ δευτέρᾳ τάξει δρουγγιστὶ ἤγουν ὁμοῦ, ἐσφιγμένως, τοῖς ἐχθροῖς ἐπέρχεσθαι καί, ἐὰν τραπῶσιν, ἐπακολουθεῖν αὐτοῖς ὀξέως.

81. 80. *Παραγγείλῃς δὲ καὶ τοῖς πλαγιοφύλαξιν, ὥστε,*
[p. 169. M.] ἐὰν μὲν μακρότερον | εὑρεθῇ τὸ ἀντὶς κέρας, σπουδάζειν ἐπὶ κέρας, τοῦτ᾽ ἔστιν ἐπὶ σκουτάριν, κλίνοντας συνεκτείνεσθαι αὐτῷ, ἵνα μὴ ὑπ᾽ αὐτοῦ κατακύκλωσις τῷ μέρει γένηται, εἰ δὲ κοντότερον εὑρεθῇ τὸ ἀντὶς κέρας, σπουδάζειν μηνοειδῶς ἤγουν κατὰ ἡμικύκλιον

4102. καὶ τρίτης] παρατάξεως **A P₁ E** || ἐξελισσομένους **A P₁ E** || β̄ **P₁** || **4102—4103.** δρουγγιστὶ ἤγουν omm. **A P₁ E** || **4103.** ὁμοῦ καὶ **A P₁ E** || **4105.** παραγγείλεις **M W P₁ E** || **4106.** ἀντὶς] cf. *Psaltes* 84; ἄντις **M W**, τῶν ἐναντίων **A P₁ E**, item infra (**4109.**) || **4107.** τουτἔστιν **M**, τουτέστιν **E**, τουτέστιν **W A P₁** || σκουτάριον **A P₁**, σκουταρίων **E** || κλίνονται **E** || **4109.** μέρη **P₁ E** || **4110.** ἤγουν κατὰ ἡμικύκλιον] ἤτοι σιγματοειδῶς **A P₁ E**.

τῆς τρίτης, πλὴν μετὰ συστάσεως ἵνα γυρίζωνται πρὸς τὸ μὴ ἐμφρᾶξαί τινα τὸν τόπον καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ. καὶ ἵνα συνεπαίρωσι τὴν δευτέραν παραταγὴν καὶ ἐπέρχωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πλὴν ἵνα ὦσι πυκνοὶ καὶ ἐσφιγμένοι καί, ἂν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, ἵνα ἐπακολουθῶσιν αὐτοῖς ταχέως.

80. παράγγειλον δὲ καὶ τοὺς πλαγιοφύλακας, ἵνα, ἂν εὑρεθῇ μακροτέρα ἡ ἄκρα τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων, κλίνωσιν ἐπὶ σκουτάριον καὶ ἁπλώσωσι κατὰ τὰ ἴσα αὐτῶν πρὸς τὸ μὴ κυκλωθῆναι παρ᾽ αὐτῶν τὸ ἡμέτερον μέρος. ἂν δ᾽ εὑρεθῇ κοντοτέρα ἡ ἄκρα τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων, ἵνα σπουδάζωσιν οἱ πλαγιοφύλακες ἐπικλίνεσθαι καὶ ποιεῖν ὡς

1665. ἐμφρᾶξαι τινὰ C.

μηροειδῶς ἐπικλίνεσθαι καὶ ἐμπεριλαμβάνειν αὐτό, πρὶν ἢ τὸ μέρος φθάσαι συμβάλασθαι,[1] *τοῦτ᾽ ἔστιν, ὅτ᾽ ἂν μέλλῃ ἡ φωνὴ τῆς συμβολῆς γίνεσθαι, εἰ δὲ ἴσον, μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξει ὡς δηφένσωρας καὶ συμβάλλειν μετὰ τοῦ μέρους.*

14. *Περὶ μανδάτων τοῖς ὑπερκερασταῖς διδομένων.* *Παραγγεῖλαι δὲ καὶ τοῖς ὑπερκερασταῖς, ὅτι, μέχρις οὗ γένωνται οἱ ἐχθροὶ ὡς ἀπὸ δύο ἢ τριῶν σαγιττοβόλων τῆς παρατάξεως, λελη-*

[1] Cf. *Psaltes* 211; adde *Cecaum.* 65, 23.

CONSTITUTIO XII.

ἐπικλίνεσθαι καὶ ἐμπεριλαμβάνειν αὐτὸ ἔσωθεν, πρὶν ἢ τὸ μέρος φθάσῃ συμβαλεῖν, τοῦτ᾽ ἔστιν, ὅτ᾽ ἂν μέλλῃ ἡ φωνὴ τῆς συμβολῆς γίνεσθαι τῆς μάχης, εἰ δὲ ἴσον ἐστὶ τὸ ἀντίς, μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξει ὡς διφένσωρας καὶ συμβάλλειν μετὰ τοῦ μέρους.

81. *Παραγγείλῃς δὲ καὶ τοῖς ὑπερκερασταῖς, ὅτι,* 82.
μέχρις οὗ γένωνται οἱ ἐχθροὶ ὡς ἀπὸ δύο σαγιττο- c. 832.

4112. *φθάσει* **MWAP₁E**, *φθάσῃ* **Meursii codex tert.**; cf. ex. gr. *Aeneas Tacticus* (ed. *Schoene*) **1280** et **1301.** (app. crit.) || *τοῦτἔστιν* **M**, *ιουτέστιν* **WAP₁E** || *ὅταν* **WAE** || **4113—4114.** *ἴσόν ἐστι* **E** || **4114.** *ἐστὶν* **MP₁**, *εστιν* **W** || *ἄντις* **MW**, *ἐναντίον* **AP₁E** || *ἰδ. τ.*] *διατάξει* **E** || *διφένσορας* **MW** || **4116.** *παραγγείλεις* **MWP₁E** || **4117.** *μέχρισου* **M**, *μεχρισοῦ* **W** || *γένονται* **M**, *γενονται* **W** || *β* **P₁E** || **4117—4118.** *σαγιτοβόλων* **AP₁E.**

σίγμα καὶ περίλαμβάνειν ὀπίσω τοὺς πολεμίους, πρὶν φθάσει τὸ ἀριστερὸν μέρος συμβαλεῖν εἰς τὸν πόλεμον, οἷον, ὅταν ἀπάρτι ||| μέλλῃ γίνεσθαι ἡ φωνὴ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου. c. 1292 **Lami.**
εἰ δ᾽ ἐστὶν ἴσον τῶν πλαγιοφυλάκων τὸ ἄκρον τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων, ἵνα ὦσιν εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ὡς δεφένσορες καὶ συμβάλωσι πόλεμον ἐν τῷ ἅμα μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους πρὸς τοὺς ἐχθρούς.

81. *παράγγειλον δὲ καὶ τοὺς ὑπερκεραστάς, ἵνα, ἕως οὗ ἔλθωσιν οἱ ἐχθροὶ ὡς ἀπὸ δύο σαγιτοβόλων ἢ τριῶν τῆς παραταγῆς, παρακολουθῶσι, κρύφα τῷ δεξιῷ κέρατι ἤγουν*

1673. *σίγμα* **C** || 1675. *ἔστιν* **C** || 1676. *ἐντωάμα* **C.**

θότως * ἤγουν κρύφα[1] παρακολουθεῖν τῷ δεξιῷ κέρατι, τοῦ μὲν ἑνὸς τάγματος ἐπὶ μέτωπον ἔχοντος τοὺς δεκάρχας ἢ πεντάρχας (ἀρκοῦσι γὰρ καὶ ἀπὸ πέντε τὸ βάθος, ἐὰν εἰσι χρήσιμοι), τοῦ δὲ ἑτέρου δρουγγιστὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἀκολουθοῦντος. τὰ δὲ βάνδα ἤτοι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν μὴ ὀρθὰς κρατεῖν, ἀλλὰ ἐπικεκλιμένας ἕως καιροῦ,

[1] ὡς γράφει codd.

CONSTITUTIO XII.

βόλων ἢ τριῶν τῆς παρατάξεως, λεληθότως καὶ κρύφα παρακολουθεῖν τῷ δεξιῷ κέρατι, τοῦ μὲν ἑνὸς τάγματος ἐπὶ μέτωπον ἤγουν ἔμπροσθεν ἔχοντος τοὺς δεκάρχας ἢ πεντάρχας (ἀρκοῦσι γὰρ ἀπὸ πέντε μόνων τὸ βάθος, ἐὰν εἰσι χρήσιμοι), τοῦ δὲ ἑτέρου τάγματος δρουγγιστὶ ἤγουν πυκνῶς καὶ ὁμοῦ ὄπισθεν αὐτοῦ ἀκολουθοῦντος.

83. 82. Τὰ δὲ βάνδα ἤγουν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν μὴ ὀρθὰς κρατεῖν, ἀλλὰ ἐπικεκλιμένας, ἕως καιρὸς γένηται

4118. γ P₁ || λεληθότως καὶ κρύφα ego, κρύφα καὶ λεληθότως **A P₁ E** || καὶ κρύφα omm. **M W**, qui pro iis verbis inserunt χρὴ || **4120.** ἐπιμέτωπον **codd.** || ἔχοντας **M W** || **4121.** π̄ **P₁** || μόνον **A E** || **4122.** ὦσι **P₁ E** || **4123.** πυκνοὺς **M W** || ἀκολουθοῦντος **Meursii codex tert.**, ἀκολουθοῦντας **M W**, ἀκολουθεῖν **A P₁ E** || **4125.** ὀρθᾶς **M** || ἀλλ' **A P₁ E** || ἐπικεκλισμένας **E.**

τῷ ἄκρῳ τῷ δεξιῷ τῆς παραταγῆς. ἐπεὶ δὲ δύο βάνδα εἴπομεν ἵνα ὦσιν ὑπερκερασταί, ὀφείλουσι παρακολουθεῖν οἱ μὲν τοῦ ἑνὸς τάγματος συντεταγμένοι, ἔχοντες εἰς τὸ μέτωπον ἔμπροσθεν τοὺς δεκάρχους ἢ τοὺς πεντάρχους. καὶ γάρ, ἂν μὲν ἔχῃ δέκα τὸ πάχος τῆς παραταγῆς, εἰσὶν ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέτωπον οἱ δέκαρχοι, εἰ δὲ ἔχει πέντε, εἰσὶν ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέτωπον οἱ πένταρχοι· ἀρκοῦσι γὰρ ἀπὸ πέντε μόνων τὸ πάχος, ἂν ὦσι χρήσιμοι. τοῦ δὲ ἄλλου τάγματος ἵνα ἀκολουθῶσι χωρὶς συντάξεως πυκνοὶ καὶ ἐν τῷ ἅμα ὄπισθεν αὐτῶν.

82. τὰ δὲ βάνδα οὐκ ὀφείλουσι βαστάζειν ὀρθά, ἀλλὰ ἐπικλίνειν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν,

1085. ἐντιμίαν C.

εἰς τὸ μὴ προφαίνεσθαι αὐτὰς τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἐπιγινώσκεσθαι. καί, ἐὰν μακρότερον τὸ ἀντὶς κέρας εὑρεθῇ, πρότερον ἐπὶ κέρας κλίνεσθαι, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ κοντάριν, καὶ ὀλίγον τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐν τῷ περιπατεῖν ἐμβραδύνοντος παρεκτεῖναι μέχρις οὗ καὶ ἥμισυ σαγιττοβόλου τοῦ ὑπερβάλαι τὸ ἀντὶς κέρας· εἶθ' οὕτως ἐκνεύοντας

CONSTITUTIO XII.

χρείας τοῦ φαίνεσθαι αὐτά, εἰς τὸ μὴ προφαινόμενα τοῖς ἐχθροῖς ἐπιγινώσκεσθαι καὶ μᾶλλον ἐπιβουλεύεσθαι ὑπ' αὐτῶν τοὺς κρατοῦντας αὐτά.

83. Καὶ ἐὰν μακρότερον τὸ ἀντὶς κέρας εὑρεθῇ, 84.
πρότερον ἐπὶ κέρας κλίνεσθαι, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ κοντάριν, καὶ ὀλίγον τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐν τῷ περιπα|τεῖν [p. 161 M.] ἐμβραδύνοντος παρεκτεῖναι μέχρι⟨ς οὗ⟩ καὶ ἥμισυ σαγιττοβόλου διὰ τὸ ὑπερβάλαι τὸ ἀντὶς κέρας· εἶθ'

4126. *φραίνεσθαι* **E** || 4127. *τοῖς ἐχθροῖς ἐπι* in **A** in ras. 20 fere litterarum || 4129. *ἀντὶς κέρας* ego, *ἀντισκέρας* **M**, *ἀντισ κέρας* **W**, *τῶν ἐναντίων κέρας* **AP₁E** || 4130. *τοῦτέστιν* **M**, *τοῦτέστιν* **W**, *τουτέστιν* **AP₁E** || 4130—4131. *ἐπὶ κοντάριον* (*ἐπικ.* **P₁**) **AP₁E** || 4132. *μέχρις οὗ* ego ex Urbicio, *μέχρι* codd. || *ἡμίσεως* **P₁E** || 4133. *σαγιτοβόλου* **P₁E** || *ὑπερβάλλειν* **Meursii codex tert.**, *περιβαλεῖν* **AP₁E** || *ἀντὶς*] *ἐξεναντίας* **AP₁E** || *ἀντισκέρας* **M**, *ἀντισ κέρας* **W** || *εἰθ'* **M**.

ἕως οὗ γένηται χρεία φαίνεσθαι αὐτά, ἐπειδή, ἂν ἴδωσι πρῶτον | αὐτὰ οἱ ἐχθροί, ἐπιτηδεύουσι πρὸς τοὺς κρατοῦντας αὐτά. fol. 31r

83. εἰ δὲ εὑρεθῇ μακρότερον τὸ ἄκρον τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων, παράγγειλον τρέχειν καὶ περιπατεῖν, ἵνα κλίνωσιν ἐπὶ κοντάριον καὶ ἐμβραδύνωσιν ὀλίγον τὰ ἄκρα τῶν κρατούντων τοῦ δεξιοῦ μέρους, ἵνα ἁπλώνωσιν ἐκεῖνοι ὡς ἄχρι ἡμίσεως σαγιτοβόλου διὰ τὸ γενέσθαι μακρότερον τὴν παραταγὴν αὐτῶν παρὰ τὴν παραταγὴν τῶν πολεμίων, ἤ, ἂν ἐκνεύωσι κατ' αὐτῶν καὶ ὡς ἔτι περικυκλοῦσιν αὐτούς, ἵνα ἀναγγέλλωσι τὸ ἔξελθε. καὶ ἐπειδὴ δύο τάγματά εἰσιν οἱ ὑπερκερασταί, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ τὸ μὲν ἓν περι–

1688—1689. *ἐπιτηδεύωσι* C || 1692. *ἡμίσεος* C || 1694. *πυκνεύωσι* C || 1695. *τάγματα εἰσὶν* C.

κατ' αὐτοῦ καὶ κυκλοῦντας σημαίνοντος ⁎ exi[1] *καὶ ἐπαφεῖναι κατὰ τοῦ νώτου τὸν λανθάνοντα δροῦγγον ἄφνω † κατὰ*[2] *ἐλασίας ὀξείας, τρεπομένων δὲ τῶν ἐχθρῶν μὴ ἐπιδιώκειν τοὺς φεύγοντας, ἀλλ' εὐθέως κατὰ τοῦ νώτου τῶν ἱσταμένων ἔρχεσθαι ἅμα τῷ ἑτέρῳ τάγματι, εἰ δὲ κοντότερον, εὐθέως ἐκ τοῦ μέρους ἐξέρχεσθαι καὶ μηνοειδῶς ἐμπεριλαμβάνειν αὐτό, εἰ δὲ ἴσον, ὀλίγον παρεκτείνειν*

[1] *ἔξει* **M**, *ἐξιέναι* **PV**. — [2] Legendum *μετὰ*; cf. vs. 1931.

CONSTITUTIO XII.

οὕτως ἐκνεύοντας κατ' αὐτοῦ καὶ κυκλοῦντας παραγγέλλειν τὸ ἔξελθε καὶ εὐθέως ἐπιπέμψαι κατὰ τοῦ νώτου αὐτῶν τὸν λανθάνοντα δροῦγγον ἄφνω † κατὰ ἐλασίας ὀξείας.

85. 84. *Τρεπομένων δὲ τῶν ἐχθρῶν μὴ ἐπιδιώκειν τοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ εὐθέως κατὰ τοῦ νώτου τῶν ἱσταμένων ἔρχεσθαι ἅμα τῷ ἑτέρῳ τάγματι· εἰ δὲ κοντότερόν ἐστιν, εὐθέως ἐξέρχεσθαι καὶ μηνοειδῶς ἐμπεριλαμβάνειν αὐτό· εἰ δὲ ἴσον ἐστίν, ὀλίγον παρεκτείνειν*

4134. *καταυτοῦ* **W** || **4135.** *κ. τ. ν.*] *ὀπίσω* **A P_1 E** || **4136.** *αὐτὸν* **M** || *μετὰ* **A P_1 E** || **4138.** *διώκειν* **P_1 E** || **4139—4140.** *ἀλλὰ . . . . ἔρχεσθαι*] *ἀλλ' ἱσταμένους ὀπίσω πολεμεῖν* **A P_1 E** || *τῶν ἱσταμένων* ego, *ἱσταμένους* **MW** || **4141.** *ἐστιν* (*ἐστὶ* **P_1 E**)] **A P_1 E** addunt *τὸ ἐξεναντίας κέρας* || *σιγματοειδῶς* **A P_1 E** || **4142.** *ἐμπεριλαμβάνειν* ego, *περιλαμβάνειν* **A P_1 E**, *ἐπιλαμβάνεσθαι* **MW** (cf. **3689.**) || *αὐτὸ* **A P_1 E,** *αὐτοῦ* **MW** || **4142—4143.** Verba *εἰ . . . . . ἄντις*

τατεῖ ἔμπροσθεν μετὰ συντάξεως, τὸ δ' ἄλλο ὄπισθεν χωρὶς συντάξεως πυκνὸν καὶ ἐν τῷ ἅμα, ἵνα ἐκπηδᾷ ἐξαίφνης τὸ τοιοῦτον τάγμα, τὸ περιπατοῦν ὄπισθεν, καὶ ἔρχηται ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν μετὰ ἐλασίας ταχείας.

84. *καί, ἂν τραπῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἐχθροί, μὴ ἐπιδιωκέτω τοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ παραυτίκα ἑνούσθω μετὰ τοῦ ἄλλου τάγματος καὶ ἐρχέσθω ὀπίσω τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν, τῶν μὴ φευγόντων, ἀλλὰ ἱσταμένων. εἰ δ' ἐστὶ κοντότερον τὸ ἄκρον τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων, παραυτὰ ὀφείλουσιν ἐξέρχεσθαι οἱ ὑπερκεραστὰι καὶ ποιεῖν ὡς σίγμα καὶ περιλαμ-*

1696—1697. *ἐντωάμα* C || 1701. *ἔστι* C || 1702. *παραυτὰ*] cf. *Psaltes* 335. || *σίγμα* C.

καὶ ὑπερβάλλειν τὸ[ν] ἀντίς· εἶθ᾽ οὕτως, ὡς εἴρηται, ὁρμᾶν. εἰ μέντοι ἐν τῷ παρεκτείνεσθαι τοὺς ὑπερκεραστὰς βουληθῶσι καὶ οἱ ἀντὶς ὁμοίως παρεκτεῖναι ἑαυτούς, δεῖ εὐθέως κατ᾽ αὐτῶν ὁρμᾶν, ἐν ὅσῳ ἀκατάστατοι εὑρίσκονται. ἀνάγκη γὰρ στρεφομένων αὐτῶν ἐπὶ κέρας καὶ τὰ δεξιὰ αὐτῶν γυμνὰ ἔχειν καὶ τὴν σφίγξιν διαλελυμένην. ταύτας δὲ τὰς κυκλώσεις δεῖ μὴ μόνον τοὺς ὑπερκεραστὰς

CONSTITUTIO XII.

καὶ ὑπερβάλλειν τὸ ἀντίς, εἶτα οὕτως, ὡς εἴρηται, ὁρμᾶν κατ᾽ αὐτοῦ.

85. *Ἐὰν μὲν οὖν, ὅτ᾽ ἂν παρεκτείνωνται οἱ ὑπερκερασταί, βουληθῶσιν καὶ οἱ ἀντὶς ὁμοίως παρεκτείνεσθαι, δεῖ εὐθέως κατ᾽ αὐτῶν ὁρμᾶν, ἐν ὅσῳ ἀκατάστατοι εὑρίσκονται. ἀνάγκη γὰρ στρεφομένων αὐτῶν ἐπὶ κέρας καὶ τὰ δεξιὰ αὐτῶν γυμνὰ ἔχειν καὶ τὴν σφίγξιν διαλελυμένην.* 86.

86. *Ταύτας δὲ τὰς κυκλώσεις μὴ μόνον δέον τοὺς* 87.

omm. **P₁E** || *ἴσον* **A** || *τὸ ἀντὶς*] *τὸ ἄντις* **MW**, *αὐτό* **A** || **4145.** *Ἐὰν*] *Ὅτ᾽ ἂν* **AP₁E** || *ὅταν* **W**; omm. **AP₁E** || **4145—4146.** *ἐὰν βουληθῶσι* **A** || Verba *βουλ. . . . . . -τείνεσθαι* omm. **P₁E** || **4146.** *οἱ ἀντὶς* **M**, *οἱ ἀντισ* **W**, *οἱ ἐναντίοι* **A** || *ὁμοιῶς* (*ὁμοίως* **W**) *καὶ* inserunt **MW** post *δεῖ* || **4147.** *ὅσα* **E** || **4148.** *εὑρίσκωνται* **P₁** || **4149.** *σφίγξιν*] *σὴν τάξιν* **A**, *σύνταξιν* **P₁E** || *διαλελυμένην*] *καὶ μὴ* (*μὴ* in **A** m² inseruit) *συνεσφιγμένην* addunt **AP₁E** || **4151.** Pro *δέον* **AP₁E** *χρὴ* habent, sed ante *μὴ μόνον*.

βάνειν αὐτούς. εἰ δ᾽ ἐστὶν ἴσον, ἵνα ἁπλώσωσιν ὀλίγον οἱ ὑπερκερασταὶ καὶ παρεκβῶσιν αὐτὸ εἰς τὸ πλάγιον καὶ τότε, ὡς εἴπομεν, ὁρμήσωσι κατ᾽ αὐτῶν.

85. *πλήν, ὅταν παρεκβαίνωσιν οἱ ὑπερκερασταὶ εἰς τὸ ἁπλῶσαι, ἂν θελήσωσιν οἱ κατέναντι αὐτῶν ἐχθροὶ ὁμοίως ἁπλῶσαι, ἁρμόζει, ἵνα παραυτὰ ἐλαύνωσι κατ᾽ αὐτῶν, ὡς ἔτι εἰσὶν ἀκατάστατοι. τότε γάρ, ὅτ᾽ ἂν παρεκβαίνωσιν οἱ κατέναντι τῶν ὑπερκεραστῶν ἐχθροί, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸ ἁπλῶσαι, ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα καὶ τὰ δεξιὰ αὐτῶν γυμνὰ ὦσι καὶ ἡ σύνταξις αὐτῶν ἵνα μὴ ὑπάρχῃ σφιγκτή, ἀλλ᾽ ἀραιὰ καὶ διαλελυμένη.*

86. *ταύτας δὲ τὰς κυκλώσεις οὐ μόνον οἱ πρόμαχοι τοῦ δεξιοῦ μέρους ⟨ἤγουν⟩ οἱ*

1703. *ἔστιν* **C** || 1710. *ἤγουν* inserui.

κανονίζειν εἰς τὸ μηδὲ πολὺ ἐμβραδύνειν, μηδὲ πρὸ πολλοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ μέρους ἄρχοντα, ὥστε ἐγχειρούντων τῶν ὑπερκεραστῶν καὶ ἀρχομένων τῶν ἀντὶς θορυβεῖσθαι, τότε καὶ αὐτὸν τὸ ὅλον μέρος αὐτοῖς ἐπάγειν. λόγος δὲ αὐτῷ γίνεσθαι ὀφείλει τοῦ, εἰ μὲν ἀπαντήσει αὐτῷ, ὑπερβάλλειν τὸ ἀντὶς μέρος, ἐπεί τοί γε

CONSTITUTIO XII.

ὑπερκεραστὰς κανονίζειν ἤγουν τοὺς τοῦ δεξιοῦ μέρους προμάχους εἰς τὸ μὴ πολὺ ἐμβραδύνειν, μηδὲ πάλιν πρὸ πολλοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ μέρους ἄρχοντα, εἴτε τουρμάρχης ἐστίν, εἴτε ἕτερός τις, ὥστε ἐγχειρούντων τῶν ὑπερκεραστῶν καὶ ἀρχομένων τῶν ἀντὶς θορυβεῖσθαι, τότε καὶ αὐτὸν τὸ ὅλον μέρος ἐπάγειν.

88. [p. 162 M.] | 87. Λόγος δὲ τῷ ἄρχοντι γίνεσθαι ὀφείλει τοῦ, εἰ μὲν ἔστι δυνατὸν αὐτῷ, ὑπερβάλλειν τὸ ἀντὶς μέρος,

4152—4153. Verba *ἤγουν . . . . . . προμάχους* omm. **A P$_1$ E** || **4153.** *μὴ δὲ* **M**, *μηδὲ* **W P$_1$** || *πάλιν* om. **P$_1$** || **4156.** *κ. ἀρχ. τ. ἀ.*] *καὶ τῶν ἐναντίων ἀρχομένων* **A P$_1$ E** || *ἄντις* **M**, *ἀντισ* **W**, *ἀντὶς* ego; item infra || **4157.** *αὐτὸν* ego, v. Rec. Const.; *αὐτοῖς* **M W**, *αὐτοὺς* **A P$_1$ E**; omitti potest *αὐτοῖς* Urbicii; cf. Aristoph. Aves 353. || *μετὰ τοῦ ὅλου μέρους* **A P$_1$ E** || *ἐπιτίθεσθαι* **A P$_1$ E** || **4158.** *φροντὶς* **A P$_1$ E** || *γίνεσθαι ὀφείλει*] *ἔστω* **A P$_1$ E** || *τοῦ* ego ex Urbicio, *ἵνα* **M W**; omm. **A P$_1$ E** || **4159.** *μὲν ἔστι* **M**, *μεν εστι* **W**, *δυνατόν ἐστιν* (*ἐστὶν* **E**) **P$_1$ E** || *αὐτῷ* omm. **A P$_1$ E** || *τ. ἀ.*] *τῶν ἐναντίων* **A P$_1$**, *τῶν ἐναν.* **E** || *μέρος*] *κέρας* **A E**, om. **P$_1$**.

ὑπερκερασταὶ ὀφείλουσι κανονίζειν καὶ καταμετρῆσαι, ἵνα μήτε βραδύνωσι πολὺ πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν κύκλωσιν, μήτε πάλιν ταχύνωσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄρχων τοῦ δεξιοῦ μέρους, κἄντε τουρμάρχης ὑπάρχῃ, κἄντε ἕτερός τις, ὀφείλει καὶ ἐκεῖνος ὁμοίως κανονίζειν καὶ καταμετρεῖν τὴν κύκλωσιν, ἵνα, ὅταν ἐγχειρήσωσι ποιεῖν αὐτὴν οἱ ὑπερκερασταὶ καὶ ἄρξωνται
1293 Lami. *θορυβεῖσθαι οἱ πο||λέμιοι, τότε φθάνῃ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους.*

87. παράγγειλον δὲ καὶ τῷ ἄρχοντι αὐτῷ τοῦ δεξιοῦ μέρους, ἵνα, εἰ μὲν δύναται,

πάντως κἂν ἰσοῦσθαι αὐτῷ, εἰ καὶ μακροτέρα εὑρεθῇ ἡ τῶν ἐναντίων παράταξις, ὥστε ἐντεῦθεν ἁρμοδίως δύνασθαι τοὺς ὑπερκεραστὰς τὸ ἔργον αὐτῶν ποιεῖν. γνωστέον δέ, ὅτι οἱ ὑπερκερασταὶ διὰ τοῦτό εἰσιν ἀναγκαῖοι, καθὸ καὶ ἐν γυμνοῖς τόποις, ὡς εἴρηται, τὰς ἐνέδρας ποιεῖν ἀσφαλεστέρως δύνανται.

15. *Περὶ μανδάτων τῇ δευτέρᾳ τάξει διδομένων.* Παραγγεῖλαι δὲ καὶ τῇ δευτέρᾳ τάξει, ὥστε * τὸν μέσον τόπον, ἔνθα συμβαίνει τὸν στρατηγὸν τάσσεσθαι, αὐτῷ πείθεσθαι καὶ

CONSTITUTIO XII.

ἐπεί τοί γε οὔ, κἂν ἰσοῦσθαι αὐτῷ, ἐὰν καὶ μακροτέρα εὑρεθῇ τῶν ἐναντίων ἡ παράταξις, ὥστε ἐντεῦθεν ἁρμοδίως δύνασθαι τοὺς ὑπερκεραστὰς τὸ ἔργον αὐτῶν ποιεῖν.

88. Γίνωσκε δέ, ὅτι οἱ ὑπερκερασταὶ διὰ τοῦτό εἰσιν 89.
ἀναγκαῖοι, καθὸ καὶ ἐν γυμνοῖς τόποις τὰς ἐπιδρομὰς ποιεῖν ἀσφαλεστέρως δύνανται.

89. Ὁμοίως δὲ καὶ τῇ δευτέρᾳ τάξει παραγγείλῃς, 90.
ὥστε τὸν μέσον τόπον, ἐν ᾧ συμβαίνει τάσσεσθαι τὴν σὴν ἐνδοξότητα, πείθεσθαί σοι καὶ κανονίζειν ἤγουν

4160. ἐπεί τοιγε MW || ἐπεί τοίγε οὐ] εἰ δὲ μὴ AE, om. P_1 || 4160—4161. Verba κἂν .... τῶν ἐναντίων om. P_1 || κἂν M, καν W || 4164. τοῦτο εἰσὶν codd. || 4165. καθὸ MW, ὅτι AP_1E || 4166. ἀσφαλέστερον P_1E || 4167. ἐν τῇ A || παραγγείλεις MW || 4169. -θαι σοὶ P_1.

ποιῇ τὴν παραταγὴν | αὐτοῦ μακροτέραν παρὰ τὴν παραταγὴν τῶν πολεμίων, εἰ δὲ οὐ δύναται, κἂν ἵνα ἰσάζῃ μετ᾽ αὐτῆς, κἂν εὑρεθῇ μακροτέρα, ἵνα δύνωνται ἐκ τούτου οἱ ὑπερκερασταὶ ποιεῖν τὸ ἔργον αὐτῶν ἂν ἁρμόζει.

88. γίνωσκε δέ, ὅτι διὰ τοῦτό εἰσιν ἀναγκαῖοι οἱ ὑπερκερασταί, ὅτι καὶ εἰς γυμνοὺς τόπους δύνανται ποιεῖν τὰς παραταγὰς αὐτῶν καὶ δι᾽ ἑτέρας ἀσφαλείας.

89. παράγγειλον δὲ καὶ τῇ δευτέρᾳ παραταγῇ ἱστάναι εἰς μέσον μέρος, εἰς ὃ ὀφείλεις ἵστασθαι σύ, στρατηγέ, ⟨ἵνα⟩ κανονίζῃ καὶ στοχάζηται καὶ καταμετρῇ, ἵνα εὑρεθῇ ἐν τῷ

1717. ποιεῖν C || 1718. Pro κἂν alterum καὶ C || Verba μακρότερα, ἵνα δύ] et τὸ ἔργον αὐτῶν madore tincta in C || 1722. ἱστᾶναι C || 1723. ἵνα inserui || κανόνιζε C.

κανονίζειν, ὥστε ἐν τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς ἀπὸ τριῶν-τεσσάρων σαγιττοβόλων τῆς πρώτης εὑρεθῆναι αὐτήν, ἵνα, ἐὰν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, αὐτὴ ὡς δηφένσωρ καὶ βοηθὸς ἐν τάξει ἐπακολουθῇ καὶ μὴ ἀπομείνῃ. εἰ δὲ ἐκείνη τραπῇ, διὰ τῶν τῆς * δευτέρας[1] τάξεως ταγμάτων ὑποδέχεσθαι τὸ βαρούμενον μέρος καὶ ἐρχόμενον εἰς καταφυγὴν καὶ ἅμα τοῖς τῆς πρώτης τάξεως ἐπέρχεσθαι συντεταγμένως καὶ μὴ διαλύεσθαι μέχρι τελείας ἐκβάσεως τοῦ πολέμου

[1] τρίτης codd.

CONSTITUTIO XII.

στοχάζεσθαι, ὥστε ἐν τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς ἀπὸ τριῶν
c. 833. ἢ τεσσάρων σαγιττοβόλων τῆς | πρώτης παρατάξεως
εὑρεθῆναι αὐτήν, ἵνα, ἐὰν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, ὡς διφένσωρ αὐτὴ ἤγουν ἐκδικητὴς καὶ βοηθὸς ἐν τάξει ἐπακολουθῇ καὶ μὴ ἀπομείνῃ.

91. 90. Εἰ δὲ τραπῇ τι τῶν τῆς πρώτης τάξεως ταγμάτων, ὑποδέχεσθαι τὸ βαρούμενον μέρος καὶ ἐρχόμενον εἰς καταφυγὴν καὶ ἅμα τοῖς τῆς πρώτης τάξεως ἐπέρχεσθαι συντεταγμένως καὶ μὴ διαλύεσθαι μέχρι τελείας

4170. γ **P**₁ || δ̄ **P**₁ || **4171.** *σαγιτοβόλων* **AP₁E** || **4172.** *αὐτὴ* **MWAP₁E** || **4174.** *ἀπομένῃ* **AP₁E** || **4175.** *τί* **MW** || *τι τῶν*] *τὸ* **P₁E** || *τρίτης* voluit *Scheffer* p. 443. || *τάγμα* **P₁E** || **4176.** *ὑποδεχέσθω* **P₁E** || *καὶ ἐρχόμενον μέρος* **MW** || **4177.** *καὶ ἅμα δὲ* **AP₁E** ||

καιρῷ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου ὡς ἀπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων σαγιτοβόλων τῆς πρώτης παραταγῆς, ἵνα, ἂν τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, ἀκολουθῇ αὐτὴ μετὰ τῆς τάξεως ὡς ἔκδικος καὶ βοηθὸς καὶ μὴ ἀπομένῃ.

90. ἂν δὲ ἀπομένῃ κἂν ἓν τάγμα ἐκ τῆς πρώτης παραταγῆς, ἵνα ὑποδέχηται ἕκαστον τὸ καταφεῦγον μέρος αὐτῆς καὶ ἑνουμένη μετὰ τῆς πρώτης παραταγῆς ἐπέρχηται μετὰ συντάξεως κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ παραμένῃ, μήδ' ἐπιδιώκῃ ἀτάκτως τοὺς ἐχθρούς,

1725. αὐτῇ C || 1727. ἕκαστος C || 1728. αὐτὴν C; recte?

καὶ τῆς ἐπὶ τὸ φοσσάτον ὑποστροφῆς, ἀλλ᾽ ἀεὶ συντεταγμένως φυλάττεσθαι καὶ μὴ ἐπιδιώκειν ἀτάκτως τοὺς ἐχθρούς. εἰ μέντοι ἀμφίβολος ἡ μάχη τῆς πρώτης τάξεως φαίνεται καὶ διώξεις καὶ ἀντιδιώξεις γίνονται, χρὴ ἀναμένειν καὶ θεωρεῖν τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν ἐπιβάλλειν τε δεύτερον ἢ τρίτον φωνὰς * βρυγμώδεις πρός τε διαράστασιν τῶν μαχομένων καὶ κατάπληξιν τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ σπουδάζειν προχείρως συμμίγνυσθαι ἢ ἐγγίζειν πολὺ τῇ πρώτῃ,

CONSTITUTIO XII.

ἐκβάσεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπὶ τὸ φοσσάτον ὑποστροφῆς, ἀλλὰ ἀφιέναι οὕτως συντεταγμένως φυλάττεσθαι καὶ μὴ ἐπιδιώκειν ἀτάκτως τοὺς ἐχθρούς.

91. Ἐὰν δὲ ἀμφίβολος ἡ μάχη τῆς πρώτης τάξεως 92. φαίνηται καὶ διώξεις καὶ ἀντιδιώξεις γίνονται, χρὴ ἀναμένειν καὶ θεωρεῖν τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν καὶ ἐπιβάλλειν δεύτερον ἢ τρίτον φωνὰς βρυγμώδεις πρός [p. 163. M.] τε διαράστασιν τῶν μαχομένων καὶ κατάπληξιν τῶν ἐχθρῶν, μὴ σπουδάζειν δὲ προχείρως συμμίγνυσθαι ἢ ἐγγίζειν πολὺ τῇ πρώτῃ παρατάξει, ἵνα μή τις φύσις

4179. ἐκβ.] συμπληρώσεως AP_1E || 4180. ἀφιέναι οὕτως omm. AP_1E || 4181. τοὺς om. A || 4183. γίνωνται MWP_1E, γίνωνται ex γίνονται in A; γίνονται Meursii codex tert. || 4185. ἐκβάλλειν Migne || Pro βρυγμώδεις AP_1E καὶ ὠρύεσθαι habent.

ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα φυλάττηται συντὲταγμένη, μέχρις οὗ πλήρης ὁ πόλεμος τελειωθῇ καὶ ὑποστρέψῃ πάλιν εἰς τὸ φοσσάτον.

91. ἂν δὲ φαίνηται ἀμφίβολος ἡ μάχη τῆς πρώτης παραταγῆς καὶ ἂν ὑποδέχηται ἐκείνη ἀντιδιώξεις, ἁρμόζει, ἵνα ἀναμένῃ ⟨ἡ⟩ δευτέρα παραταγὴ καὶ θεωρῇ τὸ τέλος τοῦ πράγματος, πλήν, ἵνα βάλλῃ δεύτερον ἢ τρίτον φωνὰς καὶ ὠρυᾶται πρὸς τὸ ποιῆσαι δειλίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ προθυμίαν ⟨εἰς⟩ ἡμετέρους· μὴ σπουδαζέτω δὲ ἡ δευτέρα παραταγὴ πρὸς τὸ μίσγεσθαι μετὰ τῆς πρώτης παραταγῆς οὕτως, ὡς φθάσει χωρὶς αἰτίας τινὸς ἢ

1732. καὶ ἂν ego, ἵνα C || 1733. ἐκεῖν C || ἡ inserui || 1735. inserui, quamvis fortasse et omitti possit; an scribendum ἡμετέροις?

ἵνα μὴ φύρσις τις καὶ ἀλλόκοτος τροπὴ παρακολουθήσῃ. εἰ δέ, ὡς εἰκός, συμβῇ καὶ τὴν δευτέραν τραπῆναι μεχρι τῶν νωτοφυλάκων ἤτοι τῆς τρίτης τάξεως ἐρχομένην, σπουδάζειν ἀνακαλεῖσθαι ἑαυτήν. εἰ μέντοι ἐξ ἐνέδρας τινὸς διὰ τοῦ νώτου ἔφοδος μηνυθῇ καὶ ἐπέλευσις ἐχθρῶν, εἰ μὲν ὀλίγοι εἰσὶν οἱ μηνυόμενοι καὶ ἀρκοῦσιν οἱ

CONSTITUTIO XII.

καὶ ἀλλόκοτος τροπὴ ἐν τῇ συμβολῇ τῆς μάχης παρακολουθήσῃ.

93. 92. *Εἰ δέ, ὡς πολλάκις συμβαίνει, καὶ ἡ δευτέρα παράταξις τραπῇ μέχρι τῶν νωτοφυλάκων ἤγουν τῆς τρίτης τάξεως † ἐρχομένην, σπουδάζειν ἀναλαμβάνεσθαι αὐτήν.*

94. 93. *Ἐὰν δὲ ἀπὸ ἐνέδρας τινὸς διὰ νώτου ἤγουν ἀπὸ ὄπισθεν ἔφοδος μηνυθῇ καὶ ἐπέλευσις ἐχθρῶν, ἐὰν μὲν ὀλίγοι εἰσὶν οἱ μηνυόμενοι καὶ ἀρκοῦσιν οἱ τῆς τρίτης*

4189. *ἀλλόκοτος* (*ἀλόκοτος* **M**, *αλόκοτος* **W**) *τροπὴ*] *τροπὴ* (*τροπῇ* **E**) *παράλογος* **AP₁E** || 4191. *συμβαίνῃ* **W** || 4193. *ἐρχομένη* recte **AP₁E** || *σπουδάζειν*] **AP₁E** addunt *προσήκει* || 4195. *ἑαυτὴν* **A** || *ἐγκρύμματος* **AP₁E** || *διὰ ν. ἤγ.* omm. **AP₁E** || 4195—4196. *ἀπὸ τῶν ὄπισθεν* **AP₁E** || 4196. *καὶ ἐπέλευσις ἐχθρῶν μηνυθῇ* **AP₁E** || 4197. *εἰ* **P₁E** || *μηνυώμενοι* **MW** || *αρκοῦσιν* **W**, *ἀρκοῦσιν* **P₁**, *ἀρκοῦσι* **MAE**.

πλησιάσει πολὺ πρὸς αὐτήν, ἵνα μὴ γένηται φύρμα τι ἡ τροπὴ παράλογος εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου.

92. *ἂν δὲ τραπῇ καὶ ἡ δευτέρα παραταγή, ἐρχομένη μέχρι τῶν ὀπισθοφυλάκων ἤγουν τῆς τρίτης παραταγῆς, ὀφείλει σπουδάζειν, ἵνα πάλιν συστραθῇ.*

93. *ἂν δὲ ἀπὸ ἐγκρύμματος ἐκ τῶν ὀπίσω μηνυθῇ ἐπιδρομὴ ἐχθρῶν, ἂν μὲν ὀλίγοι ὦσιν οἱ μηνυόμενοι καὶ ἀρκῇ ἡ τρίτη παραταγὴ πρὸς αὐτούς, ἵνα ἐκπέμπηται κατ' αὐτῶν, εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖ πρὸς αὐτοὺς ἡ τρίτη παραταγή, τότε καθὼς ἔστιν ἡ σύνταξις ὅλη, ἵνα*

1737. *πλησιάζει* C || *φύρμα τι* C || 1741. *ἐγκρύματος* C || 1743. *καθὼς ἐστιν* C.

τῆς τρίτης τάξεως, ἑαυτοὺς[1] πέμπειν, εἰ δὲ μὴ ἀρκοῦσιν, ὡς ἔστιν ἡ τάξις, ἀντιστρεφομένων τῶν προσώπων καὶ τοῦ βάνδου μετὰ τοῦ ἄρχοντος εἰς οὐρὰν ἐρχομένου, ὡς ἀμφίστομος ἡ τάξις τὴν συμβολὴν ἁρμοδίως ποιεῖται, — καὶ τρεπομένων τῶν ἐχθρῶν τοὺς νωτοφύλακας, εἴτε ἕν, εἴτε δύο βάνδα εὑρεθῶσιν, ἐπαφιέναι. εἰ δὲ πολλοί

[1] ἑαυτοὺς = αὐτοὺς, cf. *Georg. Acrop.* I. p. 335., II. 117.

CONSTITUTIO XII.

τάξεως, τότε αὐτὴν κατ᾽ ἐκείνων ἐκπέμπειν· εἰ δὲ μὴ ἀρκοῦσιν, τότε, καθὼς ἔστιν ἡ τάξις, ἀντιστρεφομένων τῶν προσώπων, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ βάνδου μετὰ τοῦ ἄρχοντος εἰς οὐρὰν ἤγουν ὀπίσω ἐρχομένου, ὡς ἀμφίστομος ἡ τάξις τὴν συμβολὴν ἁρμοδίως ποιεῖται, — καὶ τρεπομένων τῶν ἐχθρῶν τότε τοὺς νωτοφύλακας, εἴτε ἕν, εἴτε δύο βάνδα εὑρεθῶσιν, ὡς κούρσωρας κατ᾽ αὐτῶν ἐπαφιέναι.

94. Ἐὰν δὲ πολλοί εἰσιν οἱ μηνυόμενοι τὴν ἔφοδον 95.

4199. *καθως ἐστὶν* **W**, *καθώς ἐστιν* **MP₁E**, *καθὼς ἐστὶν* **A** || **4201—4202.** *ἀμφίστομος* ego, *ἀμφιστόμου* codd. || **4203.** *τοῦ τε* **P₁E** || **4204.** *β̄* **P₁E** || *κούρσορας* **MW** || **4206.** *εἰ* **P₁E** || *πολλοί εἰσὶν* **MAP₁E**, *πολλοι εισὶν* **W** || *μηνυώμενοι* **MW**.

γυρίζηται καὶ στρέφωνται τὰ πρόσωπα αὐτῶν πρὸς τοὺς ὀπίσω ἐρχομένους ἐχθρούς. ὁμοίως δὲ ἵνα γυρίζηται καὶ τὸ βάνδον μετὰ τοῦ ἄρχοντος, πλὴν ἵνα στήκωσιν οἱ ὅλοι εἰς τοὺς ἰδίους τόπους καὶ γίνωνται οἱ ἔμπροσθεν | fol. 32r ὀπίσω καὶ οἱ ὄπισθεν ἔμπροσθεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ βάνδον ἵνα στήκῃ ὀπίσω μετὰ τοῦ ἄρχοντος, οὕτω γὰρ καὶ λαγχάνει ἐπειδὴ ἔμπροσθεν περιπατεῖν. καὶ οὕτω γινομένη ἡ σύνταξις ὡς δίστομος ἵνα ποιῇ ἁρμοδίως τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου, — καὶ τρεπομένων τῶν ἐχθρῶν, τότε ἵνα τρέπωνται κατ᾽ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ὡς προκουρσάτορες, εἴτε ἕν, εἴτε δύο βάνδα εὑρεθῶσι.

94. κἂν δὲ πολλοὶ ὦσιν οἱ ἀγγελλόμενοι, ὅτι ἔρχονται ὀπίσω, τότε παράγγελλε, ὅτι

1745. *γυρίζηται*] *ἀπογυρίσαι* in *Rec. Const.* „*Praecc.* || *Niceph.*“ f. 126r. || **1747.** *ἐπειδὴ* = *ἔπειτα*. Cf. Leonis Tactica XIV, 37. || **1748.** Syllaba *δί* in *δίστομος* codicis C madore tincta || **1751.** *ἔρχονται*] cff. XIV, 8 et „Praecc. Niceph.“ 19, 25.; *ἔρχον* C.

εἶσιν οἱ μηνυόμενοι, τότε ⟨παραγγέλλει⟩ *transmuta*, — καὶ ἔρχονται οἱ δεκάρχαι ἐπὶ οὐρὰν κατὰ τάγμα, ὥστε ἐκεῖνο τὸ μέρος ⟨τῆς οὐρᾶς⟩ μέτωπον γίνεσθαι. πᾶσι δὲ γενικῶς παραγγεῖλαι τὴν δευτέραν τάξιν

CONSTITUTIO XII.

ποιεῖν, τότε παραγγέλλει τὸ μετάλλαξον καὶ ἔρχονται οἱ δεκάρχαι ἐπὶ οὐρὰν ἤγουν στρέφονται ὄπισθεν κατὰ τάγμα, ὥστε ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς οὐρᾶς μέτωπον γίνεσθαι.

96. 95. Καὶ ταύτας μὲν τὰς παραγγελίας ποιήσεις πρὸ ὀλίγου καιροῦ τῆς μάχης καὶ τῶν ἀγώνων, ἵνα γινώσκωσιν οἱ στρατιῶται τὰ ἁρμόζοντα. [p. 164. M.] ὁ γὰρ τῶν ἀγώνων καιρὸς τὰ τοιαῦτα διδάσκειν τοὺς μήπω τούτων πεῖραν λαβόντας οὐκ ἐπιτρέπει, εἰ μὴ ἄρα μετ᾽ ὀξύτητος τὰ σύντομα παραγγέλματα μόνα.

97. 96. Πάλιν δέ, ἐὰν πρὸ πολλοῦ χρόνου παραγγείλῃς, εἰς λήθην γίνεται τὰ λεχθέντα. καὶ διὰ τοῦτο χρή σε

4208. *καὶ οἱ ἐπὶ* (*ἐπι* P_1) *οὐρὰν* P_1E || 4210. *γενέσθαι* A || 4212. Verba inde a *καιροῦ* usque ad *τῶν* om. P_1 || *καὶ τῶν ἀγώνων* omm. AE || 4214. *τὰ τοιαῦτα*] *ταῦτα* AP_1E || *τούτων πεῖραν*] *πεῖραν* (*πεῖραν* P_1) *τούτων* (*τούιου* P_1E) AP_1E || 4215. Pro *οὐκ ἐπιτρέπει* AP_1E *οὐ συγχωρεῖ* exhibent, sed post (4214.) *καιρὸς* || *ἁρα* M, *ἄρα* W || 4216. *μόνον* A || 4218. *χρῆσε* W.

μετάλλαξον, καὶ ἔρχονται οἱ ἔμπροσθεν ὄπισθεν καὶ οἱ ὀπίσω ἔμπροσθεν κατὰ τάγμα καὶ γίνεται ἡ μία ⟨παραταγὴ τῆς οὐρᾶς⟩ μέτωπον.

95. ταύτας τὰς παραγγελίας ποίησον πρὸ δύο ⟨ἢ μιᾶς⟩ ἡμέρας τοῦ πολέμου, ὥστε γινώσκειν τοὺς στρατιώτας τὰ ἁρμόζοντα· εἰς γὰρ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου οὐ δύνανται καὶ ταῦτα μανθάνειν οἱ μὴ ἔχοντες πεῖραν αὐτῶν, πλὴν ἐκεῖνα μόνα μανθάνουσι μετὰ σπουδῆς, ὅσα εἰσὶ σύντομα παραγγέλματα.

c. 1296 Lami. 96. ταῦτα δέ, ἂν παραγ|||γέλλῃς τοὺς στρατιώτας πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τοῦ πολέμου,

1753. Inserui || 1754. Inserui.

μηδένα θαρρῆσαι παρελθεῖν, κἄν, ὡς εἰκός, τροπή τις τῇ πρώτῃ τάξει γένηται.

16. *Περὶ μανδάτων τοῖς εἰς ἐνέδραν ἀπερχομένοις διδομένων.* Τοῖς δὲ εἰς ἐνέδραν ἤτοι ἐγχείρησιν κατὰ τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως ἀπερχομένοις χρὴ παραγγεῖλαι, ὥστε πρός γε

CONSTITUTIO XII.

πρὸ μικροῦ καιροῦ τοῦ πολέμου τὰς ἀναμνήσεις ποιεῖσθαι. παραγγείλῃς δὲ καὶ καθόλου πᾶσιν, ὥστε μηδένα θαρρῆσαι τὴν δευτέραν τάξιν παρελθεῖν, κἄν, ὡς εἰκός, τροπή τις τῇ πρώτῃ τάξει γένηται, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ζωὴν κινδυνεύσῃ, εἴτε παρὰ τῶν ἐχθρῶν, εἴτε καὶ παρὰ τῶν ἰδίων, ὡς ἄξιος, εἰ μὴ ἄρα, ὡς εἴρηται, τοσαύτη ἀπαραίτητος ἀνάγκη παρακολουθήσῃ.

| 97. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπὸ ἐνέδρας δέον κατὰ τῆς τῶν *98.* c. 836.
ἐχθρῶν παρατάξεως συμβάλλειν, χρὴ τοὺς εἰς τὴν ἐνέδραν ἤγουν ἔγκρυμμα τασσομένους παραγγελθῆναι, ὥστε

4219. *ὀλίγου* **AP₁E** || 4220. *παραγγείλεις* **MWP₁E** || 4221. *κἂν* **MP₁E**, *κὰν* **W** || 4222. *τίς* **MWP₁** || *παρατάξει* **AP₁E** || *πρὸς*] *εἰς* **AP₁E** || 4223. *ζωὴν*] **AP₁E** addunt *αὐτοῦ* || *καὶ* om. **P₁E** || 4224. *ἆρα* **M**, *ἄρα* **W** || 4225. *παρακολουθήσει* **AP₁** || 4226. *ἐπεὶ δὲ* **P₁**, *ἐπειδὴ* [*δὲ*] **E** || *ἐγκρύμματος* **AP₁E** || *δέον* **AP₁E** ante *συμβάλλειν* inserunt || 4226—4227. *κατὰ τῆς παρατάξεως τῶν ἐχθρῶν* **MW** || 4227—4228. *τὴν ἐνέδραν ἤγουν* omm. **AP₁E** || 4228. *τὸ ἔγκρυμμα* **AP₁E**.

ἐπιλανθάνονται αὐτῶν. διὰ τοῦτο πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τοῦ πολέμου, ὡς εἴρηται, ἁρμόζει γίνεσθαι τὰς παρασκευάς. παράγγελλε δὲ καὶ καθόλου πᾶσιν, ἵνα, ἂν γένηται τροπὴ εἰς τὴν πρώτην παραταγήν, μὴ θαρρῶσιν ἂν τοῦ παραβῆναι τὴν δευτέραν παραταγὴν καὶ φυγεῖν τελείως ὀπίσω αὐτῆς, ἵνα μὴ εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ κινδυνεύσῃ, εἴτε παρὰ τῶν ἐχθρῶν, εἴτε παρὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ὡς ἄξιος θανάτου, εἰ μὴ ἄρα τοσαύτη, ὡς εἴρηται, ἀνάγκη γένηται.

97. ⟨*ἐπειδὴ δὲ*⟩ *ἁρμόζει καὶ ἀπὸ ἐγκρύμματος συμβάλλειν πόλεμον κατὰ τῆς παραταγῆς τῶν ἐχθρῶν, ὀφείλουσι παραγγελθῆναι οἱ πεμπόμενοι εἰς τὸ ἔγκρυμμα, ἵνα πρὸ*

1765. *ἐπειδὴ δὲ* inserui.

ἀπάντων σκούλκας προπέμπειν, ἵνα μὴ ἀπάντημα, ὡς εἰκός, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀθρόως ὑπομείνωσιν ἢ ἐνέδραν ἐκ πλαγίου ἢ καὶ ἀπὸ νώτου τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως. πολλάκις γὰρ καὶ αὐτοὶ εἰς δύο τάξεις τάσσονται καί, ἐὰν μὴ προσεχόντως γίνωνται αἱ κατὰ τῆς πρώτης αὐτῶν τάξεως ἐπελεύσεις, ἐνεδρεύονται ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου. ἐὰν οὖν καὶ οἱ ἐχθροὶ ὁμοίως εἰς δύο τάξεις τάσσωνται,

---

CONSTITUTIO XII.

πρὸ πάντων βίγλας προπέμπειν, ἵνα μὴ ἀπάντημα, ὡς εἰκός, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀθρόως ὑπομείνωσιν ἢ ἐνέδραν ἐκ πλαγίου ἢ καὶ ἀπὸ νώτου ἤγουν ἀπὸ ὄπισθεν τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως.

99. 98. *Πολλάκις γὰρ καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς δύο τάσσονται τάξεις καί, ἐὰν μὴ προσεχόντως γίνονται αἱ κατὰ τῆς πρώτης αὐτῶν παρατάξεως δι᾽ ἐγκρυμμάτων ἐπελεύσεις, ἐνεδρεύονται μᾶλλον ἐκ τοῦ ἐναντίου ὑπ᾽ ἐκείνων.*

100. 99. *Ἐὰν οὖν οἱ ἐχθροὶ ὁμοίως εἰς δύο τάξεις τάσσωνται, οὐκ ἔστι πρέπον τῷ νώτῳ ἤγουν τῷ ὀπισθίῳ*

4230. *ἔγκρυμμα* **A P₁ E** || 4231. *καὶ* omm. **P₁ E** || *ἀπὸ νώτου ἤγουν* omm. **A P₁ E** || 4233. *β* **P₁ E** || 4236. *ὑπ᾽ ἐκείνων* omm. **M W** || 4237. *ὁμοίως* omm. **A P₁ E** || *β* **P₁ E** || 4237—4238. *τάσσονται* **P₁** || 4238. *οὐκέτι* **A**, *οὐκ ἔτι* **P₁ E** || *πρέπον ἐστὶ* (*ἐστὶν* **A**) **A P₁ E** || *τῷ νώτῳ ἤγουν* omm. **A P₁ E**.

παντὸς ἄλλου προαπολύωσι βίγλας καὶ μανθάνωσιν ἀκριβῶς περὶ τῶν πολεμίων πρὸς τὸ μὴ ἐλθεῖν ἐξαίφνης εἰς ἀπάντησιν μετ᾽ αὐτῶν ἢ πρὸς τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐγκρύμματα ἀπὸ πλαγίου ἢ ἐκ τῶν ὀπίσω τῆς παραταγῆς αὐτῶν.

98. *πολλάκις γὰρ καὶ οἱ ἐχθροὶ χωρίζονται εἰς δύο παραταγὰς καί, εἰ οὐ γίνονται*

fol. 26ᵛ *μετὰ ἀκριβείας αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ἡμετέρων ἐγκρυμμάτων κατὰ τῆς πρώτης | αὐτῶν παραταγῆς, ἐνεδρεύονται μᾶλλον παρὰ τῶν ⟨ἐκείνων⟩ τὰ ἡμέτερα ἐγκρύμματα.*

99. *διὰ τοῦτο, ἂν γένωνται οἱ ἐχθροὶ εἰς δύο παραταγάς, οὐκ ὀφείλεις ποιεῖν ἔγκρυμμα κατὰ τοῦ ὀπίσω τῆς πρώτης αὐτῶν παραταγῆς, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τοῦ ἄκρου αὐτῆς,*

1768. *ἐγκρύμματα*, 1773—1774. *ἔγκρυμμα* C || 1772. *ἐκείνων* inserui || 1774. *αὐτῆς*] *αὐτοῦ* C.

οὐ δεῖ τῷ νώτῳ τῆς πρώτης αὐτῶν τάξεως ἐφεδρεύειν, ἀλλὰ τῷ ἄκρῳ αὐτῆς ἤτοι κέρατι, εἴτε ἐξ ἑνὸς μέρους ἡ ἔφοδος γίνεται, εἴτε ἐκ τῶν δύο, ὡς εἴρηται. τὸν δὲ καιρὸν τῆς κατ' αὐτῆς ἐγχειρήσεως κανονίζειν, ὥστε μήτε προλαμβάνειν πολὺ τῆς ἡμετερας παρατάξεως, * μήτε ὑστερεῖν, ἀλλ', ὅτ' ἂν ὡς ἀπὸ δύο ἢ τριῶν σαγιττοβόλων αἱ παρατάξεις γίνωνται, τότε ἐγχειρεῖν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἐπὶ τὴν

CONSTITUTIO XII.

μέρει τῆς | πρώτης αὐτῶν τάξεως ἐφεδρεύειν, ἀλλὰ τῷ [p. 165. M.] ἄκρῳ αὐτῆς ἤγουν τῷ κέρατι, εἴτε ἐξ ἑνὸς μέρους ἡ ἔφοδος γίνεται, εἴτε ἐκ τῶν δύο, ὡς εἴρηται.

100. Τὸν δὲ καιρὸν τῆς κατ' αὐτῆς ἐγχειρήσεως 101. κανονίζειν σε χρὴ καὶ στοχάζεσθαι, ὥστε μήτε προλαμβάνειν πολὺ τῆς ἡμετέρας παρατάξεως, μήτε ὑστερεῖν, ἀλλ', ὅτ' ἂν ὡς ἀπὸ δύο ἢ τριῶν σαγιττοβόλων αἱ παρατάξεις ἀλλήλων γίνωνται, τότε ἐγχειρεῖν κατα τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἐπὶ τὸ ἔγκρυμμα ἤγουν τὴν ἐνέδραν ἀπερχομένους.

4239. πρώτης omm. AP_1E || παρατάξεως P_1E || ἐνεδρεύειν P_1 || 4241. β P_1E || 4243. δεῖ AP_1E || 4245. ὅταν WA || β E || σαγιτοβόλων AP_1E || 4246. γίνωνται ego, γένωνται codd. || 4247. ἤγουν τὴν ἐνέδραν omm. P_1E || ἔνεδραν W.

ἄντε ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐπέρχωνται οἱ πολέμιοι, ἄντε ἐκ τῶν δύο· ἂν γὰρ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἐπέρχωνται, δεῖ καὶ σὲ εἰς τὰ δύο μέρη ποιῆσαι ἐγκρύμματα κατὰ τῶν πολεμίων, ὡς εἴρηται, ἤγουν κατὰ τοῦ ἄκρου τῆς παραταγῆς αὐτῶν.

100. ὀφείλουσι δὲ οἱ ὄντες εἰς τὸ ἔγκρυμμα στοχάζεσθαι τοὺς ἐχθροὺς τὸ πότε ἵνα συμβάλλωσι πόλεμον κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ μήτε προλαμβάνειν αὐτοὺς πολὺ παρὰ τὴν ἡμετέραν παραταγήν, μήτε πάλιν βραδύνειν, ἀλλά, ὅτε ὡς ἀπὸ δυῶν ἢ τριῶν σαγιτοβόλων γίνονται αἱ παραταγαὶ ἡμῶν καὶ τῶν πολεμίων, τότε ἐπέρχεσθαι κατ' αὐτῶν τοὺς ὄντας εἰς τὸ ἔγκρυμμα.

1776. ἐγκρύματα C || 1778. 1782. ἔγκρυμα C || 1781. γίνωνται C.

ἐνέδραν ἀπερχομένους. τῆς γυμνασίας δέ, ὡς εἴρηται, κατορθουμένης τῶν μανδατώρων τούτων καιρὸς οὐ γίνεται. ταῦτα γὰρ αὐτὰ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν παραλαμβάνεται.

Urbicii VII^2, 16. Γνῶσις κεφαλαίων, ὀφειλόντων δοθῆναι ἑκάστῳ μεράρχῃ ἐκ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων. 1. Ὥστε τὸ τρίτον ποσὸν ἑκάστου μέρους κούρσωρας ποιεῖν καὶ ἑκατέρωθεν

CONSTITUTIO XII.

102. **101.** *Ταῦτα δὲ πάντα οὐκ ἐπὶ γυμνασίας, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν παραλαμβάνονται.*

103. **102.** *Ταῦτα μὲν οὖν ⟨οὐ μόνον⟩ τὴν σὴν ἐνδοξότητα καὶ παραγγέλλειν καὶ παρασκευάζειν κελεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἑκάστῳ τουρμάρχῃ προστάξαι ἢ καὶ ἐγγράφως ἀποδοῦναι, ἅπερ καὶ σοὶ προειρήκαμεν, ἵνα γινώσκῃ καὶ αὐτὸς τοῦ ἰδίου μέρους τὴν κατάστασιν.*

103. *Ὥστε ἕκαστον τουρμάρχην τὸ τρίτον ποσὸν τοῦ ὑπ᾽ αὐτὸν ὅλου στρατοῦ ποιῆσαι κούρσωρας ἤγουν προκλάστας καὶ ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ μέρους τάσσειν*

4251. Inserui || **4252.** *διασκευάζειν* **MW** || **4253—4254.** || *ἐπιδοῦναι* **AP₁E** || **4254.** *σοί* **WP₁** || **4256.** Paragraphum ego distinxi || Cf. § 27. || *ποσὸν*] *μέρος* **AP₁E** || **4257.** *κούρσορας* **MW**.

101. *ταῦτα δὲ πάντα οὐ διδάσκει ἡ γυμνασία, ἀλλὰ ἡ δοκιμὴ καὶ ἡ πεῖρα.*

102. *ἅπερ πάντα ὀφείλεις παραγγέλλειν καὶ θαρρεῖν αὐτοὺς καὶ ἑκάστῳ τουρμάρχῃ ὀφείλεις προστάττειν αὐτὰ ἢ ἐγγράφως δοῦναι αὐτῷ ταῦτα πάντα, ἵνα γινώσκῃ καὶ αὐτός, πῶς δεῖ καθιστᾶν τὸν ἴδιον λαόν.*

103. *ὀφείλει γὰρ εἷς ἕκαστος τουρμάρχης τὸ τρίτον μέρος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ποιῆσαι προκουρσάτορας, τοὺς προεκτρέχοντας ἐκ τῆς παραταγῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅταν φύγωσι, καὶ στῆσαι αὐτοὺς ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰς τὸν λοιπὸν αὐτοῦ λαόν. τὰ δ᾽ ἄλλα δύο μέρη, τὰ*

τοῦ μέρους τάσσειν αὐτούς, τὸ δὲ δίμοιρον, τὸ ἐν μέσῳ, διφέρσωρας.

2. Ὥστε τὰ φλάμουλα αὐτῶν μὴ ἔχειν εἰς τὰ κοντάρια ἐν καιρῷ τῆς συμβολῆς, ἀλλ' ἐπαίρειν καὶ βάλλειν εἰς τὰ θηκάρια αὐτῶν ἢ βάλλειν μέν, ἕως οὗ φθάσωσιν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ ἑνὸς μιλίου, τότε δὲ συστέλλειν αὐτά.

CONSTITUTIO XII.

αὐτούς, τὸ δὲ δίμοιρον τοῦ στρατοῦ, τὸ ἐν μέσῳ, τάξαι εἰς διφένσωρας ἤγουν ἐκδικοῦντας.

[Περὶ τῶν ἐν κονταρίοις φλαμούλων.]

104. Καὶ τὰ κοντάρια δὲ αὐτῶν μὴ ἔχειν φλάμουλα 104.
ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πολέμου συμβολῆς, ἀλλ' ἵνα ἐπαίρωσι καὶ βάλλωσιν αὐτὰ εἰς τὰ θηκάρια αὐτῶν, ὅτ' ἂν φθάζωσιν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ ἑνὸς μιλίου. πρότερον δὲ τοῦ καιροῦ τούτου ἔχειν αὐτὰ πάντως εἰς τὰ κοντάρια.

4259. τὸ δὲ] τό τε P_1E || τὸ ἐν τῶ μέσω AP_1E || 4260. διφένσορας MW || ἐκδικητὰς AP_1E || 4261. §§ 104—139. in M habent inscriptionem *ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ* διάταξις ιγ̅. || 4262. § 105.] Cf. § 53., 54. || 4263. τοῦ πολέμου omm. AP_1E || 4263—4264. ἐπαίρουσι W, ἐπαίρωσιν E || 4264. βάλωσι A || ὅταν WAE || 4265. πρότερον] πρὸ AP_1E.

ὄντα μέσον, ποιῆσαι δεφένσορας, τοὺς ἀκολουθοῦντας ὀπίσω τῶν κουρσατόρων μετὰ συντάξεως πρὸς ἐκδίκησιν αὐτῶν, ἂν ἄρα καὶ τραπῶσιν.

104. καὶ τὰ κοντάρια δὲ τῶν στρατιωτῶν μὴ ἐχέτωσαν φλάμουλα εἰς τὸν καιρὸν τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἁρμόζει ἐπαίρειν ταῦτα καὶ βάλλειν εἰς τὰς θήκας αὐτῶν, ὅταν [δὲ] φθάσωσιν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ ἑνὸς μιλίου. πρὸ δὲ τοῦ πολέμου ἐχέτωσαν αὐτὰ εἰς τὰ κοντάρια.

1790. δεφένσωρας C || 1794. δὲ eieci || πρὸ δὲ ego, πρὸς τὰ C.

3. Ὥστε τὰ βάνδα τῶν ταγμάτων μικρότερα, τὰ δὲ τῶν μοιράρχων * τελειότερα καὶ ἀλλοῖα, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τοῦ μεράρχου ἐνηλλαγμένον πρὸς τὰ ἄλλα ποιεῖν.

4. Ὥστε τὴν nobiscum φωνὴν μηδὲ λέγεσθαι ⟨ἐν⟩ τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς, ἀλλὰ ἐν τῷ κινεῖν πρὸς παράταξιν, ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς συμβολῆς ἀλαλάζειν καὶ ὠρυᾶσθαι μάλιστα τοὺς ὄπισθεν, καὶ ἄλλου σημείου χρεία.

CONSTITUTIO XII.

[Περὶ διαφορᾶς βάνδων.]

105. 105. Τὰ δὲ βάνδα τῶν ταγμάτων μικρότερα εἶναι
[p. 166. M.] ἤτοι τῶν κομήτων, τὰ δὲ τῶν δρουγγαρίων τελειότερα
καὶ ἀλλοῖα, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τοῦ τουρμάρχου ἐνηλ-
λαγμένον πρὸς τὰ ἄλλα γίνεσθαι, ὥς μοι εἴρηται.

[Περὶ τῆς ὥρας τοῦ πολέμου.]

106. 106. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου
μετὰ τὴν φωνὴν τῆς τοῦ σταυροῦ νίκης ἀλαλάζειν δεῖ
καὶ ὠρυᾶσθαι μάλιστα τοὺς ὄπισθεν καὶ προθυμοποιεῖν
107. καὶ ἀλλήλους καὶ τοὺς ἔμπροσθεν. καὶ τὸ μὴ λαλεῖν ἐν

4267. Inscr. omm. P_1 E || 4268. § 105.] Cf. § 61. || 4269. τὰ δὲ τῶν ego, τῶν δὲ codd. || 4270. ἀλλοῖα] παρηλλαγμένα A || τοῦ omm. M W P_1 || 4271. καθὼς A P_1 E || 4273. § 106.] Cf. § 69. || 4275. ὠρυᾶσθαι ego, cf. § 69. ὀρυᾶσθαι M W, ὠρύεσθαι A P_1, ὠρυεσθαι E.

105. τὰ δὲ βάνδα τῶν κομήτων ὀφείλουσι μικρότερα εἶναι καὶ ⟨τὰ⟩ τῶν δρουγγαρίων
fol. 33r μεγαλώτερα, καὶ παραλλάσσειν, ὁμοίως δὲ καὶ | τὰ τῶν τουρμαρχῶν ἔστω παρηλλαγμένα πρὸς τὰ ἄλλα, ὡς εἴρηται πρότερον.

106. εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, ἀφ᾽ οὗ γένηται ἡ φωνὴ τοῦ σταυρὸς νικᾷ, ὀφείλουσι βάλλειν φωνὰς καὶ ὠρυᾶσθαι καὶ παραθαρρύνειν οἱ ὀπίσω,

1796. τὰ inserui || 1797. παραλλάσσειν C || τῶν τουρμαρχῶν ego, κοντάρια αὐτῶν C || παρηλλαγμένα ex παραλλαγμένα in C || 1800. ξύς C.

5. Ὥστε μὴ λαλεῖν πολλὰ βούκινα ἐν καιρῷ μάχης· ἀρκεῖ γὰρ τὸ τοῦ μεράρχου.

6. Ὥστε τὸν μεράρχην μέσον τοῦ μέσου μέρους τάσσεσθαι, τοῦτ᾽ ἔστι τῶν δηφενσώρων, τοὺς δὲ μοιράρχας εἰς τὰ ἑκατέρωθεν μέρη μέσον τῶν βάνδων τῶν κουρσώρων.

Urbicii VII² 16. 9. Χρὴ ἐν καιρῷ ⟨τῆς⟩ παρατάξεως διὰ μανδα-

CONSTITUTIO XII.

καιρῷ μάχης πολλὰ βούκινα· ἀρκεῖ γὰρ καὶ τὸ τοῦ τουρμάρχου μόνον.

[Περὶ στάσεως ἀρχόντων ἐν μάχῃ.]

107. Τὸν δὲ τουρμάρχην μέσον τοῦ μέρους τάσσεσθαι c. 837.
τῆς ὑπ᾽ | αὐτὸν τάξεως, τοῦτ᾽ ἔστι μέσον τῶν διφενσόρων, τοὺς δὲ δρουγγαρίους εἰς τὰ ἑκατέρωθεν μέρη μέσον τῶν βάνδων τῶν κουρσόρων.

[Περὶ τοῦ ἐρευνᾶν τοὺς τόπους πρὸ τοῦ πολέμου.]

108. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς παρατάξεως προερευνᾶν 108.

4277. βούκινα] **A P$_1$ E** addunt καλόν || τοῦ omm. **M W** || **4279.** Paragraphum ego distinxi || Inscriptio paragraphi in codicibus ante καὶ τὸ μὴ λαλεῖν (**4276.**) legitur || **4281.** τῆς] αὐτῆς **A** || τοῦτἔστι **M**, τοῦτέστιν **W E**, τουτέστι **A**, τουτέστιν **P$_1$** || **4281—4282.** διφενσόρων **M W** || **4283.** μέσων **P$_1$** || κουρσόρων **M W**.

καὶ προθυμοποιεῖν καὶ ἀλλήλους καὶ τοὺς ἔμπροσθεν. πολλὰ δὲ βούκινα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου μὴ λαλῶσιν· ἀρκεῖ δὲ μόνον τοῦ τουρμάρχου.

107. ὁ ⟨δὲ⟩ τουρμάρχης ὀφείλει ἵστασθαι μέσον τῆς παραταγῆς ||| αὐτοῦ ἤγουν μέσον c. 1297 **Lami.**
τῶν δεφενσόρων, τῶν περιπατούντων μετὰ συντάξεως ὄπισθεν τῶν προκουρσατόρων πρὸς ἐκδικῆσαι αὐτούς, ἂν ἄρα καὶ τραπῶσι, οἱ δὲ δρουγγάριοι ἵνα στήκωσιν ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν μέσον εἰς τὰ βάνδα τῶν προκουρσατόρων, τῶν κατατρεχόντων ἔμπροσθεν τῆς παραταγῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

108. κατὰ τὸν καιρὸν ὅταν μέλλῃς παρατάξαι πρὸς πόλεμον, ἵνα πέμπῃς μανδάτορας

1801—1802. Verba πολλὰ . . . . . τουρμάρχου **C** post **1807.** ἐχθρῶν exhibet; transposui ego || **1803.** Inserui || **1804.** δεφενσώρων **C** || **1805.** ἐκδίκησαι αὐτῶν **C**.

τάφρων προσερευνᾶν τοὺς τῆς συμβολῆς τόπους, τοῦτ' ἔστιν τοὺς μέσον
τῆς ἰδίας καὶ ⟨τῆς⟩ τῶν ἐχθρῶν, διὰ βίγλας ἢ τέλματα ἢ δόλους
τινάς, ὡς εἰκός, μεμελετωμένους καί, ἐάν τι τοιοῦτον εὑρεθῇ,
ἀναμένειν, ἵνα οἱ ἐχθροὶ αὐτοὺς παρέλθωσι, καὶ τότε † αὐτοὺς ἐν
τῷ καθαρῷ τόπῳ † ἀπαντήσῃ.[1]

10. Καὶ τὸ ἰδικὸν τοῦ μεράρχου βάνδον † μόνον · ἐξηλλαγμένον

[1] Legendum [illegible] καὶ τότε αὐτοῖς i. e. ἐχθροῖς [illegible] ἀπαντήσαι. Rec. [illegible] καὶ τότε αὐτοῖς ἐν τῷ καθαρῷ τόπῳ ἀπαντήσας πολεμήσῃ. — [2] Legendum μὴ μόνον [illegible]

CONSTITUTIO XII.

δέον διὰ μανδατόρων τοὺς τῆς συμβολῆς τόπους, τοῦτ'
ἔστιν τοὺς μέσον τῆς ἰδίας παρατάξεως καὶ τῆς τῶν
ἐχθρῶν, μήποτε λάκκοι εἰσὶν ἢ ὀρύγματα ἢ τέλματα,
ἅπερ λέγεται πάλματα, ἢ δόλοι τινές, ὡς εἰκός, παρὰ
τῶν ἐχθρῶν μελετώμενοι καί, ἐάν τι τοιοῦτον εὑρεθῇ,
ἀναμένειν τὴν ἡμετέραν τάξιν, ἵνα οἱ ἐχθροὶ αὐτοὺς
παρέλθωσι, καὶ τότε ἡ ἡμετέρα παράταξις ἐν τῷ καθαρῷ
τόπῳ ἀπαντήσῃ.

[Περὶ βάνδου τοῦ τουρμάρχου.]

109. 109. Τὸ δὲ βάνδον τοῦ τουρμάρχου, ὡς εἴρηται,

4287. μανδατόρων] -ορων W MW || 4287–4288. τοῦτ' ἔστι M || τινες] AP₁E adiunt ἕτεροι || 4290. Verba τέλματα, ἅπερ λέγεται omm. AP₁E || 4292. παράταξιν AP₁E || 4293. παρέλθωσι WP₁E || ἡ in ras. trium litterarum in W || ἡμετέρα W || 4294. κάμπῳ MW || 4295. τοῦ om. A || 4296. § 109.] Cf. § 61.

[illegible] τῆς ἰδίας παρατάξεως καὶ τῶν ἐχθρῶν, [illegible]
[illegible] προσερευνᾶν τοὺς τόπους, τοὺς ὄντας μέσον [illegible] λάκκοι ἢ ὀρύγματα ἢ τέλμα ἢ δόλοι τινές [illegible]
μέλλει γενέσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, ἵνα [illegible] ἡ ἡμετέρα παρα-
[illegible] παρὰ τῶν ἐχθρῶν καί, ἐὰν εὑρεθῇ τοιοῦτόν τι, ἵνα [illegible]
[illegible] ἕως οὗ διαβῶσιν οἱ ἐχθροί, καὶ τότε ἵνα ἀπαντήσῃ αὐτοῖς ἐν τῷ καθαρῷ τόπῳ [illegible]

109. τὸ δὲ βάνδον τοῦ τουρμάρχου [illegible]

1810. πηλὰ C || 1811. τοιοῦτον τι C.

τὸ εἶδος παρὰ τὰ ἄλλα, τὰ ὑπ' αὐτὸν βάνδα, ποιῆσαι, ἵνα εὐεπίγνωστόν ἐστι πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸν βανδοφόροις, ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ κινήσεώς τινος ξένης ἐν τῷ ἵστασθαι — οἷον· ἢ ἄνα ἢ κάτω ἢ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ — συνεχῶς ἐπικλίνειν καὶ ἐγείρειν τὴν κεφαλὴν τοῦ βάνδου ἢ πυκνῶς τινάσσειν ὀρθόν, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτὸ ἐν ταῖς συγχύσεσιν εὐκόλως ὑπὸ τῶν λοιπῶν βάνδων γνωρίζεσθαι.

CONSTITUTIO XII.

† μόνον ἐξηλλαγμένον τὸ εἶδος παρὰ τὰ ἄλλα τὰ ὑπ' αὐτὸν βάνδα ποιῆσαι, ἵνα ἐστὶν εὐεπίγνωστον πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸν βανδοφόροις.

[Περὶ σημείων καὶ κινήσεως βάνδου.]

110. Ἀλλὰ καὶ διὰ κινήσεώς τινος ξένης καὶ δια- 110.
φόρου χωρίζεσθαι αὐ|τὸ ἢ ἐν τῷ ἵστασθαι, ἢ ἄνω ἢ [p. 167. M.]
κάτω ἢ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ, [ἢ] συνεχῶς ἐπικλίνεσθαι ἢ ἐγείρειν τὴν κεφαλὴν τοῦ βάνδου ἢ πυκνῶς τινάσσειν ὀρθόν, ὥστε καὶ αὐτὸ εἰς τὴν σύγχυσιν εὐκόλως ὑπὸ τῶν λοιπῶν βάνδων γνωρίζεσθαι.

4297. *παρηλλαγμένην* AP_1E || *τὸ εἶδος*] *ἐχέτω τὴν χρόαν* AP_1E || 4298. *ποιῆσαι* omm. AP_1E || *ἔστιν* MA, *εστιν* W, *ᾖ* P_1E || 4300. *καὶ* om. W || *κινήσεων* P_1 || *βάνδων* P_1E || 4301. *κινήσεως τινὸς* codd. || 4303. *ἢ* eieci || 4304. *ἐγείρειν* ego, *ἐγκλίνειν* Migne, *ἐγχειρεῖν* codd. || 4305. *αὐτό*, quod omm. MAP_1E, W et Meursii codex tert. post *τινάσσειν* exhibent || 4306. *τῶν βάνδων* E.

παρὰ τὰ ἄλλα βάνδα τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ πρὸς τὸ γνωρίζειν ⟨αὐτὸ⟩ εὐκόλως πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν βανδοφόρους.

110. ὅταν δὲ μέλλῃ ἀποκινῆσαι τὸ τοιοῦτον βάνδον τοῦ τουρμάρχου, ὀφείλει ποιεῖν σημάδιά τινα παρηλλαγμένα πρὸς τὸ χωρίζειν αὐτὸ παρὰ τὰ λοιπά· καὶ εἶναι γνώριμον, οἷον· ἵνα στήκῃ ἢ ἄνω εἰς τὸ ἐμπροσθοκούρβιον τῆς σέλας ἢ κάτω εἰς τὸ λωρίον τῆς σκάλας ἢ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ, πυκνὰ ὡς κλίνειν καὶ πάλιν ἐγείρειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἢ
ἵνα τινάσσηται πυκνὰ ὀρθὰ πρὸς τὸ | γνωρίζεσθαι καὶ εἰς τὸ μὴ σύγχυσιν εὐκόλως ὑπὸ fol. 33'
τῶν λοιπῶν γίνεσθαι.

1814. *γνωρίσεσθαι* C || *αὐτὸ* inserui || 1817. *σημάδια τινὰ* C || 1819. *δεξιὰ — ἀριστερὰ* C.

οὐ δεῖ δὲ τὴν αὐτὴν κίνησιν ὅλα τὰ μεραρχικὰ βάνδα ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἐνηλλαγμένως, ἅτινα καὶ ἐπὶ γυμνασίας δεῖ παραδοθῆναι, ἵνα ἐν συνηθείᾳ πάντες αὐτῶν γένωνται· οὐ μόνον γὰρ ⟨ἐκ τούτου⟩[1] τὰ ὑπ' αὐτὸν βάνδα ὠφελοῦνται τὸ μέρος αὐτῶν συντόμως στηρίζοντα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς τεταγμένοι τὸ μεραρχικὸν ἐπιγινώσκοντες δι' αὐτοῦ εὐκόλως καὶ τὰ ἴδια — οἱ, ὡς εἰκός, πλανώμενοι — εὑρίσκουσιν.

[1] Ex *Rec. Ambros.* inserui.

CONSTITUTIO XII.

[Περὶ τοῦ διαφέρειν τὰ βάνδα τῶν τουρμαρχῶν ἀλλήλων.]

111. 111. *Οὐ δεῖ δὲ ὅλων τῶν τουρμαρχῶν τὰ βάνδα ἓν σημεῖον ἔχειν, ἀλλὰ ἐνηλλαγμένα σύμβολα ἑκάστην τοῦρμαν, ἅτινα καὶ ὀφείλουσιν ἐθίζειν τοὺς στρατιώτας ⟨οἱ τουρμάρχαι⟩ διὰ προγυμνασίας γνωρίζειν. οὐ μόνον γὰρ ἐκ τούτου τὰ ὑπὸ τὸν τουρμάρχην ἕκαστον βάνδα ὠφελοῦνται τὸ μέρος αὐτῶν συντόμως στηρίζοντα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς τεταγμένοι τὸ τοῦ τουρμάρχου βάνδον ἐπιγινώσκοντες δι' αὐτοῦ εὐκόλως καὶ τὰ ἴδια — ⟨οἱ⟩ ὡς εἰκός, πλανώμενοι — εὑρίσκουσιν.*

4308. *ἀλλήλων* post *διαφέρειν* exhibent **A P_1 E** || **4309.** § 111.] Cf. § 61. || **4310.** *ἀλλ'* **P_1 E** || **4310—4311.** *τοῦρμαν* **codd.** || **4311.** *καὶ* om. **A** || **4311—4312.** *οἱ τουρμάρχαι* inserui || **4313.** *τὰ ὑπὸ ἕκαστον τουρμάρχην βάνδα* **A** || **4316.** *διαγινώσκοντες* **P_1 E** || *διὰ τοῦ* **P_1** || **4316.** *οἱ* ex Urbicio inserui || **4317.** *εὑρίσκουσιν* solus **P_1**.

111. *οὐκ ὀφείλουσι δὲ πάντων τῶν τουρμάρχων τὰ βάνδα ἓν σημεῖον ἔχειν, ἀλλὰ μιᾶς ἑκάστης τούρμας βάνδα ἵνα ἔχωσι παρηλλαγμένα τὰ σημεῖα αὐτῶν καὶ ἵνα συνεθίζωσι τοὺς στρατιώτας οἱ τουρμάρχοι διὰ τῆς προγυμνασίας τοῦ γνωρίζειν τὰ τοιαῦτα σημεῖα. ὠφελοῦνται γὰρ ἐκ τούτου τὰ λοιπὰ βάνδα, τὰ ὄντα ὑπὸ ἕνα ἕκαστον τουρμάρχην, ἐπειδὴ βλέπουσι πρὸς τὸ βάνδον τοῦ τουρμάρχου καὶ συντόμως συνάγουσι καὶ ἰσχυροποιοῦσι τὸν λαὸν αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ στρατιῶται τῶν τοιούτων βάνδων γνωρίζουσι τὸ βάνδον τοῦ τουρμάρχου καὶ εὐκόλως εὑρίσκουσι δι' αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα βάνδα, ὡς ἔτι πλανῶνται πολλάκις.*

1822. *πάντων τῶν τουρμάρχων* ego, *πάντως τοῦ τουρμάρχου* C.

11. *Χρὴ τοὺς ὁμογενεῖς τῶν ἐναντίων πρὸ τῆς τοῦ πολέμου ἡμέρας χωρίζειν καὶ ἐν ἑτέροις τόποις εὐπροφασίστως πέμπειν.* [Cf. *Urbicii* VII, 16.]

CONSTITUTIO XII.

[Περὶ τοῦ βλέπειν τὸν στρατιώτην τὸ βάνδον τοῦ ἄρχοντος.]

112. *Δεῖ γὰρ ἀεὶ ἐν ἑκάστῃ μάχῃ, ἐὰν [καί τι] συμβῇ* 112.
τὸν στρατιώτην [ὥστε] ἀποχωρισθῆναι μακρὰν τοῦ βάνδου τοῦ ἰδίου τάγματος, παντὶ τρόπῳ σπουδάζειν ἑνοῦσθαι αὐτῷ, ἵνα ἡ τάξις ἄφυρτος διαμένουσα τὴν σωτηρίαν σημαίνῃ τοῦ στρατοῦ.

[Περὶ τοῦ διαχωρίζειν τοὺς ἀλλοφύλους τῆς παρατάξεως.]

113. *Ἐὰν δὲ συμβῇ εἶναι ἐν τῷ στρατῷ τινας ὁμο-* 113.
φύλους τῶν πολεμίων, δέον πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου χωρίζειν αὐτοὺς καὶ ἐν ἑτέροις τόποις μετὰ εὐλόγου προφάσεως πέμπειν.

4320. *ἐν ἑκάστῃ μάχῃ ἀεὶ* **P_1E** || *καί τι* om. solus **A** || **4321.** *τὸν* om. **W** et **Meursii codex tert.** || *τῷ στρατιώτῃ* **P_1E** || *ὥστε* om. solus **A** || **4325.** *ἀλλοφύλλους* **A** || **4327.** *συμβῇ*] cf. *Preuschen* p. 1048. || *ἐν τῷ στρατῷ εἶναι* **P_1E** || *τινὰς* **codd.** || **4328.** *πρὸ*] *περὶ* **P_1E** || **4330.** *προπέμπειν* **MW.**

---

112. *ἁρμόζει δὲ πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς πολέμους, ἂν συμβῇ τὸν στρατιώτην ἀποχωρισθῆναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ βάνδου αὐτοῦ, ἵνα σπουδάζῃ παντὶ τρόπῳ τοῦ ἑνωθῆναι αὐτῷ. διαμένει γὰρ ἐκ τούτου ἄφυρτος ἡ παραταγή, ὅπερ ἐστιν εἰς σωτηρίαν τοῦ στρατοῦ.*

113. *ἂν δὲ συμβῇ εἶναί τινας ἐν τῷ στρατῷ ὁμοφύλους τῶν πολεμίων, ἁρμόζει πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου χωρίζειν αὐτοὺς καὶ εἰς ἄλλους τόπους μετά τινος προφάσεως προαπολύειν αὐτούς.*

1834. *μετὰ τινὸς* C.

Cf. inscriptionem capitis p. 86.
Urbicii VII. 16. 7. Ὥστε τὰ ἁρμόζοντα κεφάλαια ἑκάστῳ μοι-
ράρχῃ καὶ ἄρχοντι τάγματος τοὺς ἐπ' αὐτοὺς τελοῦντας πα-
ρασκευάζειν αὐτοὺς ποιεῖν, . . .
Urbicii VII². 17. Γνῶσις κεφαλαίων, ὀφειλόντων δο-
θῆναι ἑκάστῳ ἄρχοντι ταγμάτων καὶ μοιράρχῃ καὶ
αὐτῷ δὲ τῷ μεράρχῃ, ἵνα οἶδεν, τί καταζητεῖν; 1. Χρή,
εἴτε ἐν φοσσάτῳ διάγει τὸ βάνδον ἤτοι τάγμα, εἴτε καὶ καθ' ἑαυτὸ
ὁπουδήποτε ἀπληκεύει, πρωίας εἰς αὐτὸν τὸν ὄρθρον πρὸ παντὸς

CONSTITUTIO XII.

[Περὶ τοῦ καὶ δρουγγαρίους καὶ κόμητας
τὸν στρατὸν παρορμᾶν.]

114. 114. Καὶ τοῖς μὲν τουρμάρχαις ταῦτα πράττειν
προστάξεις. ἀλλὰ καὶ ἑκάστῳ δρουγγαρίῳ καὶ κόμητι
ἅμα αὐτοῖς παρακέλευον καὶ πρόσταξον, ὥστε ἐπιζητεῖν
αὐτοὺς ἐκ παντὸς τὰ δέοντα ἐπιτελεῖν τὸν στρατόν.

[Περὶ τοῦ πάντως πρωῒ καὶ ἑσπέρας ψάλ-
λειν τὸν στρατὸν τὸν τρισάγιον ὕμνον.]

115. [p. 168. M.] 115. Χρεὸν γάρ, εἴτε ἐν φοσσάτῳ διάγει ἕκαστον
τάγμα ἤτοι τὸ βάνδον, εἴτε καὶ καθ' ἑαυτὸ ὁπουδή-
ποτε ἀπλικεύει, πρωίας εἰς αὐτὸν τὸν ὄρθρον πρὸ

4331. τοὺς δρουγγαρίους A P₁ E || 4332. παρορμᾶν om. W || 4335. καὶ πρόσταξον omm. P₁ E || ἀναγκάζειν A || 4337. πάντως omm. P₁ E || 4338. τὸν στρατὸν omm. A P₁ E || τὸν τρισάγιον ὕμνον ἐκτελεῖν P₁ E || 4339. § 116.] Cf. § 47. || χρέον M, χρὴ A, χρεὼν E et Migne, χρεὼν P₁ || γὰρ] P₁ E addunt ἵνα: δὲ exhibet A || 4340. τὸ om. A || καθεαυτὸ M || 4340—4341. ὁπουδήποτε A || 4341. ἀπλικεύσει P₁ E, ἀπληκεύει A || ὄρθρον E.

114. καὶ τοῖς μὲν τουρμάρχαις πρόσταξον, ἵνα ποιῶσι ταῦτα, ἅπερ εἴπομεν. ἀλλὰ καὶ ἐνὶ ἑκάστῳ δρουγγαρίῳ καὶ κόμητι μετὰ τῶν τουρμαρχῶν παρακέλευον καὶ πρόσταξον, ἵνα ἐκ παντὸς ποιῶσι τὸν στρατὸν τοῦ πράττειν αὐτοὺς τὰ ἁρμόζοντα.
115. χρὴ γὰρ ἕκαστον βάνδον, εἴτε εἰς φοσσάτον, εἴτε ὅπου δήποτε ἀπληκεύῃ, ἵνα

πράγματος καὶ εἰς ἑσπέραν ὁμοίως μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ τὰς μίσσας τὸ τρισάγιον ψάλλεσθαι καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν συνήθειαν.

2. Χρὴ τὰ κουντουβέρνια ἤτοι τὰ ⟨οἷον μικρὰ⟩ βάνδα τῶν ἀκιῶν πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ταγμάτων καὶ τὴν προτεταγμένην καταγραφὴν γίνεσθαι ἀπὸ παλαιῶν τε καὶ νέων.

3. Χρὴ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον τῆς ἀκίας καὶ τὸν οὐραγὸν

CONSTITUTIO XII.

παντὸς πράγματος καὶ εἰς ἑσπέραν ὁμοίως μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ τὰς μίσσας τὸ τρισάγιον ψάλλεσθαι καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν συνήθειαν.

[Περὶ καταστάσεως κουντουβερνίων.]

116. Τὰ δὲ κουντουβέρνια ἤτοι τὰ οἷον μικρὰ βάνδα 116.
τῶν ἀκιῶν, καθὼς καὶ σοὶ αὐτῷ πρώην ὡρίσαμεν, προστάξαι ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων αὐτοὺς ποιεῖν.

[Περὶ ὁπλίσεως τῶν ἀκιῶν.]

117. Τὸν δὲ πρῶτον καὶ δεύτερον τῆς ἀκίας καὶ τὸν 117.
οὐραγὸν ἤγουν τὸν ὄπισθεν καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ | κον- c. 840.

4343. μίσσας W et Meursii codex tert., μίνσας M A P_1 E || τὸν A P_1 E || ψάλληται P_1 E || 4345. κουτουβερνίων M, κουτουβερνιῶν W, κοντουβερνίων A P_1 E || 4346. κουτουβέρνια MW, κοντουβέρνια A P_1 E || οἷον omm. P_1 E || 4346—4347. Pro τὰ οἷον μικρὰ βάνδα τῶν ἀκιῶν A τὰς ἀκίας exhibet || 4347. ἀκιων W || σοι M A E || πρώην codd.; cf. *Crönert* p. 50. || 4349. ὁπλήσεως P_1 || ἀκιων W || 4350. ἀκίας] A addit ἤτοι τοῦ λόχου.

ψάλλῃ πρωῒ εἰς τὸν ὄρθρον πρὸ παντὸς ἄλλου πράγματος καὶ πάλιν ὁμοίως τὴν ἑσπέραν, ἀφ᾽ οὗ γένηται ὁ δεῖπνος, τὸ τρισάγιον καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν συνήθειαν.

116. τὰ δὲ κοντουβέρνια ἤγουν τοὺς ὀρδίνους ἵνα προστάξῃ γίνεσθαι ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων στρατιωτῶν.

117. τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον ὄρδινον καὶ τὸν ὀπίσω καὶ τὸν ἔμπροσθεν | ἔχε fol. 34r

1841. ἀφοῦ C.

καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ κοντάτους εἶναι, τὸν δὲ τρίτον καὶ τέταρτον τοξότας καὶ τοὺς ἐν μέσῳ, ὡς οἴδασι.

4. *Χρὴ τὰ φλάμουλα τῶν κονταρίων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου μὴ ἀφίειν εἰς τὰ κοντάρια, ἵνα μὴ τοῖς ὄπισθεν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἔχουσι κοντάρια ἐμποδίζωσιν.*

5. *Χρὴ ἀφορισθῆναι τοὺς λεγομένους δηποτάτους, κἂν ἓξ ἢ*

CONSTITUTIO XII.

ταράτους εἶναι, τὸν δὲ τρίτον καὶ τέταρτον τοξότας καὶ τοὺς ἐν μέσῳ, ὡς ἡ χρεία ἀπαιτεῖ.

[Ὅτι βλάπτει τὰ φλάμουλα ἐν συμβολῇ μάχης.]

118. 118. *Τὰ δὲ φλάμουλα τῶν κονταρίων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου μὴ ἀφίειν, ὡς εἴρηται, εἰς τὰ κοντάρια, ἵνα μὴ τοῖς ὄπισθεν καὶ αὐτοῖς ⟨τοῖς⟩ ἔχουσι κοντάρια ἐμποδίζωσιν οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ταῖς βαλλομέναις παρὰ τῶν τοξοτῶν σαγίτταις.*

[Περὶ τῶν λεγομένων δεποτάτων.]

119. 119. *Τοὺς δὲ λεγομένους δεποτάτους, καθὼς σοι καὶ*

4353. *χρεῖα* P_1 E || 4354–4355. *ἐν τῇ μάχῃ* P_1, *ἐν μάχῃ* E || 4356. § 118.] Cf. § 53. || 4357. *ἀφιέναι* P_1 E, *ἔχειν* A || 4358. *τοῖς* ex Urbicio inserui || *ἔχωσι* MWP_1 || 4359. *τάς* A || 4360. *σαγίταις* AE, *σαγίτας* P_1 || 4361. *δεποτάτων* MW, *διποτατων* A, *διποτάτων* P_1 E || 4362. § 119.] Cf. § 52. || *δεποτάτους* MWP_1, *διποτάτους* AE.

τῆς παραταγῆς κονταράτους, τὸν δὲ τρίτον καὶ τὸν τέταρτον τοξότας, τοὺς δὲ ὄντας εἰς
c. 1300 Lami. *τὸ μέσον ἵνα ||| ποιῇς, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ χρεία.*

118. *τὰ φλάμουλα τῶν κονταρίων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου μὴ ἔχε εἰς τὰ κοντάρια, ἐμποδίζουσι γὰρ καὶ τὰ κοντάρια τῶν ὀπίσω καὶ τὰς σαγίτας, ἃς ῥίπτουσιν οἱ τοξόται.*

119. *πρόσταξον, ἵνα καθ' ἕκαστον τάγμα ἓξ ἢ ὀκτὼ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων χωρίσωσιν*

1850. *καθέκαστον* C.

ὀκτὼ πρόσωπα ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων, ἵνα ἐν καιρῷ πολέμου περιποιοῦνται τοὺς τραυματιζομένους.

6. *Χρὴ κατασκόπους ἤτοι σκουλκάτωρας δύο χρησίμους καὶ ἀγρύπνους καὶ ἐνδρανεῖς ἐπιλέγεσθαι καὶ δύο μανδάτωρας.*

CONSTITUTIO XII.

ἔμπροσθεν διεταξάμεθα, οὓς εἰς θεραπείαν καὶ πρὸς τὸ ἀνασώζειν τοὺς πληγάτους στρατιώτας ὡρίσαμεν, προστάξεις, ἵνα καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν τάγμα ἓξ ἢ ὀκτὼ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων ἀφορίσωσιν, ἵνα ἐν καιρῷ ⟨πολέμου⟩ περιποιοῦνται τοὺς τραυματιζομένους.

[Περὶ βίγλας καὶ φυλακῆς βάνδου ἐν καιρῷ μάχης.]

| 120. *Δύο δὲ σκουλκάτωρας ἤγουν κατασκόπους ἢ* 120. [p. 169. M.]
βιγλάτωρας χρησίμους καὶ ἀγρύπνους καὶ ἀνδρείους

4364. *πληττομένους* **A**, *πλησσομένους* **P₁ E** || *ὁρίσαμεν* **A** || **4365.** *ἕνα* **ME** || *καθέκαστον* **W** || **4366.** Inserui || **4367.** *περιποιοῦνται* **Meursii codex tert.**, *περιποιῶνται* **codd.** || **4368.** *ὥρα* **A P₁ E** || **4370.** § 121.] Cf. § 56., 63. || *σκουλκάτορας* **MW** || **4371.** *βιγλάτορας* **MW** || *ἀνδρείους* titubanter retinui; cf. *Urbicii* p. 231. *ἴδιον κατασκόπων ἐστὶ τὸ φρονήσει καὶ ἀγρυπνίᾳ τόπους τε καὶ κινήσεις πολεμίων κατασκοπεῖν, τοὺς δὲ τοιούτους ἐλαφρᾷ ὁπλίσει χρῆσθαι καὶ ἵπποις ὁδεύειν ταχέσι, καὶ τοὺς μὲν ἐξπλοράτωρας ἀδεέστερον συνδιατρίβειν τοῖς πολεμίοις, ὡς ὁμογενεῖς αὐτοὺς εἶναι νομίζεσθαι, τοὺς δέ γε σκουλκάτωρας * ἀνδρείους τε καὶ πιστοὺς εἶναι καὶ εἴδει σώματος καὶ ⟨τόλμῃ⟩ ψυχῆς καὶ ὁπλίσει τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν διαφέρειν, ὥστε ἢ * δράσαντάς τι γενναῖον κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπανελθεῖν ἢ ζωγρηθέντας παρ᾽ ἐκείνοις θαυμάζεσθαι, τὸν δὲ ἄρχοντα τῆς σκούλκας ἄγρυπνον καὶ φρόνιμον καὶ ἔμπειρον ἐπιλέγεσθαι καὶ μὴ τὸν τυχόντα· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτον ἀνδρείας, ὅσον φρονήσεως δεῖται ἡ τοιαύτη χρεία.*

εἰς τὸ περιποιεῖσθαι τοὺς λαμβάνοντας πληγὰς εἰς τὸν πόλεμον καὶ φέρειν αὐτοὺς εἰς τὸ φοσσάτον.

120. *ὀφείλεις δὲ ἐπιλέγεσθαι καὶ δύο κατασκόπους καὶ βιγλάτορας χρησίμους καὶ*

Urbicii VII² 17, 9. *Χρὴ ἀφορίζειν ἐκ τῶν περὶ τὸ βάνδον τασσομένων δύο ἀκίας, χρησίμους εἰς φυλακὴν τοῦ βάνδου ἐν καιρῷ πολέμου.*

10. *Χρὴ καντάτωρα ἐπιλέγεσθαι ἐπιτήδειον.*

Urbicii VII² 17, 12. *Χρὴ ἐν τοῖς μεγάλοις τάγμασι διπλᾶ*

CONSTITUTIO XII.

ἐπιλέγεσθαι καὶ δύο μανδάτορας. ἀφορίσωσι δὲ καὶ ἐκ τῶν εἰς τὰς ἀκίας τασσομένων δύο ἀκίας, χρησίμους εἰς φυλακὴν τοῦ βάνδου ἐν καιρῷ πολέμου.

[*Περὶ τοῦ λεγομένου καντάτωρος.*]

121. 121. *Πάντως δὲ καὶ τὸν λεγόμενον καντάτωρα ἐπιλέγεσθαι ἐπιτήδειον καὶ λόγιον, ἕνα στρατιώτην, καὶ ἀφορίσαι, ὥστε ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσι περιτρέχοντα κατεπᾴδειν τῷ στρατῷ τοῦ τάγματος καὶ διεγείρειν εἰς προθυμίαν διὰ προτρεπτικῶν λόγων κατὰ τὸν τύπον, ὅνπερ σοι προδιωρισάμεθα.*

[*Πότε χρὴ δύο βάνδα ἔχειν καὶ πότε ἕν;*]

4372. *μανδάτορας* **MW** || *ἀφορίζειν* **AP_1E** || **4373.** *ἀκοὰς* **P_1** || **4375.** *καντάτορος* **MW**, *κανδάτωρος* **P_1E**; **AP_1E** addunt *ἤγουν στρατοκήρυκος* || **4376.** § 121.] Cff. §§ 70., 71. || *καντάτορα* **MW**, *κανδάτωρα* **P_1E** || **4378.** *περιτρέχοντας* **MW** || **4378—4379.** *κατεπάδειν* **MW**; cf. *Crönert* p. 47.; *ἐπιλέγειν* **AP_1E** || **4379.** *τάγματος*] **A** addit *τὰ προτρέποντα*, **P_1E** *τὰ πρέποντα* || *διεγείροντα* **A** || **4380.** *διὰ προτρ. λ.* omm. **P_1E** || *τρεπτικῶν* **A** || **4381.** *διορισάμεθα* **P_1E** || **4382.** *ἔχειν* omm. **MW**.

ἀγρύπνους καὶ ἀνδρείους καὶ δύο μανδάτορας. καὶ ἀφορίσῃς καὶ ἐκ τῶν ἱσταμένων εἰς τοὺς ὀρδίνους τῆς παραταγῆς ἄνδρας δύο καὶ αὐτοὺς χρησίμους πρὸς τὸ φυλάττειν βάνδον εἰς καιρὸν πολέμου.

121. *ἐκλέγου ἐπιτήδειον καὶ μαθόντα γράμματα ἕνα στρατιώτην καὶ ἀφόριζε αὐτόν, ἵνα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου περιτρέχῃ τὸν στρατὸν καὶ προθυμοποιῇ αὐτοὺς διὰ λόγου, καθὼς προείπομεν.*

βάνδα γενέσθαι καὶ πρὸ τοῦ πολέμου τὸ μὲν ἓν τὸν ἄρχοντα ἔχειν τοῦ τάγματος, τὸ δὲ ἄλλο τὸν πρῶτον ἑκατοντάρχην . . . . ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου μὴ τὰ δύο βαστάζεσθαι ἤτοι ὀρθοῦσθαι, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἄρχοντος.

13. *Χρὴ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου ἐν ταῖς σέλλαις ἐπιφέρεσθαι ἕκαστοι*

CONSTITUTIO XII.

---

122. *Ποιείτωσαν δὲ ἐν τοῖς μεγάλοις τάγμασι καὶ* 122.
διπλᾶ βάνδα καὶ πρὸ τοῦ πολέμου τὸ μὲν ἓν τὸν ἄρχοντα ἔχειν τοῦ τάγματος, τὸ δὲ ἄλλο τὸν πρῶτον ἑκατοντάρχην. ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου μὴ τὰ δύο βαστάζεσθαι ἤτοι ὀρθοῦσθαι, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἄρχοντος μόνον.

[Τί δεῖ ἐπιφέρεσθαι τοὺς στρατιώτας εἰς τροφὴν ἐν καιρῷ μάχης;]

123. *Χρὴ οὖν καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου ἕκαστον* 123.
στρατιώτην ἐν ταῖς σέλλαις αὐτῶν ἐπιφέρεσθαι ὕδωρ εἰς τὰ λεγόμενα φλασκία καὶ παξαμάτην ἐν τῷ σελλοπουγ-

---

4383. § 122.] Cf. § 72. || *ποιήτωσαν* **MW** || *δὲ καὶ* **A** || *τάγμασιν* **W** || 4384. *διπλὰ* **M**, *διπλα* **W** || 4386. *ἑκατόνταρχον* **P$_1$E** || *β* **P$_1$E** || 4389. *εἰς*] *πρ̊* **A**, *πρὸς* **P$_1$**, *πρὸ* **E** || 4391. *τ. ἡμ.*] *τῷ καιρῷ* **P$_1$E** || 4393. *τὰς λεγομένας ἀσκοδαύλας* (*ἀσκοδάβλας* **P$_1$E** **AP$_1$E** || *παξιμάδιν* **Meursii codex tert.**, *παξαμάτιον* **AP$_1$E.**

---

122. *ὀφείλουσιν εἰς τὰ μεγάλα τάγματα διπλᾶ βάνδα ποιεῖν, ἵνα πρὸ τοῦ πολέμου τὸ μὲν ἓν ἔχῃ ὁ ἄρχων τοῦ τάγματος, τὸ δὲ ἄλλο ὁ πρῶτος ἑκατοντάρχης. εἰς δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου μὴ βαστάζειν τὰ δύο, ἀλλὰ μόνον τὸ τοῦ ἄρχοντος.*

123. *ἁρμόζει εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου βαστάζειν ἕνα ἕκαστον στρατιώτην εἰς τὰς σέλας αὐτῶν ὕδωρ εἰς ἀσκοδαῦλαν καὶ παξαμάτιον εἰς τὸ σελοπούγγιον καὶ ἄλευρον μίαν*

1864. *ἀσκοδαύλαν* **C**; cf. *Reiskii* comment. ad Const. Porph. 467, 1.

στρατιώτην ὕδωρ καὶ ἢ * βουκκελλᾶτον ἢ ἄλευρον μίαν ἢ δευτέραν λίτραν.

14. Χρὴ ἐν καιρῷ μάχης πρὸ ἐκβάσεως τοῦ πολέμου ἐχθρὸν μὴ σκυλεύειν στρατιώτην καὶ τοῦτο πολλάκις προπαραγγέλλειν. *Urbicii* VII² 17, 16. Χρὴ εἰς τὰς ὁδοιπορίας μὴ συγκατα-

CONSTITUTIO XII.

γίῳ καὶ ἄλευρον μίαν ἢ καὶ δύο λίτρας, ὥστε ἔχειν ἐν ἀνάγκης καιρῷ καὶ ἑαυτοῖς εἰς εὐψυχίαν καὶ παραμυθίαν καὶ ἑτέροις, ὡς εἰκός, εἰς τὴν ἀπὸ ὀλιγωρίας ἀνάκτησιν.

[Περὶ τοῦ μὴ σκυλεύειν ⟨νεκρὸν⟩ πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου.]

124. 124. Ἐν δὲ καιρῷ μάχης ἵνα γινώσκωσιν, ὅτι οὐ δεῖ στρατιώτην πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου σκυλεύειν ἐχθρόν· καὶ τοῦτο πολλάκις αὐτοῖς προπαραγγέλλειν.

[Ποῦ δεῖ τὸ τοῦλδον τάσσεσθαι;]

125. [p. 170. M.] 125. Εἰς δὲ τὰς ὁδοιπορίας μὴ συγκαταμιγνύειν

4394. β **P₁E** || 4395—4397. ἑαυτῶν καὶ εἰς παραμυθίαν (εἰς παραμυθίαν καὶ ἑαυτῶν **P₁E**) καὶ ἑτέρων ἀνάκτησιν (ἀνάκτισιν **E**) τῶν, ὡς εἰκός, ὀλιγωρούντων **AP₁E** || 4398. σκυλλεύειν **W** || Pro νεκρόν, quod inserui, **AP₁E** τοὺς φονευομένους habent || 4399. συμπληρώσεως (συνπλ. **P₁**) **AP₁E** || 4401. συμπληρώσεως **AP₁E** || 4402. τοῦτο] τοῦ **P₁** || παραγγέλλειν **MW** || 4403. τὸν **AP₁E**.

ἢ δύο λίτρας πρὸς τὸ ἔχειν εἰς καιρὸν ἀνάγκης εἰς παραμυθίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καί, ἄλλος ἂν ὀλιγωρήσῃ, ἵνα δύνωνται παραμυθεῖσθαι καὶ ἐκεῖνον.

124. εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου ἵνα γινώσκωσιν οἱ στρατιῶται, ὅτι οὐκ ὀφείλει
fol. 34ᵛ τις ἐξ αὐτῶν ἐκδύειν τινὰ ἐκ τῶν φονευομένων | ἐχθρῶν εἰς τὸν πόλεμον, ἕως οὗ τελείως ὁ πόλεμος γένηται. τοῦτο δὲ καὶ σὺ παράγγελλε αὐτοῖς συνεχῶς.

125. οὐκ ὀφείλουσιν οἱ στρατιῶται μίσγεσθαι μετὰ τοῦ τούλδου ἐξαιρέτως, ὅταν

μίγνυσθαι τοὺς στρατιώτας μετὰ τοῦ τούλδου καὶ μάλιστα ἐχθρῶν προσδοκωμένων, ἀλλὰ τὸ μὲν βάνδον ἔμπροσθεν ἰδίᾳ, τὸν δὲ τοῦλδον ὄπισθεν ἢ καὶ ὡς ἡ χρεία καλέσοι.

Cf. p. 94, 5—7.

Urbicii VII, 1. . . . . . *Δεῖ τοίνυν τοῖς τε καιροῖς καὶ τόποις*

CONSTITUTIO XII.

μετὰ τοῦ τούλδου τοὺς στρατιώτας καὶ μάλιστα ἐχθρῶν προσδοκωμένων, ἀλλὰ τὸ μὲν βάνδον ἔμπροσθεν ἰδίως, τὸ δὲ τοῦλδον ὄπισθεν ἢ καὶ ὡς ἡ χρεία καλέσοι, καθὼς καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ τούλδου ἡμῖν κεφαλαίῳ εἴρηται. ταῦτα, ἅπερ σοι προδιεταξάμεθα, καὶ αὐτὸς ἑκάστῳ κόμητι καὶ δρουγγαρίῳ, ἀλλὰ καὶ τουρμάρχῃ ἰδίως καὶ προγινώσκειν καὶ ἐπιτελεῖν καὶ παραγγελεῖς καὶ παρασκευάσεις.

[Ὅτι ἐξ ὧν δύναταί τις νικᾶν τοὺς ἐχθρούς, ταῦτα δεῖ φυλάττεσθαι αὐτόν.]

126. *Σοὶ δὲ κελεύομεν, ὦ στρατηγέ, ὥστε ἁρμοδίως* *126.*

4405. *μετὰ τῶν* (*τὸν* **A**) *στρατιωτῶν τὸν τοῦλδον* **AP_1E** || *καὶ* omm. **P_1E** || **4406.** *ἰδίως*] **AP_1E** addunt *περιπατεῖν* || **4407.** *καλέσει* **AP_1E** || **4408** *τῷ* et *τοῦ* omm. **P_1E** || X. 18. || *ἡμῖν* iteratur in **P_1** || **4409.** *ταῦτα μὲν* **AP_1E** || *ἅπερ σοι* codd. || *προδιεταξάμεθα* (*προδιετάξάμεθα* **E**) **AP_1E**, *διεταξάμεθα* **MW** || **4410.** *κώμητι* **P_1** || **4410—4412.** *ἰδίως παραγγείλεις* (*παραγγείλῃς* **A**) *καὶ προγινώσκειν* (in **A** *προ* m² inseruit) *καὶ παρασκευάσεις ἐπιτελεῖν* **AP_1E** || **4413.** *δύναταί τις* **M**, *δύναται τίς* **W**.

προσδοκῶνται ἐχθροί, ἀλλὰ τὸ μὲν βάνδον ἵνα περιπατῇ ἔμπροσθεν ἰδίως, τὸ δὲ τοῦλδον ὄπισθεν ἢ καὶ ὡς ἀπαιτεῖ ἡ χρεία, καθὼς εἰς τὰ περὶ τοῦ τούλδου εἴπομεν. ταῦτα δὲ καὶ σύ, στρατηγέ, ἑνὶ ἑκάστῳ κόμητι καὶ δρουγγαρίῳ, ἀλλὰ καὶ τουρμάρχῳ ἰδίᾳ καὶ ἰδίᾳ ὀφείλεις παραγγέλλειν, ἵνα προγινώσκωσιν αὐτά· καὶ ὀφείλεις ποιεῖν, ἵνα καὶ αὐτοὶ πράττωσι ταῦτα.

126. *ἐπιτηδείους δὲ καιροὺς ἐκλέγου εἰς τοὺς πολέμους καὶ πρῶτον μὲν φεῦγε τὰς*

ἁρμοδίως κεχρῆσθαι ἐν ταῖς κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχαις καὶ πρότερον τὰς ἀφορμὰς φυλάττεσθαι, δι᾽ ὧν συμβαίνει τὰς βλάβας γίνεσθαι, καὶ τότε διὰ τῶν τοιούτων κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐγχειρεῖν. καὶ πρό γε ἁπάντων χρὴ τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν μελετωμένας ἐνέδρας ἐρευνᾶν διὰ σκουλκῶν πυκνῶν κατὰ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ τόπου, ἔνθα ἡ παράταξις γίνεται, καὶ ἀπέχεσθαι τῶν ἀτάκτων καὶ ἐσκορπισμένων διώξεων. τὸν δὲ στρατηγὸν κοῦρσα ἢ προπετεῖς ἐγχειρήσεις δι᾽ ἑαυτοῦ

CONSTITUTIO XII.

κεχρῆσθαι τοῖς καιροῖς ἐν ταῖς μάχαις καὶ πρότερον μὲν φυλάττεσθαί σε τὰς ἀφορμάς, δι᾽ ὧν αἱ βλάβαι παρὰ τῶν ἐχθρῶν συμβαίνουσι γίνεσθαι, καὶ τότε διὰ τῶν τοιούτων ἀφορμῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐγχειρεῖν.

[Περὶ τοῦ μὴ διώκειν ἐχθροὺς ἀτάκτως.]

127. c. 841. 127. Καὶ πρὸ πάντων δέον σε τὰς παρὰ τῶν ἐναντίων μελετωμένας ἐνέδρας ἐρευνᾶν διὰ βιγλῶν πυκνῶν κατὰ τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ τόπου, ἔνθα ἡ παράταξις γίνεται, καὶ ἀπέχεσθαι τῶν ἀτάκτων καὶ ἐσκορπισμένων διώξεων.

[Περὶ τοῦ μὴ τὸν στρατηγὸν τὰς προπετεῖς ἐγχειρήσεις ποιεῖν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀρχόντων.]

128. 128. Κοῦρσα δὲ ἢ προπετεῖς ἐγχειρήσεις διὰ σεαυτοῦ

4418. *συμβαίνουσιν* **P_1** || **4419.** *ἐγείρειν* **P_1E** || **4422.** *βίγλων* **M**, *βίγλων* **W** || **4427.** **AP_1E** addunt *ταῦτα* (*ταύτας* **A**) *γίνεσθαι* || **4428.** *κοῦρσα δὲ ἢ* omm. **MW**, *κούρσωρας δὲ ἢ πρ. ἐγχ.* **P_1E**.

ἀφορμάς, ὅθεν σε δύνανται βλάπτειν οἱ ἐχθροί. εἶτα διὰ τῶν τοιούτων ἀφορμῶν ἐπιτηδεύου σὺ κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

127. *πρὸ πάντων ἁρμόζει σε, ὦ στρατηγέ, πέμπειν σε βίγλας πυκνὰς εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ τόπου, εἰς ὃν μέλλει γίνεσθαι ἡ παράταξις, καὶ τὰ μελετώμενα ἐγκρύμματα παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἀνερευνᾶν, φεύγειν δὲ τὰς ἐσκορπισμένας καὶ ἀτάκτους διώξεις.*

c. 1301 **Lami.** 128. [] *οὐκ ἐπιτρέπομεν, ὦ στρατηγέ, σὲ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς κοῦρσον ⟨ἢ⟩ παρασκευ-*

1882. *ἢ* inserui || **1882—1883.** *κρα* (in fine versus) *κράζειν* **C** (pro *κρα* a m² scripto fuit aliud quic-

ποιεῖσθαι οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι. εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων παράπτωμα ἢ ἀστοχία γένηται, ἔστιν ἐλπὶς σύντομος ἐπανορθώσεως, εἰ δὲ ὁ πρῶτος τοῦ στρατοῦ πταίσει, ἀναρχίας πρόφασις ἡ τούτου διάπτωσις γίνεται. σοφὸς δὲ στρατηγὸς ὁ πρὸ τῶν πολέμων ἀκριβῶς τὰ τοῦ ἐχθροῦ πολυπραγμονῶν καὶ πρὸς μὲν τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ φυλαττόμενος, πρὸς δὲ τὰ ὑστερήματα ἐπιβαλλόμενος, οἷον· ὑπὲρ

CONSTITUTIO XII.

ποιεῖν οὐκ ἐπιτρέπομέν σοι, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων ταῦτα γίνεσθαι. ἐὰν μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων παράπτωμα ἢ ἀστοχία γένηται, ἔστιν ἐλπὶς σύντομος ἐπανορθώσεως, εἰ δὲ ὁ πρῶτος τοῦ στρατοῦ πταίσει, ἀναρχίας πρόφασις ἡ τούτου διάπτωσις γίνεται. [p. 171. M.]

129. *Σοφὸς δὲ στρατηγὸς καὶ ἄριστος ὁ πρὸ τοῦ πολέμου τὰ τῶν ἐχθρῶν πολυπραγμονῶν καὶ πρὸς μὲν τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν φυλαττόμενος, πρὸς δὲ τὰ ὑστερήματα ἐπιβαλλόμενος, οἷον, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν·* 129.

4429. *σοι* omm. **P₁E** || **4431.** Pro *παράπτωμα ἢ ἀστοχία γένηται* **AP₁E** habent *συμβῇ τινὰ ἀστοχῆσαι ἢ κινδυνεῦσαι* || *ἐστὶν* **AP₁E** || **4432.** *ἐπανορθώσεως σύντομος* **AP₁E** || **4433.** *πταίσῃ* **MW** || **4434.** Inscribitur § in **P₁E** *περὶ σοφοῦ στρατηγοῦ* (*στρατιγοῦ* **E**) || **4437.** *ἐπιβαλόμενος* **W.**

άξειν πρῶτον εἰς τὸν πόλεμον ἢ κατὰ προπέτειαν ποιεῖν ἄλλο τι, ἀλλὰ ταῦτα ποιείτωσαν οἱ ἁρμόδιοι ἄρχοντες. ἂν γὰρ γένηται ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων παράπτωμά τι ἢ ἀστοχία, ἔστιν ἐλπὶς σύντομος, ἵνα διορθωθῇ, ἂν δὲ ὁ πρῶτος τοῦ στρατοῦ πέσῃ, γίνεται τὸ πταῖσμα ἐκείνου εἰς τὸν στρατὸν ἀφορμὴ καταφρονήσεως καὶ ἀναρχίας.

129. *φρόνιμος δὲ καὶ καλὸς στρατηγὸς ἐκεῖνός ἐστιν, ὁ πολυπραγμονῶν τὰ τῶν ἐχθρῶν πρὸ τοῦ πολέμου· καὶ εἰς ὑποθέσεις, ἔνθα μάθοι, ὅτι εἰσὶ δυνατοί, ἐκεῖ ἵνα φυλάττηται, ἵνα δηλονότι ἐκφύγῃ, ὅτου δὲ μάθῃ, ⟨ὅτι⟩ ὑστεροῦσιν εἰς ἐκεῖνα, μᾶλλον ἵνα ἐμβάληται πρὸς αὐτούς, οἷον·*

quam, hodie evanidum; legi potest solum . . γ); *παρασκευάζειν* ego scripsi || 1883. *ἄλλό τι* C || 1887. *ἐκεῖνος ἐστὶν* C || *ὅπως πραγμονῶν* C || 1889. *ὅτι* inserui.

αὐτὸν τὴν ἵππον ἔχει ὁ ἐχθρός, δέον αὐτὸν τὰς βοσκὰς ἀφανίζειν· εἰς πλῆθος ἀνδρῶν πλεονεκτεῖ, τὰς τούτων δαπάνας περιστέλλειν· ἀπὸ διαφόρων ἐθνῶν συνέστηκεν, δώροις καὶ χαρίσμασι καὶ ἐπαγγελίαις ὑποφθείρειν τοὺς σὺν αὐτῷ· ἐναντίως πρὸς ἀλλήλους τὰς γνώμας ἔχουσι, τοὺς πρώτους αὐτῶν μεταχειρίζεσθαι· κοντάτον

CONSTITUTIO XII.

130. Ὑπὲρ δὲ καβαλλαρίους ἔχει ὁ ἐχθρὸς πλείονας, δέον σε τὰς βοσκὰς ἀφανίζειν διὰ τὸ τοὺς ἵππους δαπάνης ὑστερεῖν.

131. Ἐὰν δὲ εἰς πλῆθος ἀνδρῶν πλεονεκτῇ, τὰς τούτων δαπάνας περίστελλε ἢ ἀφάνιζε.

130. 132. Ἐὰν δὲ ἀπὸ διαφόρων ἐθνῶν συνέστηκεν, δώροις καὶ χαρίσμασι καὶ ἐπαγγελίαις ὑπονόθευε τοὺς σὺν αὐτῷ.

131. 133. Ἐὰν δὲ μάθῃς, ὅτι ἐναντίας τὰς γνώμας πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν οἱ ἐχθροί, τοὺς πρώτους αὐτῶν μεταχειρίζου.

4438. §§ 130. et 131. ego distinxi || *ὑπερσὲ* **WE** || **4439.** *τὸ* om. **P₁** || **4441.** *πλεονεκτεῖ* **P₁** || **4441—4442.** *τούτων* Meursii codex tert. **A P₁ E**, *τούτου* **MW** || **4442.** *περίκοπτε* **AP₁E** || *ἢ*] *καὶ* **AP₁E**; cf. *Hesych.* *περιστέλλει· καλύπτει, συστέλλει, κοσμεῖ, σκέπει, φυλάττει, περιβάλλει* || **4443.** *συνέστηκε* **MA**, *συνεστήκοι* **P₁E** || **4444.** *χαρίσμασιν* **P₁**, *χαρίσμασ* **E** || *ὑπόκλεπτε* **A** || **4444—4445.** *τοὺς σὺν αὐτῷ ὑπόκλεπτε* **P₁E** || **4446—4448.** omm. **P₁E** || **4447.** *ἀλλήλουσιν* **A**, *ἀλλήλας* **MW**.

130. *ἔχει ὁ ἐχθρὸς περισσοτέρους καβαλλαρίους παρὰ σέ, ἁρμόζει σε ἀφανίζειν τὰς βοσκάς, ὅπως μὴ ἔχωσι δαπάνην τὰ ἱππάρια αὐτῶν.*

131. *ἂν δὲ ἄνδρας ἔχῃ περισσοτέρους παρὰ σέ, ἀφάνισον ὁμοίως τὰς τροφάς.*

132. *ἂν δὲ ἔχῃ λαὸν ἀπὸ διαφόρων ἐθνῶν καὶ συστήκῃ ἐξ αὐτῶν, κλέπτε αὐτοὺς μετὰ δώρων καὶ χαριστικῶν ὑποσχέσεων.*

133. | *ἂν δὲ ἔχωσιν αὐτοὶ διχόνοιαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ σὺ σπούδαζε, ἵνα δεξιωθῇς καὶ κλέψῃς τοὺς πρώτους αὐτῶν,* —

1801. *παρὰ σὲ* ego, *παρ' ὅσον* C.

ἐστὶ τὸ ἔθνος, εἰς δυσχωρίας αὐτὸ προσκαλεῖσθαι ⟨ἐπὶ μάχην⟩·[1] τοξόται εἰσίν, εἰς κάμπους τάσσεσθαι σπουδάζειν καὶ τὴν ἐκ χειρὸς σύνεγγυς μάχην ποιεῖσθαι· . . . . ἀφυλάκτως ὁδοιποροῦσιν ἢ ἀπλικεύουσιν, ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ τούτοις ἀδοκήτως ἐνεδρεύειν· θρασέως καὶ ἀτάκτως τὰς μάχας ποιοῦνται καὶ τοῦ κακοπαθεῖν ἄπειροι, σχηματίζεσθαι μὲν ὡς πρὸς συμβολήν,

[1] *Rec. Ambros.* habet: ἵνα ἐκεῖ τὴν μάχην ποιήσηται.

CONSTITUTIO XII.

134. Κονταρίοις μάχεται τὸ ἔθνος, εἰς δυσχωρίας 132.
αὐτὸ προσκαλοῦ ἐπὶ μάχην.
135. Ἐὰν δὲ τοξόται εἰσίν, εἰς κάμπους τάσσεσθαι 133.
αὐτοὺς καὶ τὴν ἐκ χειρὸς μάχην ποιεῖσθαι.
136. Ἐὰν δὲ ἀφυλάκτως ὁδοιποροῦσιν ἢ ἀπλικεύωσιν 134.
ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ, τούτοις ἀδοκήτως ἐνέδρευε.
137. Ἐὰν δὲ θρασέως καὶ ἀτάκτως τὰς μάχας ποι- 135.
οῦνται καὶ τοῦ κακοπαθεῖν ἄπειροί εἰσιν, σχηματίζου
μὲν αὐτοὺς ὡς πρὸς συμβολήν, ἀναβάλλου δὲ καὶ παρά-

4449. *ἐὰν κοντ.* **P**$_1$, *εἰ κοντ.* **Meursii codex tert.** et **E** || *κονταρίως* **P**$_1$**E** || *δυσχ.*] *δυσκόλους τόπους* **AP**$_1$**E** || **4451.** *εἰ* **P**$_1$**E** || **4453.** *ὁδοιπορῶσιν* **AP**$_1$**E** || *ἀπλικεύουσιν* **MW**, *ἀπληκεύωσιν* **A**, *ἀπληκεύωσιν* **E** || **4454.** *ἐνεδρεύειν* in *Rec. Ambros.* Urbicii || **4455.** *θαρσέως* **P**$_1$**E** || **4455—4456.** *ποιῶνται* **AP**$_1$**E** || **4456.** *ἄπειροι εἰσὶν* (*εισιν* **W**) **MW**, *ἄπειροι* **P**$_1$, *ὦσιν ἄπειροι* **E** || **4457.** *αὐτὸς* **AP**$_1$**E** || **4457—4458.** *παράσυρε*] **AP**$_1$**E** addunt *τὸν πόλεμον*.

134. *καὶ πολεμῇ τὸ ἔθνος μετὰ κονταρίων, σπούδαζε, ἵνα ποιῇς πόλεμον εἰς δυσκολίας.*

135. *ἂν δὲ ὦσι τοξόται οἱ ἐχθροί, σπούδαζε πολεμεῖν αὐτοῖς εἰς κάμπους καὶ ἔρχεσθαι μετ' αὐτῶν εἰς χεῖρας.*

136. *ἂν περιπατῶσιν ἢ ἀπληκεύωσιν ἀφυλάκτως, ὀφείλεις ἐνεδρεύειν αὐτοὺς ἀνελπίστως εἰς νύκτα ἢ εἰς ἡμέραν.*

137. *ἂν μάχωνται οἱ ἐχθροὶ μετὰ θρασύτητος καὶ ἀταξίας καὶ ὦσιν ἄπειροι πρὸς τὸ κακοπαθεῖν, σχηματίζου σὺ πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸν πόλεμον, ἀναβάλλου δὲ καὶ παράσυρε*

1898. *πολέμα* fecit m^2 e m. pr. *πολεμῇ* in **C**.

ἀναβάλλεσθαι δὲ καὶ διασύρειν μέχρις οὗ τὸ ζέον τοῦ θυμοῦ ἐνδώσει, καί, ὅτ᾽ ἂν ἀποκνήσωσιν, τότε τὰς συμβολὰς κατ᾽ αὐτῶν ποιεῖσθαι· ἐν πλήθει πεζῶν προτερεύει, εἰς ὁμαλοὺς τόπους τούτους προτρέπειν καὶ μὴ σύνεγγυς, ἀλλὰ μήκοθεν ἐξ ἀκοντίων τὰς μάχας ποιεῖσθαι. κυνηγίῳ δὲ ἔοικε τὰ τῶν πολέμων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ διά τε κατασκόπων καὶ δικτύων καὶ ἐγκρυμμάτων καὶ * προσκοπῶν καὶ κατακυκλώσεων καὶ τοιούτων σοφισμάτων μᾶλλον ἢ δυνάμει ἡ θήρα τούτων γίνεται, οὕτως δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν πολέμων ἁρμόζεσθαι, εἴτε

CONSTITUTIO XII.

[p. 172. M.] συρε, μέχρις οὗ τὸ ζέον τοῦ θυ|μοῦ ἐνδώσει, καί, ὅτ᾽ ἂν ἀποκνήσωσιν, τότε τὴν συμβολὴν κατ᾽ αὐτῶν ποίησον.

136. 138. Ἐὰν δὲ ἐν πλήθει πεζῶν προτερεύῃ, εἰς ὁμαλοὺς τόπους τούτους προτρέπου καὶ μὴ σύνεγγυς, ἀλλὰ μήκοθεν δι᾽ ἀκοντίων τὰς μάχας ποιεῖσθαι.

137. 139. Τὰ γὰρ τῶν πολέμων κυνηγίοις εἰσὶν ὅμοια. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ διὰ κατασκόπων καὶ ἐγκρυμμάτων καὶ κατακυκλώσεων καὶ τοιούτων σοφισμάτων μᾶλλον ἢ δυνάμει ἡ θήρα τούτων γίνεται, οὕτως δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν πολέ-

4458. ἐνδώσῃ **MW** || ὅταν **WE** || 4459. ἀπόκνήσωσιν **W**, ἀποκνήσωσιν **A**; ἀποκινήσωσι **MP$_1$E** || 4462. διὰ **A** || 4463. πολεμίων codd.; cf. equidem *Rec. Const.* || 4464. κόπτων **P$_1$** || 4466. ἡ τούτων θήρα **MW** || 4466—4467. πολέμων **W**, πολεμίων ceteri.

τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου, ἕως στρέψουσι τὰ θράση αὐτῶν καὶ ἐνδώσουσι. καί, ὅταν ὀκνήσωσι, τότε ποίησον τὴν συμβολὴν πρὸς αὐτούς.

138. ἂν δὲ ἔχωσιν οἱ ἐχθροὶ πεζοὺς περισσοτέρους παρὰ σέ, σπούδαζε πολεμεῖν αὐτοῖς εἰς ὁμαλοὺς τόπους καὶ μὴ ποιεῖν τὴν συμβολὴν ἀπὸ τῶν ἐγγύς, ἀλλ᾽ ἀπὸ μακρόθεν διὰ ῥιπταρίων.

139. τὰ γὰρ πολέμια ὅμοια κυνηγίων εἰσὶ καί, ὥσπερ εἰς ἐκεῖνα διὰ κατασκόπων καὶ ἐγκρυμμάτων καὶ ἀπὸ τοῦ κυκλῶσαι τὸ θηρίον καὶ ἀπὸ τοῦ ποιῆσαι τοιαύτας τέχνας

1905. ὡς C | στρέψωσι C || 1908. ἐγκὺς m² fecit ex ἔγγυς in C.

πρὸς πλείους, εἴτε πρὸς ὀλίγους γίνονται. τὸ γὰρ φανερῶς καὶ χειρὶ δι᾽ ὄψεως μόνον βιάζεσθαι τοὺς ἐναντίους, ὅτε καὶ δόξει τις νικᾶν τούτους μετὰ κινδύνου καὶ ζημίας οὐ τῆς τυχούσης, ἡ τοῦ πράγματος ἀπόβασις αὐτῷ συμβαίνει· ὅπερ τῶν ἀλογίστων ἐστὶν ἀνάγκης μεγίστης χωρὶς μετὰ ζημίας νίκην κτᾶσθαι, κενὴν ὑπόληψιν φέρουσαν.

CONSTITUTIO XII.

μων ἁρμόζεσθαι, εἴτε πρὸς πλείονας, εἴτε πρὸς ὀλίγους γίνονται.

140. *Τὸ γὰρ φανερῶς καὶ χειρὶ δι᾽ ὄψεως μόνον* 138. *βιάζεσθαι τοὺς ἐναντίους, ὅτε καὶ δόξει τις τούτους νικᾶν μετὰ κινδύνου καὶ ζημίας οὐ τῆς τυχούσης, ἡ τοῦ πράγματος ἀπόβασις αὐτῷ συμβαίνει· ὅπερ τῶν ἀλογίστων ἐστὶν ἀνάγκης μεγίστης χωρὶς μετὰ ζημίας νίκην κτᾶσθαι, κενὴν καὶ ματαίαν ὑπό‖ληψιν μόνην* c. 844. *φέρουσαν.*

141. *Ἐπὶ τούτοις παρακελευόμεθά σοι, ὦ στρατηγέ, καὶ ὅσα χρή σε ποιεῖν πρὸ τῆς τοῦ πολέμου ἡμέρας, ὅτε καὶ ἀνάγκη σε κατεπείγει πρὸς μάχην ἐξελθεῖν κατὰ τῶν ἐχθρῶν.*

4469. *δ. ὄ.*] *εἰς πρόσωπον* **A P₁ E** ‖ **4470.** *τὶς* **M W P₁** ‖ **4471.** *οὐ τῆς τυχούσης*] v. *Preuschen* p. 1101. ‖ **4472.** *αὐτοῦ* **P₁** ‖ *συμβαίνει* = convenit, respondet ‖ **4474.** *μόνην* omm. **A P₁ E** ‖ **4477.** *χρησὲ* **W** ‖ **4479.** *κατ᾽ ἐχθρῶν* **M W.**

κρατοῦνται τὰ θηρία μᾶλλον ἢ ἀπὸ τοῦ ἔχειν δύναμιν πολλήν, οὕτως ἁρμόζει ποιεῖν καὶ εἰς τοὺς πολέμους, ἄντε πρὸς πολλούς, ἄντε πρὸς ὀλίγους γίνωνται.

140. *ὁ γὰρ μὴ ἐπιτηδευόμενος εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ φανερῶς πολεμῶν εἰς πρόσωπα καὶ χειρὶ βιαζόμενος αὐτούς, ὅταν καὶ νικήσῃ, μετὰ ζημίας νικᾶ. πίπτει γὰρ καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ πλῆθος πολύ· ὅπερ οὐκ ἔστι τῶν φρονίμων, ἵνα χωρὶς ἀνάγκης μεγάλης ποιῶμεν νίκην μετὰ ζημίας.*

141. *σὺν τούτοις παρακελευόμεθά σοι, ὦ στρατηγέ, ὅσα ὀφείλεις ποιεῖν πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου, ὅτε καὶ ἀνάγκη σε κατεπείγει, ἵνα ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ἐχθρῶν.*

Urbicii VII, 2. *Ποίων δεῖ κεφαλαίων φροντίσαι τὸν στρατηγὸν πρὸ τοῦ πολέμου; 1. [Περὶ τοῦ *ἁγιάζειν τὰ βάνδα.] Χρὴ παρασκευάζειν τοὺς μεράρχας τὰ βάνδα ἁγιάζειν πρὸ μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας τοῦ πολέμου καὶ οὕτως ἐπιδιδόναι τοῖς βανδοφόροις τῶν ταγμάτων.*

2. [Περὶ τοῦ καθιστᾶν τὰ κουντουβέρνια.] Χρὴ τὸν ἑκάστου τάγματος ἄρχοντα προκαθιστᾶν τὰ κουντουβέρνια καὶ ἀναπληροῦν τὰ λείποντα σώματα.

CONSTITUTIO XIII.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

[p. 173. M.] *διάταξις ιγ΄.*

Περὶ τῆς πρὸ τοῦ πολέμου ἡμέρας.

1. 1. *Ὥστε παρασκευάζειν τοὺς τουρμάρχας πρὸ μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας τοῦ πολέμου τὰ βάνδα ἁγιάζειν διὰ τῶν ἱερέων καὶ οὕτως ἐπιδιδόναι τοῖς βανδοφόροις τῶν ταγμάτων.*

2. *Τὸν δὲ ἑκάστου τάγματος ἄρχοντα προκαθιστᾶν τὰ κουντουβέρνια καὶ ἀναπληροῦν τὰ λείποντα σώματα.*

4480—4481. Verborum nullum vestigium in **W** || **4480.** deest in **P₁E** || **4482.** *πρὸ* omm. **P₁E**; in **E** inseruit m. r. || **4483.** § 1.] *Ined. Tact. Leonis* XLIV. 1.: *ἁγιασθῆναί τε πρῶτον τὸν βάνδον παρὰ τῶν ἱερέων, εἶθ᾽ οὕτω παρὰ τῶν τουρμαρχῶν ταῦτα τοῖς βανδοφόροις ἐγχειρισθῆναι* || *τουρμαρχας* **W**, *τουρμάρχους* **P₁** || **4484.** *ἡμέρας* om. **P₁** || **4487.** Paragraphum ego distinxi || *κόμητα* **MW** || **4488.** *κουτουβέρνια* **MW**, *κοντουβέρνια* **AP₁**, *κοντοῦ βέρνια* **E** || *σώματα* omm. **AP₁E**.

⟨Περὶ τοῦ, ὅσα ὀφείλεις ποιεῖν πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου.⟩

1. *Λέγω πρὸς τοὺς τουρμάρχας πρὸ μιᾶς ἢ καὶ δύο ἡμερῶν τοῦ πολέμου, ἵνα ἁγιάζωσι τὰ βάνδα καὶ οὕτως ἵνα διδῶσιν αὐτὰ τοῖς βανδοφόροις τῶν ταγμάτων.*

2. *ὀφείλουσι δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες ἑνὸς ἑκάστου τάγματος προκαταστῆσαι τὰ κοντουβέρνια καὶ ἀναπληρῶσαι τοὺς λείποντας ἄνδρας.*

1020. Inserui.

3. [*Περὶ τοῦ πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τοὺς ἐχθρούς.*] *Χρὴ τὰ κατὰ τοὺς ἐχθροὺς σπουδάζειν πολυπραγμονῆσαι διὰ σκουλκῶν ἀκριβῶν καὶ συνεχῶν ἐκ διαστημάτων ἱκανῶν καὶ διὰ κατασκόπων ἤτοι ἐξπλορατώρων τήν τε κίνησιν τό τε ποσὸν τοῦ πλήθους αὐτῶν καὶ τὴν τάξιν καὶ οὕτως ἁρμόζεσθαι εἰς τὸ μὴ αἰφνιδιασθῆναι παρ᾿ αὐτῶν.* [. . . . .]

4. [*Περὶ τοῦ προθυμοποιεῖσθαι τὸν στρατὸν διὰ δημηγορίας.*] *Χρὴ ἐπὶ σχολῆς συνάγειν κατὰ μέρη ἢ μοίρας τὸν*

CONSTITUTIO XIII.

3. Σπουδάσεις δὲ τὰ κατα τοὺς ἐχθροὺς πολυπρα- 2.
γμονῆσαι διὰ βιγλῶν ἀκριβῶς καὶ διὰ κατασκόπων τήν τε κίνησιν αὐτῶν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ πλήθους αὐτῶν καὶ τὴν σύνταξιν καὶ οὕτως ἁρμόζεσθαι εἰς τὸ μὴ αἰφνιδιασθῆναι παρ᾿ αὐτῶν.

4. Συνάξεις δὲ ἐπὶ σχολῆς τὸν στρατὸν κατὰ δρουγ- 3.

4489. § 3.] Cff. „*Ined. Tact. L.*" XLIV. 3.: *Δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ κατασκόπους μὲν πρὸ ἡμερῶν ἐπὶ τὸ τῶν πολεμίων ἐκπέμπειν ἀεὶ στρατόπεδον καταμανθάνειν τε δι᾿ αὐτῶν ἀκριβῶς τό τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὸν ὁπλισμόν, ἐξαιρέτως δὲ καὶ κατ᾿ αὐτὴν τὴν τοῦ ἀγῶνος ἡμέραν, μὴ ἄρα συμμαχικὸς στρατὸς αὐτοῖς προεγένετο ἢ ἄλλως αὐτοῖς τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκεύασται.* || *τὰ* omm. **P₁E** || *κατὰ τῶν ἐχθρῶν* **MWA** || **4490.** *βιγλων* **W** || **4491.** *τὴν ποσότητα* **AP₁E** || **4494.** § 4.] Cff. „*Ined. Tact. L.*" XLV. 4.: . . . . . *εἶτα κατὰ λόχους καὶ τάξεις καὶ φάλαγγας τὴν στρατιὰν συναλίσαντες προθυμοποιεῖν καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα διεγείρειν αὐτούς, τὰς ἐκ τοῦ βασιλέως τε αὐτοῖς δωρεὰς καὶ τιμὰς ἐπαγ-*

3. σὺ δὲ ἀπόστειλον βίγλας | καὶ κατασκόπους καὶ σπούδασε πολυπραγμονῆσαι τὰ τῶν fol. 35v
ἐχθρῶν τὸ πῶς κινοῦνται καὶ περιπατοῦσι καὶ πόσον ἔχουσι ||| πλῆθος καὶ πῶς παρα- c. 1304 **Lami.**
τάσσουσι. καὶ κατάστησον καὶ σὺ τὰς παραταγάς σου, ὅπως μὴ αἰφνιδιάσωσι καὶ οὐ φθάσῃς εἰς μάχην σταθῆναι.

4. σύναξον δὲ εἰς ἀργίαν τὸν στρατόν, ἕνα ἕνα δροῦγγον καὶ μίαν μίαν τοῦρμαν, καὶ

1925. *σπούδασε* ego; cf. *Psaltes* p. 212; *σπουδάσαι* **C** || 1929. *σύναξον*] cf. *Psaltes* p. 219; cf. vs. 1927.: *σύνταξον* **C** || In *ἀργίαν* litterae *ργ* a m. altera sunt exaratae in **C**.

στρατὸν καὶ μὴ τὸν πάντα ὑφ' ἓν ἐν ἑνὶ τόπῳ καὶ διαλέγεσθαι τὰ εἰκότα καὶ προθυμοποιεῖσθαι ἀναμιμνήσκοντα αὐτὸν προτέρων ἐπιτυχιῶν ἐπαγγείλασθαί τε αὐτοῖς τὴν ἐκ βασιλέως ἀμοιβὴν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐνοίας τῆς πολιτείας μισθόν, ⟨ἔτι δὲ προσυπομιμνήσκειν⟩

CONSTITUTIO XIII.

γους καὶ κατὰ τούρμας καὶ μὴ πάντα ὁμοῦ εἰς ἓν ἐν ἑνὶ τόπῳ καὶ διαλαλήσεις αὐτοῖς τὰ πρέποντα ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τῶν ἰδίων ἀρχόντων παλαιᾶς τε ἀναμιμνήσκων νίκης καὶ προτέρων ἐπιτυχιῶν καὶ διὰ τούτων προθυμοποιεῖν αὐτοὺς ἐπαγγείλασθαί τε τὴν ἐκ τῆς βασιλείας ἡμῶν ἀμοιβὴν καὶ εὐεργεσίαν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐνοίας τῆς πολιτείας μισθόν, ἔτι δὲ προσυπομιμνήσκειν καὶ τὰ διδόμενα μανδάτα καὶ τὴν ἄλλην

*γελλόμενον καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ γένους μισθὸν καὶ τἄλλα, *ἅπερ πρὸς ἀλκὴν οἶδε καὶ ἀνδρίαν τοὺς στρατιώτας παρακαλεῖν* || *ἐπὶ σχολῆς*] *ἐν ἀργίᾳ* **A** et a. c. a m. r. factam **E**, *ἐν ἀργείᾳ* **P_1**, et p. c. **E** || **4495.** *πάντα*] *ὅλον* **A P_1 E** || *ἐμοῦ* **P_1** || *εἰς* om. **E**, *εἰς ἓν* omm. **A P_1** || **4496—4497.** *δι' ἑαυτοῦ*] cf. vs. **3212** et *Psaltes* p. 196.; *διασεαυτοῦ* **A**, *διὰ σεαυτοῦ* **P_1 E** || **4497.** *ἰδίων* omm. **P_1 E** || **4497—4498.** *ἀναμιμνήσκων* (*ἀναμιμνησκων* **W**) codd. || **4498.** *εὐτυχίων* **A**, *εὐτυχιῶν* **P_1 E** || **4498—4499.** *τούτων* **Meursii codex tert.** || **4499.** *τε καὶ τὴν* **P_1 E** || **4501.** *πρὸς τὴν πολιτείαν* **A P_1 E** || *μισθὸν τὸν* **A P_1 E** post **(4500.)** *τὸν* habent || **4501—4502.** *πρὸς ὑπομιμνήσκειν* **M**, *προσύπομιμνήσκειν* **W**, *πρὸς ὑπομιμνήσκειν* **P_1**.

μὴ ὅλον τὸν στρατὸν εἰς ἕνα τόπον καὶ διαλάλησον αὐτοῖς τὰ πρέποντα ἢ αὐτὸς σὺ διὰ στόματος, ἢ διὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, οἷον· ἀνάμνησον αὐτοὺς περὶ τῆς νίκης καὶ τὸ πῶς προγενεστέρως ἐπέτυχον εἰς πολέμους καὶ οὕτω προθυμοποίησον αὐτούς. εἶτα ποίησον ὑπόσχεσιν εὐεργεσιῶν καὶ δωρεῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας βασιλείας καὶ ὅτι πολὺν ἔχουσι καὶ μισθὸν ἐκ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ εὐνοίας, ἧς ἔχουσι πρὸς τὴν αὐθεντείαν τὴν ἡμετέραν. ἔτι δ'

1034. *αὐθεντιαν* C.

καὶ τὰ ἐγγράφως δοθέντα μανδάτα διὰ τῶν ἀρχόντων τῶν † ἰδικῶν[1] ἑκάστῳ τάγματι.

5. [*Περὶ τῶν κρατουμένων, ὡς εἰκός, ἐχθρῶν εἰς κούλκαν.*] Χρή, εἰ συμβῇ τινας τῶν ἐχθρῶν εἰς κούλκαν κρατηθῆναι ἢ προσρυῆναι, εἰ μὲν γενναῖοί εἰσι τοῖς σώμασι καὶ ἔνοπλοι, τούτους μὴ δημοσιεύειν τῷ στρατῷ, ἀλλὰ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ἀφανῶς ἐκπέμπειν αὐτούς· εἰ δὲ εὐτελεῖς, τοὺς μὲν προσρυομένους ἐπιτηδεύειν ἐπιδεῖξαι τῷ παντὶ στρατῷ, τοὺς δὲ κρατουμένους γυμνοὺς

[1] ἰδίων recte *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIII.

παραγγελίαν, ἣν παρά τε σοῦ αὐτοῦ καὶ παρὰ | τῶν [p. 174. M.]
† ἰδικῶν αὐτῶν ἀρχόντων ἔλαβον καθ' ἕκαστον τάγμα.
5. Ἐὰν δέ τινας τῶν ἐχθρῶν συμβῇ εἰς βίγλαν κρατη- 4.
θῆναι ἢ προσρυῆναι, εἰ μὲν γενναῖοί εἰσι τοῖς σώμασι
καὶ ἔνοπλοι, τούτους μὴ δημοσιεύειν τῷ στρατῷ, ἀλλ' ἐν
ἑτέρῳ τόπῳ ἀφανῶς ἐκπέμπειν αὐτούς, εἰ δὲ εὐτελεῖς
εἰσι, τοὺς μὲν προσρυομένους ἐπιτηδεύσεις ἐπιδεῖξαι τῷ
στρατῷ παντί, τοὺς δὲ κρατουμένους γυμνοὺς περιάξεις

4503. *παρά τε*] *καὶ παρὰ* **AP$_1$E** || **4504.** *ἰδίων* **AP$_1$E** || *καθέκαστον* **WA**, *καθἕκαστον* **MP$_1$** || **4505.** *βίγλας* **M** || **4506.** *προσρυῆναι*] cf. e. gr. formas *ἀπορρυέντες* et *συρρυεὶς* *Theoph. Contin.* 9., 9. et 206., 18.; *Psaltes* p. 244.; *προσφυγεῖν* **AP$_1$E** || *γενναῖοι εἰσὶ* codd. || **4508.** *εἰ δὲ καὶ* **P$_1$** || **4509.** *εἰσὶν* **WA**, *εἰσὶ* **P$_1$** || *προσφεύγοντας* **AP$_1$E** || *ἐπιδείξεις* **AP$_1$E** || **4509—4510.** *ὅλω τῶ στρατῶ* **AP$_1$E** || **4510.** *περιαγάγης* **AP$_1$E**, qui addunt *εἰς ὅλον τὸ στράτευμα.*

ὑπόμνησον αὐτοὺς καὶ τὰ μανδάτα, ὡς τὰς λοιπὰς παραγγελίας, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὡς παρὰ σοῦ αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν ἔλαβεν ἓν ἕκαστον τάγμα.

5. ἂν δέ τινες τῶν ἐχθρῶν κρατηθῶσιν εἰς βίγλας ἢ προσφύγωσιν, εἰ μὲν φαίνονται μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ ἀπὸ θεωρίας καὶ εἰσὶν ἐξωπλισμένοι, τούτους μὴ φανερώσῃς εἰς τὸν στρατόν, ἀλλὰ πέμψον αὐτοὺς κρύφα εἰς ἄλλον τόπον, εἰ δ' εὐτελεῖς καὶ ταλαίπωροι, τοὺς μὲν προσφεύγοντας δεῖξον ἐπίτηδες εἰς ὅλον τὸν στρατόν· ὅσοι δ' ἂν κρατηθῶσι, διάβασον

1940. *διάβασον*] cf. *Psaltes* p. 107.

περιάγειν καὶ ὑποτίθεσθαι αὐτοῖς παρακαλεῖν τοὺς στρατιώτας μὴ φονευθῆναι, εἰς τὸ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἐλεεινοὺς εἶναι νομίζεσθαι παρὰ τῶν στρατιωτῶν.

6. [*Περὶ τῆς κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων ἐπεξελεύσεως.*] Χρὴ ἐχθρῶν ἐγγιζόντων καὶ δημοσίου προσδοκωμένου πο-

CONSTITUTIO XIII.

καὶ ὑποθήσεις αὐτοὺς παρακαλεῖν τοὺς στρατιώτας μὴ φονευθῆναι, εἰς τὸ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἐλεεινοὺς εἶναι νομίζεσθαι παρὰ τῶν στρατιωτῶν.

6. Ἐχθρῶν δὲ ἐγγιζόντων καὶ δημοσίου προσδοκω-

4511. *καὶ ὑποθήσεις αὐτοὺς*] *καὶ παραγγείλῃς αὐτοῖς, ὥστε* **AP₁E** || **4512.** Pro *εἰς τὸ . . . . στρατιωτῶν* **AP₁E** habent: *ἀλλὰ καὶ ἕτερα ῥήματα λέγειν ἄξια ἐλέους καὶ συμπαθείας, ὡς ἂν τοιούτους ἐλεεινοὺς αὐτοὺς βλέπων ὁ στρατὸς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐχθροὺς τοιούτους εἶναι ὑπονοήσῃ* || § 6.] Cff. „*Inedita Tact. L.*" XV.: *Τῶν μέντοι πολεμίων ἤδη πλησιαζόντων δημοσίου τε πολέμου προσδοκωμένου τὰς κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων στρατιωτῶν ἐπεξελεύσεις ἀργεῖν τηνικάδε προσήκει τὸ παράπαν τῶν τε ἡμαρτημένων λήθην ἢ ἄγνοιαν τοῦ στρατηγοῦ προσποιουμένου καὶ τοὺς ἐν ὑποψίᾳ ὄντας ἐξημεροῦντος ὡς οἷόν τε καὶ πρὸς τὸ εὔνουν διατιθέντος. ἀδυνάτου δὲ τοῦ πράγματος φαινομένου διὰ τὸ τῆς στρατιωτικῆς αὐθαδείας ἴσως, ἀμείλικτον μεθιστᾶν χρὴ λοιπὸν τούτους ἐντεῦθεν δι' ἀναγκαίας δῆθεν τοῦ στρατοῦ χρείας, ἄχρι καὶ τῆς τοῦ πολέμου τελείας ἐκβάσεως, ὡς ἂν μὴ τοῖς ἐχθροῖς προσχωρήσαντες, ἃ μὴ δεῖ τούτους εἰδέναι, καταμηνύσωσι. τὸ δ' αὐτὸ κἂν τοῖς ὁμογενέσι τῶν πολεμίων ἡμετέροις συμμάχοις φυλάττεσθαι χρή. προμεθιστᾶν γὰρ καὶ τούτους τεχνηέντως προσήκει καὶ σὺν εὐλόγῳ προφάσει καὶ μὴ κατὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμογλώσσων παρασκευάζειν.* Cf. etiam XX., 4. et 18. (Mgn.)

αὐτοὺς γυμνοὺς εἰς ὅλον τὸ φοσσᾶτον καὶ ὑπόθες τοῖς τοιούτοις δεσμίοις, ἵνα παρακαλῶσι τοὺς στρατιώτας τοῦ μὴ φονευθῆναι καὶ ἵνα λέγωσι καὶ ἄλλους λόγους ἀξίους ἐλέου πρὸς τὸ στοχάζεσθαι ἐξ αὐτῶν τοὺς στρατιώτας, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐχθροὶ οὕτως εἰσὶν ἐλεεινοί.

6. *ὅταν δὲ πλησιάσωσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ προσδοκᾶται δημόσιος πόλεμος, παράγγειλον τοι*

1041. *φοσάτον* C || *δεσμίους* C.

λέμου τοὺς ἄρχοντας τῶν ταγμάτων παραγγέλλεσθαι τὰς κατὰ τῶν ἀτακτούντων στρατιωτῶν ἐπεξελεύσεις ἐν ἐκείναις παραφυλάττεσθαι ταῖς ἡμέραις ποιεῖν καὶ παντοίως μὴ κακοῦν τὸν στρατιώτην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ὑποψίᾳ ὄντας λύπης τινὸς ἕνεκα μεταχειρίζεσθαι, εἰ δὲ ἀμεταχείριστοι οὗτοι τυγχάνουσιν, χωρίζειν

CONSTITUTIO XIII.

μένου πολέμου παραγγείλῃς τοῖς ἄρχουσι τῶν ταγμάτων, ὥστε μὴ ποιεῖν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις συνεξελεύσεις κατὰ τῶν ἀτακτούντων στρατιωτῶν, φυλάττεσθαι δὲ παντοίως μὴ κακῶσαι τὸν στρατιώτην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ὑποψίᾳ ὄντας λύπης τινὸς ἕνεκα μεταχειρίζεσθαι εἰς εὐθυμίαν, εἰ δὲ ἀμεταχείριστοι οἱ τοιοῦτοι μέ-

4515. *παραγγείλεις* **MW** || **4515—4516.** *τοῖς ἄρχουσι τῶν ταγμάτων*] *πᾶσι τοῖς ὑπὸ σὲ ἄρχουσι* **A P_1 E** || **4516—4527.** Pro *ὥστε . . . . μάχεσθαι* **A P_1 E** habent: *μηδένα τῶν ὑποχειρίων αὐτῶν ἐπεξέρχεσθαι* (*ἐπέρχεσθαι* **P_1 E**), *ἐάν τινα ἀταξίαν ποιήσῃ, καὶ παντὶ τρόπῳ φυλάττεσθαι, ὥστε μὴ λυπῆσαι τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς* (*τοῖς* **P_1**) *ἐν ὑποψίᾳ ὄντας λύπης τινὸς καὶ ἐκείνους παραμυθεῖσθαι καὶ εὐθυμοτέρους παρασκευάζειν· εἰ δὲ καὶ* (*καὶ* omm. **P_1 E**) *οὐ μεταβάλλονται ἐκ τῆς θλίψεως, ἀλλ' ἐπιμένουσι* (*-σιν* **A**), *σπουδάσεις τοῦ μετ' εὐλόγου* (*μετὰ λόγου* **P_1 E**) *προφάσεως ἀποχωρίσαι αὐτοὺς ἐκ τοῦ στρατοῦ, μέχρις ἂν ὁ πόλεμος τελειωθῇ· πολλάκις γὰρ οἱ τοιοῦτοι λυπούμενοι προσφεύγουσι τοῖς πολεμίοις καὶ πράγματα τινὰ αὐτοῖς ἀποκαλύπτουσιν, ἃ οὐκ ἔστι* (*ἔστιν* **P_1 E**) *δέον μαθεῖν αὐτούς· τοὺς δὲ ὁμογενεῖς καὶ ὁμοφύλους τῶν πολεμίων πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀποχωρίζειν καὶ μὴ ἐπάγεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου* || **4518.** *τὸν*] *τινα* videtur legisse **Checus** || **4520—4521.** *μένουσι* **M.**

τοῖς ἄρχουσι τῶν ταγμάτων, ἵνα μὴ ποιῶσιν εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἀπειλὰς ἢ δαρμοὺς εἰς τοὺς στρατιώτας, ἂν ἄρα καὶ ποιήσῃ τις ἐξ αὐτῶν ἀταξίαν. ὀφείλουσι γὰρ οἱ ἄρχοντες φυλάττεσθαι παντὶ τρόπῳ πρὸς τὸ μὴ κακῶσαι τότε στρατιώτην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσους ἐστὶν ὑποψία, ὅτι θλίβονται, σπουδάζειν παραμυθεῖσθαι αὐτοὺς καὶ μεταβάλλειν τὴν θλῖψιν

1947. *τίς* **C** || **1949.** *θλίψιν* **C.**

αὐτοὺς πρὸς μικρὸν καὶ ἑτέρῳ παραπέμπεσθαι τόπῳ μετὰ προφάσεως εὐλόγου μέχρι τῆς τοῦ πολέμου ἐκβάσεως, ἵνα μὴ τοῖς ἐχθροῖς προσχωροῦντες εἴπωσίν τι, ὧν μὴ χρὴ γινώσκειν αὐτούς. τοὺς δὲ ὁμογενεῖς τῶν ἐχθρῶν, πρὸ πολλοῦ χωρίζειν καὶ ἐν πολέμῳ τούτους μὴ φέρειν κατὰ τῶν ἰδίων.

7.[1] [Περὶ δαπάνης τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀλόγων αὐτῶν κατὰ ἄπληκτον.] Χρὴ μέλλοντας συμβάλλειν καὶ

[1] Cf. Vol. I. p. 289 et s.

CONSTITUTIO XIII.

νουσιν, χωρίσεις αὐτοὺς πρὸς μικρὸν καὶ ἑτέρῳ παραπέμψεις τόπῳ μετὰ προφάσεως εὐλόγου μέχρι τῆς τοῦ πολέμου ἐκβάσεως, ἵνα μὴ τοῖς ἐχθροῖς προσφυγόντες εἴπωσίν τι, ὧν οὐ χρὴ γινώσκειν αὐτούς. τοὺς δὲ ὁμογενεῖς τῶν ἐχθρῶν, ὡς ἤδη προείπομεν, πρὸ πολλοῦ χωρίζειν καὶ ἐν πολέμῳ τούτους μὴ φέρειν κατὰ τῶν ἰδίων μάχεσθαι.

6. [p. 175. M.] 7. Ὅτ᾽ ἂν δὲ μέλλῃς συμβάλλειν εἰς μάχην, ὦ στρατηγέ, χρή σε καὶ τὰ εἰς δευτέραν τύχην ἀποσκο-

4524. εἴπωσιν τί **M**, εἴπωσιν τι **W**, εἴπωσί τι ceteri || 4525. XII, 113. || 4528. ὅταν **W E** || συμβαλεῖν **M W** || 4529. χρὴ σε **W** || Post καὶ **A P_1 E** inserunt τὰ ἐναντία λογίζεσθαι καὶ || τὰ omm. **A P_1 E** || 4529—4530. ἀποβλέπειν **A P_1 E**.

αὐτῶν εἰς χαράν· εἰ δὲ οὐ μεταβάλλονται ἀπὸ τῆς θλίψεως, ἀλλ᾽ ἐπιμένουσι θλιβόμενοι, χώρισον αὐτοὺς πρὸς ὀλίγον καὶ πέμψον μετὰ εὐλόγου προφάσεως εἰς ἄλλον τόπον μέχρι
fol. [illegible] τέλους τοῦ | πολέμου διὰ τὸ μὴ προσφυγεῖν αὐτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους καὶ εἰπεῖν τι, ὅπερ οὐ πρέπει γινώσκειν ἐκείνους. ὅσοι δέ εἰσιν ὁμόφυλοι τῶν πολεμίων εἰς τὸ φοσσάτον, χώριζε αὐτοὺς πρὸ ἡμερῶν πολλῶν, ὡς προείπομεν. οὐδὲ γὰρ συμφέρει, ἵνα σύρῃς αὐτοὺς εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν.

7. ὅταν δὲ μέλλῃς συμβαλεῖν πόλεμον, ἁρμόζει σκοπεῖν καὶ περὶ ἀποτυχίας καὶ τὰς

1951. προσολίγον C || 1952. εἰ C || 1954—1955. πολεμιον C.

τὰ εἰς δευτέραν τύχην ὁρῶντα προσκοπεῖν καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐναντιώσεις προασφαλίζεσθαι καὶ μάλιστα τὰς ἀποτροφὰς ἡμερῶν ὀλίγων τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀλόγων, καὶ φοσσάτα ὀχυρώτερα ποιεῖν κατὰ τὸ ὑποτεταγμένον σχῆμα ἐν ἐπιτηδείοις τόποις, ἔνθα δυνατὸν τὸ ὕδωρ πάντως ἐκδικεῖσθαι ἐν καιρῷ ἀνάγκης.

CONSTITUTIO XIII.

πεῖν ‖ καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐναντιώσεις προασφαλίζεσθαι καὶ μάλιστα, ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, τὰς ἀποτροφὰς ἡμερῶν ὀλίγων τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τῶν ἵππων συνάγειν καὶ φοσσάτα ὀχυρώτερα ποιεῖν καὶ ἐν ἐπιτηδείοις τόποις, ἔνθα δυνατὸν τὸ ὕδωρ πάντως ἐκδικεῖσθαι ἐν καιρῷ ἀνάγκης. c. 845.

8. Μὴ ἀμελήσῃς δὲ τῆς ἀριστοποιίας τοῦ στρατοῦ. 7.
εἰ μὲν γάρ, ὅτε συμβουλευθῇ, ἡ συμβολὴ γίνεται, πάντως, ἐν ᾧ ἂν δοκιμάσῃς καιρῷ, τὸ ἄριστον τοῦ στρατοῦ γινέσθω· εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἔστιν, μέλλοντος τοῦ πολέμου

4530. *ἐκεῖθεν*] *ἐκ ταύτης* **AP₁E** ‖ **4531.** *ἀποτροφὰς* **WAP₁E,** *ἀποστροφὰς* **M,** *ὑποστροφὰς* **Meursii codex tert.** ‖ **4532—4533.** Pro *ἡμερῶν ..... συνάγειν* **AP₁E** habent *συνάγειν τῶν τε ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν κὰν* (*κὰν* **E**) *ὀλίγων ἡμερῶν* ‖ **4533—4534.** *ἐν τόποις ἐπιτηδείοις* **AP₁E** ‖ **4536.** *τοῦ γεύματος* **AP₁E** ‖ **4537.** *συμβουλευθῇ* **Migne,** *συμβουλευθῇς* **MW,** *συμβουληθῇς* **A,** *βουληθῇς* **P₁E** ‖ *συμβολὴ*] **AP₁E** addunt *τοῦ πολέμου* ‖ **4539—4542.** Pro *μέλλοντος .... ἐκλυθῶσιν* **AP₁E** habent: *ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ἄδηλός ἐστιν* (*-ος ἐστὶν* **P₁E**) *ἡ τοῦ πολέμου συμβολή* (*συμβολῆ* **E**), *συμφέρον*

ἐκεῖθεν ἐναντιώσεις προασφαλίζεσθαι, ἐξαιρέτως, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἵνα συνάγῃς τροφὰς ἡμερῶν ὀλίγων εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ εἰς τὰ ἱππάρια καὶ ἵνα ποιῇς καὶ τὰ ἄπληκτα ὀχυρώτερα καὶ εἰς ἐπιτηδείους τόπους, ὅπου δύνασαι ἐκδικεῖν τὸ ὕδωρ εἰς καιρὸν ἀνάγκης.

8. μὴ ἀμελήσῃς δὲ τοῦ γεύματος τοῦ στρατοῦ. καὶ γάρ, εἰ μὲν ἔστιν εἰς τὴν σὴν ἐξουσίαν, ἵνα, ὅτε θελήσεις, ἐκβάλῃς τὸν στρατὸν καὶ γένηται ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, γενέσθαι ἔχει πάντως καὶ τὸ γεῦμα τοῦ στρατοῦ εἰς ὥραν, οἵαν θέλεις καὶ οἶδας, ὅτι συμφέρει.

8. [*Περὶ τοῦ βουλεύεσθαι μετὰ τῶν μεραρχῶν περὶ τοῦ τόπου τῆς συμβολῆς.*] *Χρὴ τὸν στρατηγὸν τοὺς μεράρχας*

CONSTITUTIO XIII.

πάντως τὸ πρωῒ γίνεσθαι τὸ ἄριστον, ἵνα, εἰ τύχοι, καὶ εὔρωστοί εἰσι καὶ δι' ὅλης πολλάκις τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου κροτουμένου μὴ ἐκλυθῶσιν.

8. 9. *Χρὴ δέ σε πάντως, ὦ στρατηγέ, μὴ μόνον ἐν τοῖς ἄλλοις καιροῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ ἐγγὺς τοῦ πολέμου καιρῷ μὴ ἀμελεῖν τοῦ συμβουλεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τότε μάλιστα συγκαλέσεις τοὺς ὑπὸ σὲ τουρμάρχας καὶ εἴ τινα ἕτερον δοκιμάσῃς ἀγχίνουν καὶ φρόνιμον εἰς τὴν κατὰ τὸν καιρὸν ὀφειλομένην γενέσθαι συμβουλήν, καὶ οὕτως βουλεύσασθαί σε δέον τὰ περὶ τοῦ πολέμου.*

ἐστίν, ἵνα τὸ πρωῒ ἀριστῶσιν οἱ στρατιῶται· συμβαίνει γὰρ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας συγκροτεῖσθαι τὸν πόλεμον καί, ἐὰν τύχωσι γευσάμενοι, ἰσχυρότεροί εἰσι (*-οι εἰσὶ* **P_1 E**) *καὶ δύνανται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὑπομένειν* || **4540.** *τῷ πρωῒ* **MW**, *πρωῒ* **Meursii codex tert.** || **4541.** *-οι εἰσὶ* **M**, *-οι εἰσὶν* **W** || *τῆς* om. **W** || **4542.** *πολέμου κροτουμένου* ego; cf. „Praecc. Niceph." 3, 16; *πολέμου κρατοῦντος* **MW**; cf. varia lectio **4567.** || **4543.** *χρὴ* **P_1** || **4544.** *ἐν τῷ τοιούτῳ* omm. **A P_1 E** || **4545.** Verba *καιρῷ μὴ ἀμελεῖν τοῦ* omm. **A P_1 E** || **4545—4546.** *ἀλλὰ* et *μάλιστα* om. **A** et habet *καὶ τότε* ante *συμβουλεύεσθαι* || *ἀλλὰ . . . . . μάλιστα* omm. **P_1 E** || **4546.** *συγκαλ. δὲ* **A P_1 E** || **4547.** *δοκιμάσῃς*] *οἶδας* **A P_1 E** || *ἀ. κ. φρ.*] *εἶναι φρόνιμον καὶ ἐπιτήδειον* **A P_1 E** || **4548.** *καιρὸν*] **A P_1 E** addunt *ἐκεῖνον* || **4549.** *οὕτω* **P_1 E**.

εἰ δὲ συνορᾷς, μᾶλλον ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐναντίων ἐστίν, ὅταν ἐπέλθωσιν ἐκεῖνοι κατὰ σοῦ, τότε ποίησον τὴν συμβολὴν καί, ⟨ἂν⟩ ἔστιν ἄδηλον τὸ πότε γενήσεται ὁ πόλε-

c. 1305 Lami. *μος,* ||| *ἵνα ὑπομένωσι καὶ ἐκλυθῶσιν.*

9. *ἁρμόζει σοι δέ, ἵνα μὴ μόνον εἰς τοὺς ἄλλους καιρούς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἐγγὺς τοῦ πολέμου μὴ ἀμελήσῃς τοῦ βουλεύεσθαι. τότε γὰρ ἐξαιρέτως σύναξον τοὺς ὑπὸ σὲ τουρμάρχους καὶ ἄλλον, ὅντινα γινώσκεις φρόνιμον καὶ ἱκανὸν εἰς τὴν μέλλουσαν γενέσθαι βουλὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καὶ οὕτως ἵνα βουλεύσῃ τὰ περὶ τοῦ πολέμου.*

1964. *ἂν* inserui || *ἔστιν* C.

συγκαλεῖσθαι καὶ βουλεύεσθαι τα περὶ τοῦ πολέμου, καταvοεῖν δὲ καὶ τὸν τόπον, ἔνθα ἡ συμβολὴ μέλλει γίνεσθαι.

9. [Περὶ τοῦ ποτοῦ τῶν ἵππων.] Χρὴ προπαραγγέλλειν τοῖς ἄρχουσιν, ὥστε κατὰ τὴν πρώτην φωνὴν τοῦ βουκίνου ἐν τῇ νυκτὶ τῆς τοῦ πολέμου ἡμέρας τὴν ἵππον ἐπὶ ποτὸν παρασκευάσαι ἐξαγαγεῖν, ἵνα μή, ὡς εἰκός, ἀμελοῦντες τούτου ἐν τῷ καιρῷ τῆς παρατάξεως ἀπολείπωνται.

10. [Περὶ τῆς ἐν σελλοπουγγίοις δαπάνης.] Χρὴ παραγγελθῆναι ἕκαστον στρατιώτην, ὥστε ἐν τῷ κινεῖν πρὸς παρά-

CONSTITUTIO XIII.

10. Καταvοεῖν δὲ ἀκριβῶς καὶ τὸν τόπον, ἔνθα ἡ 9.
συμβολὴ τοῦ πολέμου μέλλει γίνεσθαι.

11. Προπαραγγείλῃς δὲ τοῖς ἄρχουσιν, ἵνα κατὰ τὴν 10.
πρώτην φωνὴν τοῦ βουκίνου ἐν τῇ νυκτὶ τῆς τοῦ πολέμου ἡμέρας τοὺς | ἵππους ἐπὶ τὸν ποτὸν παρασκευάσωσιν ἐξαγαγεῖν, ἵνα μή, ὡς εἰκός, ἀμελοῦντες τούτου ἐν τῷ καιρῷ τῆς παρατάξεως ἀπολείπωνται. [p. 176. M.]

12. Προπαραγγείλῃς δέ, καθὼς ἀνωτέρω ἡμῖν εἴρηται, 11.

4553. προπαραγγείλεις **MW** || **4554.** τῆς om. **E** || **4557.** ἀπολίπωνται **MWA** || **4558.** § 12.] Cff. „*Ined. T. L.*" XLIV, 6.: * Παραγγέλλειν δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις τὸν στρατηγὸν χρὴ παρὰ τὸν τῶν ἀγώνων καιρὸν παξαμάτας δύο ἢ καὶ τριῶν ἡμερῶν τῶν ἱππέων ἕκαστον ἐν τοῖς καλουμένοις σελλοπουγγίοις οἷς αὐτῶν ἐπιφέρεσθαι· τῶν γὰρ πολεμίων ἔσθ' ὅτε τραπέντων καὶ εἴς τι προσδραμόντων ὀχύρωμα καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπακολουθεῖν ἀνάγκη || παραγγείλεις **MW** || καθὼς καὶ **AP₁E** || XII, 123.

---

10. καταμάνθανε δὲ ἀκριβῶς καὶ τὸν τόπον, ὅπου μέλλει γίνεσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου.

11. προπαράγγειλον δὲ καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ἵνα τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου, ὅτε βώσει τὸ πρῶτον βούκινον, ποιήσωσι τοὺς στρατιώτας ἐκβαλεῖν εἰς τὸν ποταμὸν τὰ ἱππάρια αὐτῶν, ἵνα μὴ τυχὸν ἀμελήσωσιν εἰς τὸ ποτίσαι καί, ὅταν ἔλθοι ὁ καιρὸς τῆς παραταγῆς, λείπωσιν εἰς τάξιν αὐτῶν ἀπερχόμενοι εἰς τὸν ποτόν.

12. παράγγειλον δὲ καὶ τοῦτο, καθὼς προείπομεν, ἵνα καὶ εἷς ἕκαστος στρατιώτης,

1970. γενέσθαι C || 1973. βώσει ego, δώσει C; cf. *Helbing* p. 89. || βύκινον C.

ταξιν ἐν τῷ σελλοπουγγίῳ αὐτοῦ μίαν ἢ δευτέραν λίτραν ἄρτου ἢ ἀλφίτου ἢ πίστου ἑψητοῦ ἢ κρέους ἔχειν καὶ φλασκὶν μικρὸν ἐν τῇ ἀργαβίᾳ ὕδατος γέμον καὶ μὴ οἴνου διά τε τὰς τυχηρὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀπαντώσας χρείας. πολλάκις γὰρ τρεπομένων ἐχθρῶν καὶ ὀχυρώματι προστρεχόντων χρεία διανυκτερεῦσαι ἢ προσεδρεῦσαι αὐτοῖς ἢ τὴν συμβολὴν μέχρις ἑσπέρας παρατείνεσθαι.

CONSTITUTIO XIII.

ἵνα καὶ εἷς ἕκαστος στρατιώτης ἐν τῷ κινεῖν πρὸς παράταξιν ἔχῃ ἐν τῷ σελλοπουγγίῳ αὐτοῦ μίαν ἢ καὶ δύο λίτρας ἄρτου ἢ ἀλεύρου ἢ πίστου ἑψητοῦ ἢ παξαμάδας ἢ κρέας· ἔχειν δὲ καὶ φλασκὶν μικρὸν ἐν τῇ ἀργαβίᾳ ὕδατος γέμον καὶ μὴ οἴνου διά τε τὰς τυχηρὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀπαντώσας χρείας. πολλάκις γὰρ τρεπομένων ἐχθρῶν καὶ ὀχυρώματι προστρεχόντων χρεία παρακαθίσαι αὐτοῖς διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἢ πάλιν τὴν συμβολὴν μέχρι τῆς ἑσπέρας παρατείνεσθαι.

4560. *ἔχειν* **P_1** || Verbo *αὐτοῦ* explicit folium 332 in **M**; folium sequens verbis *καὶ μὴ συμπλέκεσθαι* **(4643.)** incipit || **4561.** *β* **P_1** || *πιστοῦ* **W** || *ἑψημένου* **P_1 E** || **4561—4562.** *παξαμαδας* **W**, *παξαμάδας* **Meursii codex tert.** et **A**, *παξαμάτας* **P_1 E**; cf. **1468.** || **4562.** *φλ.*] *ἀσκοδάβλαν* **A E**, *ἀσκόδαβλαν* **P_1** || *μικρὰν* **A P_1 E** || **4563.** *ἐργαβεία* **A**, *ἐργαβία* **P_1 E** || *γέμουσαν* **A P_1 E** || **4563—4564.** *τυχηρὰς* **Meursii codex tert.**, *στυχηρὰς* **W**, *συμβαινούσας* **A P_1 E** || **4564.** Post *τὰς* **codd.** excepto **W** inserunt *ὡς εἰκὸς* || *ἀπαντώσας* **W** || **4566.** *περικαθῖσαι* **P_1 E** || *αὐτοὺς* **P_1 E** || **4567.** *κρατεῖν* **A P_1 E.**

ὅταν ἀποκινῇ πρὸς τὴν παραταγήν, ἔχῃ εἰς τὸ σελοπούγγιον αὐτοῦ μίαν ἢ δύο λίτρας ἄρτου ἢ ἀλεύρου ἢ κέγχρου ἑψητοῦ ἢ παξαμάτας ἢ κρέας· ἵνα δὲ ἔχωσι καὶ ἀσκοδαύλας μικρὰς fol. 36v *εἰς τὰς ἀργαβίας αὐτῶν, γεμούσας ὕδατος καὶ μὴ οἴνου. πολλάκις γὰρ | τρέπονται οἱ ἐχθροὶ καὶ προστρέχουσιν εἰς ὀχυρώματα καὶ γίνεται χρεία τοῦ παρακαθίσαι αὐτοὺς νυκτοήμερον ἀκέραιον ἢ πάλιν παρασύρεται ὁ πόλεμος μέχρι τῆς ἑσπέρας. καὶ ἀνάγκη ἐστίν,*

1978. *ἀσκοδαύλας*] cf. XII, 123. || 1980. *παρακολουθῆσαι* C || 1981. *νυκτοημέρον* C.

καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπιφέρεσθαι δαπάνην, ἵνα μὴ τῇ ἐλλείψει τῆς δαπάνης τὸ πρακτέον ἐμποδίζηται.

11. [Περὶ τοῦ πρὸς ξένον ἔθνος κινουμένου πολέμου.] Χρή, ἐὰν πρὸς ξένον καὶ δυνατὸν ἔθνος ὁ πόλεμός ἐστι καὶ ἐκ προλήψεώς τινος ἐν δειλίᾳ ἐστὶν ὁ στρατός, μὴ σπουδάζειν συμπλέκεσθαι αὐτῷ δημοσίως εὐθύς, ἀλλὰ πρότερον ἀσφαλῶς ἐπιτηδεύειν πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου μετὰ ἐξπλήκτων καὶ χρησίμων ἀνδρῶν λεληθότως καὶ μὴ φανερῶς ἐπέρχεσθαι μέρει αὐτῶν· ἐὰν

CONSTITUTIO XIII.

καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπιφέρεσθαι δαπάνην, ἵνα μὴ τῇ ἐλλείψει τῆς δαπάνης τὸ πρακτέον ἐμποδίζηται.

13. Ἐὰν δὲ πρὸς δυνατὸν ἔθνος ἐστὶν ὁ πόλεμος 12.
καὶ ἐκ προλήψεώς τινος ἐν δειλίᾳ ἐστὶν ὁ στρατός, μὴ σπουδάσῃς συμπλέκεσθαι δημοσίως εὐθύς, ἀλλὰ πρότερον ἀσφαλῶς ἐπιτήδευε πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου μετὰ ἐξπλήκτων καὶ χρησίμων ἀνδρῶν λεληθότως καὶ μὴ φανερῶς ἐπέρχεσθαί τινι μέρει αὐτῶν. ἐὰν γὰρ φο-

4568. *ἀναγκαῖον ἐστὶν* **WE**, *-ον ἐστιν* $\mathbf{P_1}$ || **4569.** *λείψει* $\mathbf{AP_1E}$ || *τῆς δαπάνης]* *ταύτης* $\mathbf{P_1E}$ || *τὸ πρακταιον* **W**, *τὸ μέλλον πραχθῆναι* (*παρεχθῆναι* $\mathbf{P_1E}$) $\mathbf{AP_1E}$ || *ἐμποδισθῇ* $\mathbf{AP_1E}$ || **4570.** *ὁ πόλεμος ᾖ* $\mathbf{P_1E}$ || **4571.** *ἐστὶν]* *ὑπάρχῃ* $\mathbf{P_1E}$ || **4572.** *^{συ}ἐμπλέκεσθαι* **W**, *ἐμπλέκεσθαι* $\mathbf{P_1E}$ || **4574.** *ἐξπλέκτων* **Meursii codex tert.**, *ἐλαφρῶν* $\mathbf{AP_1E}$ || **4575.** *-σθαι τινὶ* $\mathbf{WP_1E}$ || Post *γὰρ* inserit *φανερῶς* **W**.

ἵνα βαστάζωσι δαπάνην, ἵνα μὴ διὰ τὴν λεῖψιν τῆς δαπάνης ἐμποδιασθῶσιν εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ μέλλουσι ποιήσειν.

13. εἰ ἔχεις πόλεμον πρὸς δυνατὸν ἔθνος καὶ ἐκ τῆς φήμης τοῦ ἔθνους ἐκείνης ἐστὶν εἰς δειλίαν ὁ στρατός, μὴ σπουδάσῃς ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα ποιήσῃς δημόσιον πόλεμον πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ πρῶτον ἐπιτηδεύου μετ᾽ ἀσφαλείας πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου, ἵνα μετὰ ἐλαφρῶν καὶ χρησίμων ἀνδρῶν κρύφα ἐπιπίπτῃς ὀλίγοις ἐξ αὐτῶν καὶ ἢ φονεύσῃς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἢ

1982. *ἐμποδιασθῶσιν]* cf. ex. gr. verba *σμυρνίζω* et *σμυρνιάζω* || **1984.** *ἔστιν* C.

γὰρ φονευθῶσί τινες τῶν ἐναντίων ἢ ζῶντες συλληφθῶσι, νομίζων τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν δυνάμει γενέσθαι τὸ συμβάν, προθυμότεροι καθίστανται τὴν δειλίαν ἀποβαλλόμενοι· καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν ἐθίζεται κατ᾽ αὐτῶν ἐγχειρεῖν.

12. [Περὶ αἰφνιδιασμοῦ, ὡς εἰκός, γινομένου ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν ὑπὸ ἐχθρῶν.] Χρή, ἐὰν αἰφνιδιασμὸς γένηται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ συμβαίνῃ τῇ χρείᾳ τοῦ πολέμου ἢ ὁ τόπος ὡς δασὺς καὶ δυσχερὴς ἢ καιρὸς ἀπρόσφορός ἐστιν, μὴ ἐπιτη-

---

CONSTITUTIO XIII.

νευθῶσί τινες τῶν ἐναντίων ἢ ζῶντες συλληφθῶσι, νομίσει τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν, ὅτι δυνάμει ἐγένετο τὸ συμβάν, καὶ προθυμότεροι γίνονται τὴν δειλίαν
[p. 177. M.] ἀποβαλλόμενοι· καὶ οὕτως | κατὰ μικρὸν ἐθίζονται τολμᾶν καὶ κατ᾽ αὐτῶν ἐγχειρεῖν.

13. 14. Ἐὰν δὲ αἰφνιδιασμὸς γένηται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν
c. 848. καὶ μὴ συμβαίνῃ τῇ τοῦ πολέμου χρείᾳ ἢ ὁ τόπος ὡς δασὺς καὶ δυσχερὴς ἢ [ὁ] καιρὸς ἀπρόσφορός ἐστιν,

4576. -θῶσι τινὲς codd. || συλληφθῶσι] κρατηθῶσι (-σιν A) A P_1 E || 4576—4577. νομίση W || 4577. δυνάμει] ἀπὸ (ἀπο P_1) δυνάμεως A P_1 E || 4578. συμβᾶν W || 4579. ἀποβαλλόμενοι Meursii codex tert., ἀποβαλόμενοι W, βαλόμενοι A P_1 E || 4582. συμβαίνῃ] συμβάληται A P_1 E || 4583. δύσκολος A P_1 E || ὁ eieci || ἀσύμφορός (-ος P_1 E) A P_1 E || -ρος ἐστὶν W || ὑπάρχῃ P_1 E.

κρατήσῃς ζῶντας. τοῦτο γὰρ ἐκβάλλει τὴν δειλίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ποιεῖ μᾶλλον προθυμοτέρους· καὶ κατὰ μικρὸν γίνονται τολμηρότεροι πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἐπειδὴ νομίζουσιν, ὅτι ἀπὸ δυνάμεως ἐφονεύθησάν τινες ἐξ αὐτῶν ἢ ἐκρατήθησαν.

14. ἂν δὲ αἰφνιδιάσωσί σε οἱ ἐχθροὶ καὶ βλέπῃς, ὅτι ἢ ὁ τόπος ἐστὶν ἀνεπιτήδειος ὡς δασὺς καὶ δύσκολος ἢ ὁ καιρός ἐστιν ἀσύμφορος, οἷον πολὺς χείμων ἢ καῦμα πολύ, μὴ

1990. -σαν τινὲς C || 1992. ἐστὶν C.

δεύειν συμβαλεῖν αὐτοῖς ἐκεῖσε, ἀλλὰ σπουδάζειν μᾶλλον συνάγειν ἑαυτὸν καὶ τόπον ἐπιτήδειον κρατεῖν εἰς ἄπληκτον καὶ ὑπερτίθεσθαι, μέχρις οὗ καὶ τόπου καὶ ὥρας τῆς ἐπιτηδείας τύχοι, καὶ μὴ ἀκουσίως συμβάλλειν. τοῦτο γὰρ ποιῶν οὐχὶ τὸν ἐχθρὸν φεύγει, ἀλλὰ τὸν φαῦλον τόπον φυλάττεται.

14. [*Περὶ τοῦ μὴ σκυλεύειν ἐχθροὺς ἐν καιρῷ μάχης.*] *Σκυλεύειν δὲ νεκροὺς ἢ τούλδῳ ἢ φοσσάτῳ πολεμίων*

CONSTITUTIO XIII.

οἷον πολλοῦ χειμῶνος ἢ ὁμοίως καύματος, μὴ ἐπιτηδεύσῃς συμβαλεῖν αὐτοῖς ἢ τότε ἢ ἐκεῖσε, ἀλλὰ σπούδαζε μᾶλλον συνάγειν σεαυτὸν καὶ τόπον ἴδιον κρατεῖν εἰς ἄπλικτον καὶ ὑπερτίθου, μέχρις ἂν καὶ τόπου ἐπιτηδείου καὶ καιροῦ ὁμοίως εὐπορήσῃς, καὶ μὴ ἀκουσίως συμβάλλῃς. τοῦτο γὰρ ποιῶν οὐχὶ τὸν ἐχθρὸν φεύξῃ, ἀλλὰ τὸν ἀνεπιτήδειον καὶ ἀσύμφορον τόπον φυλαττόμενος ἔσῃ.

15. *Θεοῦ δὲ νίκην παρέχοντος, ἐὰν οἱ πολέμιοι τραπῶσιν, ἀπέχεσθαι τοῖς στρατιώταις παράγγελλε τοῦ* 14.

4584. *ὁμοίως* omm. **AP₁E** || **4585.** *ὥστε συμβαλεῖν* **AP₁E** || *ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἢ εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον* **AP₁E** || **4587.** *ἄπλῆκτον* **A**, *ἀπλῆκτον* **P₁E** || *ὑπερτίθου*] **AP₁E** addunt *τὸν πόλεμον* || **4587—4588.** *τόπου . . . . . εὐπορήσῃς*] *τόπον καὶ καιρὸν ἐπιτήδειον εὕρῃς* **AP₁E** || **4589.** *συμβάλῃς* **W** || *οὐχι* **WA** || *τῶν* **W** || *ἐχθρῶν* **W**, omm. **P₁E** || *φεύγεις* **AP₁E** || **4590.** *ἐπιτήδειον* **P₁** || **4590—4591.** *φυλ. ἔσῃ*] *παραφυλάττῃ* **AP₁E** || **4592.** §. 15.] Cf. XX, 104. (Mgn.) || **4592—4593.** *τραπῶσι* **AP₁E** || **4593—4594.** *ἀπέχεσθαι . . . . σκυλεύειν*] *παράγ-*

ἐπιτηδεύσῃς, ἵνα συμβάλῃς πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἢ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἢ εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἀλλὰ σπούδαζε μᾶλλον, ἵνα σωρεύσῃς τὸν στρατόν σου καὶ κρατῇς ἴδιον τόπον εἰς ἄπληκτον καὶ ἀναβάλλου τὸν πόλεμον, ἕως οὗ εὕρῃς τόπον καὶ καιρὸν ἐπιτήδειον. καὶ ὡς, κἂν οὐ θέλῃς, μὴ ποιήσῃς πόλεμον. τοῦτο γὰρ ποιῶν οὐ φεύγεις τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ ἐκφεύγεις τὸν ἀνεπιτήδειον καὶ ἀσύμφορον τόπον.

15. *εἰ δὲ δώσει ὁ θεὸς νίκην καὶ τραπῶσιν οἱ πολέμιοι, παράγγελλε τοῖς στρατιώταις,*

ἐπέρχεσθαι πρὸ τελείας ἐκβάσεως τοῦ πολέμου πρᾶγμα ὀλέθριον καὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι. διὸ χρὴ εὐκαίρως προπαραγγέλλειν τοὺς στρατιώτας, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις δηλοῦται, τούτων παντοίως ἀπέχεσθαι. πολλάκις γὰρ οἱ νικήσαντες διὰ τοιούτων τρόπων οὐ μόνον ἡττήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο, σκορπίσαντες ἑαυτοὺς καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν αἰφνιδιασθέντες.

CONSTITUTIO XIII.

σκυλεύειν τοὺς νεκροὺς τῶν ἐχθρῶν· τὸ γὰρ ἢ νεκροὺς σκυλεύειν ἢ τοῦλδῳ ἢ φοσσάτῳ πολεμίων ἐπέρχεσθαι πρὸ τελείας ἐκβάσεως τοῦ πολέμου πρᾶγμα ὀλέθριον καὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι. διὸ χρή σε προπαραγγέλλειν τὸ παντοίως ἀπέχεσθαι τούτων. πολλάκις γὰρ οἱ νικήσαντες διὰ τοιούτων τρόπων οὐ μόνον ἡττήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο σκορπίσαντες ἑαυτοὺς καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰφνιδιασθέντες καὶ οὕτως κινδυνεύσαντες.

γέλλε (*παράγγελε* **P₁ E**) *τοὺς στρατιώτας μὴ ἀποδύειν ἢ σκυλεύειν* **A P₁ E** || **4594.** *τοὺς πίπτοντας ἐχθροὺς* **A P₁ E** || **4594—4595.** Verba *τὸ γ. ἢ ν. σκ.* omm. **A P₁** || **4596.** *τῆς τελείας* **A P₁ E** || *συμπληρώσεως* **A P₁ E** || *πρᾶγμα*] **A P₁ E** ante inserunt *τοῦτο γὰρ* || **4597.** *ἐστι* (*ἐστὶ* **P₁ E**) *καὶ ἐπικίνδυνον* **A P₁ E** || *-νον ἐστὶν* **W** || *διὸ* **W** || *παραγγέλλειν* **A P₁ E** || *τοῦ* **A P₁ E** || **4598.** *καὶ οἱ* **E** || **4599.** *διὰ τῶν τοιούτων* **P₁ E** || **4599—4600.** *ἀλλὰ καὶ τελείως* **A P₁ E**.

ἵνα μὴ ἐκδύωσι τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων καὶ ἐπαίρωσι τὰ ἅρματα αὐτῶν, ἐπειδὴ τὸ συνάγειν ἅρματα εἰς τὸν πόλεμον ἢ ἐμβαίνειν εἰς τὸ τοῦλδον ἢ εἰς τὸ φοσσάτον τῶν πολεμίων πρὸ τοῦ τελειωθῆναι πλήρη τὸν πόλεμον πρᾶγμά ἐστιν ἐλεεινὸν καὶ ἐπικίνδυνον. διὰ τοῦτο ὀφείλεις προπαραγγέλλειν, ἵνα τοιοῦτόν τι μὴ ποιῶσιν οἱ στρατιῶται. πολλοὶ γὰρ
c. 1308 Lami. *νικήσαντες οὐ μόνον ⟨ἡττήθησαν⟩ || ἐκ τούτου καὶ ἐτράπησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο· ἐσκορπίσθησαν γὰρ εἰς τὰ ἄλογα καὶ εἰς τὰ πράγματα καὶ αἰφνιδίασαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐκινδύνευσαν.*

1999. 2000. *ἅρματα* C || 2000. *τὸ* prius om. C || 2001. *πρᾶγμα ἐστὶν* C || 2002. *τοιοῦτον τι* C || 2003. Pro eo, quod inserui, 7—8 litterarum lacuna in C || 2004. *αἰφνιδίασαν*] cf. *Psaltes* p. 201.

13. [*Περὶ ἀπλήκτων καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τῶν ἀλόγων ἀποτροφῆς.*] [Cf. Vol. I. p. 287.] *Χρὴ ἐν τοῖς ἀπλήκτοις τῶν πολεμίων ἐγγιζόντων καὶ προσδοκωμένου πολέμου Σκυθικοῦ μάλιστα γίνεσθαι, εἰ μὲν προλαβὼν ἐν φοσσάτῳ διάγει ὁ στρατὸς καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀναμένει ἐκεῖσε, εὐτρεπίζειν καὶ ἀποτιθέναι χόρτον ἢ ἄχυρον μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας τῶν ἀλόγων, εἰ δὲ κινήσει ὁ στρατὸς καὶ βούλεται ἐν ἑτέρῳ ἀπλήκτῳ ἀπελθεῖν κἀκεῖθεν παρατάξασθαι, ἀναγκαῖον χόρτον ἢ ἄχυρον κἂν μιᾶς ἡμέρας βαστάζειν*

CONSTITUTIO XIII.

16. Ὅπερ δὲ ἡμῖν καὶ πρότερον εἴρηται, δεῖ μάλιστα τῶν πολεμίων ἐγγιζόντων καὶ προσδοκωμένου πολέμου, εἰ μὲν ἐν φοσσάτῳ διάγει ὁ στρατὸς καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀναμένει | ἐκεῖσε, μὴ μόνον εὐτρεπίζειν καὶ ἀποτιθέναι χόρτον ἢ ἄχυρον μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας τῶν ἀλόγων, ἀλλὰ καί, ἐὰν κινήσῃ ὁ στρατὸς καὶ βούλεται καὶ ἐν ἑτέρῳ ἀπλίκτῳ ἀπελθεῖν κἀκεῖθεν παρατάξασθαι, ἀναγκαῖόν ἐστιν ὥστε χόρτον ἢ ἄχυρον κἂν 15. [p. 178. M.]

4602. XI, 12. || 4603. *τῶν* omm. **AP$_1$E** || 4604. *ἵνα* inseruit **W** post *πολέμου* || *ἐὰν* pro *εἰ μὲν* **W** || *διάγῃ* **W** || 4605. *ἀναμένῃ* **W** || *ἐκεῖθεν* **Meursii codex tert.** || 4606. *ἀποτίθεσθαι* **AP$_1$E** || 4607. *λόγω τῶν ἀλόγων* **AP$_1$E** || 4607—4608. *βούληται* **AP$_1$E** || 4608. *καὶ* omm. **P$_1$E** || *πλήκτω* **Meursii codex tert.** et **A**, *ἀπλήκτω* **P$_1$** || *κακεῖθεν* **W**, *καὶ ἀπ' ἐκεῖθεν* **A**, *καὶ ἀπεκεῖθεν* **P$_1$E** || 4609. *-ον εστὶν* **W**, *-ον ἐστὶν* **AP$_1$E** || *κἂν* **A**, *κὰν* **P$_1$E**, om. **W**.

16. *καθὼς δὲ προείπομεν, ἁρμόζει κατεξαίρετον, ὅταν πλησιάζωσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ προσδοκᾶται ὁ πόλεμος, εἰ ἔστιν εἰς ἄπληκτον ὁ στρατὸς καὶ ἀναμένει ἐκεῖ τοὺς ἐχθρούς, ἵνα εὐτρεπίσῃς καὶ ἀποθήσεις ἐκεῖ χόρτον ἢ ἄχυρον εἰς τὰ ἄλογα μιᾶς ἡμέρας ἢ δύο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου ἐκείνου ἂν κινήσῃ ὁ στρατὸς καὶ θέλῃ ἀπληκεῦσαι εἰς ἄλλον τόπον πρὸς τὸ παρατάξαι ἀπεκεῖ, ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ βαστάζειν χόρτον ἢ ἄχυρον μιᾶς ἡμέρας*

2008. *ἀποθήσεις*] cf. 1023. || 2010. *-ον ἐστὶν* C.

καὶ οὕτως ἐν τῷ γινομένῳ φοσσάτῳ ἀποτίθεσθαι τοῦτον. ἴσως γὰρ οὐ συγχωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν οἱ ⟨εἰς ὑπηρεσίαν ἀφωρισμένοι⟩ πάλλικες αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, οὔτε δὲ τὰ ἄλογα εἰς βοσκὴν ἐκβαλεῖν. εἰ δὲ οἱ ἐχθροὶ πολὺ ἐγγίζουσιν, οὐκ ἄτοπον ἐν τῷ περιπατεῖν, ὡς εἴρηται, ἕκαστον συνάγειν τὸν χόρτον, τὸν ὀφείλοντα ἀποτεθῆναι. οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸ ἀπλικεῦσαι πολλάκις

CONSTITUTIO XIII.

μιᾶς ἡμέρας βαστάζειν καὶ οὕτως ἐν τῷ γινομένῳ φοσσάτῳ ἀποτίθεσθαι τοῦτον. ἴσως γὰρ οὐ συγχωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν οἱ ὑπηρετοῦντες παῖδες αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, οὔτε δὲ τὰ ἄλογα εἰς βοσκὴν ἐκβαλεῖν.

16. 17. *Εἰ δὲ οἱ ἐχθροὶ πολὺ ἐγγίζουσιν, οὐκ ἄτοπον ἐν τῷ περιπατεῖν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἡμῖν εἴρηται, ἕκαστον συνάγειν τὸν χόρτον, τὸν ὀφείλοντα ἀποτεθῆναι. οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸ ἀπλικεῦσαι πολλάκις συγχωροῦνται οἱ*

4613. *οὔτε δὲ*] *οὐδὲ* **AP₁E** || **4615.** *οὐκ ἔστιν ἄτοπον* **AP₁E** || **4616.** *ὡς καὶ ἀλλ. ἡμ. εἴρ.* omm. **AP₁E** || XI, 13. || **4617.** *τὸν* prius omm. **AP₁E** || **4618.** *ἀπληκεῦσαι* **A.**

καὶ ἀποτιθέναι αὐτὰ εἰς τὸ γινόμενον ἄπληκτον. ἴσως γὰρ οὐ συγχωροῦνται παρὰ τῶν ἐχθρῶν οἱ δουλεύοντες παῖδες τοῖς στρατιώταις, ἵνα εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐξέλθωσι καὶ χορτολογήσωσιν ἢ ἐκβάλλωσι τὰ ἄλογα εἰς βοσκήν.

17. *ἂν δὲ πολὺ πλησιάζωσιν οἱ ἐχθροί, οὐκ ἔστι κακόν τι, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἵνα συνάγῃ εἰς ἕκαστος στρατιώτης χόρτον, ὡς ἔτι περιπατεῖ, καὶ ἀποθήσει αὐτὸν εἰς τὸ ἀπλη-*

2011. In *συγχωροῦνται* cod. C syll. *οῦ* e corr. || 2014. *-ὸν τι* C.

συγχωροῦνται οἱ παῖδες ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, πλειόνων μάλιστα τῶν καβαλλαρίων τῶν ἐχθρῶν εὑρισκομένων.

CONSTITUTIO XIII.

παῖδες ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, πλειόνων μάλιστα τῶν καβαλλαρίων τῶν ἐχθρῶν εὑρισκομένων.

18. Ταῦτα μέν σοι πρὸ τῆς τοῦ πολέμου συμβολῆς τὰ μὲν διατάσσεσθαι, τὰ δὲ διαπράττεσθαι εἰς ἐντελεστέραν μάθησιν τῶν τε ὑπὸ σὲ ἀρχόντων καὶ τῶν στρατιωτῶν παρακελευόμεθα, ἑξῆς δὲ καί, ὅσα χρὴ εἴτε ποιεῖν σε, εἴτε παραφυλάττεσθαι μετὰ τῆς ὑπὸ σὲ δυνάμεως ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου, κατὰ δύναμιν ἤδη ἐροῦμεν.

4620. *τῶν* prius omm. **A P$_1$ E** || **4621.** Paragraphum **ego** distinxi || **4622—4623.** *τελειοτέραν* **A P$_1$ E** || **4623.** *τε* omm. **P$_1$ E** || **4624.** *παρακελ.* **A P$_1$ E** post **4621.** *ταῦτα* habent || *ἑξῆς δὲ ἐροῦμεν* **A P$_1$ E** omissis verbis infra **(4627.)** *κατὰ δ. ἤδ. ἐρ.* || **4625.** *παραφυλάττεσθαι*] **A P$_1$ E** addunt *τοῦ μὴ παθεῖν.*

κτον. ἀφ' ἧς γὰρ ἀπληκεύσωσιν, οὐ συγχωροῦνται πολλάκις οἱ παῖδες ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, ἐξαιρέτως, ἂν ἔχωσιν οἱ ἐχθροὶ περισσοτέρους καβαλλαρίους.

18. ταῦτά εἰσιν, ὦ στρατηγέ, ἅπερ ὀφείλεις ⟨τὰ μὲν⟩ διατάττεσθαι πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου, τὰ δὲ ποιεῖν αὐτὸς σύ· καὶ παρακελευόμεθά σοι ταῦτα πρὸς τὸ μαθεῖν αὐτὰ καὶ τοὺς ὑπὸ σὲ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας. ἄρτι δ' ἵνα εἴπωμεν καὶ ὅσα σὲ ἁρμόζει ποιεῖν ἢ παραφυλάττεσθαι μετὰ τοῦ ὑπὸ σὲ στρατοῦ εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου.

2016. *ἀφῆς* **C** || **2018.** *-τα εἰσὶν* **C** || *τὰ μὲν* inserui.

Urbicii II. 17.: . . . ἀλλὰ δεῖ τὴν μὲν εὐχὴν γίνεσθαι ἐν ἐκείνῃ μάλιστα τῇ τοῦ πολέμου ἡμέρᾳ ἐν τῷ φοσσάτῳ πρὶν ἤ τινα τῆς πόρτας ἐξελθεῖν διά τε τῶν ἱερέων καὶ τοῦ στρατηγοῦ,

CONSTITUTIO XIV.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

[p. 179. M.] *διάταξις ιδ'.*

Περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου.

I. 1. Ὑποτιθέμεθα οὖν σοι, ὦ στρατηγέ, πρό γε πάντων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου καθαρὸν ⟨παθῶν⟩ εἶναι τὸν στρατὸν καὶ εὐχὴν γίνεσθαι διὰ τῆς νυκτὸς ἐκτενῆ διὰ τῶν ἱερέων καὶ ἁγιασθῆναι πάντας καὶ οὕτως καὶ ἔργοις καὶ λόγοις πεισθῆναι, ὅτι τὸν θεὸν ἔχουσι βοη-

4628—4629. Verborum nullum vestigium in **W** || 4628. omm. **P₁ E** || 4630. Cf. *Cecaum.* 10, 23, 24: *Ἤθελόν σοι δὲ δηλῶσαι καὶ πῶς ὀφείλεις παρατάξασθαι ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, ἀλλ' ἱ κ α ν ῶ ς ο ἱ ἀ ρ χ α ι ό τ ε ρ ο ι ἐ ξ έ θ ε ν τ ο κ α ὶ* ⟨*ἐν* [cf. 43, 13]⟩ *τ ο ύ τ ο ι ς ἀ ρ κ ε σ θ ή σ ῃ* || **4631.** § 1.] Cff. *„Ined. T. Leonis."* XLIV. 1.: *Δεῖ δὲ πρὸ πάντων καθαρὸν παθῶν εἶναι πρὸ τοῦ πολέμου τὸν στρατὸν σὺν τῷ στρατηγῷ, πρὸ μέντοι μιᾶς τοῦ πολέμου ἡμέρας, εὐχήν τε καὶ τὴν λεγομένην ἐκτενῆ* [*ἐκτενὴν* legendum pro *ἐκ Πνεύματος* Vol. I. p. 297, in app.] *παρὰ τῶν ἱερέων ὑπὲρ τῆς τοῦ στρατοῦ σωτηρίας γενέσθαι, τῆς δὲ κυρίας καὶ ὡρισμένης ἐπιστάσης λοιπὸν ἡμέρας καὶ τῆς θείας συντελεσθείσης μυσταγωγίας, οὕτω δὴ τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν ἅπαντας μετασχεῖν μυστηρίων* || *γε* omm. **A P₁ E** || **4632.** *παθῶν* inserui || **4633.** *γίνεσθαι* ego, *γενέσθαι* codd. || **4634—4635.** *καὶ λόγοις καὶ ἔργοις* **P₁ E.**

⟨Περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου.⟩

1. *Ὀφείλει πρὸ παντὸς ὁ στρατὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου καθαρὸς εἶναι ἀπὸ τῶν παθῶν, ἵνα δὲ γένηται καὶ εὐχὴ τὴν νύκτα πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου καὶ ψαλμῳδίαι καὶ ἐκτεναὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἵνα κοινωνήσῃ ὁ στρατὸς ὅλος καὶ οὕτως*

2022. Inscriptionem addidi || 2024—2025. *ψαλμῳδίαι*] cf. *Crönert* p. 47. || 2025. *ἐκτεναὶ*] cf. *Const. Porph.* p. 30., 7. et Reiskii Comment. II, 134.

καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων τὸ Κύριε ἐλέησον ἐπιμόνως ἅπαντας λέγειν.

Urbicii VII[2] [*Περὶ τῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου ὀφειλόντων παραφυλάττεσθαι.*] 1. *Χρὴ τὸν στρατηγὸν μηδὲ πολλὰ πονεῖν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς συμβολῆς, ἵνα μὴ τῷ πολλῷ κόπῳ καὶ τῇ συντριβῇ τῶν ἀναγκαίων ἐπιλάθηται, μηδὲ κατολιγωρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς φροντίδος, ἀλλὰ ἀνθηρῶς ⟨καὶ εὐθαρσῶς⟩[1] παρέρχεσθαι τὴν παράταξιν καὶ προθυμοποιεῖν πάντας. καὶ μὴ συμπλέκεσθαι*

[1] Habet *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIV.

σόν, καὶ ἐπὶ τούτῳ κινῆσαι πρὸς τὸν πόλεμον λαμπροὺς
καὶ προθύμους.

2. *Σὲ δὲ μὴ πολλὰ πονεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συμβο-* 2.
λῆς, | *ἵνα μὴ τῷ πολλῷ κόπῳ καὶ τῇ συντριβῇ τῶν* c. 849.
ἀναγκαίων ἐπιλανθάνῃ, μηδὲ κατολιγωρεῖν σε ἀπὸ τῆς
φροντίδος, ἀλλὰ ἀνθηρῶς καὶ εὐθαρσῶς παρέρχεσθαι
τὴν παράταξιν καὶ προθυμοποιεῖν πάντας διὰ λόγων.

3. *Καὶ μὴ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις διὰ χειρὸς* 3.

4636. *τοῦτο* **W** || **4638.** *πονεῖν*] *κοποῦσθαι* **AP₁E** || **4640.** *ἐπιλανθάνῃ* (*ἐπιλανθάνειν* **P₁E**) *τῶν ἀναγκαίων* (syll. *γκαί* in **A** in ras.) **AP₁E** || *μηδε* **W**, *μὴ δὲ* **P₁E**, *μηδὲν* **Meursii codex** || **4641.** *ἀλλ'* **P₁E**.

ἀποκινήσῃ πρὸς τὸν πόλεμον. δύνανται γὰρ καὶ ἐκ τούτου γενέσθαι προθυμότεροι, ἐπειδὴ θαρροῦσιν, ὅτι ἔχουσι τὸν θεὸν βοηθὸν καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα, τὴν θεοτόκον.

2. *σὺ δέ, στρατηγέ, οὐκ ὀφείλεις κοπιᾶν πολλὰ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κόπου συντριβόμενος ἐπιλανθάνεσαι τῶν ἀναγκαίων, ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ἔχειν φροντίδας ὀφείλεις περιπατεῖν ῥαθυμὸς καὶ στυγνός, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνθηρὸς καὶ μετὰ θάρρους διαβαίνειν ἄνω καὶ κάτω εἰς τὴν παραταγὴν καὶ προθυμοποιεῖν ἅπαντας διὰ λόγων.*

3. *πρὸς τοὺς ἐναντίους δὲ μὴ πολεμῇς μετὰ χειρῶν (τοῦτο γὰρ στρατιώτου μᾶλλόν*

2029. *ἐπιλανθάνεσαι*] cf. *Helbing* 61, *Blass-Debrunner* §. 87. || 2030. *ῥαθυμός*] cf. *Crönert* p. 51.

τοῖς πολεμίοις (στρατιώτου γὰρ μᾶλλον ἢ στρατηγοῦ τοῦτο ἔστι), τὰ δὲ προσήκοντα πράξαντα ἐν ἐπιτηδείῳ ἵστασθαι τόπῳ, ὅθεν ὁρᾶν δύναται τούς τε κάμνοντας καὶ τούς, ὡς εἰκός, ἀμελοῦντας, καὶ ἐπευχόμενον τὰ δέοντα σπουδάζειν διὰ τῶν ἐν ὑποβοηθείᾳ ὄντων συναίρεσθαι τῷ δεομένῳ μέρει, τοῦτ᾽ ἔστιν διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων καὶ νωτοφυλάκων.

2. Χρὴ ἐν ταῖς παρατάξεσιν, ἐὰν πρὸς τοξότας ἐστὶν ὁ πόλε-

CONSTITUTIO XIV.

(στρατιώτου γὰρ μᾶλλον ἢ στρατηγοῦ τοῦτο ἔστιν), ἀλλὰ ποιεῖν σε μὲν τὰ ἁρμόζοντα πάντα, ἐν ἐπιτηδείῳ δὲ ἵστασθαι τόπῳ, ὅθεν ὁρᾶν δύνασαι τούς τε ἀγωνιζομένους καὶ τούς, ὡς εἰκός, ἀμελοῦντας, καὶ ἐπεύχεσθαι τὰ δέοντα καὶ σπουδάζειν διὰ τῶν ἐν ὑποβοηθείᾳ ὄντων συναίρεσθαι τῷ δεομένῳ μέρει, τοῦτ᾽ ἔστιν διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων καὶ νωτοφυλάκων.

4. Ἐὰν μὲν οὖν ἐν ταῖς παρατάξεσί σου πρὸς τοξό-

4644. *τοῦτο γὰρ στρατιώτου μᾶλλον ἐστὶν οὐ* (**P_1 E** addunt *τοῦ*) *στρατηγοῦ* habent **A** et — omisso *μὴ* (**4643.**) — **P_1 E** || *τοῦτο ἐστιν* **W**, *τοῦτό ἐστιν* **M** || **4645.** *οι* **M W** || **4646.** *δυνήσῃ* **A P_1 E** || **4647.** *ὡς εἰκὸς* omm. **A P_1 E** || **4648.** *ἐπιβοηθείᾳ* **A** || **4649.** *συναίρεσθαι*] *ἐπιβοηθεῖν* **A P_1 E** || *δεομένω*] *καταπονουμένω* **A P_1 E** || *τοῦτ᾽ ἔστι* **M**, *τουτέστιν* **W A P_1 E** || **4651.** *εἰ* **P_1 E** || *μὲν* omm. **A P_1 E** || *παρατάξεσίν* **W**.

ἐστιν, οὐχὶ στρατηγοῦ), ἀλλ᾽ ὀφείλεις μᾶλλον διατάσσεσθαι | καὶ ποιεῖν τὰ ἁρμόζοντα καὶ ἵστασθαι εἰς ἐπιτήδειον τόπον, ὅθεν δύνασαι βλέπειν καὶ τοὺς σπουδάζοντας εἰς τὸν πόλεμον ⟨καὶ⟩ τοὺς τυχὸν ἀμελοῦντας. καὶ προθυμοποιεῖν ἐπὶ πλέον ἕνα ἕκαστον καὶ διεγείρειν καὶ παραβοηθεῖν διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων καὶ τῶν ὀπισθοφυλάκων, εἰς οἷον μέρος νοήσεις, ὅτι ἁρμόζει δοθῆναι βοήθεια.

4. πλήν, ἂν πρὸς τοξότας ἔχῃς τὸν πόλεμον, φεῦγε τοὺς δυσκόλους τόπους καὶ τὰς

2035. ἵστασαι C. || 2036. καὶ inserui || ἐ μᾶλλον C.

μος, τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων καὶ δυσχερεῖς τόπους κατὰ τὸ δυνατὸν φυλάττεσθαι καὶ ἢ ἐν τῷ ὕψει τὴν παράταξιν τάσσειν, ἢ τελείως ἀποβαίνειν τοῦ ὄρους καὶ ἐν ὁμαλωτέρῳ ⟨τόπῳ⟩[1] καὶ γυμνῷ τάσσεσθαι, ἵνα μὴ τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἐκεῖθεν ἐνεδρευόντων ἀπὸ τοῦ ὕψους ἡ παράταξις ἀθρόως βιάζηται.

3. *Χρὴ μηδὲ συμπλέκεσθαι παρατάξει πολεμίων, μηδὲ τὴν ἰδίαν*

[1] Hoc loco inseruit *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIV.

τας ἐστὶν ὁ πόλεμος, τοὺς | δυσχερεῖς τόπους καὶ τοὺς [p. 180. M.] *πρόποδας τῶν ὀρέων ἤγουν τὰς πρώτας ἀναβάσεις ἐπὶ τὰ ὄρη πάντως τούτους φύλαττον καὶ μὴ ἐν αὐτοῖς σύμβαλλε τὴν μάχην, εἴγε δυνατόν σοί ἐστιν. καὶ ἢ ἐν τῷ ὕψει τὴν παράταξιν ἔκτασσε ἢ τελείως ἀπόβαινε τοῦ ὄρους καὶ ἐν ὁμαλωτέρῳ καὶ γυμνῷ τόπῳ παράτασσου, ἵνα μὴ τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἐκεῖθεν ἐνεδρευόντων ἀπὸ τοῦ ὕψους ἡ παράταξις ἀθρόως βιάζηται.*

5. *Ἀλλὰ μηδὲ συμπλέκου παρατάξει πολεμίων, μηδὲ* 5.
τὴν ἰδίαν σου προδείκνυε αὐτοῖς, πρὶν ἂν τὴν τάξιν

4652. *δυσκόλους* **AP₁E** || *τόπους*] **P₁E** addunt *ἀπόφευγε* || **4653—4654.** Pro *τὰς . . . . . φυλάττου* **AP₁E** habent *τὰ κατώτερα μέρη φυλάττου* || **4654.** *πάντως* om. **W** || *φύλαττε* **M** || **4655.** *εἴγε δ. σ. ἐστιν* omm. **AP₁E** || *σοι ἐστὶν* **M**, *σοι εστιν* **W** || **4656.** *ἀπόβαινε ἀπὸ τ. ὄ.* **P₁E** || **4657—4658.** *παράτασσε** **A**, *παράτασσε* **P₁E** || **4659.** *ἢ* **AE** || **4660.** *μηδε* **W**, *μὴ δὲ* **M** || *μηδε* **W**, *μὴ δὲ* **P₁** || **4660—4661.** *μηδὲ τὴν*] *τὴν δὲ* **M** || **4661.** *σοι* **P₁E.**

ποδαραίας, καί, ἂν δύνασαι, μηδέποτε ποιήσῃς ἐκεῖ πόλεμον, ἵνα μὴ ἔχῃς τὴν τοξείαν ἀπὸ ὕψους, ἀλλὰ εἴτε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ποίει τὰς παραταγάς σου, ἢ κατάβαινε τελείως εἰς ὁμαλὸν τόπον καὶ γυμνὸν καὶ παράτασσε ἐκεῖ.

5. *ἀλλὰ μηδὲ πρὸς παραταγὴν πολεμίων πρῶτον* ||| *ἐνδώσεις πόλεμον, μηδὲ τὴν* c. 1309 **Lami.**

2040. *ποδαραίας*] verbum lexicis addendum || **2043.** *πόλεμον* eadem m. exaravit in mge cod **C.**

προδεικνύειν αὐτοῖς, πρὶν ἂν τὴν τάξιν αὐτῶν κατανοῆσαι καὶ τάς, ὡς εἰκός, μελετωμένας παρ᾽ αὐτῶν ἐνέδρας πολυπραγμονῆσαι.

4. Χρή, ἐὰν οἱ τόποι τῆς συμβολῆς γυμνοί εἰσι καὶ ἀναπεπταμένοι καὶ οὐκ ἔστιν εὐκόλως τὴν δευτέραν τάξιν κρύπτειν ἐν αὐτοῖς, εἰς τὸ μὴ τοὺς ἐχθροὺς προγινώσκειν ἐν τῷ κινεῖν τὸν στρατὸν πρὸς μάχην, ἐντεῦθεν ἤδη τὴν δευτέραν τάξιν κατ᾽ οὐρὰν τῆς πρώτης πλησίον συνακολουθεῖν, ὥστε τὰς δύο ὡς μίαν τοῖς ἐναντίοις

CONSTITUTIO XIV.

αὐτῶν κατανοήσῃς καὶ τάς, ὡς εἰκός, μελετωμένας παρ᾽ αὐτῶν ἐνέδρας ἤτοι ἐγκρύμματα πολυπραγμονήσῃς.

6. 6. Ἐὰν δὲ οἱ τόποι, ἐν οἷς μέλλεις συμβάλλειν, γυμνοί εἰσι καὶ πεδινοὶ καὶ οὐκ ἔστιν εὐκόλως τὴν δευτέραν σου τάξιν κρύπτειν ἐν αὐτοῖς, εἰς τὸ μὴ τοὺς ἐχθροὺς προγινώσκειν ἐν τῷ κινεῖν τὸν στρατὸν εἰς τὴν μάχην, ἐντεῦθεν ἤδη τὴν δευτέραν τάξιν κατόπισθεν τῆς πρώτης πλησίον συνακολουθεῖν ποίησον, ὥστε τὰς δύο ὡς μίαν

4662. *κατανοήσεις* **A** || *τὰς*] *τὰ* **AE**, *ταῦτα* **P₁** || *μελετωμένας*] *γινόμενα* **AP₁E** || 4663. *ἐνέδρας ἤτοι* omm. **AP₁E** || *πολυπραγμονήσεις* **A** || 4664. *μέλλεις* **MW**; cf. 3344. || 4664–4665. *γυμνοί εἰσι* **MAP₁E**, *γυμνοὶ εἰσι* **W** || 4667. *προγινώσκειν*] **AP₁E** addunt *αὐτὴν* || 4668. *ἐντ. ἤδη*] *ποίησον* **AP₁E** omisso hoc vocabulo inferius || *β* **P₁** || *παράταξιν* **P₁E** || 4669. *καὶ πλησίον* **AP₁E** || *β* **P₁** || *ὡς*] *εἰς* **MWA**.

ἰδικήν σου παραταγὴν δείξῃς πρῶτον τοῖς πολεμίοις, πρὶν ἂν καταμάθῃς τὰς παραταγὰς αὐτῶν καὶ τὰ μελετώμενα τυχὸν παρ᾽ αὐτῶν ἐγκρύμματα πολυπραγμονήσῃς.

6. ἂν δὲ οἱ τόποι, πρὸς οὓς μέλλεις ποιῆσαι πόλεμον, πεδινοὶ ὦσι καὶ γυμνοὶ καὶ οὐ δύνασαι κρύπτειν ἐν αὐτοῖς εὐκόλως τὴν δευτέραν παραταγὴν πρὸς τὸ ⟨μὴ⟩ καταμανθάνειν αὐτὴν τοὺς πολεμίους, ὅτε ἀποκινεῖς ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου πρὸς τὸν πόλεμον, ποίησον τὴν δευτέραν παραταγήν, ἵνα ἀκολουθῇ ἐγγὺς τῆς πρώτης, ὥστε φαίνεσθαι τὰς

2047. *μὴ* inserui.

*ραίνεσθαι [παράταξιν βοήθειαν]. ὅτ᾽ ἂν δὲ ὡς ἀπὸ ἑνὸς μιλίου τῆς τῶν πολεμίων γένηται παρατάξεως, τότε τὴν δευτέραν κατ᾽ ὀλίγον ἐμβραδύνουσαν χωρίζεσθαι τῆς πρώτης τὸ εἰρημένον διάστημα καὶ εἰς τὸ ἴδιον σχῆμα καθίστασθαι. ἐντεῦθεν γὰρ οὐδὲ τοῖς πολεμίοις εὔγνωστος ἡ τάξις γίνεται, * οὐδὲ τοῖς συμμάχοις.*

CONSTITUTIO XIV.

τοῖς ἐναντίοις ῥαίνεσθαι. ὅτ᾽ ἂν δὲ ἀπὸ ἑνὸς μιλίου τῆς τῶν πολεμίων γένηται παρατάξεως, τότε τὴν δευτέραν χρεὸν κατ᾽ ὀλίγον ἐμβραδύνουσαν χωρίζεσθαι τῆς πρώτης τὸ εἰρημένον διάστημα καὶ εἰς τὸ ἴδιον σχῆμα καθίστασθαι. ἐντεῦθεν γὰρ τοῖς πολεμίοις οὐκ εὔγνωστος πρὸ πολλοῦ ἡ τάξις γίνεται.

7. Τὰς δὲ ὑποχωρήσεις καὶ φυγὰς τῶν ἐχθρῶν 7.
σκέπτου καὶ μὴ ἀκρατῶς ἐπίτρεχε διὰ τὰ σοφίσματα [p. 181. M.]
τά, ὡς εἰκός, γινόμενα, ἀλλὰ μετὰ συντάξεως δίωκε,
ἕως οὗ λάβῃς πληροφορίαν τῆς ἀσφαλείας τῆς νίκης.

4670. *ὅταν* **WE** || **4671.** *γένωνται* $\mathbf{AP_1E}$ || *τότε χρὴ τὴν δευτέραν* $\mathbf{AP_1E}$ || **4672.** *κατολίγον* **MWE** || *χωρίζειν αὐτὴν* **MW** || *ἀπὸ τῆς* $\mathbf{AP_1E}$ || **4674.** *καθίστασθαι* ego, *ἀποκαθίστασθαι* $\mathbf{AP_1E}$, *καθιστᾶν* **MW**; postea inserunt **MW** verba *ὥστε εἶναι δευτέραν παράταξιν* || **4674—4675.** *οὐκ εὔγν. πρὸ πολλοῦ τοῖς πολεμίοις* $\mathbf{AP_1E}$ || **4677.** *ἀκρατῶς*] **A** addit *καὶ ἀφυλάκτως*, $\mathbf{P_1E}$ *καὶ ἀτάκτως* || *πανουργεύματα* $\mathbf{AP_1E}$ || **4678.** *διώκῃς* **A** || **4679.** *οὗ* omm. **MW** || *λάβεις* **M.**

δύο ὡς μίαν. ὅταν δὲ ἔλθῃς ἀπὸ ἑνὸς μιλίου τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων, τότε ποίησον τὴν δευτέραν παραταγὴν ὀλίγον ὀλίγον ἀργότερα περιπατεῖν καὶ χωρισθῆναι ἀπὸ τῆς πρώτης παραταγῆς τοσοῦτον διάστημα, ὅσον προείπομεν, καὶ κατασταθῆναι αὐτὴν εἰς τὸ ἴδιον σχῆμα καὶ γενέσθαι δευτέραν παραταγήν. ἐκ τούτου γὰρ οὐ καταμανθάνουσιν ἀπὸ μακρόθεν οἱ πολέμιοι τὴν σύνταξίν σου.

7. *σκέπτου δὲ τὰς ὑποχωρήσεις καὶ τὰς φυγὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ διώκῃς αὐτοὺς ἀκράτητα διὰ τὰ γινόμενα παρ᾽ αὐτῶν ἐπιτηδεύματα, ἀλλὰ δίωκε μετὰ συντάξεως, ἕως οὗ λάβῃς πληροφορίαν, ὅτι μετ᾽ ἀσφαλείας ἐστὶν ἡ νίκη.*

2053—2054. *ἀπομακρόθεν* C, cf. 1908.; apud *Cecaum.* 34, 20: *ἀπομήκοθεν.*

5. Χρή, ἐὰν ὑπὲρ τοὺς πλαγιοφύλακας καὶ τοὺς εἰς ἐνέδραν κατὰ τῶν ἐχθρῶν πεμπομένους ἡ τῶν ἐναντίων ἔφοδος κατὰ τῆς πρώτης τάξεως μηνυθῇ, [δεῖ] ἐκ τῶν εἰς τὰ ἄκρα τῆς δευτέρας τάξεως τασσομένων βάνδων μετατίθεσθαι αὐτοῖς, εἰ μὲν ἐξ ἑνὸς πλαγίου ἔρχονται, ἐξ ἐκείνου τοῦ κέρατος, εἰ δὲ ἐκ τῶν δύο, ἐξ ἑκατέρων. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς κατὰ νῶτον τῆς δευτέρας τάξεως ἐρχομένοις, εἰ μὴ ἀρκοῦσιν οἱ νωτοφύλακες αὐτῆς διὰ τῶν αὐτῶν ἁρμό-

CONSTITUTIO XIV.

8. 8. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπέλευσις μηνυθῇ κατὰ τῆς πρώτης παρατάξεως καὶ οὐκ ἔστι πῶς ἢ διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων ἢ διὰ τῶν εἰς ἐνέδραν κατὰ τῶν ἐχθρῶν πεμπομένων βοηθεῖν, τότε δέον ἐκ τῶν εἰς τὰ ἄκρα τῆς δευτέρας παρατάξεως τασσομένων βάνδων μετατίθεσθαι εἰς αὐτούς, εἰ μὲν ἐξ ἑνὸς πλαγίου ἔρχονται, ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους, εἰ δὲ ἐκ τῶν δύο, ἐξ
c. 852. ἑκατέρωθεν. ὁμοίως δὲ καὶ || τοῖς κατὰ νῶτον τῆς δευτέρας τάξεως ἐρχομένοις, ἐὰν μὴ ἀρκῶσιν οἱ νωτο-

4681. οὐκ ἔστιν **W**, οὐκ ἐστὶ **M A P₁ E** || **4682.** ἐνέδραν **Meursii codex**, ενεδραν **M W**, ἔγκρυμμα **A P₁ E** || **4686.** β' **P₁ E** || **4686—1687.** ἐξεκατέρωθεν **M W**, ἐξ ἑκατέρωθεν **Meursii codex**, ἐξ ἀμφοτέρων **A E**, ἐξαμφοτέρων **P₁** || **4687.** τοῖς κατὰ νῶτον] πρὸς τοὺς ὄπισθεν **A P₁ E** || **4688.** παρατάξεως **A P₁ E** || ἐρχομένους **A.**

8. ἂν δὲ μηνυθῇ, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροὶ κατὰ τῆς πρώτης παραταγῆς καὶ οὐκ ἔχῃς πῶς ἢ διὰ τῶν πλαγιοφυλάκων ἢ διὰ τῶν πεμπομένων εἰς ἐγκρύμματα βοηθῆσαι αὐτῇ, τότε ἁρμόζει, ἵνα ἐκ τῶν βάνδων τῶν ὄντων εἰς τὰ ἄκρα τῆς δευτέρας παραταγῆς, χωρίσῃς καὶ ἀποστείλῃς εἰς τὴν πρώτην παραταγήν· εἰ μὲν ἀπὸ ἑνὸς πλαγίου ἔρχονται οἱ ἐχθροί, ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους ἵνα μεταστήσῃς, ὡς εἴρηται, βάνδον ἀπὸ τῆς δευτέρας παραταγῆς εἰς τὴν πρώτην, εἰ δὲ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἔρχονται, ἵνα καὶ σὺ ἐκ τῶν δύο μερῶν τῆς δευτέρας παραταγῆς μεταστήσῃς ὁμοίως εἰς τὴν πρώτην βάνδα εἰς βοήθειαν αὐτῆς. ἂν δὲ ὄπισθεν τῆς δευτέρας παραταγῆς μάθῃς, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροὶ καὶ οὐκ

2064. βάνδαι C.

ζεσθαι, ⟨τὰ αὐτὰ ποιεῖν⟩ εἰς τὸ τοὺς λοιποὺς ἀπερισπάστως μένειν πρὸς βοήθειαν τῆς πρώτης.

Urbicii VII[2] 7. Χρή, ἐὰν πολὺς ὁ τῶν ἐχθρῶν στρατός ἐστι καὶ διὰ πλῆθος ἀλόγων ἢ ἀνδρῶν κομπὸς φαίνηται, μὴ ἐπιτηδεύειν εὐθὺς εἰς ὑψηλὸν τόπον τὸν στρατὸν τάσσειν τῶν ἐχθρῶν μήκοθεν ὄντων, ἵνα μὴ τῇ θέᾳ τοῦ πλήθους προκαταλαμβανόμενος δειλιάσῃ προχείρως, ἀλλ᾽ ἐν κοιλοτέρῳ τόπῳ τάσσειν αὐτόν, ὅθεν οὐδὲ

CONSTITUTIO XIV.

φύλακες αὐτῆς δι᾽ ἑαυτῶν ἁρμόζεσθαι, τὰ αὐτὰ ποιήσῃς, ἵνα οἱ λοιποὶ ἀπερίσπαστοι μένωσι πρὸς βοήθειαν τῆς πρώτης παρατάξεως.

9. Ἐὰν δὲ πολὺς ἐστιν ὁ τῶν ἐχθρῶν στρατὸς καὶ 9.
διὰ πλῆθος ἀλόγων ἢ ἀνδρῶν κομπὸς ἤγουν ἐξωγκωμένος φαίνηται, μὴ ἐπιτήδευε εὐθὺς εἰς ὑψηλὸν τόπον τὸν στρατὸν τάσσειν μήκοθεν τῶν ἐχθρῶν ὄντων, ἵνα μὴ τῇ θέᾳ τοῦ πλήθους προκαταλαμβανόμενος δειλιάσῃ προχείρως, ἀλλ᾽ ἐν κοιλοτέρῳ τόπῳ τάσσε αὐτούς, ὅθεν

4689. *αὐτῆς* ego, *αὐτοὺς* **MW** || Verba *αὐτῆς . . . . . ἁρμόζεσθαι* omm. **AP₁E** || **4690.** *ἀπερίστατοι* **P₁E** || **4692.** *εἰ* **P₁E** || *ἐστὶν* **E** || **4693.** *κομπὸς* ego; cf. Schol. in Eurip. Phoen. 600 (ed. Schwartz); *κόμπος* **MW** || *κομπὸς ἤγουν* omm. **AP₁E** || **4693—4694.** *ἐξωγκομένος* **P₁**, *ὑπέρογκος* **A** || **4694.** *φαίνεται* **P₁E** || **4695.** Verba *μήκοθεν . . . . . . ὄντων* omm. **AP₁E** || **4697.** *προχείρως* omm. **AP₁E** || *βαθυτέρῳ καὶ χαμηλοτέρῳ* (*χαμηλωτέρῳ* **E**) **AP₁E** || *αὐτούς*] cf. *Kühner-Gerth*[3] I. p. 86. || *ὁπόθεν* **MW**.

ἀρκοῦσιν οἱ ὀπισθοφύλακες πρὸς αὐτούς, ἵνα τὰ ὅμοια ποιήσῃς καὶ βάνδα ἐκ τῶν ὄντων εἰς τὰ ἄκρα τῆς παραταγῆς τῆς πρώτης χωρίσῃς, εἴτε ἀπὸ ἑνὸς μέρους, εἴτε ἀπὸ δύο, καθὼς βλέπεις, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροί, καὶ οἱ λοιποὶ ἵνα ὦσιν ἀπερίσπαστοι πρὸς βοήθειαν τῆς πρώτης παραταγῆς.

9. εἰ δ᾽ ἐστὶ πολὺς ὁ στρατὸς τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπὸ πλήθους ἀλόγων ἢ ἀνδρῶν φαίνεται ὑπέρογκος, μὴ παρατάξῃς σὺ τὸν στρατόν σου εἰς ὑψηλὸν τόπον, ἵνα μὴ ἴδῃ ἀπὸ μακρόθεν τὸ πλῆθος αὐτῶν ὁ στρατὸς καὶ δειλιάσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς χαμηλοτέρους τόπους παράτασσε καὶ εἰς ἀποκρυφωτέρους, ὁπόθεν οὐδὲν δύνανται κατοπτεύειν τοὺς

2070. *ἔστι* C || 2073. *ἀποκρυφοτέρους* C.

* κατοπτεύειν ⟨δύναται⟩[1], οὐδὲ καθορᾶται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν· καὶ ὅτ᾿ ἂν ἢ ἀπὸ ἑνὸς ἢ ἡμίσεως σημείου γένωνται οἱ ἐχθροί, τότε ἐν τῷ ὕψει φέρειν τὸν στρατόν, ἵνα, πρὶν δειλιάσῃ ὁ στρατός, ἡ συμβολὴ γένηται. εἰ δὲ μὴ εὑρίσκεται [ὁ][2] τόπος τοιοῦτος, ἀλλὰ μήκοθεν οἱ ἐχθροὶ τῷ στρατῷ φαίνονται, προπαραγγέλλειν τῷ στρατῷ ἐν αὐτῇ τῇ παρατάξει, ὅτι ἀλόγων ἤτοι τούλδου πλῆθός ἐστι τὸ φαινόμενον καὶ οὐκ ἀνθρώπων μόνον.

[1] κατοπτεύεται MPV; *Rec. Ambrosiana* habet: ὅθεν οὔτε τοὺς ἐχθροὺς κατοπτεύειν καὶ ἐπιβλέπειν δύναται, οὔτε κ. τ. λ. — [2] ὁ om. *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIV.

οὐδὲ κατοπτεύει τοὺς ἐχθρούς, οὐδὲ καθορᾶται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν· καὶ ὅτ᾿ ἂν ἢ ἀπὸ ἑνὸς ἢ ἀπὸ ἡμίσεως σημείου γένωνται οἱ ἐχθροί, τότε ἐν τῷ ὕψει φέρειν τὸν στρατόν, ἵνα, πρὶν δειλιάσῃ, ἡ συμβολὴ γένηται.

10. [p. 182. M.] 10. Εἰ δὲ μὴ εὑρίσκεται τόπος | τοιοῦτος, ἀλλὰ μήκοθεν οἱ ἐχθροὶ τῷ στρατῷ φαίνονται, πρόλεγε τῷ στρατῷ ἐν αὐτῇ τῇ παρατάξει, ὅτι ἀλόγων ἡ τούλδου πλῆθός ἐστι τὸ φαινόμενον καὶ οὐκ ἀνθρώπων μόνον.

4698. Pro *οὐδὲ κατοπτεύει . . . . ἐχθρῶν* **A P₁ E** habent: *οὐδὲ τοὺς ἐχθροὺς καθορᾶν δύνανται οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καθορᾶσθαι* || **4699.** *ὅταν* **W E** || *ἢ* omm. **P₁ E** || *ἀποημίσεος* **M**, *ἀποημίσεος* **W**, *ἡμίσεος* **A** || **4700.** *σημείου*] *μιλίου* **A P₁ E** || **4701.** *δειλιάσει* fecit m² in **A** ex *δειλιάσῃ* || **4702.** *ὁ τόπος* **A P₁ E** || **4705.** *πλῆθος ἐστὶ* **M A**, *πλῆθος ἐστὶν* **P₁ E**, *πλῆθος ἐστὶν* **W** || *ἀνδρῶν* **P₁ E** || *μόνων* codd.

ἐχθρούς, οὐδὲ πάλιν βλέπεσθαι παρ᾿ αὐτῶν. ὅταν δὲ πλησιάσωσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἔλθωσιν ἢ ἀπὸ ἑνὸς ἢ ἀπὸ ἡμίσεως μιλίου, τότε φέρε τὸν στρατὸν εἰς ὑψηλὸν τόπον, ἵνα, πρὶν ἴδωσι αὐτοὺς ἀπὸ μακρόθεν καὶ δειλιάσωσι, γένηται ἡ συμβολή.

10. εἰ δὲ τόπον τοιοῦτον ὑψηλὸν οὐχ εὑρίσκεις, ἀλλὰ καὶ μακρόθεν βλέπει ὁ στρατὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ φαίνονται ἐκεῖνοι, ὡς εἴρηται, πλῆθος πολύ, πρόλεγε τῷ στρατῷ εἰς αὐτὴν τὴν παράταξιν, ὅτι ἀλόγων ἢ τούλδων πλῆθός ἐστι τὸ φαινόμενον. εἰ δὲ καὶ ἀνθρώπων ἐστί, τί εἰσὶ τὰ ἑκατὸν πρόβατα εἰς ἕνα λύκον; καὶ ἄλλα, ὅσα

c. 1312 Lami. ἁρμόζουσιν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει. καὶ οὕτω προ|||θυμοποίει αὐτοὺς εἰς τὸ μὴ δειλιᾶν.

2074. ὅτι et πλησιάσωσιν C || 2075. ἡμίσεος C || 2076. δειλιάσωσι C || 2077. ὑψηλὸν] χαμηλὸν C
2079. πλῆθος ἐστὶ. C.

8. *Χρὴ πάντως ἓν ἢ δεύτερον βάνδον ἔχειν ὡς ἀπὸ ἑνὸς ἢ δευτέρου μιλίου τῆς παρατάξεως πρὸ τοῦ πολέμου, ἐν ὅσῳ τάσσεται ὁ στρατός, ἵνα μὴ ἄδειαν ἔχωσιν οἱ πολέμιοι πρὸ τῆς μάχης κατασκοπεῖν τὴν τάξιν καὶ ⟨κατα⟩σοφίζεσθαι[1] αὐτήν.*

9. *Χρή, ἐὰν πεζικὸς οὐκ ἔστι στρατός, τοὺς παῖδας τῶν στρα-*

[1] Habet *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIV.

• 11. *Ἐὰν δέ σοι δυνατόν ἐστι καὶ πρὸ τοῦ παρατάξασθαι τοὺς πολεμίους συμβάλλειν αὐτοῖς ἔτι ἀσυστάτοις οὖσιν, μᾶλλον αὐτοὺς βλάψαι ἰσχύσεις.* 11.

12. *Πάντως δὲ ἓν ἢ καὶ δεύτερον βάνδον ἔχε ὡς* 12.
ἀπὸ ἑνὸς ἢ δευτέρου μιλίου τῆς παρατάξεως πρὸ τοῦ πολέμου, ἐν ὅσῳ τάσσεται ὁ στρατός, ἵνα μὴ ἄδειαν ἔχωσιν οἱ πολέμιοι πρὸ τῆς μάχης κατασκοπεῖν τὴν τάξιν καὶ κατασοφίζεσθαι αὐτήν.

13. *Καί, ἐὰν πεζικὸς οὐκ ἔστι στρατός, τοὺς παῖδας* 13.

4706. *εἰ* **P$_1$** || *ἐστιν* **WAP$_1$E** || **4706—4707.** *πρὸ τοῦ παρ.*] *προτάξασθαι* **E**, *πρὸ τοῦ τάξασθαι* **P$_1$** || *συμβαλεῖν* **MW** || **4708.** *οὖσι* **P$_1$E** || **4709.** *δύο* **AE**, *β* **P$_1$** || *βάνδον* **Meursii codex**, *βάνδα* **AP$_1$E**, omm. **MW** || *ἔχει* **P$_1$** || **4710.** *δύο* (*β* **P$_1$**) *μιλίων* **AP$_1$E** || *ἔμπροσθεν τῆς παρατάξεως* exhibent **AP$_1$E** et inserunt ante *ὡς* || **4711.** *παρατάσσεται* **AP$_1$E** || **4712.** *ἔχειν* **E** || **4713.** *σοφίζεσθαι* **MWA** || *αὐτὴν* ego, *κατ' αὐτῆς* **MWA**, *ταύτῃ* **P$_1$E** || **4714.** *εἰ* **P$_1$E** || *οὐκ ἐστὶ* **MAP$_1$E**, *οὐκεστι* **W** || Post *στρατὸς* unius litterae ras. in **W**.

11. *ἂν δὲ δυνηθῇς καὶ πρὸ τοῦ παρατάξαι τοὺς πολεμίους συμβαλεῖν πόλεμον πρὸς αὐτούς, ἕως ἔτι εἰσὶν ἀσύστατοι, πλέον ἰσχύσεις αὐτοὺς βλάψαι.*

12. *ἁρμόζει δέ, ἵνα πρὸ τοῦ πολέμου, ὡς ἔτι συντάσσεις τὸν στρατόν, ἔχῃς ἓν ἢ καὶ δύο βάνδα ἱστάμενα ἔμπροσθεν τῆς παραταγῆς ὡς ἀπὸ ἑνὸς ἢ καὶ δύο μιλίων, ἵνα μὴ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ ἐχθροὶ πρὸ τοῦ πολέμου κατασκοπεῖν τὴν σύνταξίν σου καὶ ἐπιτηδεύεσθαι κατ' αὐτῆς.*

13. *εἰ δὲ πεζικὸς οὐκ ἔστι στρατός, ὀφείλεις ποιεῖν τοὺς παῖδας τῶν στρατιωτῶν*

τιωτῶν καταλιμπάνειν διανεμηθησομένους δι' ὅλου τοῦ φοσσάτου, ὡς ἀπλικεύειν ἕκαστον περὶ τὴν ἔσω τάφρον μετὰ ὅπλων, εἴτε τοξεύειν δύνανται ἢ ἀκοντίζειν, εἴτε σφενδονᾶν, καὶ ἓν βάνδον μετ' αὐτῶν ὀφεῖλον σκουλκεύειν καὶ τὰς πόρτας τοῦ φοσσάτου φυλάττειν καὶ ἄρχοντα χρήσιμον τοῦ ὅλου φοσσάτου. καὶ μηδέποτε τοῦλδον ἐπὶ παρατάξεως φέρειν· καὶ γὰρ ἕτοιμον τοῖς ἐχθροῖς

CONSTITUTIO XIV.

τῶν στρατιωτῶν ἤτοι τοὺς δουλεύοντας αὐτοῖς καταλίμπανε, ὥστε διαμερίζεσθαι δι' ὅλου τοῦ ἐν τῷ φοσσάτῳ ἀπλίκτου ἕκαστον περὶ τὴν ἔσω τράφον μετὰ ὅπλων, εἴτε τοξεύειν δύνανται, εἴτε ἀκοντίζειν, εἴτε σφενδονᾶν, ἀλλὰ καὶ ἓν βάνδον μετ' αὐτῶν, τὸ ὀφεῖλον βιγλεύειν καὶ τὰς πόρτας τοῦ φοσσάτου φυλάττειν ἤγουν τοῦ περιφραγμένου ἀπλίκτου, καὶ ἄρχοντα δὲ χρήσιμον τοῦ ὅλου τοιούτου φοσσάτου.

14. 14. *Μηδέποτε τοῦλδον ἐπὶ παρατάξεως περίφερε, εἰ*

4715—4716. *καταλιμπάνειν* **P_1E** || **4716.** *τοῦ* omm. **P_1E** || **4716—4717.** *ἐν τῷ ἀπλήκτου φοσσάτῳ* **A**, *ἐν τῷ ἀπλήκτῳ φοσσάτου* **P_1E**; in **E** *φοσσάτου* eadem m. ex *φοσσάτῳ* correxit || **4717—4718.** Pro *ἕκαστον . . . . . ὅπλων* **AP_1E** habent: *περὶ τὸ ἔσωθεν μέρος τῆς σούδας ἕκαστον μετὰ τῶν ἐπιτηδείων ὅπλων* || **4717.** *τράφον* cf. *Dieterich* p. 111. || **4718.** *δύναται* **AP_1E** || **4719.** *τὸ* omm. **P_1E** || **4721.** Verba *ἤγουν . . . . . ἀπλίκτου* omm. **AP_1E** || *περιφραγμένου* **M** et **Meursii codex** (cf. *Psaltes* p. 207.), *περιπεφραγμενου* **W** || **4722.** *τούτου* **P_1E** || **4723.** *μὴ δέποτε* **W**.

τοὺς δουλεύοντας αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος ἐπαίρῃ ἅρματα, οἷα δύναται, εἴτε τοξάρια, εἴτε ῥιπτάρια, εἴτε σφενδόβολα, καὶ διαμερίζωνται εἰς ὅλην τὴν σοῦδαν τοῦ ἀπλήκτου εἰς τὸ ἔσω μέρος τοῦ ὀρύγματος. ἀφόριζε δὲ καὶ βάνδον ἓν μετὰ τούτων, τὸ ὀφεῖλον βιγλίζειν καὶ φυλάττειν τὰς πύλας τοῦ ἀπλήκτου, καὶ καταλίμπανε καὶ ἄρχοντα χρήσιμον εἰς αὐτό.

14. τοῦλδον, ἂν δύνασαι, μηδέποτε ἔχε ἐπὶ παρατάξεως. καὶ γάρ, ἂν εὑρεθῇ εἰς πόλεμον, εὐκόλως ἁρπάζουσιν αὐτὸ οἱ ἐχθροί.

2089. *ἅρματα* C || 2090. *σφενδοβόλα* C.

*βρῶμα γίνεται, ἐὰν ἐν μάχῃ ἀκολουθῇ. εἰ μέντοι, ὡς εἰκός, ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν ἀδοκήτως ἐπέλευσις παρ᾽ ἐχθρῶν γένηται καὶ οὐ φθάζει ἀπλικεῦσαι καί, ὡς εἴρηται, ἀσφαλίσασθαι τὸ τοῦλδον, τότε φέρειν * αὐτὸ καὶ κατὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐκ πλαγίου τῆς δευτέρας τάξεως τάσσειν καὶ ἓν ἢ δεύτερον βάνδον ἐκ τῶν περισσῶν εἰς παραφυλακὴν ἀφορίζειν.*

10. *Χρή, ἐὰν μὴ ἔτυχον, ὡς εἴρηται, προαποθέμενοι χόρτον,*

CONSTITUTIO XIV.

δυνατόν ἐστι. καὶ γὰρ ἕτοιμον τοῖς ἐχθροῖς βρῶμα γίνεται, ἐὰν ἐν μάχῃ εὑρεθῇ.

15. *Ἐὰν μέντοι, ὡς εἰκός, ὁδοιποροῦντος σοῦ, ἀδοκήτως ἐπέλευσις παρὰ τῶν ἐχθρῶν γένηται καὶ οὐ φθάζῃς ἀπλι|κεῦσαι καὶ ἀσφαλίσασθαι τὸ τοῦλδον, τότε* [p. 183. M.] *φέρε αὐτὸ κατὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐκ πλαγίου τῆς δευτέρας παρατάξεως καὶ ἐκεῖ τάσσε καὶ ἓν ἢ δεύτερον βάνδον ἐκ τῶν περισσῶν εἰς παραφυλακὴν αὐτοῦ ἀφόριζε.* 15.

16. *Ἐὰν δὲ μὴ ἔτυχον, ὡς εἴρηται, προαποθέμενοι* 16.

4724. *ἐστιν* **AP$_1$E**, *ἐστιν* **W** || **4726.** *σου* **WAP$_1$E** || **4726—4727.** *ἀπροσδοκήτως* **AE**, *ἀπροσδόκητος* **P$_1$** || **4728.** *ἀπληκεῦσαι* **A**, *ἀπληκεῦσαι* **E** || *ἀσφαλίζεσθαι* **Meursii codex** || *τὸν* **A** || **4729.** *αὐτὸν* **AP$_1$E** || **4733.** *ἔτυχον ὡς εἴρηται* omm. **AP$_1$E** || *προαπέθεντο* **A**, *προαπευθέντα* **E**, *προαπεύθεντες* **P$_1$**.

15. *ἂν δὲ τυχὸν περιπατοῦντος σοῦ ἐπέλθωσιν ἀνελπίστως οἱ ἐχθροὶ καὶ οὐ συμφθάνεις ἀπληκεῦσαι καὶ ποιῆσαι ἀσφάλειαν εἰς τὸ τοῦλδον, τότε φέρον καὶ στῆσον αὐτὸ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος εἰς πλάγιον τῆς δευτέρας παραταγῆς καὶ ἀφόρισον εἰς φύλαξιν αὐτοῦ ἓν ἢ δύο βάνδα, ἐξ ὧν ἔχεις κατὰ περίσσειαν.*

16. *εἰ δὲ οὐ προαπέθηκαν χόρτον, ἁρμόζει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου,*

2095. *-τος σου* C || 2096. *φέρον*] cf. *ἀφόριζον* 1072.

κἂν ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ πολέμου ἡμέρα τῶν νεωτέρων ἤτοι ⟨ἄλλων⟩[1] ὁπλιτῶν ἐπὶ τὴν παράταξιν κινούντων τοὺς πάλλικας περὶ τὸ αὖγος ἐξέρχεσθαι κατὰ τοῦ μέρους τοῦ νώτου τῆς παρατάξεως ἤτοι τοῦ φοσσάτου μετ᾽ ὀλίγων σκουλκατώρων, τῶν ἐν τῷ φοσσάτῳ καταλιμπανομένων, καὶ χόρτον συνάγειν τὸν ἀρκοῦντα, ἐν ὅσῳ ὁ πόλεμος γίνηται. δοθῆναι δὲ † βάνδα[2] τοῖς πάλλιξιν καὶ σημείου ἐν

[1] Cf. Hesych. ἕτερον· ἄλλον ἢ ἀλλοῖον ἢ ἐν τῶν δυοῖν ἢ ἀριστερόν, νέον, δεύτερον. Kurtz p. 69. — [2] σημεῖα Rec. Ambros.

CONSTITUTIO XIV.

χόρτον, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ πολέμου ἡμέρα, τῶν ἄλλων ὁπλιτῶν ἐπὶ τὴν παράταξιν κινούντων, τὰ παλλικάρια τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων ἵνα ἐξέρχωνται εἰς τὸ μέρος τὸ ὀπίσω τῆς παρατάξεως τοῦ ὅλου στρατοῦ μετ᾽ ὀλίγων βιγλατόρων ἐκ τοῦ τῆς παρατάξεως μέρους καταλιμπανομένων καὶ συνάξωσι τὸν ἀρκοῦντα χόρτον,
c. 853. ἐν ὅσῳ ὁ πόλεμος | γίνεται. τοῖς δὲ χορτολογοῦσιν ὁρίσεις δοθῆναι βάνδα καὶ σημειώσεις ἐν ὑψηλοτέροις

4735—4736. τ. π.] οἱ ὑπηρέται **AP₁E** || **4736.** καὶ τῶν iteratur in **E** || ἐξέρχονται **P₁** || **4737.** εἰς τὸ ὀπίσω μέρος **AP₁E** || τοῦ ὅλου στρατοῦ omm. **AP₁E** || **4738.** μετὰ **AP₁E** || βιγλατόρων **MW** || **4738—4739.** Pro ἐκ τοῦ . . . . . καὶ **AP₁E** habent: οἵτινες πρὸς τὸ μέρος τῆς παρατάξεως στήσονται βιγλεύοντες, οἱ δὲ || **4739.** συνάξωσι ego, συνάξουσι **AE**, συναύξουσι **P₁**, συνάγουσι **MW** || **4740.** § incipit in **W** || **4741.** σημεῖα τινὰ **AP₁E**.

ἀφ᾽ ἧς ἀποκινήσουσιν οἱ στρατιῶται πρὸς τὴν παραταγήν, ἵνα ἐκβαίνωσι τὰ παλλικάρια τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀρχόντων εἰς τὸ μέρος τῆς παραταγῆς τοῦ ὅλου στρατοῦ, ἵνα δὲ ἀπομένωσι μετ᾽ αὐτῶν ἐκ τῆς παραταγῆς καὶ βιγλάτορες ὀλίγοι καὶ οὕτως ἵνα συνάγωσι τὰ ἀρκοῦντα χορτάρια, ὅσας ὥρας ὁ πόλεμος γίνεται. πρόσταξον δέ, ἵνα σταλῶσι βάνδα εἰς ὑψηλοτέρους καὶ διαφόρους τόπους διὰ τοὺς χορτολογοῦντας καὶ ἵνα γένωνται καὶ

2100. παλικάρια sic et infra, cf. 920.

ὑψηλοτέροις καὶ διαφόροις τόποις καθισταμένου, ὥστε ἐναντίου τινὸς συμβαίνοντος ἐν τοσούτῳ, καπνοῦ γινομένου ἢ τούβας βαλλομένης, τοῦτ᾿ ἔστι τὸ ἀνακλητικὸν σημαινούσης, ἀναχωρεῖν αὐτοὺς δρόμῳ, ὡς δύνανται, καὶ ἐπὶ τὸ φοσσάτον σώζεσθαι, ἵνα μὴ ἔξω ἀποκλεισθῶσιν. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι γίνεσθαι διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ἐὰν γὰρ ἐναντίως ἐξέλθῃ τὸ πρᾶγμα, δαπάνην ἔχοντες καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἀλόγων οἱ στρατιῶται, ἐν αὐτοῖς γίνεται βουλομένοις ἢ μεῖναι ἢ ἀναμαχήσασθαι ἢ εὐθέως ἀναχωρῆσαι

CONSTITUTIO XIV.

τόποις καὶ διαφόροις, ὥστε ἐναντίου τινὸς συμβαίνοντος τὸ ἀνακλητικὸν ἠχεῖν πρὸς συνήθειαν, καὶ τότε ἀναχωρεῖν αὐτοὺς δρομαίως καὶ ἐπὶ τὸ φοσσάτον σώζεσθαι, ἵνα μὴ ἔξω ἀποκλεισθῶσιν. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι γίνεσθαι διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ἐὰν γὰρ ἐναντίως ἐξέλθῃ τὸ πρᾶγμα, δαπάνην ἔχοντες καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἀλόγων οἱ στρατιῶται, ταχέως ἑαυτοὺς πρὸς τὸ ἀναμάχεσθαι ἀνακαλοῦνται ἤγουν καὶ πάλιν πολεμῆσαι καὶ νικῆσαι ἤ, εἰ μὴ τοῦτο, εὐθέως ἀναχωρή-

4743. ἀνακλιτικὸν **E** || πρὸς συνήθειαν omm. **A P₁ E**, ἠχεῖν **M W** || καὶ omm. **M W** || 4744. δρομαίους **P₁** || φοσσᾶτον **P₁** || σῴζεσθαι **P₁**, σῳζεσθαι **E** || 4745. -σι **P₁ E** || -αῖον ἐστὶ **M P₁ E**, -αῖον ἐστὶν **W** || 4746. γίνεσθαι || ἐκβάσεως] **A P₁ E** addunt τοῦ πολέμου || 4748. ἑαυτοὺς Meursii codex, **A P₁ E**, αὐτοὺς **M W** || 4749. ἀναμαχέσασθαι **A**, ἀνακαλέσασθαι **P₁ E** || 4750. εἰ] καὶ **P₁ E**.

σημάδιά τινα, ὅπως, ἂν συμβῇ τι ἐναντίον ἐκ τοῦ πολέμου εἰς τὸν στρατὸν καὶ βώσει τὸ ἀνακλητικὸν βούκινον, ὡς ἔχουσιν ἔθος, παρ᾿ αὐτὰ ἵνα ἀναχωρῶσι μετὰ δρόμου τὰ χορτολογοῦντα παλλικάρια καὶ ἀποσῴζωνται εἰς τὸ ἄπληκτον πρὸς τὸ μὴ ἀποκλεισθῆναι αὐτὰ ἔξω. τὸ δὲ τοιοῦτον χορτολόγιον ἐξ ἀναγκαίου ἐστίν, ἵνα γένηται, διὰ τὸ εἶναι ἄδηλον, πῶς ἀποβήσεται ὁ πόλεμος. καὶ γάρ, ἂν γένηται δυστυχία, ἔχοντες οἱ στρατιῶται τροφὴν καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἵππους, ταχέως πάλιν προθυμοποιοῦνται καὶ διεγείρονται πρὸς τὸ πολεμῆσαι πάλιν καὶ νικῆσαι· εἰ δὲ τοῦτο οὐ ποιήσουσιν, ἀλλὰ τέως,

2105. σημάδια τινὰ C || δώσει C; cf. 1973. || 2106. παραυτὰ C || 2107. ἀποσώζωνται C; cf. vs. 222.

μετὰ τάξεως ἔτι δὲ ἐν δυνάμει τῶν ἵππων αὐτῶν εὑρισκομένων, πρὶν ἢ τά τε τῶν ἀνθρώπων φρονήματα πλέον καταπέσωσιν αἵ τε τῶν ἵππων δυνάμεις, ὅπερ, ἐὰν μὴ ἔστιν |καὶ| ἐν ἑτοίμῳ ἡ δαπάνη, * γενέσθαι ⟨δύναται⟩. μετὰ ἧτταν οὐδεὶς θαρρεῖ ἐξέρχεσθαι εἰς συλλογὴν χόρτου καὶ οἱ ἵπποι λιμώττοντες ἀθυμίαν τοῖς στρατιώταις παρέχουσι καὶ βουλὴν πρὸς συμφέρον οὐκ ἔστι γενέσθαι τῆς τε ἐνδείας καὶ τοῦ φόβου βιαζομένων αὐτήν. ἀλλὰ χρὴ πάντως καὶ τὴν τῶν ἀλόγων ἀποτροφὴν προαποτίθεσθαι μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας, ἢ

CONSTITUTIO XIV.

σουσιν μετὰ τάξεως ἔτι ἐν δυνάμει τῶν ἵππων αὐτῶν εὑρισκομένων, πρὶν ἢ τά τε τῶν ἀνθρώπων φρονήματα ἐπὶ πλέον καταπέσωσι καὶ αἱ τῶν ἵππων δυνάμεις, ὅπερ γενέσθαι δύναται, ἐὰν μή ἔστιν ἐν ἑτοίμῳ ἡ
[p. 181. M.] δαπάνη. μετὰ γὰρ ἧτταν οὐδεὶς | θαρρεῖ ἐξέρχεσθαι εἰς συλλογὴν χόρτου καὶ οἱ ἵπποι λιμώττοντες ἀθυμίαν τοῖς στρατιώταις παρέχουσι καὶ βουλὴν πρὸς συμφέρον οὐκ ἔστι γενέσθαι τῆς ἐνδείας καὶ τοῦ φόβου βιαζομένων αὐτήν. ἀλλὰ χρὴ πάντως καὶ τὴν τῶν ἀλόγων ἀποτροφὴν παρατίθεσθαι μιᾶς ἢ καὶ δευτέρας ἡμέρας,

4751. -σι A P_1 E || 4753. ἐπιπλέον **M**, ἐπιπλεον **W** || 4754. ὅπερ εὐκόλως δύναται γίνεσθαι A P_1 E || εἰ P_1 E || εστιν **W**, ἔστιν A, ἐστὶν P_1 E || 4755. ἥτταν **M** || 4757. παρέχουσιν **W** A || 4758. οὐκ ἐστὶ **M** A E, οὐκεστιν **W**, οὐκ ἔτι P_1 || τῆς ἐνδείας] τοῦ λιμοῦ A P_1, τοῦ λοιποῦ E || 4760. β P_1 E.

ὡς ἔτι εἰσὶν ἐν δυνάμει τὰ ἱππάρια αὐτῶν διὰ τὸ ἔχειν τροφήν, ἀναχωροῦσι μετὰ συντάξεως πρὸ τοῦ καταθυμῆσαι ἐπὶ πλέον καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἱππάρια ἀδυνατῆσαι,
fol. 39 ὅπερ γίνεται, εἰ οὐκ ἔστιν ἐξ ἑτοίμου τροφή. ἀφ' οὗ γὰρ τραπῇ | ὁ στρατός, ἀπὸ τότε οὐδεὶς θαρρεῖ ἐξελθεῖν εἰς χορτολόγιον καὶ μὴ φαγόντα τὰ ἱππάρια ποιοῦσιν ἀθυμίαν εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ ⟨βουλὴ⟩ πρὸς τὸ συμφέρον οὐ δύναται γενέσθαι· οἱ γὰρ λιμοὶ καὶ ὁ φόβος βιάζουσιν αὐτήν. ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα πρέπει ἀποτιθέναι τροφὴν ⟨μιᾶς⟩

2113. καταραθυμῆσαι C || ἐπιπλέον C || 2114. ἀφοῦ C || ἀποτότε C || 2115. φα . . . C || 2116. 2117. In-erui.

ἀπαντᾷ καὶ πλέον, κἂν τάχα συμβῇ πλησίον τοῦ φοσσάτου εἶναι τὰς βοσκάς.

11. *Εἰ δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου ἐναντία ἔκβασις παρακολουθήσει, ἡμῖν μὲν παντοίως ἀπρόσφορον καὶ ἀσύμφορον φαίνεται τὸ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἤτοι τὸν αὐτὸν χρόνον πάλιν πρὸς δημόσιον πόλεμον ἐγχειρῆσαι τοὺς ἐκ παρατάξεως ἡττηθέντας. διὸ οὐδὲ συμβουλεύομεν τῷ στρατηγῷ πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεύειν. πᾶσιν γὰρ ὡς ἐπίπαν δυσχερὲς ἐστι τοῦτο*

εἰ δυνατὸν καὶ πλέον, μάλιστα, ἐὰν καὶ πλησίον τοῦ φοσσάτου εἰσὶν αἱ βοσκαί.

17. Εἰ δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς συμβολῆς τοῦ 17.
πολέμου ἐναντία ἔκβασις παρακολουθήσῃ (ὃ μὴ γένοιτο), ἡμῖν μὲν παντοίως ἀπρόσφορον καὶ ἀσύμφορον φαίνεται τὸ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἤγουν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν πάλιν πρὸς δημόσιον πόλεμον ἐγχειρῆσαι τοὺς ἐκ παρατάξεως ἡττηθέντας. διὸ οὐδὲ συμβουλεύσομέν σοι, ὦ στρατηγέ, πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεύειν. πᾶσι γὰρ

4761. *εἰ* P_1E || *μάλιστα*] cf. *Πετράρης* *Ἐπίτομον λεξικὸν τῆς νεοελληνικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης. Πρῶτον μέρος.* (*Ἐν Λειψίᾳ* 1897) s. v. || **4764.** *ἐν. ἔκβ. παρ.*] *ἐναντίον τί συμβῇ* AP_1E || *ὃ μὴ γένοιτο* omm. AP_1E || **4765.** *μὲν*] *δὲ* P_1E || *παντελῶς* AP_1E || *ἀπρόσφορον καὶ* omm. AP_1E || **4768.** post *ἐκ* inserunt *τῆς* MW || *διὸ* M || *συμβουλευομεν* W.

ἢ καὶ δύο ἡμερῶν, εἰ δυνατὸν δὲ καὶ πλέον, ἐξαιρέτως, εἴπερ αἱ βοσκαὶ πλησίον τοῦ ἀπλήκτου.

17. *εἰ δὲ εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου γένηται τὸ τέλος αὐτοῦ, πρὸς ἡμᾶς ἐναντίον ἡμῖν καὶ ἀσύμφορον φαίνεται τὸ εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας* cc. 1313. 1314. Lami.
ποιῆσαι πάλιν δημόσιον πόλεμον τοὺς τραπέντας ἀπὸ δη|||μοσίου πολέμου. διὰ τοῦτο οὐδὲ συμβουλεύομέν σοι, στρατηγέ, ἵνα, ἀφ' ἧς γένηται τροπὴ εἰς τὸν ἡμέτερον στρατόν, ἐπιτηδεύσῃς πάλιν πρὸς τὸ πολεμῆσαι. τοῦτο γὰρ εἰς πάντας δύσκολόν ἐστι καὶ πολὺ

2122—2123. *τούτου δὲ* C.

καὶ οὐδεὶς εἴωθεν εὐθέως ⟨ἀπὸ⟩ τὰς ἥττας ἀναμάχεσθαι, πλὴν τῶν Σκυθικῶν, κατεξαίρετον δὲ Ῥωμαίοις ἀνοίκειον. ὡς, εἰ γὰρ καὶ σφάλμα παρακολουθήσει καὶ ἐλπίσει ὁ στρατηγὸς τοῦτο διὰ τῆς δευτέρας μάχης διορθοῦσθαι, οὐκ ἔστιν ἱκανὸν τὸ πλῆθος τὴν αἰτίαν διαγινώσκον τοῦ προαιρέσει εἰς δημοσίαν μάχην εὐθέως ἐλθεῖν. ὡς γὰρ ἐκ θείας ψήφου οὕτως τὸ ἀποτέλεσμα δεχόμενον

CONSTITUTIO XIV.

πάντοτε δυσχερές ἐστι τοῦτο καὶ οὐδεὶς εἴωθεν εὐθέως ἀπὸ τὰς ἥττας ἀναμάχεσθαι· σπάνιον γὰρ τοῦτο καὶ Ῥωμαίοις ἀνοίκειον. ὥστε, εἰ καὶ σφάλμα παρακολουθήσει καὶ ἐλπίσει ὁ στρατηγὸς τοῦτο διὰ τῆς δευτέρας μάχης διορθοῦσθαι, οὐκ ἔστιν ἱκανὸν τὸ πλῆθος τὴν αἰτίαν διαγινῶσκον ⟨τοῦ⟩ προαιρέσει εἰς δημοσίαν μάχην εὐθέως ἐλθεῖν. ὡς γὰρ ἐκ θείας ψήφου οὕτως τὸ ἀποτέλεσμα δεχόμενον ἐν πάσῃ δειλίᾳ γίνεται.

4770. πάντοτε om. **A** || -ες εστιν **W**, -ές ἐστὶ **A** P_1 **E** || **4771.** ἀπὸ] cf. vs. **2542.**; omm. P_1 **E** || ἥττας **WE** || **4771—4772.** Pro σπάνιον . . . . ἀνοίκειον **A** P_1 **E** τοῦτο δὲ ῥωμαίοις ὡς ἐπὶ (ἐπι P_1) τὸ πλεῖστον ἀνοίκειον habent || **4772.** σφαλματα **W**, σφάλματα P_1 **E** || **4774.** οὐκεστιν **W**, οὐκ ἐστὶν **M A** P_1 **E** || **4775.** διαγινῶσκον ego, διαγιγνώσκον **MW**, γινῶσκον **A**, γινώσκων P_1 **E** || **4775.** τοῦ inserui || ἰδία προαιρέσει **A** P_1 **E** || **4776.** ἐλθεῖν] στῆναι **A** P_1 **E** || **4777.** ἐν πᾶσι **MW**, πᾶσι P_1 **E**.

ἀραιὰ γίνεται, ἵνα οἱ τραπέντες νικήσωσι παρ' αὐτὰ πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς ἡμέρας. ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίους τοῦτο ἀνοίκειόν ἐστιν, ὥστε καὶ σφάλμα ἂν γένηται εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐλπίσῃ ὁ στρατηγός, ἵνα εἰς τὸν δεύτερον πόλεμον διορθώσηται αὐτὸ καὶ ταύτῃ καὶ ὁ στρατὸς τὸ σφάλμα, ὅμως οὐκ ἔρχονται πάλιν μετὰ προαιρέσεως εἰς τὸν πόλεμον τὸν δημόσιον. τὴν γὰρ πρώτην τροπὴν οὔτε λογίζονται, οὔτε ἐκ τοῦ θεοῦ ἐγένετο εἰς αὐτούς. ἐκ τούτου ἐμβαίνει εἰς αὐτοὺς πᾶσα δειλία.

2125. ἀραιὰ = σπανίως

*ἐν πάσῃ δειλίᾳ γίνεται. διὸ χρὴ ἀνάγκης καὶ περιστάσεως χωρὶς μετὰ δημοσίαν ἧτταν μὴ ἐπιτηδεύειν κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας φανερῶς συμβάλλειν ἐκ παρατάξεως, ἀλλὰ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ σπουδάζειν καιροσκοποῦντα αἰφνιδιάζειν καὶ τὸ λεγόμενον φυγομαχεῖν, μέχρις οὗ ἐν λήξῃ τῆς δειλίας ἐκείνης * γενόμενος ὁ στρατὸς πάλιν ἀναρρωσθῇ. εἰ μέντοι καὶ ὁ στρατὸς πρόθυμος εὑρεθῇ καὶ ὁ στρατηγὸς δοκιμάσει τοῦ πάλιν συμβάλαι δι' εὐλόγους αἰτίας, ἃς γράφειν πολλὰς ἐπισυμβαινούσας οὐκ ἔστι ῥάδιον, δεῖ τὴν πρόμαχον*

CONSTITUTIO XIV.

18. *Διὸ χρή σε ἀνάγκης καὶ περιστάσεως χωρὶς μὴ* 18.
ἐπιτηδεύειν ⟨κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας⟩ φανερῶς συμβάλλειν μάχην μετὰ δημοσίαν ἧτταν διὰ παρατάξεως, ἀλλὰ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ σπούδαζε καιροσκοπῶν, ὅπως [p. 185. M.]
αἰφνιδιάσῃς καὶ τὸ δὴ λεγόμενον φυγομαχήσῃς, ἕως ἂν εἰς λῆξιν τῆς δειλίας ἐκείνης γενόμενος ὁ στρατὸς θαρρήσῃ τοῦ πάλιν ποιήσασθαι συμβολὴν δι' εὐλόγους αἰτίας πολλάκις ἐπισυμβαινούσας, ἃς ἄρτι γράφειν οὐκ ἔστιν εὔκολον.

4778. *Διο* **M**, *διὸ* **A** || *χωρὶς ἀνάγκης καὶ περιστάσεως χωρὶς* **A**, *χωρὶς ἀνάγκης καὶ περιστάσεως* **P₁E** || **4780.** *ἥτταν* **M** || **4781.** *ἐπιτηρῶν* (*ἐπιτηρεῖν* **P₁E**) *τὸν καιρὸν* **AP₁E** || **4782.** *δὴ* om. **E** || In cod. **A** *φυγομαχήσης η* e corr. || **3783.** *δουλείας* **E** || **4784.** In *θαρρήσῃ η* e corr. in **A** || *συμβολὴν* **AP₁E** et **Meursii codex**, *συλλογὴν* **MW**; cf. *Rec. Const.* XIV. 53. || **4785.** *ἀντιγράφειν* **MW** || **4785—4786.** *οὐκέστιν* **W**, *οὐκ ἐστὶν* **MAP₁E.**

18. *διὰ τοῦτο σπουδάζειν χρή, ἵνα ἀφ' οὗ γένηται δημοσία τροπή, μὴ ἐπιτηδεύσῃς χωρὶς ἀνάγκης καὶ περιστάσεως ποιῆσαι παρ' αὐτὰ δημόσιον πόλεμον, ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα καιροσκοπῇς καὶ σπουδάζῃς, ὅπως μετὰ δόλου καὶ ἀπάτης αἰφνιδιάσῃς καὶ φυγομαχήσῃς τὸ λεγόμενον, ἕως οὗ ἐκβῇ ἡ δειλία ἐκείνη ἀπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ θαρρήσει πάλιν πρὸς τὸ ποιῆσαι συμβολὴν πολέμου δι' αἰτίας τινάς, αἵτινες πολλάκις εὐλόγως συμβαίνουσι, πλὴν γράφειν αὐτὰς οὐκ ἔστιν εὔκολον.*

2131. *ἀφοῦ* C || 2132. *παραυτὰ* C.

τάξιν ὡς κατακρουσθεῖσαν εἰς δευτέραν ποιεῖν καὶ τὴν δευτέραν εἰς πρόμαχον μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ταγμάτων τῶν ἐν τῇ πρώτῃ· καθ' ἑαυτὴν γὰρ ὡς μικροτέρα οὐκ ἐπαρκεῖ. ἀλλ' οὐδὲ ἐμβραδύνειν δεῖ ἀσκόπως ἐπὶ ταῖς ἐναντίαις ἐκβάσεσι τοῦ πολέμου, εἰ μή που ἐλπὶς συμμαχίας ἢ ἕτερος τρόπος βοηθείας προσδοκᾶται ἤ, ὡς εἰκός, πρότασις βαστάζουσα παρὰ τῶν ἐχθρῶν γίνεται, ἥπερ ἀναγκαῖον μὴ πουβλικίζειν προχείρως, ἀλλ' ἰδίᾳ ταύτην μανθάνειν. καί, εἰ

CONSTITUTIO XIV.

19. 19. Ἐὰν δὲ καὶ ἅπαξ θαρρήσῃς συμβαλεῖν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς δειλίας, δεῖ τὴν πρόμαχον τάξιν ὡς κατακρουσθεῖσαν εἰς δευτέραν τάξιν ποιεῖν καὶ τὴν δευτέραν εἰς πρόμαχον μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ταγμάτων τῶν ἐν τῇ πρώτῃ· μικροτέρα γὰρ οὖσα τῆς πρώτης καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἐπαρκεῖ.

20. 20. Ἀλλ' οὐδὲ ἐμβραδύνειν δεῖ ἀσκόπως ἐπὶ ταῖς ἐναντίαις ἐκβάσεσι τοῦ πολέμου, εἰ μή που ἐλπὶς συμμαχίας ἢ ἕτερος τρόπος βοηθείας προσδοκᾶται ἤ, ὡς εἰκός, ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἐχθρῶν γίνεται, ἥνπερ
c. 856. ἀναγκαῖον μὴ πουβλικίζειν προχείρως, ἀλλ' ἰδίᾳ ταύτην

4787. συμβάλλειν Meursii codex et A || 4787—4788. μ. τ. ἀπ.] μετὰ τοῦ τὸ P₁E ἀποβαλέσθαι A P₁ E || 4788. τὴν δειλίαν A P₁ E || 4795. τόπος P₁ E || 4797. δημοσιεύειν A P₁ E || εὐθέως A, εὐθὺς P₁ E || ἀλλ' Meursii codex, et omissis verbis δὴ . . . . . καὶ A P₁ E; ἀλλὰ M W || ἰδίᾳ *Scheffer* p. 464; ἢ δεῖ Meursii codex, δὴ M W.

19. ἂν δέ, ἀφ' οὗ ἐκβῇ ἡ δειλία ἐκ τοῦ στρατοῦ καὶ θαρρήσει, ἵνα ποιήσῃς μίαν πόλεμον, ἁρμόζει, ἵνα τὴν μὲν πρώτην παραταγὴν ὡς κατακρουσθεῖσαν ποιήσῃς δευτέραν, τὴν δὲ δευτέραν πρώτην, πλήν, ἵνα ἔχῃ καὶ τὰ ἐπίλεκτα τάγματα, ἅπερ ἦσαν εἰς τὴν πρώτην, ἐπειδὴ μικροτέρα ἐστὶν ἡ δευτέρα παρὰ τὴν πρώτην καὶ μόνη οὐκ ἀρκεῖ.

20. ὅτε δὲ γένηται τροπὴ εἰς τὸν στρατόν σου, οὐδὲ ἐμβραδύνειν ὀφείλεις ἀσκόπως εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, εἰ ἄρα οὐκ ἐλπίζεις ποθὲν συμμαχίαν ἢ βοήθειάν τινα ἢ οὐ γίνεται | ἀπόκρισις τῶν ἐχθρῶν· τὴν δὲ τοιαύτην ἀπόκρισιν μὴ ποιῇς εὐκόλως φανερὰν

2137. μίαν] v. *Soph.*³ p. 427 || 2142. -αν τινὰ C.

μὲν οὐκ ἐτή[1] ἐστι καὶ τὸ προτεινόμενον παρευθὺ γίνεσθαι δύναται, μὴ ἀναβάλλεσθαι, ἀλλὰ πράττειν αὐτὸ ἀσφαλῶς δι' ὀψίδων ἢ ὅρκων. εἰ δὲ ἐπιβλαβές ἐστιν καὶ δι' ὑπέρθεσίν τινος καὶ χαύνωσιν τοῦ ὄχλου λέγεται, τὰ ἐναντία φημίζειν, σκληρότερα τῶν προτεινομένων, ἵνα τῇ ἀπαγορεύσει τῶν προτεινομένων μᾶλλον ὁ στρατὸς πρὸς ὀργὴν διανιστάμενος τῇ ἀνάγκῃ ἰσχυροτέρως τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστῇ καὶ ἔτι πειθήνιος τῷ ἄρχοντι γένηται. ὅσον γὰρ

[1] *Scheffer* emendavit p. 464.

CONSTITUTIO XIV.

μανθάνειν. καί, ἐὰν τὸ προτεινόμενον παρευθὺ γίνεσθαι δύναται, μὴ ἀναβάλλεσθαι, ἀλλὰ πράττειν αὐτὸ ἀσφαλῶς δι' ὀψίδων ἢ ὅρκων. εἰ δὲ ἐπιβλαβές ἐστιν καὶ δι' ὑπέρθεσίν τινος καὶ χαύνωσιν τοῦ ὄχλου λέγεται, τὰ ἐναντία φημίζειν, σκληρότερα τῶν προτεινομένων, ἵνα ⟨τῇ ἀπαγορεύσει τῶν προτεινομένων⟩ μᾶλλον ὁ στρατὸς πρὸς ὀργὴν διανιστάμενος τῇ ἀνάγκῃ ἰσχυροτέρως τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστῇ καὶ ἔτι πειθήνιος τῷ ἄρχοντι γένηται. ὅσον γὰρ βραδυτὴς γίνεται, τοσοῦτον οἱ ἡττη-

4798. *εἰ* **P₁E** || *παῤευθὺ* **W**, *παρευθὺς* **AP₁E** || **4800.** *ὅρκου* **Meursii codex et AE**, *ὅρκου* **P₁** || *-ες ⁒.* **M**, *-εσεστιν* **W**, *-ὲς ἐστὶν* **P₁E** || **4801.** *-σιν τινὸς* **MWP₁E** || **4802.** *δεῖ* inserunt **MW** ante *φημίζειν* || **4803.** Inserui || **4805.** *ἔτι = μᾶλλον*; cf. etiam *Blass-Debrunner*[4] § 62. || **4806.** *βραδύτης* **WAE.**

εἰς τὸ φοσσάτον, καί, ἂν ὑπάρχῃ δύναμις, ἵνα παρ' αὐτὰ γένηται, ὅπερ ἔχουσι μηνύσαι οἱ ἐχθροί, μὴ ἀναβάλλου, ἀλλὰ ποίησον αὐτὸ μετ' ἀσφαλείας ἢ διὰ ὀψίδων ἢ δι' ὅρκων. εἰ δ' ἐστὶ πρὸς βλάβην καὶ γίνεται διὰ ὑπέρθεσιν ἢ διὰ τὸ καταχαυνωθῆναι τὸν στρατόν, οὐ τὰ μηνυθέντα σοι παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ⟨τὰ ἐναντία ἵνα λέγῃς⟩ σκληρότερα ⟨τῶν μηνυθέντων⟩, ἵνα ἐκ τούτου κινηθῇ ὁ στρατὸς εἰς ὀργὴν κατ' αὐτῶν καὶ ἄνελπις εἰς τὰ λεγόμενα προτεινόμενα ἀγωνίσηται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἰσχυροτέρως πρὸς αὐτοὺς καὶ ὑπακούῃ σοι πλέον ἀπὸ τότε. διὰ τοῦτο δὲ συμφέρει ἐμβραδύνειν εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, ἀφ' οὗ γένηται ἡ τροπή σου. καὶ οἱ ἐχθροὶ ἂν μηνύσωσί τι καὶ δύναται γενέσθαι, ἵνα

2144. *παραυτὰ* C, *παραύτικα* v || *μηνύσαι*] cf. vs. 930. || 2147. 2148. Inserui || 2148—2149. *ἄνελπις εἰς* ego, *ἀνελπίσας* C || 2149. *προτεινόμενα* ego, *παρατασσόμενα* C || 2150. *ἀποτότε* C || 2151. Loco verbi *σου* duae vel tres litterae non possunt legi in C || *-σι τὶ* C.

βραδυτὴς γίνεται, τοσοῦτον οἱ ἡττηθέντες δειλότεροι γίνονται καὶ οἱ νικήσαντες τολμηρότεροι. πρὶν ἢ οὖν εἰς τέλειον τὰ φρονήματα καταπέσωσι, δεῖ τὸν στρατηγὸν διά τε τῶν ἀρχόντων τῶν ταγμάτων καὶ ⟨τῶν⟩[1] δεκάρχων καὶ πεντάρχων προτρέψασθαι τὸν στρατὸν καὶ εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἔστι καιρὸς δειλιάσαι, ἀλλ' ὀργισθῆναι μᾶλλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ γενόμενον παρά τινων σφάλμα ἀνδρείως

[1] Habet *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIV.

θέντες δειλότεροι γίνονται καὶ οἱ νικήσαντες τολμηρότεροι.

21. [p. 186. M.] 21. | *Πρὶν ἢ οὖν εἰς τέλειον τὰ φρονήματα καταπέσωσι, χρή σε, ὦ στρατηγέ, διά τε τῶν ἀρχόντων τῶν ταγμάτων καὶ τῶν δεκάρχων καὶ πεντάρχων προτρέψασθαι τὸν στρατὸν καὶ εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἔστι καιρὸς δειλιάσαι, ἀλλ' ὁρμηθῆναι μᾶλλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ γενόμενον παρά τινων σφάλμα ἀνδρείως ἀνακαλέσασθαι. ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια δεῖ σε διαλαλῆσαι.*

4809. ἢ omm. **AP$_1$E** || εἰς τέλειον] τελείως **AP$_1$E** || **4810.** -σιν **WA** || **4812.** ὡς] ὅτι **P$_1$E** || οὐκ ἐστὶ **MAP$_1$E,** οὐκέστιν **W** || **4813.** δρμῆσαι **P$_1$E** || μᾶλλον om. **Meursii codex** et **P$_1$.**

διὰ τάχους ποιῇς αὐτό, ἐπειδὴ ὅσον βραδύνεις, τοσοῦτον γίνονται καὶ οἱ στρατιῶται δειλότεροι καὶ οἱ νικήσαντες τολμηρότεροι.

21. *ἁρμόζει γάρ, ὦ στρατηγέ, πρὸ τοῦ καταθυμῆσαι τελείως τὸν στρατόν, ἵνα παραινέσῃς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων τῶν ταγμάτων καὶ τῶν δεκάρχων καὶ τῶν πεντηκοντάρχων καὶ εἴπῃς πρὸς αὐτούς, ὅτι ἄρτι καιρὸς οὐκ ἔστιν εἰς τὸ δειλιάσαι, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ ὁρμῆσαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ γενόμενον παρά τινων σφάλμα διορθώσασθαι ἀνδρείως. ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια ἁρμόζει σε πρὸς τὸν στρατὸν διαλαλῆσαι.*

2154. καταρραθυμῆσαι C; cf. 2100.

ἀνακαλέσασθαι. καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἐλπὶς τοῦ διὰ δημοσίας παρατάξεως ἀναμαχήσασθαι, τῇ εἰρημένῃ τάξει χρήσασθαι. εἰ δὲ τοῦτο οὐ προβαίνει, συμφερόντως δεῖ κατατολμᾶν τῶν κινδύνων. καὶ εἰ μὲν πεζοί εἰσιν οἱ νικήσαντες ἐχθροί, σπεύδειν μετὰ τῶν ἵππων εὐτάκτως τὰς ἀναχωρήσεις ἤτοι μεταστάσεις τοῦ φοσσάτου ἐκείνου ἀσφαλῶς ποιεῖσθαι καὶ μὴ ἀναμένειν. εἰ δὲ καβαλλάριοι † ὦσιν ἢ Σκύθαι, μάλιστα τῶν περισσῶν καὶ βραδυτέρων ἀλόγων καὶ

CONSTITUTIO XIV.

22. *Καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἐλπὶς τοῦ διὰ παρατάξεως* 22.
δημοσίας τὴν μάχην ἀνακαλέσασθαι, τῇ προειρημένῃ
μεθόδῳ τῆς τάξεως χρήσῃ. εἰ δὲ τοῦτο οὐ προβαίνει,
δεῖ συμφερόντως τῶν κινδύνων κατατολμᾶν.

23. *Καὶ εἰ μὲν πεζοί εἰσιν οἱ νικήσαντες ἐχθροί,* 23.
σπουδάζειν μετὰ τῶν ἵππων εὐτάκτως τὰς ἀναχωρήσεις
ἤτοι μεταστάσεις τοῦ φοσσάτου ἐκείνου ἀσφαλῶς
ποιεῖσθαι καὶ μὴ ἀναμένειν.

24. *Εἰ δὲ καβαλλάριοι ὦσιν, μάλιστα τῶν περισσῶν* 24.
καὶ βαρυτέρων ἀλόγων καὶ πραγμάτων δεῖ περιφρο-

4816. *ἔστιν* **AP₁E**, *ἐστιν* **MW** || **4817.** *πρ|ειρημένη* **W** || **4820.** *εἰσὶν* **MAP₁E**, *εισὶν* **W** || **4822.** *ἀναστάσεις* **Meursii codex** || *καὶ ἀσφαλῶς* **AP₁** || **4824.** *εἰσὶ* **P₁E.**

22. *καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἐλπίς, ἵνα μετὰ δημοσίου πολέμου διορθώσῃς τὴν πρώτην τροπήν, ἵνα ποιήσῃς εἰς τὰς παραταγὰς τὴν μέθοδον ἐκείνην, ἣν προείπομεν. εἰ δὲ οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι δημόσιον πόλεμον, τότε συμφέρει ἀποτολμῆσαί σε εἰς κινδύνους.*

23. *καὶ εἰ μὲν εἰσὶ πεζοὶ οἱ νικήσαντες ἐχθροί, ἵνα σπουδάσῃς μετὰ τῶν ἱππαρίων τοῦ μετασταθῆναι ἀπὸ τοῦ τόπου ἐκείνου τὸ φοσσάτον μετὰ συντάξεως καὶ ἀσφαλείας καὶ μὴ ἀναμένῃς.*

24. *εἰ δ' εἰσὶ καβαλλάριοι οἱ ἐχθροί, ἵνα καταφρονήσῃς τῶν περισσῶν βαρυτέρων*

2161. *-σαι σε* **C.**

πραγμάτων περιφρονεῖν καὶ πεζῇ καθίστασθαι καὶ ἄνευ ὀλίγων καβαλλαρίων πάντας εἰς δύο φάλαγγας ἤτοι τάξεις ⟨παρατάξασθαι⟩[1] ἢ καὶ ἓν τετράγωνον εἰς πλινθίου σχῆμα, καὶ μέσον μὲν τὰ ἄλογα καὶ τὸν τοῦλδον φέρειν, ἔξωθεν δὲ ἔχειν τοὺς στρατιώτας, ὡς εἴρηται, ἐν τάξει καὶ τοὺς τοξότας ἐξωτέρω πεζῇ καὶ οὕτω τὰς μεταστάσεις καὶ ἀναχωρήσεις ποιεῖσθαι ἀσφαλῶς.

12. Ὥσπερ οὖν καί, ἐὰν αἰσίως τὰ τοῦ πολέμου ἐξέλθῃ, οὐ

[1] ποιεῖν habet *Rec. Ambros.*

CONSTITUTIO XIV.

νεῖν καὶ πεζῇ καθίστασθαι καὶ ἄνευ ὀλίγων καβαλλαρίων πάντας εἰς δύο φάλαγγας ἤτοι τάξεις ἢ καὶ εἰς ἓν τετράγωνον πλινθίου σχῆμα παρατάξασθαι. καὶ μέσον μὲν τὰ ἄλογα ἢ τὸν τοῦλδον φέρειν, ἔξωθεν δὲ ἔχειν τοὺς στρατιώτας, ὡς εἴρηται, ἐν τάξει καὶ τοὺς τοξότας ἐξωτέρω καὶ οὕτως τὰς μεταστάσεις καὶ ἀναχωρήσεις ποιεῖσθαι ἀσφαλῶς.

25. 25. Πάλιν δέ, ἐὰν αἰσίως τὰ τοῦ πολέμου ἐξέλθῃ
[p. 187. M.] καὶ θεοῦ βοηθοῦντος ἄρ|ξηται ἡ νίκη, οὐ δεῖ τῇ

4827. *ἅπαντας* **A P₁ E** || *εἰς* omm. **P₁ E** || **4829.** Post *ἢ* inserunt *καὶ* **A P₁ E** || *ἐν* **M W** || **4830.** IX. 17. || **4833.** *πρεπόντως* **A P₁ E** || **4834.** *ἡ* omm. **Meursii codex** et **P₁**.

ἀλόγων καὶ πραγμάτων, καὶ ἵνα ἀφίῃς ὀλίγους καβαλλαρίους, τὸν δὲ λοιπὸν ὅλον στρατόν, ἵνα ποιήσῃς πεζὸν εἰς δύο παρατάξεις ἢ εἰς ἓν τετράγωνον πλινθίον σχῆμα· (λέγεται δὲ πλινθίον, ὅταν διὰ τῶν τεσσάρων πλευρῶν ποιήσῃ τέσσαρας παραταγὰς τετραγώνως, πλὴν αἱ πλευραὶ ἵνα ἀπέχωσιν ἐξ ἴσου ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἔχωσι καὶ λαὸν ἐξ ἴσου, ὅσους δὲ
fol. 40r *ἔχει τὸ μῆκος, τόσους | ὀφείλει ἔχειν καὶ τὸ πάχος)· καὶ μέσον μὲν ἵνα περιπατῶσι τὰ ἄλογα καὶ τὸ τοῦλδον, ἔξωθεν δὲ ἵνα περιπατῶσιν οἱ στρατιῶται μετὰ συντάξεως οὕτω καὶ οἱ τοξόται πάλιν ἐξώτερα· καὶ οὕτως ἵνα ποιῇς μετ' ἀσφαλείας τὴν μετάστασιν καὶ ἀναχώρησιν τοῦ στρατοῦ.*

25. *πάλιν δέ, ἂν ἔλθῃ καλῶς ὁ πόλεμος πρὸς ἡμᾶς καὶ τοῦ θεοῦ βοηθοῦντος ἄρξηται*

2169. ἐξίσο. C || ἐξίσου C || 2170. Verbi *τόσους* tantummodo *τ* potest distingui in C || *ὀφείλεις* C || 2172. *οὕτως* C || *οὕτω* C.

δεῖ τῇ ὠθήσει καὶ μόνῃ ἀρκεῖσθαι, ὡς οἱ ἀπειρόκαλοι, μὴ εἰδότες χρήσασθαι τῷ καιρῷ, ἀκούειν φιλοῦντες νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα ἐνδιδόασι ⟨καιρὸν καὶ⟩[1] μείζονα διὰ τῆς ἐνδόσεως τοῦ καιροῦ κάματον καὶ ἄδηλον τὴν μέλλουσαν ἔκβασιν ἑαυτοῖς κατασκευάζοντες, ἀλλὰ δεῖ ἐπιμένειν τῇ τοῦ ἐχθροῦ τελείᾳ καταλύσει. εἰ δὲ ἐν ὀχυρώματι καταφεύγει, σπεύδειν ἢ χειρὶ ἢ τῇ τῶν λιπόντων εἰδῶν τοῖς ἀνθρώποις ἢ τοῖς ἀλόγοις παραφυλακῇ στενοχωρεῖν αὐτὸν μέχρις ἢ τελείας

[1] *Rec. Ambros.* exhibet: καὶ ἐκ τοῦ ἐνδιδόναι τοῖς ἐχθροῖς τὸν καιρόν.

CONSTITUTIO XIV.

ὠθήσει καὶ μόνῃ ἀρκεῖσθαι ὡς ἀπειροκάλους, μὴ εἰδότας χρήσασθαι τῷ καιρῷ, ἀλλὰ ἀκαίρως ἀκούειν φιλοῦντας τὸ νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα καὶ ἐνδιδόντας σφαλερῶς ⟨καιρὸν⟩ καὶ μείζονα διὰ τῆς ἐνδόσεως τοῦ καιροῦ κάματον ἐπισωρεύοντας καὶ ἄδηλον τὴν μέλλουσαν ἔκβασιν ἑαυτοῖς κατασκευάζοντας, ἀλλὰ δεῖ τῇ τοῦ ἐχθροῦ τελείᾳ καταλύσει ἐπιμένειν.

26. Εἰ δὲ ἐν ὀχυρώματι καταφεύγει, σπουδάζειν 26.
ἢ χειρὶ ἢ διὰ τῶν λιπόντων εἰδῶν τοῖς ἀνθρώποις ἢ τοῖς ἀλόγοις [διὰ] παραφυλακῆς στενοχωρεῖν αὐτὸν

4835. Verbum *ἀπειροκάλους* omm. **AP_1E** || *γινώσκοντας* **AP_1E** || **4839.** *κόπον καὶ κάματον* **AP_1E** || *ὑπομένοντας* **AP_1E** || **4840.** *κατασκευάζοντες* **P_1E** || **4842.** *σπουδάζειν χρὴ* **AP_1E** || **4843.** *ἢ διὰ δυνάμεως ἢ διὰ τῶν λειπόντων* **AP_1E** || **4844.** *διὰ* seclusi.

γίνεσθαι ἡ νίκη, οὐκ ὀφείλομεν ἀρκεῖσθαι εἰς τὴν τροπὴν μόνην, οὐδὲ φαίνεσθαι, ὅτι ἀπειρίαν ἔχομεν τοῦ καλοῦ, ἕως ἔτι εὕρομεν καιρόν, οὐ γινώσκομεν, πῶς ὀφείλομεν διοικήσειν αὐτόν, θέλομεν ἀκαίρως ἀκούειν ἢ παραδέχεσθαι τὸ νίκα καὶ μὴ ὑπερνίκα καὶ ἐκ τούτου ἵνα ἐνδιδῶμεν καὶ φέρωμεν εἰς ἑαυτοὺς περισσότερον κόπον καὶ ποιήσωμεν ἄδηλον τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἁρμόζει, ἵνα περιμένωμεν μέχρι τελείας καταλύσεως τοῦ ἐχθροῦ.

26. ἂν δὲ εἰς ὀχύρωμα καταφύγῃ, ὀφείλομεν σπουδάζειν ἢ ἀπὸ δυνάμεως ἢ ἀπὸ τοῦ κρατῆσαι τὰ λείποντα εἴδη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ εἰς τὰ ἄλογα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ διὰ παρα-

2175. Vocabuli τροπὴν syllaba tantum ἣν potest distingui in C || 2178. ἑαυτοὺς] cf. *Psaltes* p. 196.

*αὐτοῦ καταλύσεως ἢ ἐπωφελῶν συμφόρων, καὶ μηδὲ ἐκλύεσθαι τῇ ὀλίγῃ τοῦ τόπου ὠθήσει, μηδὲ ἀμελεῖν τῆς τοῦ ὅλου πράγματος ἐκβάσεως δι᾽ ὀλίγην καρτερίαν μετὰ τοσοῦτον κάματον καὶ τὸν ἐκ τοῦ πολέμου κίνδυνον, ἐπεὶ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ θήρας τὸ παρὰ μικρὸν ἴσόν ἐστιν τοῦ μηδενός. μήτε μὴν περιφρονεῖν τῆς τῶν στρατιωτῶν εὐταξίας ἀπὸ νίκης μάλιστα, * καθὼς περὶ τάξεως*

CONSTITUTIO XIV.

μέχρι τελείας αὐτοῦ καταλύσεως ἢ ἐπωφελῶν ἡμῖν γινομένων συμφόρων καὶ μηδὲ ἐκλύεσθαι τῇ ὀλίγῃ ὠθήσει, μηδὲ ἀμελεῖν τῆς τοῦ πράγματος ἐκβάσεως δι᾽ ὀλίγην καρτερίαν μετὰ τοσοῦτον πόνον καὶ κάματον καὶ μετὰ τοσοῦτον ἐκ τοῦ πολέμου κίνδυνον, ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ κυνηγίου τὸ παρὰ μικρὸν ἀντὶ τοῦ μηδενὸς ἔσται.

27. c. 857. | 27. *Μήτε μὴν περιφρονεῖν τῆς τῶν στρατιωτῶν εὐταξίας ἀπὸ τῆς νίκης μάλιστα, ἀλλὰ συντεταγμένους διώκειν καὶ μετὰ ἐπιστήμης καὶ νουνεχίας ἐπισκοποῦντα*

4846. *μὴ* P_1E || Verba *τῇ ὀλίγῃ* . . . . 4847. *δι᾽ ὀλίγην* om. P_1 || 4847. *τοῦ τέλους τοῦ πράγματος* AE || 4852. *μήτε δὲ* A, *μηδὲ* E, *μὴ δὲ* P_1 || *καταφρονεῖν* P_1E || 4854. *νουνεχίας*] *φρονήσεως* AP_1E.

καθισμένου αὐτοῦ στενοχωροῦμεν, ἕως οὗ τελείως καταλυθῇ, ἢ ἵνα ποιήσωμεν μετ᾽ αὐτοῦ πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν. καὶ οὐ πρέπει καταχαυνοῦσθαι ἡμῶν, ἐὰν ὀλίγον τρέψωμεν τὸν ἐχθρόν, οὐδέ, ἀφ᾽ ἧς ὑπομείνωμεν τοσοῦτον κόπον καὶ κίνδυνον ἀπὸ τοῦ πολέμου, ὀφείλομεν ἀμελεῖν τῆς συμπληρώσεως τοῦ πράγματος διὰ τὸ μὴ κρατερῆσαι ὀλίγον, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ κυνήγιον ἂν κοπωθῇς πολλά, εἶτα ἀμελήσεις καὶ οὐ σφάξεις τὸν χοῖρον ἢ τὸν ἔλαφον ἢ ἁπλῶς ἄλλο ζῷον. τὸ παρ᾽ ὀλίγον, ἐκεῖνο καὶ τὸ οὐδέν.

27. *ἀφ᾽ οὗ δὲ σὺν θεῷ νικήσομεν, οὐκ ὀφείλουσιν οἱ στρατιῶται περιφρονεῖν τὴν σύνταξιν αὐτῶν καὶ ἀτάκτως διώκειν, ἀλλὰ στρατηγὸς μετὰ ἐπιστήμης καὶ προσοχῆς ἵνα*

2185. *ἀφῆς* C || 2187. *ἀμελήσης* C || 2188. *παρολίγον* C || 2189. *ἀφοῦ* C.

γέγραπται. οὐκ ἀρκεῖ αὕτη μόνη εἰς ἀσφάλειαν ἰδίαν ἢ βλάβην τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ βοήθειαν καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ διοίκησις ἀναγκαία καὶ πρώτη τυγχάνει. δεῖ τοίνυν τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς τόποις ἁρμοδίως κεχρῆσθαι καί, ἐὰν δεδοκίμασται τοῦ πάντως δοθῆναι πόλεμον δημόσιον, πάντα χρὴ σκοπεῖν καὶ τόπον ἐπιτήδειον γυμνόν τε καὶ ὁμαλὸν διὰ τοὺς κοντάτους καὶ μὴ μόνον τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ νώτια μέρη προερευνᾶν καὶ σκούλκαν ἔχειν ἀπὸ δύο καὶ τριῶν μιλίων τῆς παρατάξεως μέχρι

CONSTITUTIO XIV.

⟨εἶναι⟩ τὸν στρατηγὸν τὰ δέοντα. οὐκ ἀρκεῖ γὰρ δύναμις μόνη εἰς ἀσφάλειαν ἰδίαν ἢ βλάβην τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ βοήθειαν καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ διοίκησις ἀναγκαία καὶ πρώτη τυγχάνει.

28. Πρέπον σε οὖν, ὦ στρατηγέ, τοῖς τε καιροῖς καὶ 28.
τοῖς τόποις ἁρμοδίως κεχρῆσθαι καί, ἐὰν δοκιμάσῃς [p. 188. M.]
τοῦ πάντως γενέσθαι πόλεμον δημόσιον, πάντα σκοπήσῃς καὶ τόπον ἐπιτήδειον γυμνόν τε καὶ ὁμαλὸν διὰ τοὺς κονταράτους καὶ μὴ μόνον τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ὀπίσθια μέρη προερευνᾶν δεῖ καὶ ἀπὸ δύο καὶ τριῶν

4855. Inserendum censui εἶναι || **4857.** τὴν . . . . βοηθείας **A**, τῆς . . . . βοηθείας **P₁E** || **4858.** ἀναγκαια **W**, ἀναγκαῖα **MAP₁** || **4859.** σε] post κεχρῆσθαι (-σθαί) habent **AP₁E** || οὖν ἐστιν **P₁** || **4861.** πάντως] πάλιν **AP₁E** || σκοπήσεις **AP₁E** || **4864.** β̄ **P₁**.

σκοπῇ τὰ δέοντα. οὐκ ἀρκεῖ γὰρ δύναμις μόνη εἰς ἀσφάλειαν ἰδίαν ἢ εἰς βλάβην τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ βοήθειαν καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ διοίκησις πρώτη καὶ ἀναγκαῖά ἐστι.

28. διὰ τοῦτο πρέπον ἐστίν, ἵνα καὶ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ πρὸς τοὺς τόπους ἁρμοδίως ποιῇς καί, ἂν διακρίνῃς, ὅτι συμφέρει ποιῆσαι πόλεμον δημόσιον, ἵνα σκοπεύσῃς καὶ τόπον ὁμαλὸν καὶ ἐπιτήδειον διὰ τοὺς κονταράτους, ἵνα προερευνήσῃς οὐ μόνον τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ τὰ ὀπίσω μέρη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν τῆς παραταγῆς,

πέρατος τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τοὺς προκειμένους τόπους, μήπως ῥύσσαι εἰσὶν ἢ δόλος τις πρόκειται.

13. Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου, ὡς εἴρηται, τῶν σκουλκῶν προεξερχομένων ἔωθεν κατὰ τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ τόπου, ἔνθα ἡ συμβολὴ γίνεται, ἀπὸ δύο καὶ τριῶν μιλίων ἐν διπλαῖς σκούλκαις παραγγέλλεσθαι αὐτοὺς μὴ μόνον πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν κίνησιν ἀποβλέπειν καὶ μηνύειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θέλοντας προσρυῆναι,

---

CONSTITUTIO XIV.

ἡμερῶν τῆς παρατάξεως μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τοὺς προκειμένους τόπους ψηλαφᾶν, μήποτε λάκκοι εἰσὶν ἢ αὐτοφυεῖς ἢ ὠρυγμένοι ἢ δόλος τις ἄλλος πρόκειται.

29. 29. Κατὰ δὲ τὴν τοῦ πολέμου ἡμέραν, ὡς ἄνω εἴπομεν, τῶν βιγλῶν προεξερχομένων ἅμα πρωῒ εἰς τέσσαρα μέρη τοῦ τόπου, ἔνθα ἡ συμβολὴ γίνεται, ἀπὸ δύο καὶ τριῶν μιλίων ἐν διπλαῖς βίγλαις παραγγέλλειν αὐτοὺς μὴ μόνον πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν κίνησιν ἀποβλέπειν καὶ μηνύειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θέλοντας

4865. τοῦ π.] συμπληρώσεως A P_1 E || προκειμένους ego, παρακειμένους M W A P_1 E, περικειμένους Meursii codex || 4867. ὦσιν P_1 E || ὠρυγμένοι (cf. *Psaltes* p. 207.) M, ὠρυγμενοι W || τὶς M W P_1 || 4870. πρωῒ omm. P_1 E || 4872. β P_1 E.

ἕως οὗ τελειωθῇ ὁ πόλεμος· ἵνα δὲ ψηλαφᾷς καὶ τοὺς παρακειμένους | τόπους, ἵνα μήποτε λάκκοι ὦσιν ἢ αὐτοφυεῖς ἢ ὠρυγμένοι ἢ ἄλλος τις δόλος.

29. εἰς δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου, ὡς ἄνω εἴπομεν, ἵνα ἐξέρχωνται ταχὺ πρωῒ [ταχὺ] αἱ βίγλαι διπλαῖ ἀπὸ δύο καὶ τριῶν μιλίων εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ τόπου, εἰς ὃν μέλλει γενέσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, καὶ ὀφείλουσι παραγγέλλεσθαι αἱ βίγλαι, ἵνα μὴ μόνον ἀποβλέπωσι πρὸς τὴν κίνησιν τῶν ἐχθρῶν καὶ μηνύωσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς

2204. ἄλλός τις C || 2206. ταχὺ proscripsi.

ὡς εἰκός, τοῖς ἐχθροῖς συνέχειν. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας ἐκ τοῦ στρατοῦ ῥαδίως κωλύουσι καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἐχθρῶν βουλομένους προσφυῆναι καὶ ἐπιφερομένους, ὡς εἰκός, εἴδη μετὰ ἀσφαλείας ὑποδέχονται εἰς τὸ μὴ ἐπηρεάζεσθαι αὐτοὺς παρά τινων κακῶν ἀνθρώπων.

14. Χρὴ δὲ τοὺς κατὰ τὰ ἔμπροσθεν μέρη τῆς παρατάξεως

CONSTITUTIO XIV.

προσφυῆναι, ὡς εἰκός, τοῖς ἐχθροῖς ἀποσκοπεῖν καὶ συνέχειν αὐτούς. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας ἐκ τοῦ στρατοῦ ῥαδίως κωλύουσι καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἐχθρῶν βουλομένους προσφυῆναι καὶ ἐπιφερομένους, ὡς εἰκός, εἴδη τινὰ μετὰ ἀσφαλείας ὑποδέχονται εἰς τὸ μὴ ἐπηρεάζεσθαι αὐτοὺς παρά τινων κακῶν ἀνθρώπων, ὅπερ καὶ ἀεί σε χρὴ παραφυλάττειν εἰς τοὺς προσφεύγοντας μετά τινων πραγμάτων τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ, ὡς ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον.

30. Οἱ δὲ κατὰ τὰ ἔμπροσθεν μέρη τῆς παρατάξεως 30.

4875. *προσφυγεῖν* **A P$_1$ E** || **4875—4876.** *συνέχειν* apud Urbicium = *προσέχειν*; apud Leonem = *κατέχειν*, quod exhibent **A P$_1$ E** || **4877.** *ῥαδίως*] cf. app. ad **490.**; *εὐκόλως* **A P$_1$ E** || *κωλύουσιν* **W A** || **4878.** *προσφυγεῖν* **A P$_1$ E** || **4879.** *πράγματα* **A P$_1$ E** || **4880.** *παρατινων* **M**, *παρατινῶν* **W** || **4881.** *χρή σε* **A** || **4882.** *μετατινῶν* **M W.**

τοὺς θέλοντας προσφυγεῖν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἵνα βλέπωσι καὶ κρατῶσιν αὐτούς. ἐκ τούτου γὰρ εὐκόλως κωλύουσι καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας ἐκ τοῦ στρατοῦ καὶ πάλιν, ἂν προσφεύγωσί τινες εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῶν πολεμίων καὶ βαστάζωσι πράγματά τινα, ὑποδέχονται· αὐτοὺς αἱ βίγλαι μετ' ἀσφαλείας πρὸς τὸ μὴ ἐπηρεασθῆναι αὐτοὺς παρά τινων κακῶν ἀνθρώπων. τοῦτο δὲ ἀεὶ ὀφείλεις παραφυλάττειν εἰς τοὺς προσ|||φεύγοντας μετά τινων πραγμάτων τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ, τὸ μὴ ἐπηρεάζεσθαι αὐτοὺς παρά τινας, ἐπειδὴ ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ δίκαιον. cc. 1315. 1316. **Lami.**

30. *οἱ δὲ βιγλεύοντες εἰς τὰ ἔμπροσθεν μέρη τῆς παραταγῆς περιπατείτωσαν ⟨καὶ*

2210—2211. *-σι τινὲς* C || 2211. *-α τινὰ* C || 2213. *παραφυλάττων* C || 2214. *τινὰς* C || *-ον ἐστὶ* C || 2216—2217. *κ. ὁδ.* ego inserui.

σκουλκεύοντας μέχρις ἑνὸς σαγιττοβόλου τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως ἔμπροσθεν τῆς ἰδίας περιπατοῦντας ὁδηγεῖν, μήπως ἢ φόσσαι εἰσὶν ἐπιτηδὲς ὀρυγεῖσαι ἢ ἕτερος δόλος μεμελέτηται παρὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀναστέλλειν τοὺς ἰδίους εἰς τὸ μὴ ἀδοκήτως περιπίπτειν. δεῖ δὲ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις τόποις καὶ καιροῖς μὴ μόνον ἁπλᾶς τὰς σκούλκας κατὰ τῶν αὐτῶν τόπων ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ διπλᾶ, ἵνα τῆς μίας, ὡς εἰκός, γριπιζομένης τὴν μετ' αὐτὴν μὴ διαλάθῃ. καί,

CONSTITUTIO XIV.

βιγλεύοντες ἄχρι ἑνὸς σαγιττοβόλου τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως ἔμπροσθεν τῆς ἰδίας περιπατείτωσαν καὶ ὁδηγείτωσαν, μήπως, ὡς εἴρηται, φόσσαι ἤγουν ὀρύγματα [p. 189. M.] εἰσιν ἢ ἕτερος δόλος μεμελέτηται παρὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀναστέλλειν τοὺς ἰδίους εἰς τὸ μὴ ἀδοκήτως περιπίπτειν.

31. 31. Ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαίοις τόποις καὶ καιροῖς μὴ μόνον, ὡς εἴρηται, ἁπλᾶς βίγλας κατὰ τῶν αὐτῶν ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ διπλᾶς, ἵνα τῆς μιᾶς, ὡς εἰκός, λανθανομένης τὴν ἑτέραν μὴ διαλάθῃ.

4885. *σαγιτοβόλου* **A P₁ E**, sed in **A** m² addidit || **4887.** *ὁδηγήτωσαν* **M W** || *φόσσαι ἤγουν* omm. **A P₁ E** || **4887. 4888.** *ὀρύγματα* (*ὀρυγματα* **W**) *εἰσὶν* **M W A**, *ὀρύγματα ὦσιν* **P₁ E** || **4891.** § 31.] Cf. XVII, 101. (Mgn.) || Paragraphi 31 et sqq. in **P₁ E** inscribuntur *περὶ βιγλῶν* (*βίγλων* **E**) || **4891.** *οὐ* **A** || *ἁπλᾶς* (*ἁπλὰς* **P₁**, *ἁπλῶς* **E**) *βίγλας ὡς εἴρηται* **A P₁ E** || *ἁπλὰς* **M W** || *κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ποιεῖσθαι χρὴ* **A P₁ E** || **4893.** *διπλὰς* **W A P₁** || **4893—4894.** *ἵνα, ἐὰν τὴν μίαν, ὡς εἰκός, λάθωσιν οἱ ἐχθροὶ* **A P₁ E** || **4894.** *διαλάθωσι* (*-ιν* **A**) **A P₁ E**.

ὁδηγείτωσαν⟩ τὴν ἰδίαν παραταγὴν καί, ἂν εὑρεθῶσιν ἢ ὀρύγματα ἢ ἄλλος δόλος ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἵνα ἀναστέλλωσι τὴν παραταγὴν πρὸς τὸ μὴ περιπίπτειν εἰς αὐτά, ὡς οὐκ ἐλπίζουσιν.

31. εἰς γὰρ τοὺς τόπους καὶ τοὺς καιρούς, ὅπου πρόκειται ἀνάγκη, οὐ μόνον ὀφείλουσι μοναπλαῖ βίγλαι γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διπλαῖ εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἵνα, ἂν λάθωσι τὴν μίαν βίγλαν οἱ ἐχθροί, τὴν ἑτέραν μὴ λάθωσιν.

ἐὰν ἕτοιμός ἐστιν ἡ τάξις καὶ ὁ τόπος ἐπιτήδειος, μὴ ἀναμένειν τοὺς ἐχθρούς, ἵνα μὴ προκανονίζωσιν καὶ μεθοδεύωσιν τὴν τάξιν, ἀλλ' ἀσφαλῶς ὁρμᾶν καὶ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς.

15. Εἰ μέντοι ὑπέρθεσιν ἔχει, ὡς εἰκός, τὰ τῆς συμβολῆς διά τινας εὐλόγους αἰτίας, ἀναγκαῖόν ἐστιν τὴν δευτέραν μάλιστα τάξιν ἐν ταῖς εὑρισκομέναις ὕλαις ἢ τοῖς κοιλοτέροις τόποις ὄπισθεν κρύ-

CONSTITUTIO XIV.

32. Καί, ἐὰν ἕτοιμός ἐστιν ἡ τάξις καὶ ὁ τόπος ἐπιτήδειος, μὴ ἀναμένειν τοὺς ἐχθροὺς ἐν τῇ συμβολῇ, ἵνα μὴ κανονίζωσι καὶ μεθοδεύωσι τὴν τάξιν, ἀλλὰ ἀσφαλῶς ὁρμᾶν καὶ ἐπιτίθεσθαι τοῖς ἐχθροῖς. 32.

33. Ἐὰν δὲ ὑπέρθεσιν ἔχῃ, ὡς εἰκός, τὰ τῆς συμ- 33.
βολῆς διά τινας εὐλόγους αἰτίας, ἀναγκαῖόν ἐστιν τὴν δευτέραν μάλιστα τάξιν ἐν ταῖς εὑρισκομέναις ὕλαις ἢ τοῖς κοιλοτέροις τόποις ὄπισθεν κρύπτειν, ἵνα μὴ πρὸ

4895. ἂν **P₁E** || -ος ἐστὶν **W** || Omisso ἐστὶν **P₁E** post τάξις exhibent ἡ || **4897.** Verba κανονίζωσι καὶ omm. **AP₁E** || τὴν τάξιν] **AP₁E** addunt: καὶ καταστρατηγῶσιν αὐτὴν (αὐτῆς **P₁E**) || ἀλλ' **P₁E**; cf. e. gr. vs. **1127.** || **4899.** ὡς εἰκός omm. **AP₁E** || **4899—4900.** τ. συμβ.] **AP₁E** addunt τοῦ πολέμου || **4900.** -όν ἐστὶν **WAP₁E**, -ον ἐστὶ **M** || **4902.** βαθυτέροις **AP₁E**; **P₁E** addunt καὶ χαμηλοτέροις.

32. εἰ δ' ἐστὶ ἕτοιμος ἡ παραταγὴ καὶ ὁ τόπος ἐπιτήδειος, μὴ ἀναμένῃς τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου, ἵνα μὴ καταστοχάζωνται τὴν παραταγήν σου καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπιτηδεύωνται καὶ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ μετ' ἀσφαλείας ἀποκίνει καὶ ἐπίπιπτε αὐτοῖς.

33. εἰ δ' ἔχει ἀργίαν καὶ ὑπέρθεσιν ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου διά τινας εὐλόγους αἰτίας, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα τὴν δευτέραν παραταγήν σου κρύπτῃς ὄπισθεν εἰς τὰ εὑρισκόμενα δάση ἢ εἰς τοὺς χαμηλοτέρους καὶ ἀποκρύφους τόπους, ἵνα μὴ βλέπωσιν αὐτὴν

2223. ἐστι C || 2227. -ον ἐστὶν C.

πτειν, ἵνα μὴ πρὸ πολλοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἀκαίρως προφαινομένη αὐτὴ μεθοδεύεται καὶ ὑπὸ ἐνεδρῶν τε καὶ ἄλλων ἐγχειρήσεων σοφίζεται.

CONSTITUTIO XIV.

πολλοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἀκαίρως προφαινομένη αὐτὴ μεθοδεύεται καὶ ἐπιβουλεύεται ὑπὸ ἐγκρυμμάτων ἢ καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐγχειρήσεων κατασοφίζεται.

34. 34. Ἐπεὶ δὲ περὶ βιγλῶν ἐμνημονεύσαμεν, δεῖ σε |
c. 860. αὐτὰς ὀχυρὰς ποιεῖν καὶ διαιρεῖν τοὺς βιγλεύοντας, ἵνα οἱ μὲν ὑπνοῦσιν, οἱ δὲ ἐγρηγοροῦσιν καὶ οὕτως ἐναλλάσσοντας ἀλλήλους βιγλεύειν. μὴ γὰρ πιστεύσῃς τινί, κἂν ὑπόσχεσιν ποιεῖται ὅλην τὴν νύκτα γρηγορῆσαι ἄγρυπνον· γὰρ ἐνδέχεται καὶ αὐτόματον ὕπνον ἐπελθεῖν. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις βίγλαις, ὅτε χρεία, πάντως καὶ

4903. *φαινομένη* **A**, *φυλαττομένη* **P$_1$E** || *αὐτῇ* **ME**, omm. **AP$_1$** || 4903—4903. 4904. *μεθοδεύηται* et *ἐπιβουλεύηται* **AP$_1$E** || *ἢ* om. **A**, *καὶ* omm. **P$_1$E** || 4905. *ἄλλων τινῶν* **P$_1$E** || *κατασοφίζεται* ego, *κατασοφίζηται* **MW**, omm. **AP$_1$E** || 4906. § 34.] Cf. XVII, 102 et 103 (Mgn) || *ἐπειδὴ δὲ* **P$_1$E** || 4907. *ὀχυρὰς* **M**, *ἀσφαλεῖς* **AP$_1$E** | *διαμερίζειν* **AP$_1$E** || 4908. *κοιμῶνται* **AP$_1$E** || *γρηγορῶσι* (-*σι* **P$_1$E**) **AP$_1$E** || 4908—4909. *ἐλλάσσοντας* **P$_1$**, *ἐλάσσοντας* **E** || 4909. *ἀλλ. καὶ διαδεχομένους βιγλεύειν* **AP$_1$E** || *ἀλλήλας* (sup. *ους*) **M** || 4910. *κἂν* **MW**, *καὶ* **P$_1$E** || *ποιεῖται* **Moursii codex** et **P$_1$E**, *ποιῆται* **MWA** || 4910—4911. *γρ. ἄγρ.*] *ἀγρυπνῆσαι* **A**, *ἀγρυπνεῖν* **P$_1$E** || 4911. *καὶ* inserunt ante *γὰρ* **MW** || *γὰρ*] cf. Cecaumenus 41, 9: *ὁ πατήρ σου, γὰρ ἐροῦσι, τοιοῦτος ἦν ἐκδικητής κ. τ. λ.* || *ἐνδέχεται γὰρ καὶ* **AP$_1$E**.

ἀπὸ μακρόθεν οἱ ἐχθροὶ καὶ ποιῶσιν ἐγκρύμματα καὶ ἐπιβουλὰς καὶ ἄλλας τινὰς τέχνας πρὸς αὐτήν.

34. τὰς δὲ βίγλας ἁρμόζει σε ὀχυρὰς ποιεῖν καὶ χωρίζειν τοὺς βιγλίζοντας, ἵνα οἱ μὲν φυλάσσωσι γρηγοροῦντες, οἱ δὲ ἠρεμῶνται καὶ οὕτως, ἐναλλάσσοντες ἀλλήλους, ἵνα
fol. 41r *βιγλίζωσι. μὴ ⟨γὰρ⟩ | πιστεύσῃς ἄλλῳ τινί, κἂν ποιῇ ὑπόσχεσιν . . . . γρηγορῇ, ἐπειδὴ ἐνδέχεται, ἵνα καὶ ἐκείνου μὴ θέλοντος . . αὐτόματος ὕπνος εἰς αὐτὸν ⟨ἐπέλθῃ⟩. εἰς δὲ τὰς ἄλλας βίγλας, ὅτε ἐστι χρεία, ἁρμόζει, ἵνα καὶ ὀρθοὶ ἱστάμενοι*

2232. *ἐναλάσσοντες* C || 2233. *γὰρ* inserui || *ἄλλον τινὰ καὶ ποιῇς* C || 17 litterae madore obscuratae in C; item 2234. duae litterae || 2235. *ἐπέλθῃ* inserui || *ὅτι ἐστὶ* C.

Urbicii VII[2] 6. *Χρὴ σπουδάζειν μετὰ τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν τοὺς πληγάτους παραμυθεῖσθαι καὶ τοὺς διαπίπτοντας ἐν τῷ πολέμῳ ταφῆς ἀξιοῦν, ἐπειδὴ καὶ ὅσιόν ἐστιν καὶ προθυμίαν τοῖς ζῶσιν ἐμποιεῖ.*

CONSTITUTIO XIV.

ὀρθοὺς ἱσταμένους βιγλεύειν. αἱ γὰρ καθέδραι καὶ αἱ ἀνακλίσεις τὰ σώματα μαραίνουσιν εἰς ὕπνον, ἡ δὲ τῶν σκελῶν στάσις διέγερσιν τῆς διανοίας ποιεῖ.

35. | *Ἀναγκαῖον δέ σοι μετὰ τὸν πόλεμον, ὦ στρα-* 35. [p. 190. M.]
τηγέ, τοὺς πληγωθέντας ἐν αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν παραμυθεῖσθαι καὶ τοὺς διαπίπτοντας ἐν τῷ πολέμῳ ταφῆς ἀξιοῦν καὶ μακαρίζειν διηνεκῶς, ὡς ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀδελφῶν μηδὲ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν προτιμήσαντας, ἐπειδὴ καὶ ὅσιόν ἐστιν καὶ προθυμίαν τοῖς ζῶσιν ἐμποιεῖ.

4913—4914. Pro *αἱ γὰρ . . . . . εἰς ὕπνον* **AP$_1$E** habent: *τὸ γὰρ καθέζεσθαι καὶ* (**P$_1$E** inserunt *τὸ*) *ἀνακλίνεσθαι εἰς ὕπνον τὰ σώματα καταφέρει* || **4914.** *ἀνακλίσεις* **Meursii codex**, *ἀνακλήσεις* **MW** || *μωραίνουσιν* **M**, *μαραίνουσιν* **W** et **Meursii codex**; cf. XVII, 103 (Mgn.): *ἡ γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς στάσις μαραίνει τὸν ὕπνον καὶ μᾶλλον ἐγρηγόρους τοὺς ἱσταμένους ποιεῖ* || **4914—4915.** *αἱ δὲ τῶν σκελῶν στάσεις* **MW** || **4916.** Ad § 35 in mge cod. **E** legitur: *περὶ τοῦ παραμυθεῖσθαι τοὺς πληγωθέντας καὶ θνήσκοντας θάπτειν καὶ μακαρίζειν* || **4918.** *ἀποθνήσκοντας* **AP$_1$E** || **4918—4919.** *τ. ἀξ.*] *θάπτειν* **AP$_1$E** || **4921.** *ὅσιον ἐστὶν* **MW**, *ὅσιον ἔστι* **A**, *ὅσιον ἐστι* **P$_1$**, *-ον ἐστὶ* **E**; **AP$_1$E** addunt *τοῦτο*.

βιγλίζωσι. καὶ γάρ, ἂν καθίσῃ τις ἢ πέσῃ, ὥσπερ μωραίνεται καὶ ἔρχεται εἰς ὕπνον. ἂν στήκῃ ὀρθός, ἔχει καὶ γρήγορον τὴν διάνοιαν αὐτήν.

35. *ἀναγκαῖον δέ σοι τὸ παραμυθεῖσθαι ἀπὸ τοῦ πολέμου τοὺς πληγέντας εἰς αὐτὸν καὶ τὸ θάπτειν ὁμοίως τοὺς ἀποθνήσκοντας εἰς αὐτὸν καὶ μακαρίζειν αὐτοὺς διηνεκῶς, ὡς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἀποθανόντας. τοῦτο γὰρ καὶ καλόν ἐστι καὶ προθυμίαν εἰς τοὺς ζῶντας ποιεῖ.*

2236. *τὶς* C || 2239. *ἀποθνήσκοντας*] cf. *Crönert* p. 49.

Urbicii VII[2] 15. Ἐπειδὴ δὲ εὑρίσκομεν καὶ Ῥωμαίους καὶ πάντας τοὺς ἐθνικούς, ὡς ἐπίπαν μήκοθεν τὰς ἀλλήλων παρατάξεις ὁρῶντας, ἐπισημαίνεσθαι τὴν στυγνοτέραν μᾶλλον τῇ ὄψει ἐπιτυγχάνειν ἐν ταῖς μάχαις ἤπερ τὴν ἐν ὅπλοις λάμπουσαν, καὶ ὅτι ψευδές ἐστι τὸ χυδαῖον· μετὰ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ κρίσιν τῇ τοῦ στρατηγοῦ διοικήσει καὶ προθυμίᾳ τοῦ στρατοῦ ὁ πόλεμος κρίνεται. ἀλλ' οὖν

CONSTITUTIO XIV.

36. 36. Εἰ δὲ καὶ τέκνα αὐτοῖς εἰσιν ἢ σύμβιος καὶ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἀγωνιζόμενοι προθύμως ἐτελειώθησαν, καὶ ταῦτα παραμυθίας ἀξιοῦν τῆς προσηκούσης.

37. 37. Ἐπειδὴ δὲ εὑρίσκομεν καὶ Ῥωμαίους καὶ πάντας τοὺς ἐθνικούς, ὡς ἐπίπαν μήκοθεν τὰς ἀλλήλων παρατάξεις ὁρῶντας, ἐπισημαίνεσθαι τὴν στυγνοτέραν μᾶλλον τῇ ὄψει ἐπιτυγχάνειν ἐν ταῖς μάχαις ἤπερ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις λάμπουσαν, κἂν τάχα ψευδές ἐστιν τὸ χυδαῖον τοῦτο. μετὰ γὰρ τῆς κρίσεως τοῦ θεοῦ τῇ τοῦ στρατηγοῦ διοικήσει καὶ προθυμίᾳ τοῦ στρατοῦ ὁ πόλεμος

4922. εἰσὶν **W A P₁ E** || συμυιοι **P₁**, σύμβιοι **E** || 4923. εστιν **W**, ἐστὶν **E** || ὅτι habent **codd.**; cf. ed. Lamiana cum editione Migneiana || ἀπέθανον **A P₁ E** || 4924. τῆς προσηκ. παρ. ἀξ. **A P₁ E** || 4925. ἐπειδὴ] cf. vs. **1747.** Rec. Const. || 4926. ὡς ἐπι τὸ πλεῖστον **A**, ὡς ἐπιπλεῖστον **P₁**, ὡς ἐπὶ πλεῖστον **E** || 4926—4927. ^παρα^τάξεις **A**, sed παρα a m² additum || 4928. ἐντυχεῖν **P₁ E**, εὐτυχεῖν **A** || ἤπερ **A**, εἴπερ **P₁ E** || 4929. κἂν **M P₁ E**, κὰν **W**, καν **A** || εστιν **W**, ἐστι **A**, ἢ **P₁ E** || 4929. 4930. τοῦτο καὶ χυδαῖσον **A**, τοῦτο καὶ χυδαῖον **P₁ E** || 4931. πρ.] πολεμία **P₁** || τοῦ στρατοῦ omm. **A P₁ E** || ὁ πρόθυμος **P₁**.

36. ἂν δὲ καὶ παιδία καὶ γυναῖκας ἔχωσιν οἱ ἀποθανόντες καὶ ὑπάρχῃ φανερόν, ὅτι προθύμως ἀγωνιζόμενοι ἀπέθανον, πρέπει ταῦτα παραμυθεῖσθαι, ὡς ἁρμόζει.

37. εὑρίσκομεν δέ, ὅτι καὶ Ῥωμαῖοι ἅπαντες καὶ οἱ ἐθνικοί, βλέποντες μακρόθεν τὰς παραταγὰς ἀλλήλων, οἵαν θεωροῦσιν, ὅτι φαίνεται στυγνοτέρα, ἐκείνην λέγουσιν, ἵνα εὐτυχήσῃ μᾶλλον εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὴν ἔχουσαν ἅρματα λαμπρότερα, κἂν τάχα ψευδὲς ὑπάρχῃ τὸ χυδαῖον τοῦτο. ἐπειδὴ πρῶτον ἡ τοῦ θεοῦ κρίσις, εἶτα ἡ διάταξις τοῦ στρατηγοῦ

2246. ἅρματα C.

διὰ τοὺς ἐπισκήπτοντας χρή, εἰ μὲν ὗλαι ἢ κοῖλοι τόποι πρόκεινται, τὸν στρατὸν ἐκεῖσε ἀποκρύβειν καὶ πρὸ πολλοῦ μὴ ἐπιδεικνύειν τοῖς πολεμίοις εἰς τὸ κατασοφίζεσθαι αὐτόν, εἰ μήπου ἔλθωσιν ἀπὸ ἑνὸς σημείου ἢ δευτέρου· εἰ δὲ γυμνός ἐστι καὶ καθαρὸς ὁ ἀήρ, τότε τὰς κασσίδας παρασκευάζειν μὴ πρὸ πολλοῦ φορεῖσθαι, ἀλλὰ ταῖς χερσὶ κατέχεσθαι, μέχρις οὗ ἐγγίσωσιν οἱ ἐχθροί· ἀλλὰ καὶ τὰ σκουτάρια μικρὰ ὄντα ἔμπροσθεν κατὰ τοῦ στήθους φέρειν καὶ

CONSTITUTIO XIV.

κρίνεται. ἀλλ᾽ οὖν διὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα στοχαζομένους δέον ἐστίν, ὥστε εἰ μὲν ὗλαι ἢ κοῖλοι τόποι πρόκεινται, ἐκεῖσε τὸν στρατὸν ἀποκρύβειν καὶ πρὸ πολλοῦ τοῖς πολεμίοις μὴ ἐπιδεικνύειν, ὥστε μὴ κατασοφίζεσθαι καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτῷ, εἰ μήπου ἔλθωσιν ἀπὸ ἑνὸς ἢ δευτέρου σημείου.

38. Εἰ δὲ γυμνὸς ὁ τόπος καὶ καθαρὸς ὁ ἀήρ ἐστιν, 39. [ex err. typogr.] τότε τὰς κασσίδας παρασκευάζειν μὴ πρὸ πολλοῦ φορεῖσθαι, ἀλλὰ ταῖς χερσὶ κατέχεσθαι, μέχρις ἂν ἐγγίσωσιν οἱ ἐχθροί· ἀλλὰ καὶ τὰ σκου|τάρια μικρὰ ὄντα [p. 191. M.] ἔμπροσθεν εἰς τὸ στῆθος φέρειν καὶ σκέπειν δι᾽ αὐτῶν

4933. ὥστε omm. A P_1 E || ὗλαι Migne, ὕλαι codd. || κοῖλοι Migne, κοιλοι W, κοίλοι M, βαθεῖς καὶ (ἢ E) χαμηλοὶ A P_1 E || 4934. ἀποκρύβειν] cf. *Psaltes* p. 244; ἀποκρύπτειν A P_1 E || 4935. μὴ prius A P_1 E post (4934.) καὶ exhibent || 4936. αὐτῶν M W, αὐτὸν Meursii codex et A || μήπω M W || 4937. μιλίου A P_1 E || 4938. ἀὴρ ἐστὶν A, ἀὴρ ἐστι P_1 E || 4940. χερσὶν W || 4940—4941. ἐγγίζωσιν P_1 E.

καὶ ἡ προθυμία τοῦ στρατοῦ ποιοῦσι τοῦ πολέμου τὴν νίκην καὶ τὴν τροπήν. ὅμως διὰ τοὺς στοχαζομένους τὰ τοιαῦτα πρέπει, ἵνα εἰ μὲν πρόκεινται δάση ἢ ἀπόκρυφοι καὶ χαμηλοὶ τόποι, ἀποκρύπτηται ἐκεῖ ὁ στρατηγὸς καὶ μὴ φαίνηται ἀπὸ μακρόθεν τοῖς πολεμίοις, ἕως οὗ ἔλθωσιν ἀπὸ ἑνὸς ἢ δύο μιλίων. οὐδὲ γὰρ συμφέρει φαίνεσθαι αὐτοὺς μακρόθεν, ἵνα μὴ πρὸς τὴν σύνταξιν αὐτῶν ποιῶσιν ἐπιτηδεύματα καὶ ἐπιβουλὰς οἱ ἐχθροί.

38. εἰ δ᾽ ἐστὶν ὁ τόπος γυμνὸς καὶ ἀὴρ καθαρός, τότε μὴ παραχώρει τῷ στρατῷ, ἵνα βάλλωσι πρώϊμα τὰς κασίδας, ἀλλ᾽ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἵνα κρατῶσι ταύτας, ἕως οὗ πλησιάσωσι οἱ ἐχθροί. τὰ δὲ σκουτάρια μικρὰ ὄντα βασταζέτωσαν ὁ στρατὸς ἔμπροσθεν

2250. ἀπομακρόθεν C || 2253. ἔστιν C.

σκέπειν ἐντεῦθεν τὰς ζάβας· καὶ τὰς † σκαπλίδας[1] τῶν ζαβῶν ὄπισθεν κατὰ τῶν ὠμοπλατῶν φέρειν ἕως καιροῦ καὶ τὰ σίδηρα τῶν κονταρίων ἀποκρύπτειν εἰς τὸ παντοίως τὰ ὅπλα μήκοθεν μὴ διαλάμπειν διὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοιοῦτον σημεῖον, ὅπερ ἐπισκήπτουσιν οἱ ἐναντίοι, προκαταλαμβάνεσθαι τὰς γνώμας αὐτῶν, ὥστε εἰς δειλίαν καὶ πρὸ τῆς μάχης μεταπίπτειν.

[1] Legendum censeo *καππίδας* a *cappa*; vol. I. p. 99. *καππίοις* pro *σκαπλίοις*.

CONSTITUTIO XIV.

καὶ τὰ λωρίκια· καὶ τὰς † κασσίδας [ἢ] ὄπισθεν κατὰ τῶν ὠμοπλατῶν φέρειν. εἰ ἔχουσι σιδηρᾶ σκουτάρια λαμπρά, ἀλλὰ καὶ τὰ σίδηρα τῶν κονταρίων ἀποκρύπτειν εἰς τὸ παντοίως τὰ ὅπλα μήκοθεν ⟨μὴ⟩ διαλάμπειν διὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, ἀλλ᾽ ὥστε καὶ διὰ τοιούτου σημείου, ὅπερ σημειοῦνται οἱ ἐναντίοι, προκαταλαμβάνεσθαι τὰς γνώμας αὐτῶν, καὶ εἰς δειλίαν καὶ πρὸ τῆς μάχης μεταπίπτειν.

4943. *ἢ* eieci || **4943—4945.** Pro *ἢ ὄπισθεν . . . . . λαμπρὰ* **AP₁E** habent: *εἰ δὲ ἔχουσι σιδηρᾶ* (*σιδηρὰ* **P₁E**) *σκουτάρια λάμποντα ὀπίσω εἰς τοὺς ὠμοπλάτας* (*ὠμόπλατας* **E**) *ἀπορρίπτειν* (*ἀποῤῥίπτειν* **A**) || **4944.** *ὁμοπλατῶν* **W** || **4946.** *μηδαμῶς* **AP₁E** || *μήκοθεν δ.*] *διαλάμπειν ἀπὸ μακρόθεν* (*ἀπο μακρόθεν* **AP₁**) **AP₁E** || *μὴ* inserui || **4947.** *διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν* **AP₁E** || *ἄλλως τε* **MWAP₁E**, *ἀλλ᾽ ὥστε* **Meursii codex.** || *διὰ τοῦ* (*του* **P₁**) *τοιούτου* **AP₁E** || **4948.** Pro *σημ. οἱ ἐν.* **AP₁E** *οἱ ἐχθροὶ* [illegible] habent: idem continuant *καλόν ἐστι* (*ἐστὶ* **E**, *ἐστιν* **P₁**) *προκαταλαμβάνεσθαι κ. τ. λ.* || **4949.** *διανοίας* **AP₁E** || **4949—4950** Pro *καὶ εἰς δ. . . . μεταπίπτειν* in **AP₁E**: *καὶ προκαταπλήττεσθαι καὶ εἰς δειλίαν ἐμπίπτειν καὶ πρὸ τῆς μάχης.*

εἰς τὰ στήθη καὶ σκεπέτωσαν δι᾽ αὐτῶν καὶ τὰ λωρίκια καὶ τὰς κασίδας αὐτῶν. εἰ δ᾽ ἐστὶ τὰ σκουτάρια σιδηρᾶ καὶ λάμπουσι, βασταζέτωσαν αὐτὰ ὄπισθεν εἰς τὰς ὠμοπλάτας
fol. 41ᵛ *αὐτῶν· | ἵνα δὲ κρύπτωσι καὶ τὰ ξιφάρια τῶν κονταρίων αὐτῶν πρὸς τὸ μὴ λάμπειν μακρόθεν ἅρμα οἷον δήποτε. καὶ γάρ, ἂν κρύπτωνται τὰ ἅρματα καὶ φαίνηται μακρόθεν ἡ παραταγὴ στυγνή, γίνεται δειλία εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἀπὸ τοῦ τοιούτου σημείου αὐτῶν.*

2257. *ἐστι* C || *τὰς*] *τοὺς* C || 2259. *ἅρμα* et *ἅρματα* C.

U
101
L4
1917
t.2

Leo VI
Leonis imperatoris Tactica

[redacted]

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY